

26 november—1 december.

Debatter m. m.

Lördagen den 26 november.

	Sid.
Interpellation av herr Hagberg i Luleå ang. den ökande misstron mot levnadskostnadsindex	4

Onsdagen den 30 november fm.

Subventionering av vissa varor m. m.	7
Tilläggs-skatten å bensin och vissa brännoljor	47
Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen	55

Onsdagen den 30 november em.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.	71
Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.	96

Torsdagen den 1 december.

Svar på interpellationer av:

Herr Hansson i Skegrie ang. avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar	119
Herr Andersson i Björkäng ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet	122
Herr Ståhl ang. viss ändring av Svenska akademins stadgar ..	136
Fröken Liljedahl ang. avhjälpande av svårigheterna för ordblinda barn, som söka inträde till vissa undervisningsanstalter	145
Fru Sjöstrand ang. bristen på såpa	147
Lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus ..	149

	Sid.
Skärpta åtgärder mot rattfylleri	151
Interpellation av herr Holmberg ang. regeringens inställning till vissa försvarspolitiska frågor	159

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 30 november.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 184, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe m. m., samt ang. subventionering av vissa varor m. m. . .	7
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 55, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område	47
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 49, ang. sänkning av tilläggsskatten å bensin och vissa brännoljor	47
— nr 48, ang. ändring i kommunalskattelagen, m. m.	55
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 183, ang. avskaffande av dyrortssystemet m. m.	71
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 48, ang. pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m. . . .	96
— memorial nr 50, ang. ändringar i avlöningsbestämmelserna för de hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemännen	118
— nr 51, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	118

Torsdagen den 1 december.

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 52, ang. lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus	149
— nr 53, ang. skärpta åtgärder mot rattfylleri	151

Lördagen den 26 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 in-
nevarande november.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarna
följande till kammaren inkomna proto-
koll angående den i § 32 riksdags-
ordningen föreskrivna fullmaktsgransk-
ningen:

*Protokoll, hållet inför statsrådet
och chefen för justitiedepartemen-
tet den 25 november 1949.*

Till justitiedepartementet hade den
24 november 1949 från länsstyrelsen i
Östergötlands län inkommit fullmakt
för kamreraren Karin Hillevi Wetter-
ström, vilken vid ny röstsammanräk-
ning blivit utsedd såsom ledamot av
riksdagens andra kammare i stället för
avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som
företogs inför chefen för justitiedepar-
tementet samt vidare av vederbörande
fullmäktige i riksbanken och riksgälds-
kontoret, framställdes mot fullmakten
icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekom-
mit skulle jämta den granskade full-
makten överlämnas till andra kam-
maren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Hjalmarson*
vid kammarens nästföregående sam-
manträde gjorda, men då bordlagda an-
hållan att få framställa interpellation
till herr statsrådet och chefen för folk-
hushållningsdepartementet angående
fiskexportens ordnande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Sva-
löv vid kammarens nästföregående sam-
manträde gjorda, men då bordlagda an-
hållan att få framställa interpellation
till herr statsrådet och chefen för fi-
nansdepartementet angående utred-
ningarna om ett effektivare uppbörds-
system, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Edström* vid
kammarens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för justitiedepar-
tementet angående effektivisering av
skyddet för icke patenterade yrkeshem-
ligheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Dahlgren* vid
kammarens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för socialdeparte-
mentet angående förhöjning av ersätt-
ningar och livräntor i fråga om äldre
olycksfall.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av fröken *Liljedahl*
vid kammarens nästföregående sam-
manträde gjorda, men då bordlagda an-
hållan att få framställa interpellation
till herr statsrådet och chefen för
ecklesiastikdepartementet angående av-
hjälpande av svårigheterna för ord-
blinda barn, som söka inträde till vissa
undervisningsanstalter.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. socialstyrelsens levnadskostnadsindex.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Persson* i Landafors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan, att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående användningen av extravinst, som uppkomma genom devalveringen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Interpellation ang. socialstyrelsens levnadskostnadsindex.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **HAGBERG** i Luleå, som yttrade: Herr talman! Devalveringen och förlängningen av lönestoppet till och med 1950 ha ånyo aktualiserat frågan om giltigheten hos socialstyrelsens levnadskostnadsindex. De statsanställdas löner ha fastlästs vid detta index. Arbetsmarknadsorganisationerna ha för avsikt att förfara på motsvarande sätt med kollektivavtalslöner. Det innebär att praktiskt taget samtliga arbetares och anställdas löner komma i direkt beroendeförhållande till levnadskostnadsindex. Det framstår därför som oeftergivligt att index verklighetstroget speglar förändringar som inträffa i levnadskostnaderna. Detta framstår som särskilt viktigt efter devalveringen, som väntas åsamka Sverige importprisfördyringar på 600 å 700 miljoner kronor.

Det finns bland löntagarna en utbredd misstro mot nuvarande levnadskostnadsindex. Flera skäl kunna förebibras för påståendet att index mera »dämpar» inträdda levnadskostnadsstegringar än bringar dem till uttryck. Bland annat är det ägnat att förvåna att medan index *med* direkta skatter och sociala förmåner i september 1949 nådde 170, så redovisades samma index *utan* skatter och sociala förmåner sam-

ma månad med 167. Läger man härtill att socialstyrelsens konsumtionsprisindex i september uppnått 176, så är det inte underligt att det i vida kretsar anses att det *manipuleras* med den indexserie, som »styr» att »*taket*» 168,38 ej skall uppnås.

Jag fäster vidare uppmärksamheten på den oöverensstämmelse som föreligger mellan levnadskostnadsindex och kommerskollegiums partiprisindex. Medan det förstnämnda i juni 1949 utvisade 166, så utvisade partiprisindex' konsumtionsvaruserie 204. Levnadskostnadsindex' serie för livsmedel, bränsle och lyse utvisade i juni 182, medan partiprisindex' serie för animaliska livsmedel utvisade 218, för vegetabiliska livsmedel 209 och för bränsle 320.

Det behöver självfallet inte vara direkt överensstämmelse mellan ovan nämnda indexserier. Men den stora skillnaden ökar misstanken att levnadskostnadsindex ger en grovt missvisande bild av inträdda levnadskostnadsstegringar. Det innebär i så fall att levnadskostnadsindex hindrar hundratusentals löntagare — av vilka flertalet är i små ekonomiska omständigheter — att få ut den kompensation för inträdda levnadskostnadsstegringar som tillförsäkrats dem.

Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande spörsmål:

Har regeringen observerat den starkt ökande misstron mot levnadskostnadsindex, och överväger den i så fall några åtgärder för att undanröja missnöjesanledningarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, med förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:
statsutskottets utlåtanden:

nr 183, i anledning av väckta motioner om avskaffande av dyrortssystemet m. m. samt om slopande av lägsta ortgruppen i dyrortsindelningen; och

nr 184, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 49, i anledning av väckta motioner angående sänkning av tilläggsskatten å bensin och tilläggsskatten å vissa för drivande av automobil använda brännoljor;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, angående vissa ändringar i avlöningsbestämmelserna för de hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemännen; och

nr 51, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av återremiss av första lagutskottets utlåtande nr 35 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 53, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot rattfylleri; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 216) angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Kyling under fjorton dagar från och med denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.06 fm.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 29 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22 och den 23 innevarande november.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att fröken Wetterström denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att greve Torgil von Seth, Bratteborg, på grund av revbensskada är förhindrad att delta i riksdagens arbete under minst 14 dagar från dato räknat.

Lasarettet, Jönköping d. 24 nov. 1949.

Gösta Nord,

leg. läk.

Kammaren beviljade herr von Seth ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 24 innevarande november tills vidare.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition nr 219, med förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 183 och 184, bevillningsutskottets betänkanden nr 48 och 49, bankoutskottets utlåtande och memorial nr 48, 50 och 51, första lagutskottets utlåtanden nr 52 och 53 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 55.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Hagberg* i Luleå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående socialstyrelsens levnadskostnadsindex.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets utlåtande nr 184, jordbruksutskottets utlåtande nr 55 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 48 måtte i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista samt övriga ärenden i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 8.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 385, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med skrot, lump och begagnat gods m. m.; och

nr 386, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pantlånerörelse, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.05 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 30 november.

Kl. 11 fm.

§ 1,

Subventionering av vissa varor m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 215 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 21 oktober 1949, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1950 i den utsträckning Kungl. Maj:t funne lämpligt besluta om överförande av tull, tilläggstull och skatt å kaffe till clearingkassa för kaffe.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 217, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 21 oktober 1949, föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som i nämnda statsrådsprotokoll angivits,

dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa

a) till Subventionering av införseln av vissa varor ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor,

b) till Prisnedsättning å vissa livsmedel ett reservationsanslag av 63 000 000 kronor och

c) till Prisclearing å kaffe ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor.

I sistnämnda proposition hade i syfte att motverka den höjning av konsumentprisnivån, som eljest skulle bliva en följd av kronans devalvering, för-

ordats dels en utvidgning av importsubventioneringen av vissa varor, innefattande även subventionering av hushållens bränslekostnader, dels prissänkning å vissa inom landet producerade livsmedel genom anlitande av statliga bidrag, dels ock en utvidgning av systemet med prisclearing till att omfatta även kaffe.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald m. fl.* (I: 338) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.* (II: 433), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå i propositionen nr 217 framlagt förslag att bereda Kungl. Maj:t möjlighet att återinföra systemet med förmalningsersättning för vete och råg.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* (I: 341) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 437), hade hemställts,

a) att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 217 beakta vad i motionerna anförts,

b) att riksdagen måtte avslå i propositionen innefattat äskande om ett belopp av 58 miljoner kronor för prisnedsättning på mjöl, ost och fläsk samt om så befunes nödvändigt göra de förändringar i anslagsbeteckningar och anslagsbestämningar för begärt anslag till subventionering av införseln av vissa varor, som i motionerna angivits, samt

c) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att under vårsessionen 1950 få sig förelagd en plan för en ekonomisk politik, som kunde leda till ett fritt ekonomiskt system efter utgången av år 1950.

Subventionering av vissa varor m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Heiding m. fl.* (I: 342) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund i Rådomb. fl.* (II: 438), hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 217 måtte dels avslå förslaget om återinförande av förmalningsersättning för vete och råg, dels uttala att den föreslagna subventionen av fläskpriset i stället borde läggas på osten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Petrén m. fl.* (I: 340) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 435), hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionerna nr 215, 216 och 217 måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en opolitisk expertkommitté med uppdrag att snarast verkställa utredning för subventionssystemets snara avveckling och klarläggande av de alternativa följdverkningarna.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till propositionen nr 215 bemyndiga Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1950 i den utsträckning Kungl. Maj:t funne lämpligt besluta om överförande av tull, tilläggstull och skatt å kaffe till clearingkassa för kaffe;

II. att riksdagen måtte

A. med bifall till propositionen nr 217 ävensom med avslag å motionerna I: 338 och II: 433, I: 341 och II: 437, punkten a), I: 342 och II: 438 samt II: 434 godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som av t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet angivits i statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 21 oktober 1949;

B. med bifall till propositionen nr 217 samt med avslag å motionerna I: 341 och II: 437, punkten b), å tilläggsstat I

till riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa

a) till Subventionering av införseln av vissa varor ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor;

b) till Prisnedsättning å vissa livsmedel ett reservationsanslag av 63 000 000 kronor;

c) till Prisclearing å kaffe ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor;

C. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån till prisclearing å kaffe avsedda medel icke försloge för ändamålet, för subventionering av kaffe anlita medel från ovannämnda anslag av 90 000 000 kronor till subventionering av införseln av vissa varor;

III. att motionerna I: 340 och II: 435 samt I: 341 och II: 437, punkten c), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

I. av herrar *Ohlon, von Heland, Gustav Emil Andersson, Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Larsson* i Stockholm, *Onsjö* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om förmalningsersättning vid handelsförmalning av vete och råg samt föreslå vissa jämkningar av den ifrågasatta subventioneringen av fläsk och ost och att i enlighet härmed utskottet i punkten II A bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 217 samt motionerna I: 341 och II: 437, punkten a), med bifall till motionerna I: 338 och II: 433 samt I: 342 och II: 438 ävensom med avslag å motionen II: 434 godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som av reservanterna angivits;

II. av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh* och förste vice talmannen *Skoglund*, vilka ansett, att utskottet med avslutning till vad i motionerna I: 341 och II: 437 anförts rörande subventioneringspolitiken bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om förmalningsersättning

vid handelsförmalning av vete och råg samt subventionering av fläsk ävensom föreslå viss jämkning av den ifrågasatta subventioneringen av ost samt nedsättning av reservationsanslaget till prisnedsättning å vissa livsmedel med 58 000 000 kronor och att i överensstämmelse härmed utskottet i punkterna II A och II B, mom. b), bort hemställa, att riksdagen måtte

A. i anledning av propositionen nr 217 samt motionerna I: 342 och II: 438, med bifall till motionerna I: 341 och II: 437, punkten a), samt I: 338 och II: 433 ävensom med avslag å motionen II: 434 godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som i denna reservation angivits;

B. i anledning av propositionen nr 217 samt med bifall till motionerna I: 341 och II: 437, punkten b), å tilllägsstat I till riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa

b) till Prisnedsättning å vissa livsmedel ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

III. av herrar *Ohlon*, *Malmborg* i Skövde, *Larsson* i Stockholm och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka utredning om subventioneringspolitikens avveckling och den av övergången till en friare hushållning betingade ekonomiska politikens utformning och att i enlighet härmed utskottet i punkten III bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 340 och II: 435 samt I: 341 och II: 437, punkten c), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i av dessa reservervanter angivna avseenden; samt

IV. av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh* och förste vice talmannen *Skoglund*, vilka ansett, att utskottet i punkten III bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 341 och II: 437, punkten c), samt i anledning av motionerna I: 340 och

Subventionering av vissa varor m. m.

II: 435 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att under vårsessionen 1950 få sig förelagd en plan för en ekonomisk politik, som kunde leda till ett friare ekonomiskt system efter utgången av år 1950.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag kan inte erinra mig att statsutskottet med så stor betänksamhet uttalat sig om framlagda propositioner — jag syftar därvid på den skrivning, som förekommer i det utskottsutlåtande vi nu behandla — och ändå tillstyrkt dessa. Utskottet är på mycket väsentliga punkter av skiljaktig mening — det framgår av reservationerna — men bakom följande uttalande återfinnes ett fullständigt enigt utskott. Jag citerar: »I anledning av Kungl. Maj:ts i föreliggande propositioner framställda förslag har utskottet funnit sig böra understryka det principiellt betänkliga i de ifrågasatta subventioneringsåtgärderna.»

Det är förklarligt om man är tveksam. Förutom de rent principiella invändningar, som kunna göras, känner riksdagen väl till, hur svårt det är — vad som än skrivits när beslutet fattats — att få bort såväl en gång beslutade skatteförhöjningar som införda subventioner. Varje gång åberopas »särskilda omständigheter» och att vad som nu beslutas snart skall upphöra, men fråga är om inte dessa provisorier varit det mest bestående av allting i regeringspolitiken. Trots alla dessa välbefogade betänkligheter kommer nog regeringen att helt eller i alla händelser i huvudsak få sina propositioner bifallna. Riksdagen befinner sig i ett tvångsläge — till inte ringa del genom regeringens tillskyndan — och tvingas att välja mellan lönestoppets brytande eller hundratal miljoner kronor i subventioner.

Jag skall tillstå att inför detta val ha vi från högerns sida i det längsta tve-

Subventionering av vissa varor m. m.

kat att tillgripa en till sina följdverkningar så oviss väg som subventioner men ha till sist sagt oss, att av två onda ting kanske subventionsvägen är den minst onda, åtminstone omedelbart, och medför inte så våldsamma omkastningar som ett frångående av uppgörelsen med arbetsmarknadens stora organisationer skulle kunna komma att göra. Jag vill dock klart säga ut, att när vi inte komma att rösta mot den allmänna linjen i regeringsförslagen, så betyder det likväl inte att vi godtagit denna som hållbar.

Utskottsbehandlingen har trots sin summariska karaktär understrukit vilken osäker spekulation regeringens linje är. Ett bifall till propositionerna 215 och 217 innebär i stort sett utfärdandet av en ytterst vidsträckt fullmakt för regeringen att använda mycket stora summor skattemedel till att hålla index vid det avgörande talet 169. Detta mystiska tal, som man ständigt återkommer till, synes ha blivit den tjuderpåle, vid vilken både regeringen och riksdagen fastkedjas.

Beträffande vilka varor, som skola subventioneras, råda delade meningar — det framgår av de till utskottsutlåtandet fogade reservationerna. Avsikten borde ju vara att hindra av devalueringen föranledda prisstegringar å importvaror att slå igenom. Så ha vi i alla händelser sett det från högerns sida. Regeringen vill gå längre och subventionera även inom landet producerade varor, till och med återinföra den som vi trodde för all framtid avskaffade förmalningsersättningen för att på den vägen sätta ner mjölpriset.

Utskottsmajoriteten — i detta fall socialdemokraterna — deklarerade sin tveksamhet i utskottet och knorra stillsamt i sin skrivning i utlåtandet. Bondeförbundets partimotion gick ut på avslag på förslaget om återinförandet av förmalningsersättningen. Även folkpartiet yrkade genom motioner av herr Osvald m. fl. i första kammaren och

herr Johnsson i Kastanjegården m. fl. i andra kammaren avslag på förmalningsersättningen. Högerns motion gick ut på avslag på förmalningsersättningen och det begärda anslaget för detta ändamål.

Vad har då resultatet i utskottet blivit? Jo, följande: bondeförbundet och folkpartiet uttala i förslag till motivering, att de icke anse sig kunna tillstyrka återinförande av förmalningsersättning, och ange som jag tycker mycket godtagbara skäl för detta. Högern yrkar i sin reservation bifall till de olika motionerna om avslag — vi ha åtagit oss uppgiften att även yrka bifall till bondeförbunds- och folkpartimotionerna om avslag å förmalningsersättningen — och anse att de begärda 31 miljoner kronorna för detta ändamål icke av riksdagen böra anvisas. Våra skäl för ett sådant avslagsyrkande äro bland annat: om jordbruksprodukter skulle föras ned till ett pris som ligger långt under produktionskostnaderna, måste detta ställa till en del underligheter ute på varumarknaden. Jag skall inte uppehålla mig vid allt detta. Jag tror att kammarens ledamöter själva kunna räkna ut hur det kommer att te sig. Under utskottsbehandlingen framkommo en del mycket drastiska exempel på den saken. Kanske måste man införa både beslag på spannmål och — enligt vad man befarar från folkhushållningskommissionens sida — ännu en gång anställa inspektörer. Ett annat avgörande skäl är ju att subventioner av den storleksordning det här är fråga om måste vara oerhört svåra att avveckla, då vi komma fram till den tidpunkt då avtalet med organisationerna upphör.

Beträffande subventionering av fläsk och ost godtar utskottet Kungl. Maj:ts förslag. Bondeförbundet och folkpartiet vilja ogärna vara med om subventionering av fläsk men finna sig i det som en andrahandsutväg. Högern avvisar bestämt en på så sätt åstadkommen pris-sänkning å fläsk och yrkar avslag på

av Kungl. Maj:t begärda 27 miljoner kronor för detta ändamål.

I fråga om de 90 miljoner kronorna till subventionering av införsel å vissa varor jämte anslag för prisclearing å kaffe finnas inga reservationer. Högers avsikt är icke att förhindra regeringen att fullfölja avtalet med organisationerna men väl att förmå regeringen att avstå från subventioneringen av mjöl och fläsk. Därmed följer att man kan nödgas gå ganska djupt i fråga om subventionering på t. ex. vissa importerade varor. Vad pengarna beträffar bör vad som ställes till Kungl. Maj:ts förfogande räcka fram på det nya året, även om de 58 miljonerna få anstå den här gången.

Av vad som framgick vid föredragningen i utskottet måste regeringen med all säkerhet under alla förhållanden begära ytterligare medel å tilläggsstat i början av nästa år. De rapporter, som ha ingått angående kaffet, säga i det fallet en hel del. Är det då inte riktigare, ha vi frågat oss, att vi, när detta sker och säkerligen vid en tidpunkt då regeringen bör ha en något klarare uppfattning om läget, också få ett bättre övervägt förslag än det föreliggande angående de varugrupper, som kunna ifrågakomma för subvention.

När högern icke ansett sig odelat kunna följa regeringens linje och dessutom erinrat om följderna av den verkställda devalveringen, ha nitiska propagandamän både inom och utom det socialdemokratiska partiet hojtat högljutt, att det är levnadsstandarden högern vill åt. Senast uppträdde en från efterkrigskommissionen till kanslihuset förärvd »Myrdalit» med en femspaltig artikel i Morgon-Tidningen och dekreterade, att högern vill sänka levnadsstandarden. Låt mig säga, att är det något vi vilja arbeta för så är det att för framtiden trygga goda försörjningsmöjligheter för vårt folk.

Jag har emellertid sett att vissa farhågor uttalats för en levnadsstandard-

Subventionering av vissa varor m. m.

sänkning i en tidskrift, som jag tror ingalunda gjort det ur några propagandistiska synpunkter, nämligen TCO:s organ. Där hade man på ena sidan en bild av herr Åman i första kammaren sittande vid ett jättestort skrivbord i all sin härlighet, och å andra sidan hade en efter vad jag förmodar sakkunnig person släppts fram för att för organisationens medlemmar redogöra för det läge som uppstått efter devalveringen. Här sägs det ut, att det måste bli en standardsänkning, när ett land tvingas att betala sin import med en större export än tidigare. Frågan är icke om utan *hur* och *av vem* denna sänkning skall betalas.

Vi veta väl alla, att vi svenskar inte kunna inrätta något slags slutet självhushåll utan äro beroende av export och import och av att vi få avsättning för våra stora exportvaror. Vad vi måste ha till stånd — och vad jag tror det också var fråga om vid den devalvering som företogs — är en anpassning till den värld, i vilken vi leva. Det är mycket möjligt men nog inte utan vidare givet, att detta kan ske med i stort sett bibehållen standard. Vår standard beror i sista hand på valutans värde och om detta kommer att visa sig någorlunda beständigt. Och valutans värde hänger nära samman med produktionens avkastning och människornas arbetsinsatser. I vad mån den inträdda produktionsstegringen varit tillräcklig, därom synas de lärde tvista. Frågan är då, vilket system som får fram den effektivaste produktionsapparaten och den bestämdaste viljan att arbeta och spara. Regeringen tycks tro att detta bäst sker om staten lägger sig i så mycket som möjligt. Förlåt, herr statsminister, men man får ibland sådana funderingar. Vi däremot ha den uppfattningen, vilken vi grunda på en snart sekellång erfarenhet, att ett friare system ger de bästa resultaten. På den punkten, herr talman, kanske den största skiljaktigheten är till finnandes.

Subventionering av vissa varor m. m.

Jag skall inte fördjupa mig i detta frågekomplex, som ju diskuterades så utförligt här i kammaren för ett par tre veckor sedan. Jag skall bara helt kort och gott formulera mina yrkanden och hänvisar till den särskilda reservation, som är avgiven från höger:s sida. I en särskild till punkt III i utskottets kläm knuten reservation ha höger:s utskottsrepresentanter yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att under vårsessionen 1950 få sig förelagd en plan för en ekonomisk politik, som kan leda till ett friare ekonomiskt system efter utgången av år 1950, d. v. s. efter den period, som regeringens subventionsplaner omfatta. Vi anse det nödvändigt att riksdagen redan under vårsessionen får diskutera och taga ställning till den ekonomiska politik, som regeringen avser att föra, och också överlägga om hur vi skola kunna komma bort från subventioner och regleringar och på vad sätt övergången från nuvarande bundna tillstånd till större rörelsefrihet skall kunna ske.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i vad det avser punkt I men beträffande punkt II med de ändringar, som finnas angivna i den av fröken Andersson, herr Bergh och undertecknad till denna punkt knutna reservationen. Beträffande punkt III i klämman hemställer jag om bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservation, som i utskottets utlåtande är betecknad som nr IV och vari med bifall till höger:s motion och i anledning av herr Ståhls m. fl. motion anhålles om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det ärende som kammaren nu diskuterar är ju av sådan art, att vi för närvarande inte kunna tänka oss att helt överblicka vare sig konsekvenserna av Kungl. Maj:ts förslag eller när behovet av de föreslagna subventioneringarna kan upphöra. Jag hade i min en-

samtal suttit och funderat på huru det skulle te sig, om vi kunde diskutera ett ärende som det föreliggande med fullständigt bortseende ifrån alla partipolitiska funderingar och enbart med hänsyn till möjligheten att i nuvarande situation reda oss på bästa möjliga sätt. Det var naturligtvis en mycket sangvinisk tanke, och det har också visat sig att denna väg var oframkomlig. Men vi kunde för vår del inte utan vidare vid avdelningens behandling av frågan frångå denna tanke, utan vi gjorde i början ett allvarligt försök att komma fram på en för alla godtagbar linje. Denna fråga är ju, som vi alla äro ense om, i mycket stor utsträckning en fråga om vilken skrivning man skall använda, och vi tyckte att vi under sådana förhållanden skulle kunna göra ett försök i denna riktning. Jag vill gärna medge att vi — jag kanske skulle säga jag — röntte ett visst tillmötesgående från dem, som nu utgöra utskottsmajoriteten. Det visade sig emellertid i slutomgången, att det icke gick att ena de olika meningarna. De reservationer, som äro fogade till utskottsutlåtandet med begäran om olika skrivelseförslag, stå dock icke i direkt samband med propositionen nr 215. Under själva förbehandlingen i avdelningarna kom man rätt snart överens om att tillstyrka godkännande av den fullmakt, som Kungl. Maj:t hade begärt i denna proposition. Det rådde inga meningsskiljaktigheter i stort på den punkten, och det föranledde inte några diskussioner.

Den fortsatta överläggningen rörde sig om förmalningsersättningen och huruvida subvention skulle utgå för fläsk eller om subventionen för ost i stället skulle ökas. På den punkten brötos meningarna, och i detta avseende föreligga också reservationer. Även utskottsmajoriteten har ju erkänt de svårigheter, som skulle uppstå därest man skulle gå in för ett återinförande av förmalningsersättningen. Till utskottet har ingått en skrivelse, vari framhålles

Subventionering av vissa varor m. m.

att alla lönekvvarnar eller tullkvvarnar inte komma att få del av dessa subventioner. Detta kommer indirekt att påverka dem, som använda sig av dessa kvvarnar. En grupp näringsidkare komma således att ställas utanför. Varför har man inte tagit med även dessa? frågas det. Det beror på att kontrollsvårigheterna äro så stora och möjligheterna att förhindra missbruk så små, att utskottet måste uppgiva saken. På denna punkt ha alla inom utskottet haft den uppfattningen, att svårigheterna äro så avsevärda, att vi inte ansett oss kunna framställa yrkande om att även tullkvvarnarna skulle komma med. Men vi som stå bakom reservationen nr I ha ansett, att även om man begränsar förmalningsersättningen till att omfatta handelskvvarnarna, kommer det i alla fall att medföra ett återinförande av ett svärbemästrat kontrollsystem. Detta är nog en rätt allmän uppfattning även bland utskottsmajoriteten. Det framgår ju av utskottsmajoritetens skrivsätt, att utskottet endast i yttersta nödfall har velat tillstyrka förmalningsersättningens återinförande.

På denna punkt skilja sig även reservationernas uppfattningar. Som herr förste vice talmannen nyss erinrade om har man från högerens sida utan vidare yrkat avslag även beträffande den summa, som för detta ändamål har begärts av Kungl. Maj:t. Vi som stå bakom den med I betecknade reservationen av herr Ohlon m. fl. ha inte yrkat avslag på anslagsäskandet, utan vi ha tänkt oss att man skulle pröva andra vägar för att komma fram till det avsedda resultatet. Vi ha nämnt subventioner på socker, havregryn, spisbröd osv. såsom en ersättning, så att verkningarna ur indexsynpunkt skulle bli i huvudsak desamma. Därför ha vi tillstyrkt anslagsbeloppet men icke velat vara med om förmalningsersättningarna. Vi tro icke att det blir någon lycka med dem, utan tvärtom ha vi den uppfattningen, att de

komma att föra med sig stora svårigheter.

Den andra punkt, där det inom avdelningen och utskottet rätt delade meningar, är frågan om subventioner på fläsk. Det har motionsvis framkommit förslag om att man icke skulle biträda propositionens förslag om införande av subventioner på fläsk utan i stället höja subventionerna på ost. Såsom skäl härför har åberopats att tillgången på ost är riklig, medan tillgången på fläsk däremot inte är så stor. Man får räkna med att subventioneringen av fläsk medför en ökad konsumtion av denna vara, vilket innebär risk för att vi nödgas importera fläsk. Och eftersom priset på den importerade varan är högre än priset på den inhemska, skulle detta, under förutsättning att man vill bibehålla det lägre priset, föranleda ökade subventionskostnader. På grundval av dessa rent ekonomiska och praktiska synpunkter tänkte vi oss, att man icke nu skulle genomföra en subventionering av fläsk men i stället höja subventionen på ost från 30 öre till 50 öre. Under utredningen har det emellertid visat sig, att detta inte ger samma effekt som en subventionering av fläsk. Vi ha därför nödgats avhålla oss från att direkt avstyrka bifall till varje form av subventionering av fläsk, men vi ha sagt, att om subventionering av fläsk skall ske, så bör man diskutera en lägre subvention än de 20 öre, som Kungl. Maj:t har tänkt sig. Även om vi alltså icke direkt velat föreslå slopande av subventioneringen av fläsk och överflyttning av densamma till ost, vill jag understryka att en subventionering av ost i nuvarande läge med riklig tillgång på denna vara i och för sig skulle verka välgörande.

Slutligen skall jag säga några ord om de två reservationer, som avse skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Herr förste vice talmannen har redan motiverat högerens båda re-

Subventionering av vissa varor m. m.

servationer. Den ena avser det ämne jag nyss berörde, och den andra föreslår skrivelse till Kungl. Maj:t. I den med III betecknade reservationen av herr Ohlon m. fl. föreslås, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 340 och II: 435 samt I: 341 och II: 437 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i av reservanterna angivna avseenden. Vad är det då dessa reservanter vilja? Jo, de önska en utredning »angående subventionspolitikens avveckling och den av övergången till en friare hushållning betingade ekonomiska politikens utformning». Det är ett önskemål, som vi självfallet ingenting ha emot. Vi ha varit ganska benägna att i sak instämma med dessa reservanter. Men det är en sak vi måste tänka på. Ha vi möjlighet att komma fram på den så att säga raka vägen i detta hänseende? Jag är inte alldeles övertygad om den saken, och därför har jag för min del inte kunnat biträda denna reservation, trots att den beträffande subventionspolitikens avveckling inte markerat tidpunkten så skarpt som högerreservationen. I högerens reservation har det nämligen mycket bestämt sagts ifrån att man vill ha en plan för en ekonomisk politik, som kan leda till ett friare ekonomiskt system efter utgången av år 1950. Där har man alltså gått in för att bestämma tidpunkten redan i skrivelsen till Kungl. Maj:t.

Jag skulle vara mycket glad om jag kunde tillägna mig den förhoppningen, att denna avveckling går att genomföra redan nästkommande år. Ser man rent objektivt på saken och hur utvecklingen varit, kan man dock inte tro på denna möjlighet. Och hur skulle det, mina damer och herrar, gå med våra förhandlingar om jordbrukspriserna, om riksdagen bestämt säger ifrån, att den inte vill vara med om någon subventionslinje? Jag medger att situationen då blir i hög grad förenklad. Men politiken är ju det möjligas konst, och med den erfarenhet vi ha kunna vi nog

inte utesluta möjligheten att även i fortsättningen subventioner få tillgripas. Under sådana förhållanden får man taga den kanske något beska medicin som finns till hands. Jag tror att i det läge vi befinna oss i är det nödvändigt att ha tillgång även till subventionsmöjligheten. Det är av dessa skäl som vi ej kunnat biträda dessa båda reservationer angående skrivelse till Kungl. Maj:t.

Ja, herr talman, jag har med det anförda sökt redogöra för de synpunkter, som vi ha anlagt vid behandlingen av dessa ärenden, och med hänvisning till vad jag yttrat ber jag att beträffande punkten II A få yrka bifall till den med I betecknade reservationen av herr Ohlon m. fl. samt i övrigt bifall till utskottets förslag.

Herr KOLLBERG: Herr talman! Det tycks faktiskt förhålla sig så att vi bli tvungna att — inför valet att antingen spränga stabiliseringen eller att acceptera subventionspolitiken under en övergångstid — fatta en del beslut, som alls inte äro ägnade att avhjälpa det onda men däremot att förtaga en del av detta ondas symptom. När vi i den nuvarande tvångssituationen icke kunna i princip motsätta oss regeringens förslag, kan detta icke fördölja det faktum, att subventioner i vårt läge aldrig bli till annat än vad läkarna kalla för palliativ, och de äro dessutom palliativ med inte obetydliga skadeverkningar. Det gäller därför att försöka blanda till vårt palliativ så, att det blir så litet skadligt som möjligt. Det är alltså inte tu tal om att vi för dagen måste lämna de sunda principerna å sido och att kammaren nödgas att — med större eller mindre modifikation — bifalla subventionsyrkandena. Men detta bör inte ske utan att vi ha gjort alldeles klart för oss, att det uppskov, som subventionerna innebära, blir farligt, om inte den vunna tiden användes till att

söka finna de förbättringsåtgärder, som i sinom tid — senast årsskiftet 1950/51 — måste ersätta subventioneringens skenmedicin.

Visserligen sade finansministern vid höstens remissdebatt, att »här tillgripes subventionspolitiken som en övergångsåtgärd för att man skall få tillfälle just att vänta och se och på det sättet kunna draga nytta av en anpassning nedåt av priserna, om en sådan nedgång skulle komma». Det är nog gott och väl att subventionerna betecknas såsom en övergångsåtgärd, och jag är också fullt övertygad om att finansministern menade allvar med den karakteristiken. Men här skulle jag vilja ansluta mig till vad herr Skoglund i Doverstorp yttrade. Det är väl inte någon i den ärade kammaren, som inte hört talas om övergångsåtgärder och provisorier förr och som inte har sett hur många provisorier haft den inneboende egenskapen att kunna permanenta sig själva.

När regeringen nu själv medger att subventionerna kunna försvaras endast som provisorier, måste det väl leda till följdtanken att det vid provisoriets utgång skall finnas något att sätta i stället. Det skall medges att världsmarknadsprisen *kunna* ha fallit ett stycke in på nästa år så mycket, att det i huvudsak uppväger den genom devalueringen framkallade prisstegringen för importvarorna i svenska kronor. Erfarenheten har visat att det är vanskligt att profetera i sådana ting. Men det måste väl också medges, att utvecklingen kan bli en annan och att det är mera sannolikt.

Vare nu därmed hur som helst, kloketen torde fordra att vi ha alternativa planer att hålla oss till eller att vi åtminstone ha ett tillräckligt antal ekonomiska fakta klara och utredda, när vi i sinom tid gå att sätta något i stället för de föga önskvärda subventionerna.

Det ligger i sakens natur, att riksdagen

Subventionering av vissa varor m. m.

gen vid den motsedda tiden skall kunna förvänta vissa förslag från Kungl. Maj:t, och det bör alltså vara på regeringen det ankommer att under väntetiden föranstalta om den erforderliga utredningen. Nu vill statsutskottets majoritet inte vara med om att skriva till regeringen med hemställan om en sådan utredning, som folkpartireservanterna ha begärt, därför att man menar att regeringen självfallet har sin uppmärksamhet riktad på hithörande ting i alla fall. Men finansministerns nyss citerade yttrande vid remissdebatten ger intet löfte härom och skulle kunna fattas som om ett positivt förslag från regeringen vore att vänta endast om priserna ha anpassat sig nedåt. Jag tycker att riksdagen under sådana förhållanden har all anledning att hos regeringen begära framläggandet i god tid av ett material, som kan läggas till grund för riksdagens beslut, när subventionerna avvecklas, vare sig världsmarknadsprisen gått upp eller ned eller stannat kvar på sin nuvarande höjd.

Mig synes, herr talman, statsutskottets motivering för avslag på reservationen vara ganska svag och föga i samklang med önskemålet att allt måtte göras för en snar återgång till sådanushållning, som ger större frihet för arbetsmarknadens parter och för prisbildningen, en smidigare anpassning av produktionen efter konsumtionsbehovet, och som ger större möjlighet för fri företagsamhet med därav följande bättre förutsättningar för ett effektivt näringsliv och ekonomiskt framåtskridande.

Om det sålunda finns starka skäl som tala mot subventionsförfarandet, så kommer därtill en del följdverkningar, vilka måste ytterligare öka betänksamheten.

Vid diskussionen av formerna för kaffesubventioneringens genomförande har man kommit fram till att det ur många synpunkter ställer sig lämpligast att låta subventionen till importörerna

Subventionering av vissa varor m. m.

utgå månadsvis på försåld kvantitet. Därvid lägges medelpriset vid importen under den näst föregående månaden till grund för en viss månads ersättning. Subventionen för november skulle sålunda utgå med belopp, som täcker skillnaden mellan å ena sidan det pris, som importörerna kunnat tillgodogöra sig vid sina försäljningar under november, och å andra sidan skälig handelsvinst plus det genomsnittliga importpriset under oktober.

Detta betyder att subventionsbeloppet per kg kaffe kommer att variera från månad till månad — och det kan bli ganska stora variationer. Som exempel kan nämnas, att det för oktober i år kommer att bli 25 öre, för november 2 kronor och för december omkring 4 kronor, allt per kg. Sammanlagt gör detta för tiden oktober—december omkring 20 miljoner kronor. Var och en förstår ju att här måste det en noggrann kontroll till för att hindra missbruk. Den subventionerande staten får inte möjliggöra för en mindre nogräknad person att skjuta över redovisningen av ett visst försålt parti från en månad med lägre subvention till en månad med högre. Det fordras en betydande apparat för att genomföra en sådan kontroll, vars effektivitet inte får eftersättas.

För det första ställer sig ju den apparaten dyr och blir ett tillägg till de statliga subventionsutgifterna. Men för det andra — och det skulle jag vilja beteckna som ännu betänkligare — ha vi därmed kommit att återuppliva en typisk krisapparat med rapporter, redovisningar, resande kaffekontrollanter och annat, som vi så väl känna igen från kristiden men som vi hoppats och strävat att definitivt komma ifrån. Ingen vill väl bestrida att detta är ett steg bakåt på den inslagna vägen mot normala förhållanden.

Det blir precis samma sak med spannmålssubventionerna. Det blir ett direkt återinförande av kristidens

spannmålskontrollanter, och det kommer att fordras ett mycket stort antal tjänstemän för att övervaka subventionernas utbetalande till handelskvarnarna.

Härtill kommer, som föregående talare nämnde, för spannmålssubventioneringens vidkommande ännu en stor olägenhet. Vi ha ju i landet över 2 000 tullkvarnar, som utföra förmalning åt jordbrukarna. Att ordna subventionering även för den spannmål, som mals där, skulle ställa sig tekniskt omöjligt. Kontrollapparaten skulle bli för ohanterlig. Vi måste därför räkna med att en stor grupp jordbrukare finner det ekonomiskt fördelaktigare att sälja all sin spannmål till handelskvarnarna och sedan köpa det genom subventionering förbilligade mjölet hos handeln i stället för att som nu ta undan vad man anser sig behöva för eget bruk. Även om inte *alla* jordbrukare komma att handla så, och även om ingen säljer sin spannmål till sista skäppan, så är det otvivelaktigt, att den föreslagna anordningen kommer att medföra en betydande minskning i tullkvarnarnas arbete. I större eller mindre utsträckning kommer en grupp av företagare att genom statens åtgärder oförskyllt drabbas av förluster.

Det är sant, att liknande problem uppstodo för tullkvarnarna ett år under kriget. Men vårt land är i dag inte omgivet av ett rasande krig och befinner sig inte självt i krigsfara. Jag menar således, att under så pass normala förhållanden, som för närvarande råda, ha vi inte rätt att lägga en sådan börda på en grupp samhällsmedlemmar.

Med det sagda har jag alltså velat påpeka, att subventioneringsförfarandet återupplivar den gamla krigstidsbetonade krisförvaltningen och i vissa stycken verkar orättvist i förhållande till jordbrukarna samt vållar en enstaka grupp av företagare förluster genom minskad sysselsättning. Att därtill handeln som vanligt kommer i mellanhand

och måste åläggas en rad extra bokförings- och redovisningsuppdrag ligger i öppen dag. Sådant hör ju emellertid till den grad till ordningen numera, att det väl knappast lönar sig att framhålla även detta bärande skäl emot subventioneringspolitiken.

Vad nu kaffesubventioneringen beträffar måste det understrykas, att denna — vilket väl alla vid det här laget veta — med all säkerhet kommer att ställa sig ojämförligt mycket dyrare än vad som kunde förutses vid propositionens framläggande. Världsmarknadens kaffepriser ha nämligen stigit till en tidigare oanad höjd. I produktionsländerna väntar man sig — och det på goda grunder — att nästa kaffeskörd skall bli avsevärt mindre än den senaste. Redan av den anledningen kan man sålunda för nästa år förutse en minskning i tillgången i förhållande till efterfrågan. Därtill kommer att kaffekonsumtionen enligt tillgänglig statistik — inte minst i det betydelsefulla köparlandet Förenta staterna — under senare tid visat en klart stigande tendens. Här har man alltså att för de närmaste åren motse en utpräglad säljarmarknad, och det läget har ju redan diskonterats av både producenter och handel, vilket tidvis framkallat överdrivet höga toppriser. Vissertligen skulle man kunna trösta sig med att sådana överdrifter säkert måste betraktas som tillfälligheter, men just med hänsyn till de dyra inköpen torde de nuvarande lagerhållarna i exportländerna ha all anledning att undvika för tidiga och för stora försäljningar. Man kan alltså räkna med en återhållsamhet i utbudet, vilken är ägnad att till stor del konservera ett ganska högt prisläge under avsevärd tid framåt.

Nu innehålla ju alltid uppskattningar av en kommande skörd en rad osäkerhetsmoment, och man får väl inte hålla för uteslutet, att det slutliga resultatet kan komma att visa sig något förmånligare för konsumenterna än vad förut-

sägelseorna hotat med. Under inga förhållanden torde man dock ha rätt att räkna med en sådan kaffeskörd nästa år, att en återgång till ens tillnärmelsevis den senaste sommarens kaffepriser är att emotse.

Här ha vi alltså ställts inför ännu ett allvarligt problem. Kaffesubventioneringen kommer att kosta flera gånger det belopp, som regeringen begärt, och dess äskanden äro ju tillsammans mycket betydande. Det gäller ju inte bara de 17 miljonerna, utan det gäller dessutom att för subventioneringen få disponera den tull och skatt på kaffe, som inflyter efter subventioneringens början. Vidare har ju regeringen i särskild promemoria till statsutskottet begärt att — när de till prisclearing för kaffe avsedda medlen förbrukats — i fortsättningen få använda medel av det överskott, som beräknas uppstå på 90-miljonersanslaget för subventionering av vissa importvaror. Hur stort detta överskott kommer att bli kan icke i dag beräknas men det kan möjligen komma att röra sig om cirka 23 miljoner kronor. Men inte ens alla dessa medel tillsammans förslå längre än ett stycke in på nästa år vid nuvarande världsmarknadspriser, och redan av det skälet blir väl riksdagen då tvungen att på nytt ta upp frågan om kaffesubventioneringen under vårriksdagen, detta naturligtvis under förutsättning, att man inte låter konsumentpriserna stiga. Häri ligger en garanti för att ett beslut nu om kaffesubventioner tills vidare endast måste röra sig om ett provisorium.

Tyvärr förhåller det sig så att statsmakterna — således även riksdagen — i viss mån äro bundna av det förhållandet, att den importerande handeln nu redan i över två månader, i förhållande till subventionernas tillkomst, sålt kaffe till det gamla priset, kronor 5:80 per kg, och alltså med betydande förluster förskotterat de belopp, som väl staten under alla förhållanden på något sätt måste hålla den skadeslös för.

Subventionering av vissa varor m. m.

Subventionering av vissa varor m. m.

Skillnaden mellan försäljningspriset och världsmarknadspriset för tiden 1/10—31/12 torde — som jag förut sagt — bli mellan 20 och 21 miljoner kronor.

Om jag alltså anser att man inte kan motsätta sig en kaffesubventionering torde det däremot icke kunna anses rådligt att nu ge sig in på en spannmåls-subventionering i form av återinförande av den gamla förmalningsersättningen vid handelskvarnarna. När denna subventioneringsform tillämpades under kriget hade vi rikliga tillfällen att i grunden studera de problem, som äro förknippade härmed, samt att lära känna de därmed förbundna allvarliga nackdelarna. Tiden tillåter inte att jag ingår på alla detaljer, och jag skall därför inskränka mig till ett klart och bestämt avstyrkande. Detta kan jag kanske göra så mycket lättare, som det finns andra och måhända bättre alternativ än propositionens, när man vill söka hålla den indextolkade levnadskostnadssiffran nere. Jag skall strax återkomma till detta.

I fråga om fläsksubventioneringen måste de nackdelar och vådor, som äro förenade med densamma, starkt understrykas. Främst måste man därvid framhålla, att så som saken är upplagd, vet man helt enkelt inte vid vilka belopp det hela kommer att sluta. Avsikten är ju att begränsa subventioneringen till den marknadsförda slakten. Men hur skall detta genomföras i praktiken? Den marknadsförda slakten är ca 116 000 ton per år, och hushållsgrisarna kunna beräknas till 36 000 ton. Det går inte att skapa en kontrollapparat, som håller hushållsgrisarna helt utanför.

Krigsårens friktioner och svårigheter beträffande allt vad till kött- och fläskreglering hör böra väl här anses tala ett alldeles tydligt språk. Man kan faktiskt inte förebygga, att åtminstone i viss utsträckning sådana åtgärder komma att vidtagas, att också hushållsgrisarna komma att bli subventionerade. Där-

med kommer ju också hela kalkylen för subventioneringen att förryckas.

Dessutom får man hålla i minnet, att fläsket är en underskottsvara. Skulle det nu sjunka i pris med 20 öre, så skulle efterfrågan genast stiga, och för att denna efterfrågan skall kunna tillfredsställas måste man åstadkomma en ökad import. Detta är ju något, som vi i nuvarande valutaläge ha alla skäl att så långt som möjligt undvika.

Det sagda talar starkt emot ett bifall till förslaget om fläsksubventionering. Man måste dock erkänna att olägenheterna — ehuru betydande — i alla fall inte äro av samma storleksgrad som de, vilka skulle vara förenade med en spannmålssubventionering. Om fläsksubventioneringen ej går att undvika kanske man kan sträcka sig till att förorda en medelväg. Man skulle kunna ta en subvention men med ett lägre belopp än det, som proponerats. Därigenom kunde man möjligen i stort sett undvika den konsumtionsstimulans, som annars skulle föranleda en icke önskad importökning. Obestriddigen skulle det härigenom bli en viss minskning i den avsedda graden av fläsksubventionens inverkan på de samlade levnadskostnaderna. Dess bättre har man en god ersättning till hands för denna minskning. Den består i en höjning av den föreslagna ostsubventionen.

Landets årskonsumtion av ost är för närvarande omkring 50 000 ton. De inneliggande lagren uppgå för närvarande till 20 000 å 25 000 ton, alltså i det närmaste lika mycket som ett halvt års konsumtion. Det finns sålunda gott utrymme för en konsumtionsökning. Just detta att det här är fråga om en vara, som vi i dag ha överskott av, gör en subvention så mycket lättare och kommer den att så att säga lättare passa in i sammanhanget.

Dessutom förhåller det sig så, att genomförandet av en ostsubvention inte är förenat med samma organisatoriska

svårigheter som beträffande andra varor, som här bragts på tal. Det hela kan nämligen ordnas genom Mejeriernas riksförening. En pålitlig och smidigt fungerande kontrollapparat finns till hands för ett minimum av kostnader.

Det är sålunda alla skäl att ta till den föreslagna ostsubventioneringen så rikligt, att en konsumtionsstegring blir följden och en ersättning för begränsningen av den mindre önskvärda fläsksubventionen åstadkommes.

Om man nu skall hålla fast vid subventioner som medel att skenbart och tillfälligt upprätthålla den inre ekonomiska jämvikten, så fordras emellertid också en ersättning för den spannmålssubventionering, som till följd av sina konsekvenser måste betraktas som absolut förkastlig. Denna subvention skulle då i stället läggas på andra varor, och tanken går därvid ofrånkomligen till bland annat sockret.

I ännu högre grad än i fråga om osten har man här att räkna med frånvaron av organisatoriska svårigheter. Det finns i landet bara en enda försäljare av socker, nämligen Svenska sockerfabriksaktiebolaget, och där har man redan hela subventionsmekanismen klar. Sockret var nämligen — som är kammarens ledamöter bekant — under åren 1943—1946 föremål för subvention, och den sammanlagda kostnaden därför uppgick till 88,5 miljoner kronor. Det är svårt att på rak arm ange det lämpliga beloppet för en sockersubvention. Under förra subventionsperioden varierade ju priserna vid försäljning till konsument, men någon ledning torde man ha i det förhållandet, att vid subventioneringens upphörande den 31 december 1946 höjdes konsumentpriset på socker med 11 öre.

En sockersubvention har den stora fördelen framför en liknande prisreglering på spannmål, att socker är en vara, som konsumeras av hela befolkningen och som av alla köpes i handeln

under lika betingelser. Här blir det inga producenter som lämnas utanför, och ingen företagargrupp försättes i den ofördelaktiga särställning, som skulle hota tullkvarnarnas ägare vid en spannmålssubvention.

Faran för att sockerkonsumtionen skulle väsentligt öka vid en subventionering och därmed draga med sig nödvändigheten av ökad import kan knappast räknas som reell. Därtill är konsumtionen i Sverige redan alltför hög. Enligt uppgifter som lämnats vid ransoneringens avskaffande i år beräknar livsmedelskommissionen, att åtgången per person vid fri försäljning är icke mindre än 50 kg råsocker om året. Detta gör i raffinerat socker ungefär 46 kg. Jag förmodar att det är på dessa konsumtionsciffror, som sockerimportprognosen grundats. Eftersom årets skörd är 280 000 ton torde man räkna med nödvändigheten av att importera högst 70 000 ton för att efterfrågan skall kunna motsvaras. En måttlig subvention kan rimligtvis inte medföra en sådan konsumtionsstegring, att importramen skulle behöva väsentligt utvidgas.

En verkligt vägande farhåga skulle här kunna uttryckas. Den är, att ett subventionsförbilligat socker skulle animera till utvidgad sötvaruindustri, varigenom subventionsmedel skulle komma att söka sig ut på vägar, som inte varit avsedda. En sådan utveckling är dock lätt att förebygga. Jag kan bara peka på en prissänkningen kompenserande ökning av varuskatten samt läskedrycksskatten och inrättandet av en clearing, genom vilken medlen från skatteökningen komme sockersubventioneringen till godo.

Jag tror, att jag med det sagda har givit vissa och som jag anser bärande skäl för den inställning, som jag och flera med mig ha till hela komplexet av subventionsfrågan. Med de utfästelser regeringen redan gjort och med den ställning, som arbetsmarknadens intres-

Subventionering av vissa varor m. m.

senter på denna grund intagit, samt med de kostnader, som handeln i förlitande på statlig kompensation iklätt sig, måste även vi inom folkpartiet anse oss bundna att acceptera ett subventionsprovisorium. Vi göra det med största motvilja och, som jag inledningsvis framhöll, i full insikt om dess menliga verkningar. Till detta måste emellertid knytas det villkoret, att när subventionsfrågorna nästa år föreläggas riksdagen en utredning också genomförts, som ger oss möjligheter att klart bedöma de alternativ, som finnas för att komma bort från den väg, på vilken vi nu slå in.

Den föreslagna kaffesubventionen måste vi taga. Spannmålssubventioneringen är ett alltför äventyrligt förslag för att kunna realiserar. Fläksubventioneringen må tagas om detta blir nödvändigt, men då endast till en del, och bortfallet bör ersättas med ökad ostsubvention. Som ersättning för spannmålssubventioneringen bör man i mån av behov i första hand sätta in en subventionering av sockret. Även havregryn och spisbröd ha av utskottet nämnts i detta sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till statsutskottets utlåtande *dels* med den ändring av punkt II A, som föreslagits i en reservation till utskottets utlåtande av herrar Ohlon, von Heland m. fl., och *dels* med den ändring av punkt III, som i en reservation föreslagits av herrar Ohlon och Malmborg i Skövde m. fl.

Herr **WARD**: Herr talman! Kammarrens ledamöter ha naturligtvis vid genomläsningen av statsutskottets utlåtande och de därtill fogade reservationerna kunnat bilda sig en mycket klar uppfattning om i vad mån meningarna ha brutit sig inom utskottet, och dessutom ha ju föregående talare i ganska stor utsträckning uppehållit sig med redogörelser i frågan. Detta gör, att jag

inte behöver referera vad utskottet föreslagit. Därför skall jag här fatta mig mycket kort och i huvudsak uppehålla mig vid den allmänna, principiella upplägningen.

Jag tror, att det lönar sig mycket litet att i likhet med den föregående ärade talaren gå in på ett otal detaljer och därvid göra svårigheterna så stora som möjligt, även när det gäller yrkanden, som man själv i likhet med utskottet har ställt. Jag tror, att kammarens ledamöter äro utskottets representanter tacksamma för att de icke förfara på samma sätt. Det är alldeles klart, vilket också utskottet och Kungl. Maj:t framhålla, att man kan resa mycket allvarliga principiella betänkligheter mot subventionssystemet, och det är självklart en allmän önskan att systemet skall kunna avvecklas så snart som möjligt. Därom råda inga delade meningar, och därom står det heller ingen strid. Vi behöva därför inte ägna alltför stor uppmärksamhet åt den sidan av saken.

När det gäller subventioneringen, som väl alla betrakta som åtminstone i viss mån absolut nödvändig, är det naturligtvis svårt att utvälja de varuslag, som lämpligen böra komma i fråga. Jag ger på sätt och viss herr förste vice talmannen rätt, när han säger, att då det gäller att mildra devalveringens verkningar bör man begränsa subventioneringen till de importerade produkterna. Rent formellt ligger det mycket i det resonemanget. Men inom utskottsmajoriteten ha vi sett saken så — och där sammanfaller vårt betraktelsesätt tydligen med Kungl. Maj:ts — att det här gäller att utvälja varugrupper, genom vilka man kan nå största möjliga effekt, d. v. s. skapa garantier för den stabiliseringspolitik, som regering och riksdag samfällt ha gått in för. Vi ha då kommit till den uppfattningen, att man inte kan begränsa subventionerna till att omfatta bara vissa importprodukter, utan man måste också utvälja varuslag av sådan betydelse i den allmänna kon-

Subventionering av vissa varor m. m.

sumtionen, att just det syfte, som jag nyss angivit, kan nås, så att man inte på grund av det läge, som vi nu ha kommit i, äventyrar den stabiliseringsprocess på det ekonomiska området, som vi alla så varmt intressera oss för.

När det här talas om förmalningsersättning — och jag förstår mycket väl, att man där, med ledning av tidigare erfarenheter, kan resa mycket allvarliga betänkligheter — vill jag erinra om vad utskottet framhåller. Utskottet säger följande: »Därest det emellertid — ur synpunkten av den effekt man önskar uppnå i prissänkande syfte för att åstadkomma den nödvändiga stabiliseringen i levnadskostnaderna — skulle bliva ofrånkomligt att återinföra nämnda ersättning, anser utskottet likväl att en dylik åtgärd bör tillgripas först sedan andra prissänkande utvägar övervägts och icke visat sig framkomliga.»

Det förefaller mig som om samtliga ledamöter i utskottet borde ha kunnat nöja sig med att instämma i detta yttrande. Man kan nämligen vara alldeles övertygad om, att om Kungl. Maj:t kan finna andra utvägar, så lär Kungl. Maj:t inte vara särskilt benägen att återinföra förmalningsersättningen. Kan man genom andra åtgärder komma fram till den åsyftade effekten, så bör man naturligtvis göra det och först i sista hand tillgripa förmalningsersättningsmetoden.

Om man begränsar subventionerna till ett fåtal varor — jag tänker nu på inhemska produkter — så kan det uppstå svårigheter vid en framtida avveckling av subventionerna. Om mjölpriset exempelvis skulle sänkas med 9 öre per kilogram, så kan det måhända bli krångligt att företa en motsvarande höjning av priset, när den dagen kommer att subventionssystemet skall upphöra. Jag anser att detta blir mycket svårt. Därför är det nog ganska önskvärt att man överväger, huruvida man inte kan sprida denna subventionering på så många varugrupper som möjligt,

så att man så att säga får större jämvikt och därmed också bättre förutsättningar att snabbt avveckla systemet, när man inte längre behöver tillämpa det.

Nu har det uppstått en mycket livlig diskussion om subventioneringen på fläsk och ost. Man har rekommenderat regeringen att antingen helt slopa fläsksubventionerna eller betydligt minska summan av de medel, som avses för subventionering av fläsk, och i stället övergå till ökad subventionering av ost. Ja, det där låter sig naturligtvis sägas, men man måste väl även i det fallet ta hänsyn till den effekt, som man avser att vinna genom subventioneringen. Man torde väl utan överdrift kunna säga, att effekten blir större och att man säkrare vinner resultat genom att också anlita fläsksubventioneringen. Det är den synpunkten som i detta fall har varit vägledande.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare ingå på vad som är det huvudsakliga i utskottets förslag och i reservanternas yttrande. Jag vill till sist bara säga några ord om den plan för övergång till friare ekonomiska förhållanden, som man från högerns och folkpartiets sida har rekommenderat. Vi, som utgöra majoriteten inom utskottet, ha funnit det fullständigt obehövt med en sådan skrivelse som reservanternas föreslå. Vi tro för övrigt att det inte står i någon människas förmåga att redan 1950 skissera ett detaljerat program om hur en avveckling snabbt skall kunna ske. Man spänner nog sina förhoppningar alldeles för högt, om man tror, att någon redan i dag kan garantera, att man då skall kunna ange en linje för omedelbar avveckling av alla de besvärigheter, som vi nu ha att draga med på detta område.

Jag vill påpeka att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t vid nästa års riksdag skall lämna en redogörelse för sina subventioneringsåtgärder, och att riksdagen följaktligen då med ledning av

Subventionering av vissa varor m. m.

erfarenhet och vidtagna åtgärder får tillfälle att diskutera om det finns möjligheter att vidta en avveckling. Därmed tycker jag att man tillgodoser herr förste vice talmannens önskan, att vi nästa år skola få dryfta denna betydelsefulla fråga på nytt. Även andra möjligheter stå för övrigt öppna, och det är enligt min uppfattning alldeles behövt att riksdagen nu fattar beslut om en sådan skrivning, som reservanterna här ha föreslagit och som på mig gör intryck av att vara mer en politisk demonstration än ett utslag av intresse för själva saken.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till samtliga punkter i statsutskottets hemställan.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Vi stå nu i begrepp att under principiell enighet — jag vågar säga det — från alla inom utskottet företrädna partier besluta ge Kungl. Maj:t bemyndigande att ge ut 200, 300, 400 miljoner kronor — jag skall strax återkomma till de kalkyler, som uppgjorts — för att skapa konstgjorda priser på en rad viktiga förnödenheter och konstgjorda prisrelationer. Det är ju ett mycket märkligt läge vi nu befinna oss i, och man kan fråga sig vad det är som gör, att vi dock här samfällt ha enats om att gå denna väg.

För många är väl i första hand motiveringen den, som med stor styrka framfördes av herr finansministern i remissdebatten och som — väsentligt försiktigare, det måste jag medge — antydes i propositionerna, nämligen att vi mot slutet av nästa år ha att räkna med ett prisfall på världsmarknaden, och att det alltså gäller, som konjunkturinstitutets chef häromdagen uttryckte saken, »att nu subventionera sig igenom en övergående inflationsbubbla».

Jag lämnar sannolikheten av detta antagande därhän. Man måste mot detta å andra sidan ställa det förhållandet,

att om man förändrar värdena på Väst-europas valutor gentemot dollarn, så talar också en mycket stor sannolikhet för att den stabila och snarast uppåtgående konjunkturen i Amerika kommer att trycka prisnivån uppåt i Väst-europa. Devalveringen utlöser då krafter, som man brukar kalla inflatoriska och som verka i motsatt riktning mot de deflatoriska krafter, som uppenbarligen voro kännbara i vårt land före devalveringen.

Jag lämnar nu de olika profetiorna om vad som kan komma att hända därhän, ty jag tror inte att den principiella enighet, varom utskottets utlåtande vittnar, grundar sig på något mera trosvisst omfattande av herr finansministerns profetia eller över huvud taget på några antaganden om den framtida prisutvecklingen. Det är väl helt enkelt så, att devalveringen, som genomfördes sedan förhandlingarna om löne- och prisstabiliseringen för nästa år praktiskt taget voro förda i hamn, skapat ett tvångsläge, som gjort att vi alla måste säga oss, att det är riktigt att i nuvarande läge — med den konstruktion av lönemekanismen som vi genom avtalet med statstjänstemännen ha fått — söka hålla levnadskostnadsindex tillbaka, så att icke en allmän lönerörelse och därmed också en allmän rörelse inom hela prisnivån nu inträder.

Jag säger, att vi ha varit principiellt eniga därom, ty enigheten omfattar även högern, ehuru man där vill skjuta på frågan om prissubventioner på inhemska livsmedelsprodukter till nästa års riksdag. Vi övriga inom utskottet ha på denna punkt förenat oss med majoriteten, och vi ha gjort det efter ungefär följande resonemang: Då vi nu ge oss in på en sak, som med hänsyn till den allmänna ovissheten om framtiden får betecknas som ett stort ekonomiskt äventyr, så böra vi utrusta Kungl. Maj:t med samtliga de fullmakter, som Kungl. Maj:t har ansett vara nödvändiga för att detta experiment

skall kunna genomföras med framgång. Det vore ju också — så osäkert som prisläget nu är — en stor olycka, om man nu beviljade subventioner, som snart skulle komma att visa sig otillräckliga, med påföljd att indextaket genombrytes. Därmed skulle ju praktiskt taget även det första steget, att bevilja de 90 miljonerna, vara ganska ändamålslost. I detta läge ha vi ansett det vara riktigt att utsträcka fullmakterna till samtliga de områden, som Kungl. Maj:t begärt.

Det är emellertid av intresse att något väga de siffror mot varandra, som beteckna vårt nuvarande läge, och den operation, som vi stå i begrepp att företaga. Det är nämligen uppenbart, att om vi hade att räkna med en prisstegring på $1\frac{1}{2}$ procent, motsvarande $2\frac{1}{2}$ enheter i 1935 års levnadskostnadsindex, så skulle det förhållandet i och för sig knappast föranleda åtgärder av denna omfattning och av principiellt så betänklig art. Men med den konstruktion, som hela vårt nuvarande indexsystem har, och med dess betydelse närmast för de offentliga tjänstemännens löner, kan ifrågasvarande stegring väntas medföra ett allmänt genombrott på löne marknaden.

Man frågar sig därför i första hand vad det vi nu ge oss in på kostar för staten. Det som Kungl. Maj:t här har begärt och utskottet har tillstyrkt och som skall gälla för de närmaste åtta månaderna, går tillsammans på 190 miljoner kronor. Därtill har jag att lägga kostnaderna för de bibehållna priserna på tobak, 5 miljoner kronor, och reserverade medel, 28 miljoner kronor. De sammanlagda kostnaderna för dessa åtta månader uppgå alltså till 223 miljoner kronor.

Alltjämt får man komma ihåg, att i denna summa ligga vissa reserver — om prisutvecklingen så skulle medgiva.

Kostnaderna för en subventioneringspolitik av denna omfattning bli för ett helt år 335 miljoner kronor. Om jag

Subventionering av vissa varor m. m.

tar kostnaderna för de 14 månader, som subventionspolitiken är avsedd att omfatta, nämligen från 1 november i år till 31 december 1950, så kommer jag upp till ett belopp på i runt tal 390 miljoner kronor. Denna summa är så att säga den kostnadslimit, som vi här uppdraga för Kungl. Maj:t. Det är detta belopp, som bemyndigandet för Kungl. Maj:t kan komma att omfatta.

Utan att vilja direkt jämföra de penningbelopp, som jag nu kommer att nämna, med de anslagsbelopp, som jag nyss angivit, har jag att emot detta ställa svaret på frågan: Hur kommer ett genombrott av indextaket att inverka på den allmänna löne marknaden? I första hand utlöses det åttaprocentiga tillägget på statstjänarnas löner, d. v. s. i runt tal 100 miljoner kronor. Kommunaltjänstemännens löner äro i allmänhet konstruerade efter samma grunder, och om jag räknar med 57 000 enligt tjänstereglemente kommunalt anställda med i genomsnitt en årslön på 6 000 kronor, så kommer jag upp till en lönekostnad för dessa kommunala befattningshavare på i runt tal 350 miljoner kronor. Det åttaprocentiga tillägget på detta belopp uppgår till 25 à 30 miljoner kronor. Till den nyss nämnda summan för statstjänstemännen, 100 miljoner kronor, måste jag, som återverkan på statens kollektivanställda, lägga ytterligare 20 à 30 miljoner kronor. Löneökningarna för de i offentlig tjänst anställda uppgå alltså till omkring 150 à 160 miljoner kronor.

En sådan löneökning kommer — och det är av vida större betydelse än löneökningen i och för sig — att ha en omedelbar återverkan på den allmänna arbetsmarknaden; vilken, är naturligtvis svårt att säga. I tidningarna har det uppgivits att LO:s krav, presenterade för Arbetsgivareföreningen, skulle vara en garanti för en ökning, för det fall att indextaket komme att genombrytas, på 800 miljoner kronor.

Subventionering av vissa varor m. m.

Jag lämnar helt därhän hurudan verkligheten därvidlag kan komma att bli. Jag understryker dock, att de kollektivanställda, till skillnad från tjänstemännen, även under lönestoppets tid ha haft en viss löneökning, en löneglidning, som, föreställer jag mig, i främsta rummet har berott på produktionsökning. Jag vågar uppskatta årssumman av de löner, som utgå till de inom LO organiserade anställda, till omkring fem à sex miljarder kronor. Var och en må där själv sätta in den procentsats, som han tror att ett genombrott av indextaket skulle medföra i löneökning.

Jag har vidare att till nämnda belegg lägga de självklara löneökningar, som skulle följa för de privatanställda utanför kollektivavtalen, alltså sådana, som äro organiserade inom TCO. Den sammanlagda lönesumman för de inom TCO organiserade kan uppskattas till en miljard kronor. Emellertid omfattar TCO allenast 40 procent av i motsvarande ställning befintliga privatanställda. Den sammanlagda lönesumman skulle alltså här röra sig om ungefär 2 à 2½ miljarder kronor. Jag vågar inte här göra någon förutsägelse om med vilken procentsats denna summa skulle komma att ökas. Var och en må där själv göra en uppskattning.

Vad jag här sagt torde vara tillräckligt för att visa, att uteblivna subventioner — på grund av den egendomliga konstruktionen av vårt nuvarande lönesystem — komma att medföra mycket betydande rubbningar på löne marknaden och därmed också i den allmänna prisnivån. Det torde vara detta förhållande, som ligger bakom den allmänna enighet i fråga om subventionerna, varom jag inledningsvis talade.

Vi ha till föreliggande utskottsutlåtande fogat en reservation med vissa uttalanden rörande önskvärdheten av en framtida utveckling mot en friare prisbildning och friare grunder för vårt ekonomiska liv.

Min högt ärade vän herr Svensson i Grönvik ansåg att försiktigheten bjöd att inte ge sig in på några sådana spekulationer, då intet är ovissare än framtiden, något som jag givetvis kan ge honom rätt i. För den som emellertid anser — och efter vad jag fattade var herr Svensson i Grönvik också av den uppfattningen — en friare prisbildning och ett fritt ekonomiskt system vara något att eftersträva, är det väl naturligt att vi i det märkliga sammanhang, vari vi nu befinna oss, också säga ut detta. Och det finns, herr talman, så mycket större skäl att göra det, som man, alldeles oavsett dessa våra meningsyttringar, på grund av vissa redan nu kända omständigheter måste med ganska stor säkerhet räkna med att det från år 1951 kommer att råda betydligt större frihet på löne marknaden än som varit fallet under den nuvarande stabiliseringsperioden. Det är ju redan från så många auktoritativa håll sagt, att det lönestopp, som beslutats för år 1950, är det sista. Det kommer alltså i fortsättningen att under vanliga former träffas uppgörelser mellan arbetsmarknadens parter, och därmed är också klart, att vi måste räkna med nya uppgörelser och en friare lönesättning även för de offentliga tjänstemännen. Den större handelspolitiska frihet, som vi eftersträva och som vi i samverkan med övriga Marshalländer söka uppnå, kommer naturligtvis också att verka i samma riktning.

Men om man tillika har den uppskattning av ett friare samhälle, som jag här givit uttryck åt, bör detta också framföras som ett önskemål från riksdagens sida.

Vi vilja ha tillbaka ett samhälle, som är grundat på fri tävlan, den bästa garantien för lägre pris, för större omsättning och för sådant resultat av den ekonomiska verksamheten att företagen kunna vidtaga rationella investeringar — d. v. s. att de kunna öka sin produktion samtidigt som de minska sina om-

kostnader och alltså även kunna sänka priserna — ty därigenom kan man säk- rare än på någon annan väg befrämja det allmänna välfståndet. Det är till ett sådant samhälle vi så snart som möj- ligt vilja återvända, och vi böra också ge uttryck för önskvärdheten härav.

Därtill bör läggas att vi vilja vid ett sådant återvändande också skapa ett socialt rättvist samhälle, grundat på ett fast penningvärde, ett samhälle med den fulla sysselsättning, som är för- enlig med högsta möjliga produktivitet, och med en jämn och rättvis fördelning av produktionens frukter mellan olika samhällsgrupper. Vi vilja ha ett sam- hälle, där det på ett fast penningvärdes grund är möjligt att bevara den sociala trygghetsordning som vi under senare år samfällt ha försökt åstadkomma.

Det är uppenbart att en övergång till ett samhällsskick av denna typ kommer att medföra åtskilliga problem på en mängd olika områden. Dessa problem måste utredas, och det är önskvärt att riksdagen i god tid får ta ställning till en sådan utrednings resultat. Det är i detta syfte, herr talman, som vi reser- vanter föreslagit en utredning, och jag ber nu att få yrka bifall till denna vår hemställan.

I övrigt förenar jag mig med herr Kollberg i det yrkande som han här nys framställt.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården: Herr talman! Jag har inte någon anled- ning att nu gå närmare in på hela det förslag som Kungl. Maj:t här framlagt och som utskottsmajoriteten tillstyrkt, utan jag vill endast uppehålla mig vid en detalj. Redan under höstriksdagens remissdebatt hade jag tillfälle att ut- tala min mening om de föreslagna för- malningsersättningarna, och jag har sedan tillsammans med några kamrater i kammaren motionsledes väckt ett för-

Subventionering av vissa varor m. m.

slag som går i samma riktning som detta mitt uttalande i remissdebatten.

Jordbrukarna ha sedan mera lugna förhållanden börjat råda på spannmåls- marknaden efter kriget nu återigen i rätt stor utsträckning börjat anlita de s. k. lönekvárnarna för förmalning av sin spannmål, både när det gäller den spannmål som skall användas till dju- ren och den som skall användas i hus- hållet — de flesta på landsbygden baka ju ännu sitt bröd själva. Med det system för förmalningsersättning, som nu fö- reslagits, blir det emellertid inte någon mening med att på detta sätt köra och mala sin egen spannmål, och när lant- brukarna väl snart finna att de kunna köpa mjölet för ett lägre pris i affä- rerna, så ta de väl hellre ett ärende till, när de komma till handelsplatsen i bygden, och proviantera där även när det gäller förrådet av mjöl. På så sätt minskas ytterligare sambandet mellan vad som produceras på landsbygden och vad man själv använder där.

Lönekvárnarna ha emellertid sin stora uppgift att fylla, och jag tror också att småbrukarna i fortsättningen helst vilja ha det ordnat på det sättet, att de själva få ombesörja förmalningen av sin spannmål.

Inom parentes sagt förhåller det sig på ett liknande sätt med fläsket — jag vill bara nämna detta, eftersom saken har väckt en viss uppmärksamhet ute på landsbygden. Man tycker att det är märkvärdigt, att fläsket skall ställa sig dyrast för dem, som haft en hushålls- gris och som räknat med att därigenom kunna få sitt fläsk till ett lägre pris än eljest, medan de, som inte haft be- svär med att hålla någon hushållsgris, kunna köpa fläsket billigare i affä- rerna. Resultatet härav blir, såsom herr vice talmannen mycket riktigt framhöll, att den företagsamhet, som finns på själva landsbygden, alltmer överföres till olika större centra, en utveckling som jag anser vara mycket olycklig.

Subventionering av vissa varor m. m.

Jag vill också säga några ord om en annan sak som jag berört i min motion. Den förmalningsersättning för vete, som nu föreslås, kommer ju att förbilliga vetemjålet med 9 öre per kg. Detta har, såsom jag erinrade om under remissdebatten, en viss betydelse för en annan tillverkning, nämligen av potatisstärkelse. Denna är visserligen inte någon stor tillverkning och den omfattar inte hela landet, men den har desto större betydelse för den del av landet, där man tillverkar denna vara. Det tillverkas inom ett par provinser här i landet ungefär 25 000 ton potatisstärkelse, som behövs för vissa industriers räkning — att så är fallet, är mycket tydligt omvittnat. Men inom de områden, där man odlar råvaran för denna tillverkning, får man också, om det skulle bli brist på matpotatis, tillhandahålla de reserver som behövas för att potatisförrådet här i landet skall bli tillräckligt.

Med den stora prisskillnad, som uppkommer genom de konstlade medel som subventionerna utgöra — det finns redan en prisskillnad på 27 kronor per deciton mellan potatisstärkelse och vetemjöl och med den nu föreslagna subventioneringen skulle priset på vetemjöl komma att ligga 36 kronor lägre — så är det alldeles klart, att ifrågakvarande industrier försöka att så långt det är möjligt övergå till användning av vetemjöl. Därigenom komma de, som odla potatis för ändamålet, att delvis upphöra med sin produktion, och råvaran blir då dyrare. Därtill kommer att när tillverkningen av potatismjöl minskas, så komma omkostnaderna här för att stiga ytterligare.

Erfarenheten från vissa andra länder visar emellertid, att det har varit mycket olyckligt att man inte hållit hela denna näring på ett sådant plan, att inte tillverkningen av potatisstärkelse behöver minska. Jag har också än en gång velat erinra om att vi, som syssla med denna näring, se mycket allvar-

ligt på vad som nu förekommer. Vi anse att det, inte bara för vårt eget och bygdens vidkommande, utan även och inte minst med hänsyn till hela landets intressen, är viktigt att denna näring skyddas. Jag behöver inte framhålla detta vare sig för livsmedelskommissionen eller regeringen, ty där vet man vad det under krigstiden har betytt att vi här i landet i de bygder som odla fabrikspotatis haft ett potatisreservförråd, men det skadar nog inte att säga ut det också här i riksdagen. Potatis-skördarna äro olika år mycket ojämna också i kvantitativt hänseende. Det ena året kan ju potatisskörden vara ganska stor och ligga över behovet, men det andra året kan det vara brist på potatis. Livsmedelskommissionen räknar då med att en sådan brist skall kunna fyllas genom att man tar i anspråk den fabrikspotatis som odlas på vissa håll. Såsom jag här tidigare erinrat om, är visserligen inte smaken på denna potatis densamma som på den egentliga matpotatisen, men den kan dock användas som en reserv vid de tillfällena, då det råder brist på matpotatis.

Jag behöver, herr talman, nu inte säga mera. Herr Kollberg har redan berört en del som jag eljest hade tänkt yttra mig om, och då jag i stort sett kan instämma i vad herr Kollberg sagt, skall jag inte i onödan uppehålla kamraren.

Jag har, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till reservation nr 1, som är undertecknad av herr Ohlon m. fl.

Herr NORUP: Herr talman! Det har av många talare här i dag uttalats principiella betänkligheter mot det förslag om ökade subventioner som framlagts, och sådana principiella betänkligheter ha ju också vid olika tillfällen tidigare framförts såväl från regeringsens som från riksdagens sida. Nu kan visserligen dagens läge sägas vara ett särfall;

Subventionering av vissa varor m. m.

både finansministern och t. f. folkhushållningsministern framhålla ju att det har kommit till ett »emellertid» som i någon mån undanskjutit de principiella betänkligheterna, i det att det är nödvändigt att motverka den fördyring av olika förnödenheter, som har skett på grund av kronans devalvering, för att kunna bibehålla konsumenternas utgifter oförändrade och därmed även upprätthålla den nuvarande levnadsstandarden — en uppfattning som man naturligtvis ur många synpunkter kan biträda. Men å andra sidan för dock denna subventionering, så som förslaget är uppgjort, med sig en hel del konsekvenser som i varje fall för jordbrukets del ge anledning till att sätta mycket stora frågetecken för det framlagda förslaget.

När de propositioner, som det här gäller, skulle bli föremål för riksdagens behandling, kommo ju de olika partiernas syn på subventionsåtgärderna fram i olika motioner, och senare har den också preciserats i reservationer till utskottsutlåtandet. Vad beträffar det parti, som jag tillhör, så vilja vi inte trots mycket stora betänkligheter motsätta oss subventioner under vissa omständigheter. Vi anse att om man skall acceptera dessa subventioner, kan det endast ske under vissa villkor. Subventionerna måste dels göras sådana, att alla medborgargrupper i lika stor utsträckning bli delaktiga därav, och dels måste man se till, att subventionerna läggas på sådana varor att resultatet blir det man siktat till.

De nu föreslagna subventionerna kunna i dessa avseenden ge anledning till en hel del gensagor. Även om det är nödvändigt att försöka eliminera de fördyringar, som uppkommit genom kronvärdets fall, så får man inte förbise, att de förslag, som innefattas i regeringens propositioner och som nu även utskottsmajoriteten står för, komma att medföra olika konsekvenser för olika medborgargrupper. Jag vill härvidlag i stort sett ansluta mig till den

uppfattning, som framföres i den reservation, som är avlämnad av bondeförbundets och folkpartiets representanter inom utskottet.

Det kan emellertid finnas olika anledningar till att man intar denna ståndpunkt. Inom jordbrukets organisationer äro vi mycket betänksamma mot att en utjämning skall genomföras genom att det lämnas ytterligare subventioner på livsmedel. Detta måste i en framtid vålla i synnerhet jordbruket mycket stora svårigheter, och vi kunna inte heller godtaga de olika förslagen på det sätt som de nu ha blivit framlagda.

För att i första hand ta förmalningsersättningen kommer ju denna subventionering att bli mycket ojämn. De jordbrukare, som anlita s. k. lönekvarnar för förmalning av sin säd, ha inte möjlighet att bli delaktiga av subventioneringen. På detta sätt ställer man alltså en stor del av jordbrukarna och även de näringsidkare, som tagit till sin uppgift att mala mot lön, i en särställning, och det kan väl inte sägas innebära skiftandet av rättvisa mellan olika medborgargrupper.

Nu skyller man ju på att om subventioneringen även skulle omfatta förmalningen vid lönekvarnarna, så skulle detta nödvändiggöra ett kontrollsystem. Jag medger att så kan bli fallet, och när man då väger de fördelar, som en subventionering genom förmalningsersättning skulle innebära, mot de nackdelar som den föreslagna ordningen för med sig, så måste nog nackdelarna väga tyngst. Vi få nämligen inte förbise, att även en subventionering av den omfattning, som propositionens förslag innebär, alldeles säkert kommer, såsom jag framhöll redan i remissdebatten, att medföra vissa besvärligheter. Det är nog många jordbrukare, som trots utfodringsförbudet på brödsäd komma att frestas att utfodra med dylik, vilket kan föranleda tillkomsten av krisbetonade kontrollorgan. Men alla äro vi väl

Subventionering av vissa varor m. m.

överens om att några nya sådana organ inte nu böra skapas och att i stället de nuvarande krisorganen böra avvecklas så fort som möjligt. Vi böra därför inte vidtaga några åtgärder, som kunna medföra att man behöver ta upp frågan om skapandet av kontrollorgan.

Det är alltså såväl ur den synpunkten att subventioneringen kommer olika medborgargrupper till godo i olika omfattning som med hänsyn till risken av att behöva införa nya krisorgan, som vi på jordbrukarhåll finna oss föranledda att yrka avslag på den föreslagna förvalningsersättningen. Vi anse också anordningen opraktisk och nära nog omöjlig att genomföra.

Även beträffande subventioneringen av fläsk finns det mycket som ger anledning till betänkligheter. Det råder för närvarande brist på fläsk, och man frågar sig då, om det verkligen kan vara riktigt att ge subventioner, som kunna medföra en ökad efterfrågan på denna vara och alltså förvärra den nuvarande situationen. Vi inom jordbrukets organisationer ha inte hittills kunnat tillfredsställa konsumenternas efterfrågan på kött och fläsk i den utsträckning som vi velat, och jag kan inte tänka mig att en fläsksubventionering skulle kunna åstadkomma bättre förhållanden. Det måste väl tvärtom då bli en sådan brist på fläsk och även på kött, att man kan befara ett visst uppsving igen av svartabörshandeln, och det är väl ingenting som vi ha anledning att medverka till. Dessutom kommer även denna subvention att verka olika för olika medborgargrupper därigenom att de som föda upp hushållsgrisar inte kunna få del av densamma, och det är ändå inte ett litet antal grisar det här rör sig om. Här slaktas inte mindre än 400 000 å 500 000 hushållsgrisar varje år, och alla de jordbrukare, mindre lägenhetsägare och övrigt landsbygdsfolk som varit vana att föda upp sin hushållsgris — jag tror att den hanteringen har varit mycket vällovlig och

önskvärd under de senare åren — de komma att ställas i en särställning som även kommer att verka orättvist. Vi ha för närvarande 20 kronor i subvention för varje gris. Om subventionen ökas, komma de svårigheter som redan nu äro till finnandes på grund av subventionssystemet också att ökas. Det har förts och föres inte så litet grisar ut i marknaden bredvid den legala handeln, och vi äro mycket bekymrade däröver från organisationens sida.

När det gäller den föreslagna storleken av subventionen på 20 öre per kilogram, skulle jag tro att alla instanser som äro hörda, i varje fall handels- och jordbrukets organisationer, ha sagt att det inte går att tekniskt genomföra en så hög subvention som 20 öre per kilogram. Jag skulle tro att livsmedelskommissionen har samma mening. Det är möjligt, har man sagt, att det skulle kunna gå med en subvention på 10 öre. Vi jordbrukare äro oerhört betänksamma när det gäller att genomföra denna tioöressubvention, och skulle den nödvändigtvis behöva genomföras, så vill jag uttala den förhoppningen att det kommer att ske under en tidsperiod av året, när de största möjligheterna föreligga att kunna praktiskt genomföra den, och givetvis att regeringen så snart, som möjligheter därtill ges, kommer att avveckla densamma.

Vi ha nu en annan vara som är föreslagen att få del av subventioneringen, nämligen osten, som vi från jordbrukarnas håll och ifrån det parti jag tillhör med tillfredsställelse se att man ger en viss subvention. På grund av den rika skörden i år och den därmed följande stora produktionen av mjölk har ostproduktionen ökats, och lagren äro i dag så pass stora att de inge oerhört stora bekymmer. Det gäller att få en ganska snabb avveckling av en del av dessa lager av halvfet ost, och därför är det med tillfredsställelse som vi sett förslaget om en subvention på 30 öre till den halvfeta osten. Men jag går

Subventionering av vissa varor m. m.

längre. Skulle det inte vara skäl i att utbyta den föreslagna subventioneringen av fläsk och i stället ge ännu några öres subvention åt osten. Man säger då att fläsket väger mycket tyngre indexmässigt än vad osten gör, och det ligger givetvis en del däri. Men jag skulle vilja rekommendera att man i så stor utsträckning som möjligt tänker på att gå den väg som jag här föreslagit. Det är ju också detta förslag som föreligger i de av folkpartiet och bondeförbundet gemensamt avgivna reservationerna.

Vi ha ännu en produkt som ställer orättvisan mellan olika medborgargrupper i en klar belysning, och det är bränslet. Det kan inte vara rätt att man ger subvention åt vissa grupper, medan jordbrukarna som använda eget bränsle inte få någon möjlighet att erhålla en sådan subvention. Vi ha från jordbruksorganisationernas sida inte kunnat stilla-tigande finna oss i de förslag som nu ligga på riksdagens bord, utan lantbruksförbundet har ingivit en skrivelse till Kungl. Maj:t, där vi påpekat en del konsekvenser som dessa förslag komma att föra med sig. I denna skrivelse framhålls att man har förståelse för att prisnivån måste stödjas för konsumenterna, men man ställer sig frågande till hur långt man skall gå när det gäller subventionering av livsmedel.

Herr Ward sade i sitt yttrande här, att när man skall gå att avveckla dessa subventioner, kommer det förmodligen att bli en del svårigheter. Jag vill livligt understryka detta. Det kommer att bli oerhört stora svårigheter, i synnerhet för jordbruket. När man tar bort dessa subventioner och vi få ett friare löneläge, där kanske vissa grupper ha möjlighet att genomföra sina lönekrav, hur har man tänkt sig att det då skall gå för jordbrukarna att få ersättning för sin insats i samhället liksom andra grupper? Det kommer att bli ett så stort gap att fylla att vi jordbrukare äro mycket bekymrade för vad som kan kom-

ma att ske i framtiden. Det är det som gör att vi i nuvarande situation vilja varna för att gå för långt när det gäller subventionering och i så stor utsträckning lägga subventionerna på livsmedel som produceras inom landet. Det borde vara möjligt, även om det vore svårigheter förknippade med den utvägen, att lägga subventionerna i någon mån på andra områden.

Herr förste vice talmannen var inne på de olika partiernas uppfattning som framförts i motioner och i reservationer. När vi från bondeförbundets sida inte vågat deklarerat ett bestämt avståndstagande från subventionslinjen, är det just med tanke på att vi böra ha ett skydd för jordbruket även för dagar som komma — inte minst av den anledning som jag nyss påpekade — när vi en gång skola avveckla subventionerna. Jag tror för min del att det är ganska nödvändigt, att man har möjlighet att ta ställning från fall till fall och där se till att jordbrukarna få sina berättigade synpunkter tillgodosedda.

En ärad partikamrat till förste vice talmannen, herr Hæggbloom, har skrivit en del artiklar i »Medborgaren», där han i någon mån gått in på de olika synpunkter som kunna göra sig gällande i denna fråga. Med anledning av den skrivelse som lantbruksförbundet har inlämnat till Kungl. Maj:t, vill herr Hæggbloom sätta ett litet likhetstecken mellan högern och lantbruksförbundet. Jag får nog säga att detta är en feltolkning. Lantbruksförbundet är en opolitisk organisation, där dock givetvis olika partipolitiska intressen och tankar kunna röra sig, men den skrivelse som var framlämnad därifrån inrymmer inte någonting av partipolitiska synpunkter, utan vi ha sökt i denna skrivelse redovisa jordbrukets bekymmer i nuvarande läge. Jag tycker därför att det är onödigt vad herr Hæggbloom i detta fall skrivit, och jag trod-

Subventionering av vissa varor m. m.

de inte att herr Hægglblom behövde söka stöd genom att påpeka att när det gäller mig personligen såsom bondeförbundare — det står i artikeln — jag därmed skulle gått in för att stödja högerns förslag. Ja, i den mån detta sammanfaller med jordbrukets intresse och även med det partis jag tillhör är det ju bra att vi äro på samma linje, men jag tror nog att det är onödigt att redovisa detta på det sätt att man säger, att lantbruksförbundet har gått in för att stödja högerns motion.

Det är säkerligen angeläget att vi litet var, vare sig vi tillhöra den ena eller den andra politiska riktningen, försöka få fram en linje som när det gäller avvägning här ger lika stor rättvisa åt olika medborgargrupper, och i det fallet tycker jag nog att den reservation som är avgiven av bondeförbundet och folkpartiet rimmar mera med strävandena att försöka åstadkomma en i ett svårt läge nödvändig avvägning, och det gör, herr talman, att jag ber att få yrka bifall till den reservation nr 1 som är avgivet av herr Ohlon m. fl.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman! Herr Bengtsson i Norup — ja, jag menar herr Norup, det är den generationen jag talar till — herr Norup vände sig till mig och varnade mig för att jag hade uttalat mig så bestämt angående avvecklingen av subventionerna, och undrade hur det skulle sammanfalla med skyddet för jordbruket. Ja, bakom mitt uttalande låg precis samma motivering som herr Norup gav några minuter tidigare. Herr Norup undrade ju, hur det skulle gå vid den tidpunkt, då vi skulle övergå till en friare lönesättning och en större rörlighet, samt hur det skulle gå för jordbrukarna, när subventionerna skulle avlösas. Liksom när jag hörde herr Svensson i Grönvik tala tänkte jag på huruvida konsumenterna skola vara villiga att betala det pris, som jordbrukarna behöva för sin pro-

duktion, om de under långa tider framåt skulle få förmånen att köpa jordbrukets produkter till ett pris, som på in- tet sätt överensstämmer med deras framställande. Jag tror inte det, och därför vill jag understryka att det för jordbrukets egen del måste vara en ytterligt betänklilig utveckling att följa den väg som vi nu gå in på.

I det läge som vi nu befinna oss i med så många osäkra förhållanden ute i världen är det för det svenska folkshållet en oerhörd styrka att ha en jordbruksproduktion av den omfattning som finns här i landet. För statsmak- terna måste det inte minst ur försvarsberedskapssynpunkt vara ett livsintres- se att stödja jordbruket, så att det kan bestå och klara sig. På den punkten tror jag inga delade meningar råda emellan herr Norup och mig.

Herr **HÆGGBLUM** (kort genmäle): Herr talman! Herr Norups indragande av mitt namn i denna debatt föranleder mig bara till den erinran att det kan väl inte vara något högmålsbrott, om vi i pressen diskutera, huruvida från olika håll framkomna förslag till subventioner äro till gagn för jordbruket eller inte. Det är ju alltså den frågan som vi ha sökt klargöra, huruvida de förslag som högern här fört fram sammanfalla med jordbrukets intressen och kunna vara till gagn för jordbruket. Herr Norup ville först förneka att det gick att sätta likhetstecken mellan den uppfattning som lantbruksförbundet hade och den som kom fram i högerns motion, men han ändrade sig, innan han slutade sitt anförande, så att jag höll på att ta tillbaka min begäran om replik. Ett likhetstecken kan dock sättas mellan dessa båda förslag både beträffande förmalningsersättningen och fläsket samt de mycket starka betänkligheter i fråga om osten. Jag vet icke på vilken punkt vi inte skulle kunna sätta likhetstecken.

Subventionering av vissa varor m. m.

Herr NORUP (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker inte heller att det är något högmålsbrott som herr Hæggbloom begått, och jag fäste kanske litet för mycket avseende vid herr Hæggblooms skrivelser, det kan jag gärna hålla med om. Men jag tyckte nog att det var litet onödigt att sätta likhetstecken enbart mellan lantbruksförbundets skrivelse och högerns förslag. Varför inte lika gärna ta med de andra grupperna, då herr Hæggbloom säger att vi tyckas vara överens? Det var den saken jag tyckte det var anledning att påpeka.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! Om herr Norup läst artikeln från början till slut och inte bara läst slutet, skulle han fått se att där står en redogörelse för alla partiernas ståndpunkter.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Det är förvisso inte med någon större entusiasm som vi gått till verket och behandlat denna proposition. Både utskottsmajoriteten och reservanterna och man kan även säga Kungl. Maj:st ha givit uttryck åt principiella betänkligheter. Vi ha slagit in på en väg om vilken ingen vet vart den leder och ingen heller var den slutar. Alla äro på det klara med att vi inte kunna fortsätta på den inslagna vägen, i varje fall inte hur långt som helst. Att osäkerheten är utomordentligt stor, därom vittnar vad som hänt under denna frågas behandling.

Efter devalveringen den 19 september hade Hans Excellens herr statsminister ett uttalande, enligt vilket det för subventionerna skulle krävas högst 150 miljoner kronor. När propositionen någon vecka senare skrevs, kom man upp till ett belopp som låg närmare 200 miljoner kronor, och propositionen hade inte ens behandlats i utskottet, in-

nan det kom alarmerande underrättelser från folkhushållningsdepartementet om att nu har kaffet stigit, så att nu krävs det ytterligare ett antal miljoner. När riksdagen samlas åter i januari, så kanske det kommer att visa sig att hela denna subventionsfråga ligger till på ett helt annat sätt, än man nu kan förutse.

Jag har varit motståndare till subventioner allt sedan vi år 1946 började tillämpa dem. Jag har nämligen aldrig kunnat tillägna mig den där tron på tillfällighetsmomentet som alltid har åberopats till försvar för subventionerna. Jag erinrar mig hur utskottet 1946 starkt strök under de principiella betänkligheterna och hur alla som uttalade sig då principiellt ströko under att vi här voro inne på en mycket farlig väg. Men, sade man, det är en tillfällig sak. Jag vet att alla de som talade här i riksdagen sade, att det var bara den gången det gällde och att ett så allvarligt steg finge man icke ta mer än en gång, och det var för att komma över tillfälliga svårigheter. Jag för min del tror, att subventionerna äro något slags Döbelnmedicin som hjälper oss i dag men i morgon gör det sjufalt värre för oss. Tyvärr ser det ut som om mina farhågor på den punkten börja bli på ett skrämmande sätt besannade.

Det är självklart att vi från jordbrukarnas håll, såsom här tidigare påpekats av herr Norup, med verkliga bekymmer se på dessa subventioner och undra, hur det skall bli, när de en gång skola avvecklas. Det kan inte vara sunt att subventionera inhemska varor, i detta fall jordbruksprodukter, så att deras priser komma att ligga under produktionskostnadsnivån. Hur skall det, som herr Norup här tidigare sagt, gå, när dessa subventioner en gång skola avvecklas? Går det kanske så, att den i 1947 års beslut angivna framtida jordbrukspolitik, som skulle innebära att jordbrukarna skulle, såsom vi hoppats på, i inkomsthänseende bli likställda med andra näringsidkare, blott bli en

Subventionering av vissa varor m. m.

önskedröm, vars uppfyllande skjutes långt fram i tiden.

Jag kan inte se att det är ändamålsenligt att, såsom nu sker, staten tar med den ena handen och ger med den andra. För enklare, politiskt ofördärvade medborgare måste det te sig litet underligt. Den ena dagen eller kanske den ena månaden bry vi våra hjärnor och tvista om på vilket sätt vi skola kunna beskat- ta konsumtionen för att ta ifrån konsumenterna det överflöd på pengar som vi tro att de ha, och den andra månaden grubbla vi över hur vi skola kunna få pengarna igen till konsumenterna. Under värriksdagen var budgetöverskottet något heligt som man icke fick röra vid, ty gjorde man det så skulle det äventyra hela stabiliseringspolitiken. I dag gäller det att göra av med en betydande del av budgetöverskottet av precis samma anledning: göra vi icke det rubba vi den ekonomiska politiken. Det är sannerligen icke lätt att följa med i svängarna.

Nu säger man emellertid, att detta beror på utvecklingen i världen, som vi icke rå över: vi måste finna oss i utvecklingen i världen och anpassa oss efter den. Det är givetvis riktigt, att det finnes någonting som heter utvecklingen i världen. Å andra sidan är det ingenting nytt: en utveckling i världen har alltid funnits och kommer alltid att finnas. Det går icke att krypa bakom denna utveckling och åberopa den som försvar för allting, utan det gäller väl här att finna en politik sådan att vi i möjligaste mån kunna göra oss oberoende av utvecklingen i den övriga världen.

Från mina utgångspunkter hade jag helt naturligt önskat yrka avslag på subventionerna i likhet med vad jag gjort tidigare år. Men vi veta, att i nuvarande läge går det icke; därtill äro vi för sent ute. Riksdagen är i ett tvångsläge. I rättvisans namn skall erkännas, att även regeringen i viss mån varit i ett tvångsläge. Det är varken riksdagen

eller regeringen som styr utan den mystiska storhet som heter index. Jag anser att det är angeläget att snarast möjligt se till, att indexets makt reduceras till rimliga proportioner. Det är väl ändå något på tok, när cirklarna för vår ekonomiska politik skola väsentligen rubbas bara därför att kaffet stiger någon krona i Brasilien. Indexet är väl i första hand till för att skydda löntagargrupperna. Men i längden hjälper det ändå icke, om indexet skall uppehållas genom utgifter ur statskassan av sådan storleksordning som det här gäller.

När man sålunda måste anamma subventionerna gäller det emellertid att få dem utformade så, att de åstadkomma minsta möjliga skada. Jag har anslutit mig till reservationen av herr Ohlon med flera och är i övrigt ense med utskottets majoritet. Vi yrka i denna reservation avslag på förmalningsersättningarna. På denna punkt uttalar sig även utskottets majoritet mycket restriktivt. Därför tror jag, med tanke på de mycket starka sakliga skäl, som föreligga mot dessa förmalningsersättningar, att man kan hoppas att regeringen så långt som möjligt undviker att tillgripa en sådan åtgärd.

I nämnda reservation yrka vi dessutom, att den subvention, som man tänkt sig skola utgå på fläsk och ost, i första hand skall läggas på osten. Vi ha ett tillfälligt överskott på ost men viss brist på fläsk. Att under sådana förhållanden subventionera fläsket utöver vad som redan sker vore enligt vår mening olyckligt ur flera synpunkter. Redan nu utgår subvention på fläsk med 25 öre per kilo. Av praktiska skäl har subventioneringen ordnats så, att det lägges 20 kronor per gris. Genom den nya subventionen med 20 öre per kilo fläsk, som är föreslagen, skulle grisarna komma att subventioneras med ungefär 35 kronor per styck. Var och en förstår, att denna subvention kommer att verka produktionshämmande av den

Subventionering av vissa varor m. m.

anledningen, att när jordbrukaren får 35 kronor för grisen, antingen den är tung eller lätt, så försöker han givetvis att leverera grisen så fort som möjligt för att snarast komma åt de 35 kronorna. Därför verkar detta produktionshämmande, samtidigt som ett förbilligande av detta livsmedel måste verka konsumtionsfrämjande. Det är olyckligt att subventionera en vara, på vilken vi icke hava överskott utan tvärtom brist. Om icke produktionen räcker till för konsumtionen, innebär det att vi måste importera. Då kräves det subventioner av ännu större omfattning.

Jag hoppas därför att regeringen kan finna vägar att nå målet utan ytterligare subventionering av fläsket.

Jag vill understryka vad utskottets talesman herr Ward sade, att för att åstadkomma minsta möjliga skadeverkningar bör man i möjligaste mån sprida subventionerna framför allt på importvaror.

Skulle emellertid fläsket behöva subventioneras ytterligare, anser jag det vara både rimligt och riktigt att även taga med hemslakten. Herr Norup var inne på frågan om man icke även skulle subventionera hemslakten. Gör man ej det, leder det till orättvisor, samtidigt som det möjliggör för illojala personer, både slaktare och jordbrukare, att på ett otillbörligt sätt förtjäna pengar. Det är icke riktigt att så får ske. Jag påstår icke att slaktare och jordbrukare äro bättre eller sämre än andra. Men så snart det finnes möjlighet att förtjäna pengar, finnes det alltid mindre nogräknade element, som skaffa sig inkomster. Det bör i detta fall så långt som möjligt förhindras.

Vid detta utlåtande är fogad en reservation, nr III, undertecknad av folkpartiets och högerns representanter. Jag vill erkänna, att jag för min del var mycket nära att ansluta mig till denna reservation, som gäller ett yrkande, att utskottet skulle tillstyrka en utredning om subventioneringspoliti-

kens avveckling och den av övergången till en friare hushållning betingade ekonomiska politikens utformning. Det är någonting som man givetvis kan ansluta sig till. Varför jag icke anslöt mig till det var därför att utskottets majoritet skriver någonting, som jag vill uppfatta såsom innebärande i sak det samma. Utskottsmajoriteten skriver nämligen med anledning av bl. a. den motion, som reservationen syftar på, följande: »Utskottet utgår nämligen ifrån att de i motionerna berörda spörsmålen redan äro föremål för uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida, varför någon skrivelse i ämnet icke synes påkallad.»

Jag förmenar, att detta innebär icke något avslag på motionerna utan ut säger endast, att en skrivelse i ämnet är onödig. Jag tycker, att det är väsentligt starkare att bakom detta uttalande ha fått utskottets majoritet. Såvitt jag förstår är yttrandet uttryck för en kompromiss.

Sedan kräves det också i denna reservation liksom i tidigare motioner, att en utredning av experter verkställles. Jag tror att det är folkpartimotioner, där man tänkt sig något sådant. Det kan man också hålla med om. Men det är klart att man får förutsätta, att regeringen anlitar den expertis som finnes tillgänglig. Gör ej regeringen detta, är det icke lätt att göra något åt det. Ibland ser det faktiskt underligt ut, men det är regeringen som bestämmer här.

När det gäller den framtida ekonomiska politiken är det så, att regeringen har skyldighet, när riksdagen begär det, att redovisa sin inställning till denna politik. Vi ha här i riksdagen ibland ekonomiska debatter. De skola väl tjäna syftet att regeringen skall få tillfälle att framlägga sina riktlinjer, som ju riksdagen då också får möjlighet att säga sin mening om.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation,

Subventionering av vissa varor m. m.

som avgivits av herr Ohlon m. fl., i den mån den avviker från utskottsmajoritetens hemställan.

Herr HJALMARSON: Herr förste vice talman! Flera av de föregående talarna ha deklarerat sin olust över den fråga vi i dag behandla. Självfallet känner jag samma olust. Nu är det emellertid så, att allesammans mer eller mindre skola bita i det sura äpplet. Jag skall därför icke ägna mig åt den form av självplågeri, som består i att tala om hur tråkigt detta är. Den sak som ändå framför allt borde intressera oss förefaller mig vara frågan, hur vi skola komma ur den politik, som vi nu i hög grad mot vår vilja ha nödgats beträda.

Det var också, herr förste vice talman, framför allt med anledning av ett uttalande av herr Ward som jag här begärde ordet. När vi från vårt håll ha begärt utarbetande av en plan för att komma till ett friare ekonomiskt system, betecknade nämligen herr Ward detta som en politisk demonstration. Jag kan icke förstå, hur man ens från herr Wards egna utgångspunkter kan göra ett sådant uttalande. Meningen är ju i alla fall, att den subventionering, som nu skall införas, skall kunna vara avvecklad vid utgången av nästa kalenderår. Då måste vi väl på alla håll, även inom herr Wards eget parti, ha funderat något över vilka åtgärder som behöva vidtagas för att uppnå denna målsättning. Vi få ju icke här handla alldeles utan planmässighet i samhällshushållningen. Det bör i varje fall vara en synpunkt, som herr Ward själv har förståelse för och som väl borde göra det lättare för honom att sympatisera med våra synpunkter på denna fråga.

Jag skall bara be att få beröra ett par områden, som förefalla mig vara av väsentlig betydelse, när det gäller att diskutera en sådan ekonomisk planering för framtiden, vilket är vad som för oss framstår som det väsentliga i

det nuvarande läget. Jag skall säga ett par ord dels om investeringsverksamheten och dels om priskontrollen.

Allesammans äro vi ense om att när vi diskuterat investeringspolitiken har frågeställningen varit: Hur skall man skapa jämvikt mellan sparande och investering? Vi ha på vårt håll i första hand pekat på de olika penningpolitiska medel, som stå till buds, alltså räntepolitiken, andra generella åtgärder för att påverka kreditvolymen, riksbankens operationer på den öppna marknaden o. s. v.

Jag förmodar, att det också råder en rätt betydande enighet om önskvärdheten av ett internationellt samarbete för att bevara den ekonomiska stabiliteten och motverka depressiva tendenser. Jag skulle också vilja tillägga, att jag föreställer mig, att de flesta äro med om att vi på det nationella planet skola eftersträva ett samarbete mellan staten och det enskilda näringslivet i investeringsfrågor. Men — det vill jag betona från våra utgångspunkter — det skall vara ett samarbete som skall bygga på en fullt frivillig grundval. Uppgörelser mellan staten och näringslivet i investeringsfrågor böra endast ske, när man kan utgå ifrån att det föreligger en samstämmig uppfattning. Eljest är det risk för godtycke och rättsosäkerhet. Vi måste komma ifrån detta system med s. k. frivilliga överenskommelser, som under mer eller mindre förtäckta hotelser ofta genomdrivits under de sista åren.

Vi på vår sida däremot hysa en stark skepsis mot den direkta statliga reglering av investeringsverksamheten, som har varit receptet under de sista åren och som har framskymtat som en möjlighet även i den kommande ekonomiska politiken. Det är bland annat fyra skäl, som — såvitt jag kan se — tala mot denna linjes fullföljande.

För det första är det så att denna statliga dirigerings av investeringarna grundar sig på anspråk på ett ekono-

Subventionering av vissa varor m. m.

miskt förutseende hos statsledningen, som ej har stöd i verkligheten. För det andra måste det föreligga en mycket stor risk för att en sådan reglering kommer att glida över i ett detaljreglerande av investeringarna, även om man från början bara tänkt sig en reglering i stort och även om man från myndigheternas sida startat med de allra bästa avsikter. Det tredje skälet mot ett sådant fullföljande för framtiden av en direkt statlig reglering av investeringarna är, att det enligt vår uppfattning måste medföra en risk för politisering av de ekonomiska dispositionerna, som vore föga önskvärd. På grund av alla dessa skäl tror jag också, att det är risk för att en sådan mera direkt statlig dirigeringsverksamhet kommer att medföra försämrade effektivitet i näringslivet. Det är slutligen ytterligare ett skäl, som gör att vi ställa oss tvivlande till denna politik, nämligen att en direkt statlig reglering av investeringsverksamheten i längden icke förefaller oss kunna förenas med demokratiska rättsprinciper.

Nu har man ju även från regeringshåll på sistone i olika sammanhang förklarat, att man är intresserad av att övergå till mera generella och automatiskt verkande medel för att skapa balans mellan sparande och investeringar. Man har t. ex. diskuterat den frågan, när de olika byggnadsregleringarna varit på tal.

Jag undrar mycket, vad man från regeringens sida har syftat på, när man gjort dessa antydningar. Har man varit inne på samma tankegångar som vi på vårt håll? Eller är det andra medel och metoder som man anvisar för att komma över på det mera generella planet? Jag tror att det vore av största värde att få klarhet i detta avseende, icke minst därför att man då har lättare att bedöma, om det finnes förutsättningar för att uppnå enighet på detta betydelsefulla område.

Får jag sedan, herr förste vice talman, bara säga ett litet ord om en annan central punkt i detta sammanhang, nämligen frågan om den statliga priskontrollen. Vi ha från vårt håll i en mängd fall, både motionsledes och på annat sätt, uttryckt önskemålet om väsentligt ökat utrymme för en friare prispildning. Syftet härmed har från vår sida varit att till medborgarna återlämna de befogenheter som de tidigare haft att som konsumenter få utöva ett mera personligt inflytande på produktionens inriktning.

Man har brukat säga, att det är två förutsättningar som skola vara för handen för att vi skola kunna på olika områden tillåta en friare prispildning, nämligen dels tillräcklig konkurrens och dels tillräcklig varutillgång. Båda dessa frågeställningar ha aktualiserats i samband med det för övrigt ganska märkliga svar, som priskontrollnämnden avgivit på näringsorganisationernas framställning i våras om frisläppande i prishänseende av en rad för konsumenterna viktiga artiklar.

Detta svar — eller rättare sagt remissyttrande, ty det var ett yttrande till regeringen — avgavs redan den 6 juli, men svaret har ända sedan dess hållits hemligt. Jag tillåter mig bara fråga: Varför detta hemlighetsmakeri i en fråga, där det ändå varit av mycket stort värde att redan på ett tidigare stadium få en fri och offentlig debatt? Har man kanske känt sig generad över den kuriösa knappologi som utvecklas av priskontrollnämnden i dess sammanställning av olika argument huvudsakligen mot ett släppande av priskontrollen? Har det varit fallet är det förståeligt men beklagligt i alla fall.

Det har framför allt varit två synpunkter av betydelse som priskontrollnämnden tagit upp i svaret till regeringen. Det skulle vara av stort intresse att få höra, vilken uppfattning man har på regeringshåll i dessa ting.

Subventionering av vissa varor m. m.

För det första har man i en mängd fall hänvisat till att man icke kan släppa den statliga priskontrollen utan att det är risk för att en ogynnsam monopoliserad prissättning kommer att göra sig gällande till skada för konsumenterna. Jag skulle då vilja ställa frågan: Anser man inom regeringen och hos de myndigheter, som ha att syssla med dessa ting, att det är priskontrollnämndens uppgift att komma till rätta med monopolistiska tendenser? Anser man att den statliga priskontrollnämnden är ett lämpligt organ härför? Jag kan för min del icke dela denna uppfattning. Jag tycker, att exempelvis Kooperativa förbundet i en rad olika sammanhang på ett mycket klart sätt visat, varför ej priskontrollnämnden bör komma i fråga för denna uppgift. I t. ex. ett yttrande, som Kooperativa förbundet avgav i våras över en motion i riksdagen, anfördes bland annat följande. Jag citerar det därför att det är en kort sammanfattning av synpunkter, som Kooperativa förbundet tidigare deklarerat. Kooperativa förbundet erinrar om att det tidigare mera i detalj har angivit de skäl som tala mot ett användande av den statliga priskontrollen i syfte att sänka priserna på varor, som äro föremål för privatmonopolistisk prissättning. Så fortsätter man vidare ordagrant: »Styrelsen har bl. a. pekat på den uppenbara risken att i fredstid och vid normal varutillgång en statlig maximiprissättning lätt kan förändras på ett sådant sätt, att de av priskontrollnämnden fastställda priserna bli liktydiga med minimipriser, som icke få underskridas. Det har t. o. m. visat sig, att av priskontrollnämnden fastställda priser på vissa områden verkat i viss mån återhållande på prissänkningstendenser, som gjort sig gällande på grund av en ökad varutillgång. Den psykologiska förklaringen härtill är säkerligen att normalpriserna inom vissa företagarkretsar uppfattas som på en gång både maximi- och minimipriser.

Att en maximiprisslagstiftning i fredstid förvandlas till att jämväl innebära fastställande av minimipriser kan för övrigt påvisas med stöd av viss erfarenhet från utlandet.»

Jag skulle också vilja tillägga, att själva den statliga priskontrollnämndens verksamhet såsom sådan varit ägnad att främja uppkomsten av monopolistiska tendenser.

Jag tror för min del, att det viktigaste just nu är att vi få börja planera för avvecklingen av regleringsekonomien. Detta är också något som underlättas av att vi kunna räkna med större frihet på utrikeshandelsområdet. Jag tror, att man icke här skall förstora och överdriva risken för en monopoliserad prissättning under dessa betingelser, i synnerhet icke sedan vi numera förfoga över ett organ för en samhällelig övervakning av monopolistiska företeelser, ett organ vars betydelse ju i olika sammanhang även har understrukits av Kooperativa förbundets ledning.

Jag kanske här bara i förbigående får vända mig mot ett uttrycksätt, som framkommit från priskontrollnämndens sida. Man pekar på förekomsten av starka branschorganisationer inom näringslivet och anför dessa organisationer som ett indicium på att monopolistiska tendenser skulle föreligga. Menar man verkligen hos priskontrollnämnden eller hos myndigheterna i övrigt, att t. ex. branschorganisationerna inom Köpmannaförbundet, vilka otvivelaktigt äro mycket starka, ha monopolistiska uppgifter? I så fall lever man i en ganska verklighetsfrämmande värld.

Till sist skall jag bara be att få säga ett ord om den andra frågan, som tagits upp av priskontrollnämnden, nämligen frågan om varutillgången på olika områden, där det gällt att bedöma möjligheten av att släppa prisbildningen fri. Det förefaller mig som om priskontrollnämnden i sitt svar till regeringen

Subventionering av vissa varor m. m.

visat en försiktighet, som går över alla förnuftiga gränser. Man kan ju t. ex. bara erinra om att nämnden har i fråga om vissa vegetabiliska livsmedel eller livsmedel framställda av vegetabiliska råvaror, t. ex. grönsakskonserver, som allvarligt menat skäl för att den statliga priskontrollen bör bibehållas pekat på att skördeutskiktarna för framtiden äro ovissa. Det förefaller åtminstone mig vara så, att man med en sådan argumentering skulle kunna motivera att vi ha en statlig priskontroll, jag höll så när på att säga, ända till den yttersta dagen, eftersom väl skördeutskiktarna alltid komma att vara ovissa.

Det andra, som man inte kan underlåta att här fästa sig vid, är den mycket markanta olikhet, som föreligger mellan priskontrollnämndens och de praktiska näringsidkarnas värdering av varutillgångarna inom olika områden. Jag skall inte trötta, men jag kunde påminna om det ena viktiga området efter det andra. Jag skall bara peka på några områden, nämligen när det gäller cellulsvävnader, konfektionsartiklar av bomull och hushållsartiklar. Därvidlag gör man från nämndens sida gällande, att det föreligger risk för brist på dessa varor och att man därför inte kan släppa priskontrollen, medan däremot näringslivets representanter konstatera, att tillgången är god, ja, att man i vissa fall finner att marknaden är mer än mättad. Jag måste fråga mig: Bör man ändå inte i fortsättningen fästa något större avseende vid uppfattningen hos de människor, som kunna följa produktionen och konsumtionen oavbrutet och som stå i daglig kontakt med marknaden och kunna inregistrera dess skiftningar från den ena dagen till den andra? När man läser detta aktstycke från priskontrollnämnden kan man enligt min mening inte komma ifrån det faktum, att detta dokument mera har karaktär av en argumentsamling för en permanentning av den stat-

liga priskontrollnämnden än ett aktstycke, i vilket man vill gå in i en objektiv diskussion om möjligheterna att komma ifrån det nuvarande systemet. Jag har velat anföra dessa frågor, herr förste vice talman, bara för att ge ett litet svar på den anmärkning, som herr Ward riktade mot oss att vi borde visa på några av de frågor, som enligt vår uppfattning kunna anses vara av betydelse, när man i fortsättningen skall diskutera en planering för övergång till ett friare ekonomiskt system.

Jag skulle i fråga om den allmänna målsättningen kunna säga, att jag i allt väsentligt kan instämma i vad herr Larsson i Stockholm deklarerade i slutorden i sitt anförande. Även vi se som vår uppgift att arbeta för att komma över till en friare ekonomi med allt vad detta betyder för större rörelsefrihet för den enskilda människan och för större effektivitet i produktionen och därmed också för skapande av den bästa möjliga materiella grundvalen för en fortsatt välståndsstegring i vårt land.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Det är två ting i denna diskussion, som man tydligen är sams om. Samtliga deklarerar sin olust inför subventions-systemet, och samtliga tyckas också vara ense om att åtgärder böra vidtagas, som kunna förhindra ett genomslag på index och de prisrörelser man därvidlag har anledning att befara.

När man studerar utskottsutlåtandet finner man, vilket också omvittnats i denna debatt, att det inte råder några större meningsskiljaktigheter mellan utskott och reservanter beträffande de olika åtgärder, som böra vidtagas — jag undantar då högerreservationen. Utskottets skrivning är ju också ytterst ingenting annat än ett försök till en sammanjämkning i en sak, som man är ganska ense om. Vad som ytterst skiljer är ju det, att det framhållits att för-

Subventionering av vissa varor m. m.

malningsersättningen är något, vilket man under inga förhållanden vill medverka till bland högern, folkpartiet och bondeförbundet. Vi ha för vår del menat, att Kungl. Maj:t bör ha möjlighet att pröva huruvida man med andra varuslag kan uppnå samma effekt som genom ett införande av förmalningsersättning. Det är en punkt, som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, nämligen att såväl utskottsmajoriteten som reservanterna därvidlag räkna upp tre olika varuslag, havregryn, knäckebröd och socker. De som nu känna olust inför förmalningsersättningen kanske få en lite större lustkänsla inför sockret — det verkar ju sötare. Men nog förefaller det mig rent personligen som om det vore något osmakligare att subventionera tårter, bakelser och karameller, eller menar man på den kanten, att om man nu tar sockret, så skall man göra någon sorts tudelning, som gör att fabrikssockret inte subventioneras, under det att hushållssockret blir subventionerat? Nu kan ju gentemot detta framhållas, att man inte med bestämmdhet sagt att subventionering bör ske på sockret. Jag har anfört detta exempel endast för att visa hur svårt det är att finna bärkraftiga alternativ till det förslag, som regeringen lagt fram. En subventionering av sockret skulle sannolikt dessutom medföra en ökad import, vilket i sin tur skulle föra på valutareserven.

En annan fråga, som man också diskuterat, är subventioneringen av fläsk och ost. Där har det dykt upp ett spörsmål, som egentligen inte har samband med den fråga vi nu diskutera. Man har därvidlag pekat på att vi ha underskott; det är kanske att använda ett för starkt uttryck att tala om underskott på fläsk, men det råder knapphet på fläsk, medan vi ha betydande överskott på ost. Jag tror uppriktigt sagt inte, att en norrländsk skogsarbetare köper en skiva ost i stället för en

skiva fläsk, så jag tror inte att man bör blanda in talet om överskott på ost i denna debatt, ty det är ett problem, som ligger fullkomligt vid sidan av ämnet. Jag är i likhet med övriga utskottsledamöter vän av att Kungl. Maj:t får möjlighet att pröva huruvida man genom en förskjutning från fläsk till ost i viss mån kan nå samma resultat, men jag vill dock fästa kammarens uppmärksamhet på skillnaden i problemställningen i detta avsnitt.

Det är också en annan sak vi mött i denna diskussion, nämligen spörsmålet om hur det skall bli, när året 1950 gått till ända. Det har på den punkten gjorts en hel del uttalanden; jag fäste mig särskilt vid herr Larssons i Stockholm uttalande om de fria lönerörelser, som skola komma 1951. Jag undrar om man inte bör dämpa tonen något när man talar om de lönerörelser, som skola komma 1951. Jag är rädd för att man på den punkten invagar svenska folket i falska förhoppningar, som inte kunna infrias 1951. Det har också sagts, att man kan ha ett friare ekonomiskt system. Herr Ståhl har väckt en motion, i vilken han vill ha en opolitisk utredning; man skall göra en ekonomisk kartläggning och framlägga förslag till riksdagen 1950 om hur det skall bli 1951 i detta land. Jag vill då erinra kammarens ledamöter om att regeringen ju varje år försöker göra en sådan prognos i statsverkspropositionen. Jag vill erinra om att konjunkturinstitutet förfogar över de yppersta krafter på detta område, då det gäller att följa marknadsutvecklingen. Äro herrarna inte tillfredsställda med konjunkturinstitutets analyser, eller mena herrarna, att man på något annat sätt kan få fram bättre sakkunskap, som kan åstadkomma resultat, som i politiskt hänseende kunna verka mera tillfredsställande? Eller vart syfta herrarna på den punkten? Ty hittills har det varit ett ganska otydligt tal man fört. Man har

Subventionering av vissa varor m. m.

rört sig med fraser om ett friare ekonomiskt system, men man har inte på något sätt satt kött på de ben man slängt fram. Jag tror nog, att herrarna böra något närmare klara ut vart ni syfta. Visserligen nämnde herr Hjalmarson, att han ville ha en friare priskontrollnämnden och släppa loss en friare priskontrollnämnden, vad blev då resultatet? Det har ju här i reservationerna sagts, att det råder knapphet på vissa varor, men när det råder knapphet på vissa varor borde det ju betyda att man finge in en penningens ransonering. Det skulle återigen betyda, att de, som ha relativt goda inkomster, skulle få möjlighet att förse sig med vad vederbörande behöver av olika ting, under det att den, som har små inkomster, skulle få avstå därifrån. Den sortens ekonomiska politik kan man nog inte föra med någon större framgång i våra dagars samhälle, ty uppriktigt sagt tror jag inte, att den svenska sakkörens rörelsen stillatigande skulle sitta och se på en sådan prisutveckling.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindholm har inte rätt uppfattat mitt anförande. I fråga om priskontrollnämnden yttrade jag inte något, som skulle kunna tolkas på det sätt herr Lindholm gjort. Jag angav nämligen uttryckligen, att det är två frågeställningar, som skola diskuteras, nämligen dels frågan om förekomsten av monopolistiska tendenser och dels frågan om huruvida varutillgången är tillräcklig. Jag skulle vilja ställa följande fråga till herr Lindholm: Anser herr Lindholm själv, att priskontrollnämnden är ett lämpligt organ för att

komma till rätta med monopolistiska tendenser? Det är en mycket viktig fråga i detta sammanhang.

Den andra frågan är: Anser herr Lindholm, att man inte skall ta tillbörlig hänsyn till den uppfattning, som kommit fram i en rad näringsidkares och organisationers bedömning av varutillgångens riklighet på olika områden? Jag är för min del, herr förste vice talman, övertygad om att situationen för närvarande är den att priskontrollnämnden har överlevt sig själv inom olika områden och där utgör ett hinder för en ökad effektivitet och en prissänkande konkurrens.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag antecknade mycket noggrant från herr Hjalmarsons anförande första gången när han talade om att han ville ha ökat utrymme för en friare priskontrollnämnden, och jag drog konsekvenserna av herr Hjalmarsons eget yttrande. Ty om det blir ett ökat utrymme för en friare priskontrollnämnden för en varugrupp, som det råder knapphet på, vill väl inte ens herr Hjalmarson göra gällande, att inte priset stiger.

När herr Hjalmarson talar om näringslivets bedömning av varumängden, så medger jag att det är alldeles uppenbart, att näringslivet har utomordentligt goda förutsättningar att kunna bedöma tillgången på varor. Men vi kunna, herr Hjalmarson, ta ett mera konkret exempel. Under lång tid fördes i detta land en kraftig agitation för att kötttransoneringen skulle slopas. Från vårt håll hävdades då, att ett slopande av kötttransoneringen skulle kunna medföra en prisstegring. Kanske herr Hjalmarson i dag är beredd att redovisa de prissänkningar vi fått på kött och fläsk genom ransoneringens och priskontrollens slopande. Vi andra ha inte märkt några sådana tendenser.

Sedan var det ytterligare en fråga, som herr Hjalmarson ställde, nämligen

Subventionering av vissa varor m. m.

om priskontrollnämnden är ett lämpligt instrument när det gäller att bekämpa monopol, detta om jag nu fattade frågan rätt. Jag vill säga, att priskontrollnämnden kan vara ett av de instrument, som kunna medverka till att bekämpa monopolbildningar.

Jag vill rikta en ny fråga till herr Hjalmarson: Är herr Hjalmarson beredd att medverka till ett effektivt bekämpande av de monopolbildningar, som i dag finnas inom det s. k. fria näringslivet?

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr förste vice talman! Jag skall be att till en början bara få besvara herr Lindholms fråga om köttet. Därvidlag vill jag betona, att i vart fall priset på fårkött fallit med 90 öre; men jag skulle kunna ta många flera exempel. Jag vill erinra herr Lindholm om att omedelbart efter det att den statliga priskontrollen släpptes i fråga om frakterna på Östersjön, så föll fraktpriserna där med inte mindre än 20 procent. Man kan vidare peka på en rad sänkningar, som skett fullständigt oberoende av den statliga kontrollen. Visar inte detta förhållande, att denna institution för närvarande på flera viktiga områden inte längre har någon uppgift att fylla?

Herr Lindholm går alldeles förbi frågeställningen när han undrar, om jag vill släppa den statliga kontrollen på de områden, där man kan konstatera att det föreligger knapphet på varor. För min del började jag med att framhålla, att man skall inrikta sig på de områden, där man kan räkna med tillräcklig varutillgång, men att priskontrollnämndens bedömning är för försiktig.

Den andra frågan är hur man skall kunna bekämpa monopolismen. Jag vill svara herr Lindholm, att jag är precis lika intresserad som han av att komma till rätta med skadlig och osund ekonomisk monopolism. Jag tror emeller-

tid att första villkoret för att komma till rätta med detta problem är att man börjar med att avveckla den regleringsökonomi, som i så väsentlig utsträckning bidragit till uppkomsten eller till förstärkningen av de monopolistiska tendenserna under krigsåren. Situationen var ju i det avseendet avsevärt gynnammare före sista krigets utbrott än den är nu. Herr Lindholm kan väl inte heller bortse från den omständigheten, att vi i dag befinna oss i en ny situation, när vi ha ett samhällsorgan, som övervakar dessa monopolistiska tendenser. Jag tror inte man behöver frukta för de risker, som herr Lindholm här utmålar, utan tror att man har möjlighet komma till rätta med svårigheterna. Men vad det framför allt gäller är att på allvar börja komma över till fria förhållanden. Eljest komma vi att fortsätta denna debatt snart sagt hur länge som helst för att bara kunna konstatera, att just nu kunna vi ingenting göra!

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Jag vill erinra herr Hjalmarson om att det på betydelsefulla områden skett avveckling av regleringar, och det kan väl i alla fall inte vara främmande för herr Hjalmarson, att vad vi diskutera i dag är följden av händelser som vi inte kunnat bestämma över. Följaktligen tror jag att herr Hjalmarson överdriver, när han i det avseendet nu målar i så pass mörka färger samtidigt som han målar det fria näringslivets monopolbildning före kriget i alltför ljusa färger.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det parti jag representerar har inte väckt någon motion i denna fråga. Det har av för alla känd anledning inte heller kunnat avlämnas någon reservation till statsutskottets utlåtande. Därmed vill jag inte säga att vi, därest vi haft möjlighet därtill, skulle ha använt densamma till att avge en reservation be-

Subventionering av vissa varor m. m.

träffande de frågor som utlåtandet avser. Anledningen därtill är helt enkelt den, att riksdagen ju har ställts mot väggen. Riksdagen har egentligen inte mycket att välja på, och utan att här överdriva de principiella motsättningar, som kunna finnas mellan regeringen och dess borgerliga opposition, måste jag säga att det är påtagligt — det framgår av hela debatten och vad som i övrigt förekommit — att denna riksdag i detta läge inte ansett sig kunna i de väsentliga tingen göra annat än vad regeringen föreslagit.

Hade vi däremot ställts inför frågan på det tidigare stadiet, när man skulle bestämma om man skulle devalvera eller inte, hade den åtminstone för vårt vidkommande varit i ett helt annat läge. Men det som är huvudfrågan, en fråga med synnerligen långtgående konsekvenser, hade riksdagen ingen möjlighet att yttra sig om. Den avgjorde regeringen själv utan att höra sig för hos riksdagen.

Det är mycket märkligt emellertid, att regeringen kan besluta åtgärder som pålägga skattebetalarna, låt oss säga under 1950, bortåt 400 miljoner kronor extra, utan att det höjs en enda röst till protest, om jag bortser från det parti jag representerar. Skulle vi ha verklig parlamentarisk makt, skulle vi ha reagerat på helt annat sätt härvidlag, det kan jag försäkra. Jag påvisade redan vid remissbehandlingen av detta ärendet, hur regeringen så långt efter devalveringen ännu inte kunde redovisa, om det var några fördelar för Sverige att vinna med detta långtgående beslut. Åtminstone en hel del av nackdelarna låg i öppen dag, det kände man till genom regeringens proposition med dess förslag om olika åtgärder för att subventionera importen; man visste också om en hel del andra nackdelar. Men fördelarna efterlyste man förgäves, och i det anförande som hölls från regeringsbänken var man i detta fall också ganska tyst. Senare har ju finansministern på

Arosmassan upplyst, att exporten kan tjäna 500 miljoner kronor på åtgärderna, men såvitt jag kan förstå har man inte haft den tanken att denna förtjänst — som jag är säker på är en tillfällig historia — skulle kunna användas för att betala de särskilda utgifter, som nu påläggs skattebetalarna genom regeringens åtgärd.

Orsaken till att man inte vill redovisa vad man väntar sig av detta devalveringsbeslut ligger dock i öppen dag. Ty det var ju inte bara så, att det var ett önskemål från amerikanarna, att de skulle få köpa våra varor billigare och få mer betalt av oss för de varor de sälja hit, utan det var dessutom så, att vissa intressen här i landet knöto mycket stora förhoppningar till devalveringen. Man använde — och vill använda och tänker använda — devalveringen som ett medel att sänka lönerna. Vi ansågo redan när devalveringsbeslutet godkändes, att nu om inte förr borde de svenska arbetarna säga upp avtalen och genom aktioner för att förbättra sina löner söka skaffa sig kompensation för en prisstegring, som vi anse är oundviklig och kommer förr eller senare, och samtidigt försöka få ut något ur den nuvarande högkonjunkturen.

Det är — jag tror inte jag överdriver, herr talman — hundratusentals arbetare i detta land, som icke kunna förlora sin arbetsförtjänst en vecka genom sjukdom eller andra orsaker utan att nästan vara hänvisade till att gå till fattigvården. Läget är för många arbetare — jag talar inte om alla — så kritiskt i ekonomiskt avseende, att minsta rubbning som sker i konjunkturen blir omedelbart mycket kännbar för dem. Och är det inte ganska orimligt, att när man haft en långvarig högkonjunktur, den mest långvariga och utpräglade under den moderna svenska kapitalismens historia, så stora grupper av arbetare ännu skola befinna sig i ett så prekärt läge.

Det var det första skälet till att vi

Subventionering av vissa varor m. m.

ansågo, att man alldeles oberoende av devalveringen borde göra ett försök att utnyttja det nuvarande läget. Det andra skälet var att enligt vad vi kunna förstå är just detta årsskifte det gynnsammaste, som den svenska arbetarklassen har haft för att verkligen slå ett slag för att förbättra sina löner. I följd vid remissdebatten förklarade LO-chefen, att han ansåg att de strategiska förutsättningar, som man inom fackföreningsrörelsen alltid räknar med, när det gäller att slå ett slag för att förbättra reallönerna, då förelågo. Och det hade han säkert alldeles rätt i. Men dessa strategiska förutsättningar föreligga även i dag i minst lika hög grad som de gjorde föregående år.

Men hur blir det nästa år? Det har nyss hörts en röst från regeringspartiet som varnar för illusionen att det skulle kunna bli några nämnvärda löneaktioner nästa år. Jag skulle vilja erinra om den ganska muntra debatt, som fördes mellan herr Ohlin och finansministern vid remitteringen av denna proposition och som nästan höll på att urarta till vadhallning, om år 1951, kanske redan 1950, skulle bli ett år, då prissänkningar dominerade över prisstegringar. Det är ju ingen hemlighet att finansministerns utgångspunkt var, att vi stå inför en ny ekonomisk kris. Hela det material han hade redovisat i propositionen bekräftar, att Sverige har nått högkonjunkturs tröskel och att de ekonomiska tendenserna närmast tyda på nedåtgående.

Herr Yngve Larsson talade nyss om den amerikanska högkonjunkturen och betecknade den, för att argumentera för sin ståndpunkt, som snarast uppåtående. Den uppfattningen må han väl ha för sin del, men eftersom det amerikanska produktionsindexet är närmare 40 % lägre än toppsiffran under kriget och eftersom produktionen där i landet under första halvåret i år sjunkit med 13 %, är det mycket svårt att förstå herr Larssons argumentation på denna

punkt. Men oberoende av om det blir fortsatt högkonjunktur eller om det blir kris, anser jag att finansministern i diskussionen ändå står på fastare mark än herr Ohlin. Alldeles oberoende härav ansågo vi — och anse fortfarande — att nu hade det varit ett gynnsamt tillfälle för arbetarna att slå ett slag för sina löner.

Vi veta inte, herr talman, hur det kommer att vara vid nästa årsskifte. Inför de löften, som här frikostigt strövs från olika håll om att det skall vara det sista lönestoppsåret och att man från och med nästa år ger upp denna politik, fråga vi oss: Beror detta på att man väntar kris nästa år? Är det därför man skall ge lönerna möjlighet att fritt anpassa sig? Är det för att vi ha högkonjunktur nu och för att vi ha så gynnsamma betingelser för arbetarna att förbättra sina existensvillkor, som man nu måste besluta om lönestopp ett år till? Detta är i alla fall en reflexion som man inte kan undgå att göra inför dessa löften om att nästa år, då skall det bli annorlunda.

Det har inte heller hörts något missnöjets ord om det lättsinniga sätt, varpå man uppger givna målsättningar för den ekonomiska politiken. En av de viktigaste målsättningarna för den s. k. fyraårsplanen var, att man skulle balansera handeln. Men det är uppenbart att en devalvering som ökar utgifterna för importen med 700 miljoner kronor, som finansministern sade, icke bidrar till att skapa denna handelsbalans utan snarast motverkar ett sådant syfte. Lika märkligt är detta: när man i följd ställde upp som mål att skapa en samhälls-ekonomisk balans och när man i år konstaterar att detta mål har uppnåtts, då säger man, att detta ändrar ingenting i vår lönepolitik. Nu måste vi eftersträva att få en definitiv förbättring av denna samhälls-ekonomiska balans.

Detta gör man samtidigt som man redovisar en rad kristecken och diskuterar inför riksdagen sannolikheten av

Subventionering av vissa varor m. m.

att dessa kristecken komma att leda till genomgående prissänkningar. Det kan ju inte bero på enfald. Det är ju otänkbart att vederbörande skulle vara så korta om huvudet, att de icke förstå innebörden i detta resonemang. Man kommer till riksdagen och anför ofta, som stöd för sin ekonomiska politik, att konjunkturinstitutet ställt den och den prognosen. Konjunkturinstitutet har sagt så och så, och därför måste man välja den och den politiken.

Jag såg häromdagen att konjunkturinstitutets chef förklarar, att det s. k. köpkraftsöverskottet, som man talat så mycket om under åren, förbyts i ett köpkraftsunderskott. Det skulle också vara ett kristecken. Men om man kan taga konjunkturinstitutets prognoser och förutsägelser, som ju icke alltid visat sig vara helt ofelbara, som motive-ring för åtgärder som bryta sig mot arbetarnas lönekrav, skulle man då icke någon gång också kunna begagna sig av en prognos när denna skulle kunna stödja arbetarnas löneintressen? Men bara det som inträffat i samband med LO:s representantskaps behandling av lönepolitiken för några veckor sedan visar, att en sådan tanke är regeringen fullständigt främmande. Om den själv har tillägnat sig konjunkturinstitutets chefs uppfattning, att det nu tenderar till att bli ett köpkraftsunderskott, borde slutsatsen vara, att man nu måste stärka köpkraften för att motverka kristendenserna. Men i stället fullföljer man, med en envishet och målmedvetenhet som vore värda en bättre sak, en kurs som syftar till ytterligare försämring av köpkraften.

Det kan gärna sägas ut, att det avgörande skälet till att man fick LO:s representantskap att gå med på ytterligare ett års lönestopp var, att man i verkligheten hade det hotet över sig, att om så icke skedde, skulle icke dessa subventionsåtgärder, som syfta till att motverka ytterligare prisstegringar, genomföras. Efter vad som inträffat, bor-

de det vara slut med dessa försäkringar, att man fruktar inflation och att man vill inrikta hela sin politik på att hindra densamma. Finansministern sade vid remitteringen av detta ärende, att socialdemokraterna i regeringen ända sedan före kriget haft ett fast penningvärde som ledstjärna för sin politik. Men under denna tid har en sådan penningvärdeförsämring skett som kommit till uttryck i att levnadskostnadsindex stigit med 70 procent.

Allt detta vackra tal om att man vill hindra inflationens utveckling har fått ett ytterligare hårt slag genom beslutet om devalveringen. Jag tycker därför, att man skall upphöra med allt detta tal. För all del, man kan med subventionerna motverka att det prisläge, som följer av devalveringen, omedelbart slår igenom i levnadskostnaderna. Jag vill icke bestrida att sådana möjligheter finnas, men redan av det material som serverats torde framgå, att man icke räknar med att alla sådana prisstegringar skola kunna förhindras. På grund av de lösa beräkningsgrunder, som man hittills av förklarliga skäl naturligtvis har haft, räknar man med att dessa prisstegringar komma att höja levnadskostnadsindex med ett par enheter, d. v. s. man skulle komma till den kritiska punkten. Det är därför man har denna diskussion om huruvida man genom särskilda åtgärder skall pressa ned priserna på mjöl, fläsk och ost.

Jag kan från en viss utgångspunkt förstå, att bönderna äro bekymrade över en sådan här lösning, men jag kan inte förstå den principiella riktlinje, man angivit i den resolution som här föreligger och som bönderna ställt sig bakom. Ja, möjligen kan jag förstå den första delen, där man säger: låt gärna priserna på inhemska produkter stiga; men jag förstår icke den andra delen, där man säger att hellre än att subventionera svenska varor, skola vi subventionera, låt mig säga amerikanska varor, ty det är väl de som komma att

Subventionering av vissa varor m. m.

stiga i pris. Jag tycker, att det är en märklig och onationell inställning. Den skärper den handelskonkurrens som utspelas inför våra ögon. Det land, som har den mest effektiva produktionsapparaten och kan fabricera de billigaste varorna, kommer naturligtvis att få försprång. Om detta säger oss någonting, borde det vara, att nu borde man vara varsammare än någonsin, när det gäller åtgärder som försvaga utsikterna i konkurrensen. Tidigare har man på borgerligt håll, men även på annat, tvingats bita i det sura äpplet — jag syftar närmast på resonemanget att vi måste subventionera och hjälpa den inre produktionen för att den skall kunna hävda sig i konkurrensen.

Man har ansett nödvändigt tidigare att bedriva en tullpolitik med uppfostringstullar, som gäve möjlighet att utveckla den inhemska produktionen så, att den kommer mera i nivå med det avancerade utlandet. Som principiellt slutmål har man faktiskt ställt att denna överlägsna internationella konkurrens skall subventioneras på den svenska marknaden, medan de svenska produkterna skola få mindre fördel av subventionerna. Det är, ärade kammarledamöter, mycket svårt att förstå på vilka principer eller praktiska grundvalar man baserar ett sådant resonemang.

Denna lek med levnadskostnadsindex, som man nu håller på med, bl. a. genom förslaget att förbilliga mjöl, fläsk och ost, är ju så mycket mera komprometterande som man ju håller på att göra levnadskostnadsindex till något som borde väcka avsmak hos alla svenska medborgare. Man frågar sig: Är detta hederliga beräkningar? Kan jag tro på dessa? Ha de med den faktiska utvecklingen att göra eller rör det sig om något som myndigheterna kunna leka och laborera med hur mycket som helst? Jag kan inte komma bort ifrån det enkla faktum att nu ligger levnadskostnadsindex i 170 och att efter det högtidliga löfte som givits statstjänar-

na redan vid talet 169 skulle ha en lönekompensation på 8 procent. Men genom diverse rensningar och manipulationer får man bort vissa enheter, och så är man där och hänger på strecket och söker så länge som möjligt svänga sig fram genom nya manipulationer. Detta är innebörden i projektet. Den linjen kan ej vara hållbar i fortsättningen. Skall man ha ett index för att möta förändringarna, måste man eftersträva och som ledstjärna för detta index ha icke att tjäna finanspolitiska ändamål utan konsumenternas, de stora folklagrens intresse, ty de äro ju beroende av detta index.

Herr talman! Det har ju i de reservationer, som här framlagts, talats om en avveckling av subventionerna och att man skulle eftersträva en fri hushållning o. s. v. När jag nu till min förvåning ser statsministern sitta här, vill jag till honom ställa en enda fråga, föranledd av dessa tidigare uttalanden om att lönestoppet inte skall hålla på mer än detta år. Denna fråga lyder kort och gott: Kommer regeringen, därest utvecklingen visar att de nuvarande subventionerna leda till fortsatt prisstegring, att fullfölja subventioneringen för att hålla priserna nere, eller avser denna subventionering bara detta år, alldeles oberoende av hur det går framdeles med prisstegringen?

Högern vill ha en plan, och det är mycket glädjande att planhushållningens främsta motståndare kommit underfund med att det behövs en plan, men förhållandet är inte så glädjande, när man ser vad denna plan skall innebära. Planen avser nämligen att avskaffa den lilla planering som hittills följts, varigenom åstadkommes fullständig anarki i produktionen. Detta är, efter vad jag kan förstå, riktlinjerna för högerns reservation. Jag behöver ej säga mer än detta.

Vad jag tänkte markera är, att även om det på dessa områden kan finnas vissa motsättningar, är läget i själva

huvudfrågan det, att varje parti tvingas att gå på regeringens linje. Följaktligen, herr talman, äro också vi, på grund av det läge hela frågan kommit i, tvingade att bita i det sura äpplet och att, utan att snegla åt reservationerna, stödja statsutskottets förslag.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr talmannen given proposition blev till en början utskottets hemställan i *punkten I* av kammaren bifallen.

Beträffande *punkten II A* gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i denna del; 2:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen; samt 3:o) bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med II betecknade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraproposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna propositionen hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen begärde likväl herr Birke votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående *punkten II A* i statsutskottets förevarande utlåtande nr 184 antager den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Subventionering av vissa varor m. m.

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med II betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående *punkten II A* antagit den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i *punkten II A* i utskottets förevarande utlåtande nr 184, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 92 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i *punkten II A*.

I avseende å *punkten II B* framställde herr talmannen propositioner dels på

Subventionering av vissa varor m. m.

bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels och på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med II betecknade reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Härefter blev utskottets hemställan i *punkten II C* efter given proposition av kammaren bifallen.

Beträffande *punkten III* gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i berörda del; 2:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med III betecknade reservationen; samt 3:o) bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med IV betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr förste vice talmannen Skoglund begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen yrkade likväl herr förste vice talmannen Skoglund votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten III i statsutskottets förevarande utlåtande nr 184 antager den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med III betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med IV betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voterings-

proposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan voteringsmedelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 81 nej, varjämte 36 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten III antagit den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med III betecknade reservationen. I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets förevarande utlåtande nr 184, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Stockholm begärde likväl rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat företogs. Därvid avgåvos 138 ja och 64 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten III.

Härefter yttrade

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag nödgas anmäla att jag i denna votering av förbiseende röstade ja i stället för nej, såsom min avsikt var.

Tilläggs-skatten å bensen och vissa brännoljor.

§ 2.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 216) angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Tilläggs-skatten å bensen och vissa brännoljor.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av väckta motioner angående sänkning av tilläggs-skatten å bensen och tilläggs-skatten å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 339 av herr *Sunne m. fl.* och II: 432 av herr *Persson* i *Svensköp m. fl.*, vari hemställt, »att riksdagen måtte besluta sådan nedsättning av tilläggs-skatten å bensen samt tilläggs-skatten å vissa för drivande av automobil använda brännoljor som svarar mot den genom devalveringen uppkomna importfördyringen, samt att vederbörande utskott vid tillstyrkande av denna framställning måtte utarbeta förslag till förordningar»; ävensom

2) motionen II: 436 av herr *Hansson* i *Skediga*, vari hemställt, »att riksdagen måtte besluta sänka skatten på bensen och oljor med samma belopp, varmed priserna på nämnda produkter höjts efter devalveringen».

I en den 21 oktober 1949 dagtecknad proposition, nr 215, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl.

Maj:t att intill den 1 juli 1950 i den utsträckning Kungl. Maj:t funne lämpligt besluta om överförande av tull, tilläggs-tull och skatt å kaffe till clearingkassa för kaffe.

Nämnda proposition hade hänvisats till statsutskottet. De nu ifrågavarande motionerna, vilka väckts i anledning av propositionen nr 215, hade däremot, såsom ovan nämnts, hänvisats till bevillningsutskottet.

Bevillningsutskottet hemställde, att följande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215 väckta motioner angående sänkning av tilläggs-skatterna å bensen och brännoljor, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 339 av herr *Sunne m. fl.* och II: 432 av herr *Persson* i *Svensköp m. fl.*, samt

2) motionen II: 436 av herr *Hansson* i *Skediga*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander*, *Wehtje*, *Niklasson* och *Johnsson* i *Skoglösa*, vilka hemställt, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 339 av herr *Sunne m. fl.* och II: 432 av herr *Persson* i *Svensköp m. fl.* samt motionen II: 436 av herr *Hansson* i *Skediga* angående sänkning av tilläggs-skatterna å bensen och vissa för drivande av automobil använda brännoljor

A) antaga följande

1) *Förslag till förordning om tilläggs-skatt å bensen.*

Häri genom förordnas, att för bensen, som till riket införes eller här tillverkas, skall — utöver skatt varom förmåles i förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensen och motorsprit — till staten erläggas tilläggs-skatt med 24 öre för liter; och skola de i nämnda förordning meddelade bestämmelserna rörande skatt å bensen tillämpas jämväl i fråga om sålunda utgående tilläggs-skatt.

Tilläggs skatten å bensin och vissa brännoljor.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1950, från och med vilken dag förordningen den 5 mars 1948 (nr 81) om tilläggs skatt å bensin skall upphöra att gälla.

2) *Förslag till förordning om tilläggs skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.*

Härigenom förordnas, att för brännoljor, som avses i förordningen den 3 maj 1935 (nr 142) angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor, skall — utöver skatt enligt nämnda förordning — till staten erläggas tilläggs skatt med 18 öre för liter; och skola de i nämnda förordning meddelade bestämmelserna tillämpas jämväl i fråga om sålunda utgående tilläggs skatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1950, från och med vilken dag förordningen den 5 mars 1948 (nr 83) om tilläggs skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor skall upphöra att gälla.

B) bemyndiga Kungl. Maj:t att be-
träffande sådana för försäljning av-
sedda myckenheter bensin, för vilka
tilläggs skatt å bensin erlagts enligt hit-
tills gällande bestämmelser, meddela
föreskrifter om restitution av den del
av skatten, som motsvarade den före-
slagna skattesänkningen;

II) av herrar *Petrén, Kristensson* i
Osby, *Gunnarsson* och *Strandh*, vilka
ansett, att utskottet bort hemställa, att
riksdagen måtte — — — (= den under
I) avgivna reservationen) — — — den
föreslagna skattesänkningen.

Sedan utskottets hemställan föredra-
gits, anförde:

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr tal-
man! Genom devalveringen av den sven-
ska kronan i september månad i år steg
importpriset på bensin i svensk hamn
med ungefär 3,5 öre per liter. Denna
prisstegring ägde rum vare sig bensin-

nen kom från dollarområdet eller den
kom från något av mjukvalutaländerna,
ty i de senare steg noteringen i mot-
svarande grad. På grund härav medgav
priskontrollnämnden en prisstegring på
den inhemska marknaden av 3 öre per
liter på bensin och 2 öre per liter på
brännoljor. Om bilismen i vårt land an-
vänder 700 000 kubikmeter bensin per
år, medför en ökning av priset med 3
öre per liter en höjning av omkostna-
derna med över 20 miljoner kronor. En
lastbilägare som har en bil på 3 å 4
ton och kör 5 000 mil om året får, om
han använder 3,5 liter bensin per mil,
en ökning av omkostnaderna på om-
kring 40 kronor i månaden eller 120
kronor i kvartalet. Om bilens lastför-
måga i stället är 5 ton och om den går
8 000 mil, blir omkostnadsökningen
ungefär dubbelt så stor. För en bilägare
med en inkomst av 6 000 kronor med-
för en ökning av omkostnaderna med
ca 40 kronor i månaden en allvarlig be-
lastning, under förutsättning att han
icke är i tillfälle att höja priset på körs-
lorna. Många droskbilägare få genom
3-öresförhöjningen en ökning av utgif-
terna per månad på mellan 30 och 50
kronor.

Utskottet framhåller, att omkostnads-
ökningen icke är av någon väsentlig
storlek. Jag tror dock att man utan fara
för överdrift kan göra gällande, att det
för ifrågavarande inkomsttagare i regel
är en kännbar ökning, framför allt där-
för att bilismen redan nu arbetar i ett
hårt läge i vårt land. Jag skulle tänka
mig att ökningen av bördan till stor
del får bäras av den yrkesmässiga tra-
fiken och dessutom av den del av nä-
ringslivet, som arbetar med egna bilar.
Visserligen har Svenska lasttrafikbil-
ägareförbundet underrättat priskontroll-
nämnden om att man rent principiellt
vill höja körningspriserna till de stopp-
priser, som priskontrollnämnden med-
givit — man har alltså icke utnyttjat
hela beloppet därvidlag, utan det finns
en viss marginal — men man säger att

Tilläggs skatten å bensin och vissa brännoljor.

det är mycket svårt att höja transportpriserna. Svenska Droskbilägareförbundet är också av den uppfattningen, att svårigheter föreligga att höja taxorna. Detta är, säger man, ett tveeggat svärd därigenom att efterfrågan på körningar då minskas. I den mån eventuellt de ökade transportkostnaderna inom näringslivet kunna slå igenom eller taxorna höjas påverka de givetvis prisnivån uppåt.

Jag nämnde, att bilismen i vårt land arbetar under svåra förhållanden. Detta beror framför allt på det höga bensinpriset. I England är priset på bensin, omräknat i svenska pengar, 36 öre per liter, i Holland 38 öre, i Finland 53 öre, i Danmark 56 öre, i Norge 58 öre och i Belgien 62 öre. Här är priset i 0-zon som bekant 72 öre. Det höga bensinpriset gör att den yrkesmässiga bilismen icke blir så konkurrenskraftig som önskvärt vore. Det innebär vidare en börda för näringslivet, och det har ofta sagts — och det med rätta — att det är en börda i första hand för de mest avlägset boende. Givet är att man icke i bensinbeskattningen kan följa vågrörelserna i fråga om priserna på bensin, men den ökning som uppstått genom devalueringen är beroende på så speciella förhållanden, att särskilda åtgärder kunna vara motiverade. Och jag håller före, att en sänkning av bensinskatten med 3 öre är motiverad, detta också med hänsyn till att tendensen i fråga om bensinpriset på den inhemska marknaden ligger fast.

Utskottet hävdar, att man icke nu bör rubba på bensinbeskattningen utan bör avvakta utredningen inom den kommitté, som arbetar på detta område, och den översyn som sker i fråga om skattelättnaderna. Jag skulle gentemot detta vilja säga, att vi väl ändå alla äro överens om att vår orimligt höga bensinbeskattning snarast möjligt bör reduceras. Bevillningsutskottet uttalade i sitt betänkande nr 38 i våras, att 27-öresskatten på bensin, som infördes 1948,

borde vara tillfällig. Man sade vidare, att den vore tillfällig till sin karaktär, om den hade en giltighetstid av något mer än två år. 27-öresskatten trädde i kraft den 1 april 1948. Om den bibehålles till den 1 juli 1950, tycks det ungefär överensstämman med den tankegång utskottsmajoriteten gav uttryck åt. Jag menar således, att vi på alla håll tyckas vara överens om att den höga bensinbeskattningen skall reduceras. Då är det endast fråga om takten, och jag anser att tillfället nu är kommet att taga det första steget, ett steg som bör följas av ett större och kraftigare så snart som möjligt.

Utskottet säger att det föreligger ett starkt skäl att nu icke rubba på bensinbeskattningen, nämligen bensinransoneringsens slopande. Från folkpartiets sida ville vi redan i våras slopa bensinransonereringen. När nu regeringen har gjort detta i oktober i år, tager jag det som ett bevis för att regeringens planhushållning ofta är en senfärdig statskonst. Under diskussionerna i våras framhöllo vi, att bensin är en svårransonerad vara, och jag skulle tro att detta mer och mer kom till synes under ransoneringens lopp. Jag säger nog icke för mycket om jag säger, att tillståndet på detta område under de sista månaderna före ransoneringens slopande kännetecknades närmast som ett upplösningstillstånd. Då vi från folkpartihåll i våras yrkade att ransoneringen skulle slopas, var priset i 0-zon 69 öre litern. Nu är priset som nämnt 72 öre. Vi vilja återvända till de 69 örena. Vi vilja minska skatten med 3 öre. Jag kan icke finna att denna marginal på 3 öre skulle ha den magiska verkan, att man på dem kan hänga upp den fria bensinhandels vara eller icke vara. I samband med frågan om ransoneringens slopande diskuterades i vad mån en sådan skulle leda till en merförbrukning, och olika siffror nämndes därvidlag. Jag tror att man utan att gå in på dessa siffror kan säga, att man nog torde kunna räkna

Tilläggs skatten å bensin och vissa brännoljor.

med en sådan merförbrukning, att det ur budgetära synpunkter knappast bör vara betänkligt att minska skatten med 3 öre under nu löpande budgetår. Ökningen av förbrukningen blir troligen så stor, att den uppväger en reducering av skatten på 3 öre.

Herr talman! Ur dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Petré n m. fl.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! De ärade motionärerna kunna vara särskilt tacksamma för de tre—fyra rader finansministern i sin proposition kostat på frågan om de indirekta skatterna. Eljest hade ju allt motionerande i denna sak varit uteslutet.

Vad är det nu striden här står om? Tre öre är naturligtvis i detta sammanhang en bagatell. Finansministern har vid behandlingen av alla de ekonomiska frågor, som vi diskuterat hela förmiddagen, haft möjlighet att föreslå en sänkning av många av de indirekta skatterna. Vad har han gjort? Han har sagt, att han icke är beredd att i nuvarande läge, en eller annan månad före uppgörande av statsverkspropositionen, taga ställning till detta problem. Han förväntar att översynen skall ha skett då och att man vid framläggandet av statsverkspropositionen skall kunna pröva hela problemet, ett problem som vi resonerat om ända sedan vi fingo dessa skatter vid 1948 års riksdag. Är det, mina damer och herrar, icke rimligt att man tillmötesgår en sådan framställning? Jag tycker att herr Kristensson, om han läser den andra reservationen, skulle fatta att det är så. Ty de andra reservanterna dela ingalunda herr Kristenssons mening utan framhålla, att de ha stått på den ståndpunkten hela tiden ända sedan 1948, att den extra bensinskatten skulle avskaffas. Och därför följa de med. Det läge, som skapades här i våras och som omöjlig-

gjorde för dessa reservanter att få sina synpunkter fram till en verklig omprövning, omöjliggjordes genom det förändrade ståndpunktstagandet från folkpartiets sida. Nu skulle de alltså beredas en ny möjlighet. Jag tycker att det är taktiskt mycket klokt av dessa reservanter att utnyttja folkpartiet på det sättet, men det måste väl ändå medföra en känsla av obehag att folkpartiet blir utnyttjat på ett sådant sätt.

Frågan, sådan den här föreligger, gäller ju icke 3 öre. Det gäller alla dessa skatter. Det finns olika meningar om deras fortvaro, olika meningar om vilka man skall plocka bort. Vad är det då man gör i en sådan situation, om man vill skapa ett resultat? Då låter man det hela vara till dess man omprövat allt, så att icke den ena sidan har större möjligheter än den andra att utnyttja det föreliggande läget. Detta har också varit min inställning. Jag föreställer mig nämligen att liksom herrarna äro övertygade om att bensinskatten skall bort, liksom det finns de som äro övertygade om att pappersskatten skall bort, så finns det de som äro övertygade om att den extra skatten på brännvinet också skall bort. Komma vi i ett sådant läge, att det blir en dragkamp mellan olika ting, få vi nog taga farväl av åtskilliga av de önskemål som på andra områden hysas av såväl folkpartister, bondeförbundare och socialdemokrater som alla som vilja åstadkomma ett resultat. Det är detta som är det allvarliga i den föreliggande situationen, och det har kommit mig att ställa mig på den linje jag gjort. Jag vet, hur det hela ligger till och vilka möjligheter det finns att få saken omprövad, och jag måste då säga mig: Vi skriva i dag den 30 november; är det icke skäl i att avvakta tidpunkten den 11 januari och då i ett sammanhang taga ståndpunkt till alla de skatter det här gäller?

Nu har det sagts, att dessa 3 öre spela en viss roll. Det medgiver jag också. De kunna naturligtvis spela en viss roll.

Tilläggsskatten å bensen och vissa brännoljor.

Men jag vill påminna herr Kristensson om att vi åren före kriget och de första åren efter kriget upplevde justeringar på 1 å 2 öre i priset på den allmänna marknaden. Man kan icke föra en skattepolitik — vilken regering det än är som sitter, och herrarna förbereda sig ju då och då till att komma i denna avundsvärda ställning — som avser att vid varje tillfälle rätta skatterna efter prisfluktuationerna på den allmänna marknaden. Det komme att bli synd om dem som skulle inleda en sådan era i svensk politik.

Jag förstår de andra reservanternas. De stå på den ståndpunkt de intagit förut. De vilja över huvud taget icke resonera om annat än att skatten skall bort, oavsett vilka konsekvenser detta kan få i övrigt. Herr Kristensson har här mobiliserat alla de gamla argumenten. Han säger att skatten är tillfällig. Ja, visst är den tillfällig. Är det någon enda människa som tänkt sig annat än att denna bensinskatt skall vara tillfällig? Det är möjligt att den kan komma att avvecklas i etapper, men jag har aldrig ens i mina mörkaste ögonblick tänkt mig att det skulle ske i tre-öresetapper.

Herr Kristensson har klagat över att man vid så sen tidpunkt har avskaffat ransoneringen, och han menade att detta var bevis på den regeringskonst som bedrives. Jag skall inte diskutera detta problem med honom, men jag tror att herr Kristensson liksom andra människor i detta land säkert inte har svårt att förstå, att det är skillnad att avskaffa en sådan ransonering inför sommaren och att avskaffa den inför vintern.

Det är alla dessa synpunkter, som jag här anfört, som ha lett bevillningsutskottet fram till sitt ståndpunktstagande. Finansministerns uttalande, att han avser att pröva hela denna fråga om de 500 miljonerna i statsverkspropositionen vid dess framläggande, har bestämt oss för den linje, som bevillningsutskottet nu har följt.

Efter den debatt vi förut ha fört här i dag tror jag inte det är nödvändigt, att vi alltför mycket diskutera detta lilla detaljproblem. Det bör bedömas i hela sitt sammanhang, inte bara ur min och herr Kristenssons ståndpunkt utan även ur deras synpunkt, som följa andra vägar, när det gäller att taga ställning till alla de många konsumtionsskatter, som infördes 1948. Ur dessa synpunkter skulle jag vilja hemställa till kammaren att följa bevillningsutskottet. Vi ha tillfälle att upptaga detta till prövning, när vi mötas här i januari, och möjlighet att kanske tämligen snart komma till ett resultat, som kanske tillfredsställer oss alla i väsentligt högre grad än det, som kan uppnås genom bifall till den föreliggande reservationen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande säger, att man bör avvakta den pågående översynen och i varje fall vänta till nästa år för att då lösa dessa frågor i ett sammanhang.

Jag betonade i mitt tidigare anförande, att när man på olika håll har den uppfattningen, att bensinskatten bör reduceras, är det här närmast fråga om i vilken takt detta skall ske. Genomför man en sänkning med 3 öre denna gång, förutsätter jag att detta inte skall försvåra arbetet i skattekommittén, ty arbetet där kommer givetvis att grunda sig på sakliga faktorer och inte på känsloskäl.

När det gäller att avvåga skattelättnaderna får man inte, herr Olsson i Gävle, helt bortse från att det finns oundärliga och mera oundärliga varor. När det gäller denna 3-öressänkning pressar herr Olsson sammanhanget väl hårt. Herr Olsson nämnde, att variationer i bensinpriset är en normal företeelse. Jag vill gärna tillstå, att det förekommit variationer men med tämligen

Tilläggs skatten å bensin och vissa brännoljar.

långa intervaller. Före kriget kostade bensinen i amerikansk hamn 6 öre per liter. Den steg före devalveringen till 9,4 öre. Under senaste året har priset legat omkring 9 öre. Men så med ens gör det ett jättekliv upp till 13 öre i amerikansk hamn genom devalveringen av vår krona. Denna stegring betrakta vi som något säreget, som man bör möta med en skattesänkning på motsvarande belopp, nämligen 3 öre.

Herr Olsson började sitt anförande med att säga, att de tre örena egentligen var en bagatell, men när herr Olsson kom längre i sitt anförande måste han medge, att de spelade en viss roll. Jag sökte i mitt anförande klargöra, att de spela en tämligen stor roll för de enskilda bilägarna. Man får räkna med att de nuvarande taxorna äro uträknade med hänsyn till det gamla bensinpriset, alltså utan denna 3-öreshöjning, och om man ginge till mötes detta krav och sänkte skatten med 3 öre, återförde man bensinpriset till den nivå det hade, när man uträknade taxorna.

Man kan inte komma ifrån, herr Olsson i Gävle, att bilismen för närvarande befinner sig i ett svårt läge, och jag tror därför att det är klokt att använda det tillfälle som bjuds för att kunna lätta något på bördan.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle bara till herr Kristensson vilja säga, att han inte skall inlägga mera i mitt yttrande än vad det innebar. När han säger att jag sagt, att vi skulle avvakta översynen, så är det inte riktigt. Jag har sagt att utskottet stöder sig på att Kungl. Maj:t avser att ompröva hela denna fråga i samband med statsverkspropositionen. Det säger ju finansministern i den proposition, som givit motionärerna möjlighet att väcka motioner.

Visst finns det, herr Kristensson, umbärliga och oundärliga varor, men människor ha så olika uppfattning om

vad som är umbärligt och oundärligt. Kanske herr Kristensson och jag kunde bli överens om att brännvin, tobak, smink, puder och de lösa ögonbrynen, som vi lade skatt på, äro sådana saker, som man kan vara förutan, men jag är inte alldeles säker på att denna uppfattning delas av de människor ute i landet, som ha beröring med dessa varor. De ha kanske en helt annan uppfattning. Jag hoppas att jag kan göra mig förstådd, när jag säger, att det är i valet mellan att sätta i gång hela denna strid om vilket som skall bort, som jag helst skulle vilja försöka att få fram ett för oss alla enande program på denna punkt, som då skulle kunna medföra en skattesänkning även på andra områden. Det är möjligt att man i detta sammanhang kan handla ungefär som om det problemet inte existerade, men det är inte herr Kristensson, det är inte jag, det är inte några folkpartister eller några socialdemokrater som skola avge ett omdöme om den saken. Det är det vi få se i det ögonblick, när vi skola taga slutlig ställning till alla de problem i fråga om 1948 års konsumtionsskatter, som kunna komma att medföra inflytande även på andra skatter i det här landet.

Jag kan således inte, herr talman, komma till annat resultat. Man skall inte hålla på att justera skatterna på det sätt som motionärerna och herr Kristensson ha föreslagit.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle till bevillningsutskottets ärade ordförande vilja säga, att i fråga om den saken, att bensinbeskattningen i vårt land behöver avsevärt reduceras, råder det inga delade meningar. Från bevillningsutskottets sida uttalade man i sitt betänkande nr 38 i våras, att man betraktade 27-öresskatten som tillfällig, och man siktade då på att avskaffa den efter en giltighetstid på något mer än två år.

Tilläggsskatten å bensin och vissa brännoljor.

Har man den grundåskådningen på olika håll, kan jag inte komma ifrån den tanken, att om man har en ärlig vilja att sänka bensinbeskattningen, kan man nu taga ett första steg, ett steg, som sedan följes av ett större och kraftigare.

För min del yrkar jag, herr talman, fortfarande bifall till den reservation, som avgivits av herr Petré n m. fl.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag måste be att få säga, att det tycks vara alldeles omöjligt för herr Kristensson att fatta den linje jag hävdad här. Det gäller inte, huruvida vi skola ha bensinskatten kvar eller inte. Det gäller inte för mig, om vi skola taga bort tre öre nu och ett sju å åtta gånger större belopp nästa gång. Det är således inte herr Kristensson och mig det gäller, utan alla de människor som samtidigt vilja ha kompensation för de extra skatter, som de fingo 1948, således inte bara bilisterna. Det är de andra jag tänker på i detta sammanhang, och på den punkten vågar varken herr Kristensson eller jag gissa någonting just i detta ögonblick.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Den nyligen genomförda treöreshöjningen på bensin kom mig att tänka på den gamla historien om gubben som lassade stö r. Han sade till hästen: Tål du det, så tål du det — och lade så på den ena stören efter den andra, så att hästen till sist inte orkade dra lasset.

För att kunna bibehålla pris- och lönestoppet avser man att använda överskottet i budgeten till att subventionera en hel del varor såsom spannmål, ost, fläsk o. s. v. Detta överskott har till stor del uppkommit genom den extra bensinskatten. Då kan det väl förefalla orättvist, att man ytterligare skall höja priset på denna vara, när bensinpriset på grund av tilläggsskatten redan är så högt, att det ger detta väldiga överskott i statsbudgeten.

Då det gäller subventioneringen av vissa varor kan man fråga sig, varför olika näringsgrenar skola behandlas så olika. Det är en orättvisa, som ligger i att man ytterligare höjer bensinpriset med tre öre samtidigt som man subventionerar andra varor. Detta har föranlett mig att väcka en motion om att tilläggsskatten skall sänkas med tre öre, så att priset blir detsamma som förut. Det är riktigt, som herr Kristensson säger, att denna grupp är hårt belastad förut. Därför tycker jag det är orättvist att betunga denna näring ytterligare samtidigt som man genom subventioner vill lätta bördorna för andra näringsgrenar och för konsumenterna. Den orättvisa, som ligger bakom detta, kan jag inte förlika mig med. Därför skulle jag gärna velat yrka bifall till min motion, men jag skall inte göra det utan yrkar i stället bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Herr JOHNSON i Skoglösa: Herr talman! Då jag varit med om den reservation, som är undertecknad av herr Velander m. fl., skall jag be att få framföra några synpunkter på denna angelägenhet.

När vi under vårriksdagen behandlade denna fråga, uttalades från bondeförbundshåll önskemål om att hela den extra tilläggsskatten på bensin skulle slopas. Vi menade från vår sida, att det var ett rättvisekrav, som man var skyldig att genomföra med hänsyn till alla de glest bebyggda trakterna i vårt land. Vi menade, att denna beskattning är en av de beskattningsformer, som drabba allra mest orättvist, och att den kanske för med sig många och svåra olägenheter för hela det svenska näringslivet. Vi lyckades den gången inte få våra önskemål genomförda. Vi lyckades inte ens den gången få med alla dem, som nu ha ansett sig kunna sluta upp kring en liten nedsättning av skatten, utan man

Tilläggs-skatten å bensin och vissa brännoljar.

menade den gången, att det fanns större anledning att sikta mot andra skattesänkningar än en sänkning av bensin-skatten, vilket vi för vår del ansågo icke vara riktigt.

När vi nu ha reserverat oss för en nedsättning av skatten med 3 öre, motsvarande ungefär den höjning av priset som devalveringen fört med sig, ha vi därmed inte på något sätt velat frångå den linje i fråga om hela extraskattens slopande, som vi följde i våras. Vi ha för vår del ansett, att om det inte är möjligt att få hela skatten borttagen i ett sammanhang, skulle vi för vår del vilja vara med om att lindra bördan så långt som det över huvud taget är möjligt.

Det kan kanske vara riktigt, att det finns även andra områden, där man kan diskutera skattelättnader, men vi mena att den skattelättnad, som man i första hand bör söka nå fram till, är en minskning av den extra bensinskatten, som enligt vår mening drabbar orättvist och som också är betungande för näringslivet.

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon lång argumentering för vårt ställningstagande härvidlag. Det är precis samma synpunkter som vi hade på denna fråga i våras. Jag yrkar, herr talman, bifall till den reservation, som är underskriven av herr Velander m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Petrén m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna,

av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) upptagna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde emellertid herr Johnson i Skoglösa votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 49 antager den av herr Petrén m. fl. avgivna vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herr Velander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 66 ja och 129 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen. I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Velander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 106 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Velander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

§ 4.

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 mars 1949 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 173, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändrad lydelse av 33 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Propositionen upptog förslag till ändrade regler angående avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

Till utskottets behandling hade överlämnats tre i anledning av propositionen väckta motioner.

I enlighet med av utskottet i memorial nr 46 gjord hemställan hade riksdagen beslutat att till innevarande års höstsession uppskjuta behandlingen av nu förevarande proposition och förenämnda i anledning av propositionen väckta motioner.

Utskottet hemställde i sitt betänkande nr 48,

A) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 173 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad i betänkandet anförts, låta utarbета ett nytt förslag angående frågan om avdragsrätt för medlemsavgifter samt förelägga riksdagen detta förslag i anslutning till en blivande lagstiftning om inrättande av ett centralt organ med uppgift att lämna direktiv till ledning vid taxeringen; samt

C) att följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 287 av herr Åman m. fl. och II: 361 av herr Henriksson m. fl., ävensom

2) motionen II: 362 av herrar Fagerholm och Malmborg i Stockholm, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander, Gustaf Elofsson, Wehtje, Petrén, Sandberg, Kristensson* i Osby, *Edström, Strandh* och *Johnsson* i Skoglösa, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande proposition nr 173.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr SANDBERG: Herr talman! Den nu föreliggande frågan gäller ändrade

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

regler angående avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen. Det är en ganska svår och besvärlig fråga. Belysande för den saken kan ju vara, att utöver den utredning, som legat till grund för propositionen, har inom utskottet gjorts en omfattande utredning, som redovisas i en promemoria på 44 sidor av utskottets sekreterare.

Då vi nu behandla denna fråga, föreligger ju en ganska unik situation. Som kammarens ledamöter ha observerat ha utskottets samtliga socialdemokratiska ledamöter yrkat avslag på sin regerings proposition, under det att nämnda proposition tillstyrkts av samtliga borgerliga ledamöter. Nåja, man skall inte göra för stort nummer av detta. Jag bara påpekar den ganska sällsamma situation, som dock här föreligger.

Den nu gällande ordningen på förvarande område innebär, att avdrag för medlemsavgifter i regel inte äro tillåtna. Ett undantag utgöra medlemsavgifter till arbetsgivarföreningen. I övrigt äro föreningsavgifter inte avdragsgilla, även om avgiften föranletts av den skattskyldiges förvärvsverksamhet. Å andra sidan beskattas ej de mottagande föreningarna för medlemsavgifterna. Konfliktbidrag beskattas ej heller hos mottagaren utom konfliktbidrag, som utbetalas av arbetsgivarföreningen. Avdragsrätt och skatteplikt för uppburna konfliktbidrag ha sålunda reglerats olika beträffande arbetsgivarföreningen å ena sidan samt i fråga om fackföreningar och därmed jämförliga sammanslutningar å andra sidan. Branschorganisationerna behandlas för närvarande på samma sätt som fackföreningarna. De organisationer, som det här är fråga om och till vilka medlemsavgifter utgå, utgöra tre grupper, nämligen fackföreningar och därmed jämförliga sammanslutningar av tjänstemän, arbetsgivarföreningar och s. k. branschorganisationer, till vilka senare bland andra jordbrukets ekonomiska

föreningar höra. Vad som är utmärkande för alla de föreningar, som propositionen avser, är att de, fastän det sker på olika sätt, biträda sina medlemmar i deras förvärvsverksamhet.

Jag nämnde nyss, att gällande ordning innebär, att de olika grupperna av föreningar behandlas olika. De nu gällande bestämmelserna kunna därför inte anses vara tillfredsställande, och om den saken råder det icke heller några större meningsskiljaktigheter. Det har också gjorts framställningar, bland annat från Sveriges lantbruksförbund, om ändringar i den nuvarande ordningen. Jag vill i all korthet redogöra för några av de nu gällande bestämmelserna, vilka man riktar sig emot och finner särskilt otillfredsställande. Det gäller kanske främst det förhållandet att, såsom i propositionen framhålles, den skattskyldige i sådana fall, där föreningsens verksamhet varit erforderlig för hans förvärvsverksamhet, betages en häremot svarande avdragsrätt, som han enligt allmänna regler annars borde äga. Den enskilde medlemmen har alltså inte för närvarande rätt till avdrag för en utgift, som är förknippad med hans förvärvsverksamhet och är av den natur, att liknande utgifter annars bruka få avdragas. Även för den mottagande föreningen, t. ex. en fackförening, äro de nuvarande bestämmelserna ofördelaktiga. Detta förhållande belyses ju mera ingående i propositionen. Jag citerar bara en mening för att inte ta alltför lång tid i anspråk: »De föreningar, som visserligen icke själva äro yrkesmässigt verksamma men som driva en verksamhet av betydelse för medlemmarnas inkomstförvärv, kunna för närvarande icke tillgodogöra sig avdrag för de utgifter i form av ombudsmannalöner, kanslikostnader o. d., vilka äro förenade med nyssnämnda verksamhet.» Det måste också, som förut har antytts, anses mycket otillfredsställande, att inte enhetliga regler gälla på ifrågavarande område för de

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

olika organisationer, som beröras av denna skattefråga.

På grund av organisationsväsendets starka tillväxt under senare tid har också denna skattefråga fått ökad betydelse och aktualitet, och trots de stora svårigheter, som man nog får erkänna vara förknippade med denna sak, bör man ändå försöka komma till en lösning, som i möjligaste mån tillfredsställer kravet på rättvisa och likformighet i beskattningen på detta område.

I propositionen föreslås nu en ny reglering, som innebär mera enhetliga bestämmelser beträffande medlemsavgifternas beskattning. Avdrag för medlemsavgifter skall sålunda vara medgivet för avgifter till alla föreningar, vilka visas bedriva verksamhet med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen i viss förvärvsverksamhet eller vilka den skattskyldige måste tillhöra för att utöva viss förvärvsverksamhet eller utöva sådan verksamhet på visst sätt. På detta sätt uttryckes alltså i författningsförslaget de villkor, som skola gälla för att avdragsrätt skall föreligga för medlemsavgift till förening av nyss nämnd art. Hos föreningen skola influtna avgifter beskattas. Föreningen äger emellertid göra avdrag för alla med verksamheten förenade kostnader, alltså administrationskostnader, utbetalade konfliktunderstöd ävensom avsättning till stödfond för konflikt. De kostnader, som inte ha direkt samband med den av föreningen bedrivna verksamheten, som t. ex. bidrag till politiska partier, skola däremot inte få avdragas enligt de i propositionen intagna bestämmelserna.

De principer, som följas i propositionen, synas oss riktiga och ägnade att i möjligaste mån medföra jämlikhet i fråga om denna beskattning. Utskottet intar också i princip denna ståndpunkt. Jag ber att få hänvisa till vad utskottet säger nederst på s. 13 och i första stycket på s. 14, där det bl. a.

heter, att en avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för medlemsavgifter till sådana föreningar finner utskottet principiellt välgrundad. Delade meningar yppa sig egentligen först, då det blir fråga om möjligheten att praktiskt tillämpa de åsyftade bestämmelserna. Utskottets tveksamhet hänför sig i första hand till de svårigheter, som kunna uppstå genom att de föreningar, som här kunna komma i fråga, äro av vitt skilda slag, och tveksamhet kan uppstå, huruvida viss förening med hänsyn till verksamhet och ändamål är sådan, att den bör hänföras under denna lagstiftning. Det är klart, att betydande svårigheter kunna uppstå, när det gäller att bestämma i vilka föreningar medlem skall få göra avdrag för sin medlemsavgift. Jag tror dock inte, att man behöver anse svårigheterna oöverkomliga.

I detta sammanhang framhåller utskottet, att man borde vänta med denna lagstiftning, tills vi fått ett centralt organ för rådgivning i skattefrågor, den s. k. riksskattenämnden. Genom ett sådant organ skulle tolkningsfrågan i sådana här fall kunna betydligt underlättas. Taxeringsnämnderna skulle då få den hjälp som behövdes för att arbetet skulle kunna bli enklare. Det är naturligtvis en alldeles riktig synpunkt, som utskottet här framhåller. Riksdagen har begärt utredning om en riksskattenämnd, och den utredningen torde vara i det närmaste färdig. Man torde därför kunna förmoda, att denna nämnd kommer till stånd ganska snart. Om det bara skulle vara fråga om ett kort uppskov i förväntan på att denna nämnd skulle komma till stånd och man icke i detta sammanhang skreve någonting om hur ett eventuellt nytt förslag skulle vara beskaffat, skulle jag inte ha så mycket att invända. Men, som jag skall söka visa, går utskottet längre än till att bara låta frågan vila, medan man väntar på att denna nämnd skall

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

komma till. Man ger istället från utskottets sida åtskilliga rekommendationer för den nya utredningen.

Vidare säger utskottet bl. a.: »Den i propositionen föreslagna metoden för beskattning av de till föreningarna inflytande medlemsavgifterna skulle dock föranleda andra tillämpningssvårigheter...» Jag fäster uppmärksamheten på att jag nyss berörde frågan om vilka föreningar det skulle gälla. Här är det fråga om grunderna för beskattning av de medlemsavgifter, som inflyta till föreningarna, och i det sammanhanget betonar utskottet, att de grunder, som föreslagits i propositionen, skulle kunna föranleda tillämpningssvårigheter, vilka åtminstone i huvudsak ej kunde bli undanröjda genom tillkomsten av ett centralt organ. Det är sålunda bl. a. i fråga om beräkningen av föreningarnas avdragsgilla omkostnader som man menar, att stora svårigheter kunna uppstå. Vidare påpekar man inte utan skäl, att svårigheter också kunna uppstå t. ex. beträffande sättet för beskattning av konfliktbidragen, i fråga om deklaraionsplikten m. m.

I de motioner, där man närmast för fackföreningarnas och tjänstemannaföreningarnas talan, riktar man sig också mot den i propositionen intagna ståndpunkten just i fråga om sättet för beskattningen av de medlemsavgifter som inflyta till föreningarna. Man menar, att i propositionen dragas för snäva gränser för vad som får vara avdragsgilla omkostnader. På en punkt har också jag sympatier för en mera generös tillämpning av avdragsbestämmelserna än som kanske är möjlig utan ett förtydligande eller vidgande av det föreliggande förslaget. Det gäller främst den i ett par motioner gjorda hemställan, att riksdagen ville besluta sådan ändring i propositionen, att föreningarnas utgifter för utbildnings- och studiekurser bli avdragsgilla och att föreningarnas utgifter för sådan yrkesutbildning, som rätteligen borde åvila

det allmänna, bli avdragsgilla. Då emellertid propositionen inte kommit att läggas till grund för utskottets förslag, som vi reservanter yrkat, utan utskottet har avstyrkt propositionen och begärt utredning, har denna sak om avdrag för kostnaderna för föreningarnas kursverksamhet o. d. inte närmare diskuterats. Jag tror dock, att det fanns utbredda sympatier för reservanternas yrkande i nämnda hänseende. Det har givetvis varit svårt för reservanterna att ta ställning till denna sak och utarbeta eventuella författningsförslag. Det gäller nog också en principiellt ganska betydelsefull sak. Jag har emellertid velat framhålla, att denna fråga bör ytterligare omprövas.

De svårigheter som enligt utskottets mening skulle uppkomma i fråga om hur de avdragsgilla kostnaderna skulle beräknas — vilka svårigheter man inte kan förneka i viss grad kunna finnas — torde enligt utskottets mening ej i någon mera betydande grad komma att lättas genom tillkomsten av ett centralt skatteorgan. Denna fråga har berörts tidigare. Det är naturligtvis inte lätt att yttra någon bestämd mening om resultatet av en blivande skattenämnds vägledande verksamhet på ifrågavarande område. Men den lättnad i fråga om tillämpningssvårigheterna, som genom dess verksamhet torde kunna erhållas, bör inte heller underskattas. Det nämnda centralorganet bör ganska snart kunna komma till stånd, och ganska snart torde också en vägledande praxis i fråga om denna grupp skatteärenden utbildas.

Jag nämnde inledningsvis den utredning i denna fråga, som gjorts av utskottets sekreterare. Det är ett omfattande och klarläggande aktstycke. Där diskuteras bl. a. möjligheten av en gränsdragning mellan de olika grupperna av föreningar, så att avdragsrätt vägras för avgifter till fackföreningar och därmed jämförliga sammanslutningar men medges för avgifter till

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

arbetsgivarföreningar och branschorganisationer. Detta innebär, att förstnämnda föreningar inte skulle beskattas för influtna avgifter, ej heller för utgivna konfliktbidrag. Där skulle alltså problemet om sättet för uppdelning av omkostnaderna i en avdragsgill och en inte avdragsgill del inte behöva uppkomma.

Den gränsdragning, som sålunda försökts, visar sig emellertid möta svårigheter och inte bli tillfredsställande, särskilt ur principiell synpunkt, eftersom den kommer att innebära, att allt fortfarande olika grupper av organisationer behandlas olika. Utskottet har ju inte heller gått på denna linje utan på att förorda en förenkling i fråga om avdraget hos föreningarna för omkostnaderna. Utskottet säger om den saken några ord, som jag måste be att få citera:

»Utskottet är väl medvetet om att en mera förenklad beskattningsmetod — i synnerhet för den händelse vissa föreningar på sätt föreslagits av 1944 års allmänna skattekommitté icke alls skulle bli beskattade för inflytande avgifter — innebär risker för att medel, som användas för ändamål vilka ligga utanför föreningarnas egentliga verksamhet, kunna bli obeskattade. Trots detta skulle emellertid utskottet anse önskvärt, att Kungl. Maj:t ville vid den fortsatta behandlingen av ärendet, som av utskottet nu föreslås, taga under övervägande, huruvida på ett eller annat sätt några eftergifter kunna göras från den i propositionen föreslagna mera noggranna regleringen i syfte att erhålla bestämmelser, vilka äro lättare att tillämpa för såväl de därav berörda föreningarna som taxeringsmyndigheterna.»

Där ger nu utskottet en rekommendation som går längre än som torde vara möjligt att följa med bibehållande av likställdhet och likformighet i beskattningen. Om man skall gå väsentligt längre i fråga om avdrag för t. ex.

fackföreningarnas utgifter för sin verksamhet än propositionen föreslår, då riskerar man att hamna i det förslag beträffande fackföreningar och arbetsgivarföreningar, som 1944 års kommitté framlade. Utskottet synes också ha detta på känn. Det säger, som jag nyss citerade, att riskerna för att man kommer för långt äro särskilt stora för den händelse vissa föreningar på sätt som föreslagits inte alls skulle bli beskattade för inflytande avgifter. Det var just mot detta som vissa remissinstanser, t. ex. Lantbruksförbundet och RLF, ha riktat sig, nämligen att föreningarna skulle ha möjlighet att använda obeskattade medel för utgifter som inte falla inom föreningarnas egentliga verksamhetsområde, t. ex. bidrag till politisk verksamhet.

Departementschefen har tagit hänsyn till de nämnda anmärkningarna och utformat propositionen på det sätt jag här har försökt antyda. Det ha vi reservanter funnit värdefullt, och vi ha inte kunnat ansluta oss till utskottets skrivning. Vi anse nämligen att detta i viss mån skulle innebära ett uppgivande av den viktiga principen, att de olika skatteobjekten så långt möjligt skola behandlas lika. Vi anse inte att de taxeringsmässiga svårigheter, som här finnas, uppväga fördelen av en mera rättvis och likformig beskattning.

Jag vill endast tillägga några få ord. Utskottet tar på s. 17 upp frågan om uttagande av preliminär skatt på konfliktbidrag. Utskottet rekommenderar en undersökning, huruvida inte beskattningen kan ordnas på annat sätt än genom uttagande av preliminär skatt på dessa inkomster. Jag vill för min del till fullo instämma i vad utskottet där har anfört. Jag tror att en förenkling skulle kunna vinnas på denna punkt i lagstiftningen. Saken kan också beaktas vid tillämpningen, även om propositionen skulle vinna riksdagens bifall.

Herr talman! Jag har kanske blivit

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

något mångordig, men sakens invecklade beskaffenhet gör att man måste använda en liten stund om man skall ge en någorlunda klar bild. Jag ber att på grundval av vad jag har yttrat få yrka bifall till den reservation av herr Velander m. fl., som har fogats till utskottets betänkande.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Såsom talesmannen för reservanterna nyss anförde, är situationen en smula konstig, för att inte säga pikant. Det som för mig är det intressantaste är att en ny firma har övertagit det gamla transportkompaniets uppgifter. Det är väl att den där gamla sagan om transportkompaniet är bragt ur världen genom bevillningsutskottets ställningstagande.

Detta, herr talman, är ett allvarligt och svårt problem. Herr Sandberg talade här om det arbete som utskottet har lagt ned för att söka finna en lösning på problemet. Jag kan förklara för kammaren, att bevillningsutskottets kansli under en stor del av sommaren har varit sysselsatt med att söka finna en lösning, som kunde godtagas av bevillningsutskottet. Det har visat sig vara omöjligt.

Med hänsyn till att Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund har avstyrkt propositionen voro vi ett tag inne på tanken, att man skulle kunna göra en rationell klyvning av detta problem genom att bibehålla de nu gällande bestämmelserna för de fackliga organisationerna och lösa spörsmålet om branschorganisationerna efter de linjer som propositionen anvisar. Även den vägen visade sig vara oframkomlig. Den kunde inte vinna majoritet inom utskottet. Det är med hänsyn därtill litet underligt att herr Sandberg vill påstå, att man med litet god vilja skulle ha kunnat nå en lösning på de problem, som anvisas i vissa motioner. Jag hoppas herr Sandberg icke betvivlar den

goda viljan hos åtminstone utskottets ordförande. Jag tror ingen av utskottets ledamöter vill bestrida att det har nedlagts ett stort arbete för att man skulle nå ett positivt resultat.

Mina damer och herrar! Funnes det bara arbetsgivarföreningar, funnes det bara fackföreningar och fackförbund, funnes det bara tjänstemannaorganisationer och TCO, då vore denna sak inte så svår att lösa. Men det finns ute i periferien en snårskog av olika organisationer, som på ett eller annat sätt skulle komma att falla under de nya bestämmelserna. Problemet blir inte så enkelt när man tar hänsyn till den saken. De som ha erfarenhet av taxeringsarbete stå ju också vid sidan och varna för att gå för långt i detta avseende.

Det hör till saken att bevillningsutskottet år 1948 beställde ett förslag. Jag erkänner öppet och gärna, att den skrivelse som då avsändes till Kungl. Maj:t inte skulle ha fått den form som den fick, därest utskottet år 1948 hade kunnat överblicka alla svårigheterna. Det sades nämligen i skrivelsen att man ville ha ett förslag till år 1949, oavsett om det fanns någon riksskattenämnd eller inte. Kungl. Maj:t accepterade detta, och jag tror man vågar säga att Kungl. Maj:t lika litet som bevillningsutskottet 1948 hade kunnat överblicka denna fråga och alla dess detaljer.

När man nu kan konstatera detta, har bevillningsutskottet frågat sig, om man av prestigehänsyn skall hålla fast vid den ståndpunkt man en gång intagit, oavsett om det möter en mängd praktiska svårigheter. Nej, herr talman; bevillningsutskottet har kommit till det resultatet, att prestigen icke får spela någon som helst roll vare sig för bevillningsutskottet eller för Kungl. Maj:t när det gäller att lösa detta spörsmål. Vi ha därför tagit upp den ursprungliga ståndpunkten och sagt, att det måste finnas en nämnd som kan ge råd och anvisningar åt alla dem som skola till-

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

lämpa denna förordning. Propositionen visar en mångfald praktiska svårigheter, och förslaget stöter på motstånd i riksdagen. Är det då inte förnuftigt att stanna vid detta, nu när betänkandet om riksskattenämnden redan ligger i press och snart skall ut på remiss och kanske redan till nästa riksdag föranleder en kungl. proposition? Vi få då en nämnd, som kan ge tillämpningsföreskrifter för den lag vi avse att stifta på detta område, vilka möjliggöra ett någorlunda rättvist och rättfärdigt lösande av alla de olika problem som här möta oss.

När bevillningsutskottet haft att taga ståndpunkt till denna fråga, ha vi ansett det klokt att vila på hanen. Denna nämnd kommer genom sina tillämpningsföreskrifter att vägleda och väsentligt underlätta det taxeringsarbete som förestår.

Herr Sandberg har här läst upp valda stycken av bevillningsutskottets betänkande, men jag tror herr Sandberg nog läser in åtskilligt mer än som finns där. Om jag för egen del skulle göra ett bestämt uttalande — jag svarar ju inte för varje ledamot av bevillningsutskottet — skulle jag säga, att både majoritet och minoritet äro överens om principerna och att det är de praktiska svårigheterna som föranleda skiljaktigheter i föreliggande ärende. Sedan får var och en tänka efter, vilka det är som representera det praktiska taxeringsarbetet och det praktiska organisationsarbetet och vilka som över huvud taget inte fästa sig vid hur lagen verkar.

Jag hittade häromdagen ett uttalande i en tidning som heter Svenska Dagbladet och som ledes av en före detta bevillningsutskottsordförande. Han anser det vara mycket möjligt att detta förslag skulle vinna på att bli ytterligare förenklat, och någon större olycka, vare sig för regeringen eller själva saken, kan det inte bli om Kungl. Maj:t får ett bakslag här, anser han. Jag tror att Svenska Dagbladet bedömer saken rik-

tigt. Här är det inte fråga om att ge regeringen något bakslag. Här är det, herr talman, fråga om att bestämmelserna vid tillämpningen inte skapa ett sådant missnöje bland dem som beröras av dem, att detta missnöje åstadkommer att hela lagstiftningen misslyckas.

Det föreliggande förslaget innebär ju, att man skall få dra av fackföreningsavgifter vid deklarationen, men därav följer automatiskt att man skall beskattas för konfliktunderstöd. Här rör det en fråga som kanske inte spelar någon roll för många av herrarna men som kommer att spela en avgörande roll för den svenska arbetarklassen om den befinner sig i konflikt, och, genom arbetarklassens reaktion, för samhället. Förslaget innebär alltså, att preliminär skatt skall uttagas på de konfliktunderstöd, som utbetalas under brinnande krig på arbetsmarknaden. Herr Sandberg har snuddat litet vid detta. Det räcker inte med att snudda vid det, utan denna fråga måste på ett eller annat sätt lösas innan man genomdriver dessa bestämmelser. Utskottet har ansett det vara riktigt att det skall tas ut skatt på konfliktunderstöd, men vi anse att denna inte bör utgå såsom preliminär skatt utan i form av kvarskatt. Jag tror att det med en smula god vilja inte bör vara alltför svårt att ordna den saken. Det har visserligen sagts, att det kanske inte blir någon skatt på konfliktunderstöden, men det beror på hur tidigt på året konflikten utbryter. Om den bryter ut i början av året, är det inte så noga med preliminärskatteavdraget, men om den bryter ut i slutet eller mitten av året och det under alla förhållanden måste tas ut skatt på den inkomst, som intjänades medan arbetet pågick, då är man i detta svåra läge.

Sedan är det en annan sak i propositionen som har förvänat oss; det gäller medlemsbladen. Finansdepartementet har kanske inte tänkt djupare än bevillningsutskottet 1948. Kungl. Maj:t vill här göra en uppdelning, så att en

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

organisation skall få dra av en viss del av kostnaderna för sitt medlemsblad. Det är samma förhållande med representationskostnaderna. Om en organisation anordnar en kongress och bjuder deltagarna på middag, anses detta enligt propositionen ligga utanför organisationens verksamhet; något avdrag för kostnaderna skall följaktligen icke få göras. Det finns mängder av sådana saker, som kunna betraktas som små men som i verkligheten kunna komma att spela en mycket stor roll.

Det förslag som här föreligger kommer att beröra så mycket folk i detta land, tjänstemän, arbetare, yrkesutövare som tillhöra olika branschorganisationer, att man måste göra allt vad som kan göras för att förenkla förfarandet. Jag ber att så starkt som det är möjligt få stryka under, att Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund har avstyrkt de anordningar, som föreslås i detta avseende.

Utskottet har stannat inför att hemställa till Kungl. Maj:t att ta hela detta förslag under förnyad prövning. Herr Sandberg säger sig nu vara rädd för att bestämmelserna skulle komma att omfatta ett alltför vitt område. Jag vet inte om det kan påverka herr Sandberg eller någon av de övriga reservanterna, men jag har för min del klart uttalat, att jag icke tänker återvända till 1944 års kommittés förslag. Det är möjligt att det finns någon inom utskottet som vill gå den vägen, men jag har i varje fall inte funderat på det ett ögonblick. Jag tror inte det är möjligt att gå den vägen, och om det inte är möjligt, varför skall man då vara rädd för att låta ompröva förslaget?

Det har här sagts, att det har begåtts en orätfärdighet genom att regeringsrätten någon gång för över 30 år sedan skilde på arbetsgivar- och arbetarorganisationerna. Det är klart att vi skola avskaffa detta. Det är ingen som haft någon invändning att göra häremot. Men när det skall avskaffas så skall det

ske på ett sådant sätt, att det inte skapar nytt missnöje och äventyrar det resultat, som man har velat nå med denna lagstiftning. Det kan bli ett dröjsmål på ett eller två år. Men har man lugnt och stilla kunnat dras med det andra i 30 år tror jag inte att det ligger någon fara varken för den ena eller andra parten i ett dröjsmål på ytterligare två år.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som ha gjort, att bevillningsutskottet — och därtill har kanske fordrats inte så litet självövertinnelse — har stannat för att avstyrka Kungl. Maj:ts proposition. Jag hoppas att andra kamraren i detta avseende skall följa bevillningsutskottet. Det omtalade bakslaget för Kungl. Maj:ts regering kan, i varje fall enligt min uppfattning, inte vara av något allvarligare slag. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr SANDBERG (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Gävle sade att jag snuddade vid frågan om beskattningen av konfliktbidragen, och han betonade att det ju kunde vara en ganska viktig punkt i det här frågekomplexet. Jag håller med honom om detta, och mitt yttrande innebar nog inte bara ett snuddande vid frågan. Jag uttalade direkt att jag delade den mening som på denna punkt kommit till uttryck i utskottets betänkande. Men jag sade också att jag trodde att det skulle vara möjligt att lösa frågan, även om propositionens linjer i övrigt komme att bifallas.

Sedan vill jag notera ett uttalande av herr Olsson, vilket jag måste tillskriva stor betydelse. Han säger, att han tänker inte återvända till det förslag som avgavs av 1944 års allmänna skattekommitté. Detta var ju, som sagt, ett intressant och värdefullt konstaterande.

Jag måste emellertid säga, att om man läser utskottets betänkande, så är det

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

förklarligt, om man kan få en misstanke, att slutresultatet av en förnyad undersökning enligt utskottets rekommendationer blir, att man hamnar i ett förslag som praktiskt taget innebär, att vissa föreningars influtna medlemsavgifter icke komma att beskattas. Och detta var just en av huvudpunkterna för min kritik.

Herr Olsson i Gävle anförde också att jag sagt, att jag trodde att det med god vilja skulle varit möjligt att inom utskottet lösa vissa frågor, som berörts i en del motioner. Det gällde då särskilt avdragsrätt för kostnader för utbildningskurser och dylikt. Jag hade nog inte direkt sagt så utan betonat, att jag hyste sympatier för motionernas tankegång men att vi inte haft någon möjlighet att närmare pröva den i utskottet. Jag ansåg att den i fortsättningen borde bli föremål för omprövning. Jag tror att det fanns sympatier för denna sak i utskottet.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill ju inte säga till herr Sandberg att han läser utskottsutlåtandet som en viss potentat påstås läsa bibeln. Men han lägger in för mycket i detsamma. Här har det inte varit fråga om annat än att man i detta avseende klart skulle ansluta sig till principen.

Jag skulle, herr talman, medan jag har ordet också vilja tillägga, att jag tror att ett av de problem som det här gäller att försöka knäcka är hur kostnaderna för den kursverksamhet som olika organisationer bedriva skola behandlas. Ingen människa som har sysslat med arbete inom någon organisation svävar ändå i okunnighet om att organisationerna lägga ner mycket pengar för att försöka fostra och vidareutbilda sina medlemmar. Detta innebär ju en stabilisering av organisationen. Nu förutsätter propositionen att om en enskild medborgare inte kan göra avdrag

för sådana kostnader så skall inte heller en organisation kunna göra det. Jag säger för min del, att det här gäller en avvägningsfråga, där man skall väga nyttan, jag höll på att säga för samhället av att de människor det här gäller få en ökad uppfostran i hithörande ting mot vad det innebär att de inte få en sådan uppfostran. Man får således inte vara så stelbent att man i fråga om dessa organisationer till punkt och pricka skall tillämpa de bestämmelser som gälla för den enskildes, d. v. s. den fysiska personens beskattning. Det är detta som jag velat påpeka hela tiden, att man bör försöka se en liten smula vidsynt på dessa ting. Det betyder inte, herr Sandberg, att vi skola sväva ut på områden, där vi äro överens om att vi inte skola vandra.

Herr SANDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag vill också säga att jag inte vill sväva ut på områden, där det kan bli fråga om principiellt betänkliga avsteg från vad som annars gäller. I mitt yttrande på sistberörda punkt har jag uttalat mig försiktigt men givit uttryck åt mina sympatier för den tankegång som kommer till synes i motionerna och yrkat att saken skulle ytterligare prövas.

Sedan bara ett enda ord, herr talman! För att i någon mån rättfärdiga mina misstankar och för att visa att jag ändå inte precis läser utskottsutlåtanden som en viss potentat läser bibeln och lägger in en alldeles oriktig mening i det lästa, tillåter jag mig ännu en gång att citera de rader, som tyckas bli den springande punkten i denna fråga. Det heter i utskottsutlåtandet så här: »Utskottet är väl medvetet om att en mera förenklad beskattningsmetod — i synnerhet för den händelse vissa föreningar på sätt föreslagits av 1944 års allmänna skattekommitté icke alls skulle bli beskattade för inflytande avgifter — innebär risker för

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

att medel, som användas för ändamål vilka ligga utanför föreningarnas egentliga verksamhet, kunna bli obeskattade.» Trots dessa risker yrkar utskottet emellertid på en utredning, om en förenklad metod. Jag säger ännu en gång: Jag är glad åt det uttalande herr Olsson i Gävle gjorde. Men det må vara förlåtet om man, när man läser det nyss citerade, inte kan alldeles frigöra sig från tanken att det verkligen kan finnas risker för att den antydda vägen leder till orättvisa resultat.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Den nu föreliggande frågan är ju en smula egenomlig ur många synpunkter. Mitt under den pågående diskussionen om förhållandet mellan regeringsunderlag och opposition har tydligen regeringen gått och skaffat sig ett nytt regeringsunderlag. Det kan ju ha sitt lilla pikanteri. Emellertid tror jag, att man inte kan dra några långtgående politiska slutsatser av hur riksdagen behandlar den här angelägenheten. Jag tror att var och en som har lyssnat till både reservanternas talesmän och utskottsmajoritetens talesmän har fått klart för sig, att det här gäller en fråga, där den principiella enigheten är stor men där det är förenat med praktiska svårigheter att komma fram till en lösning, som är tillfredsställande, därför att så många berättigade intressen i detta sammanhang kunna göra sig gällande.

När den dåvarande finansministern Wigforss presenterade detta förslag i våras i regeringen, dolde han ingalunda att han var mycket betänksam såväl mot att låta det nuvarande tillståndet fortfara som mot det förslag, som skattekommittén hade lagt fram, men även betänksam mot det förslag som hade utarbetats inom finansdepartementet. Och dessa betänkligheter tror jag att var och en som har lyssnat till herrarna Olssons och Sandbergs anfö-

randen förstår utan att man behöver fördjupa sig så mycket i den saken. Den dåvarande finansministern kan av tekniska skäl inte yttra sig i denna kammare. Han har sagt att han kommer att göra det i första kammaren. Han kommer där att redogöra för ärendets gång inom finansdepartementet. Han har tidigare i regeringen vid presentationen av detta förslag sagt, att han hade den uppfattningen, att det rimliga vore att på grund av föreliggande svårigheter vänta med att ordna de förhållanden det här gäller till dess man hade inrättat en central skattemyndighet, en synpunkt som jag förstod att herr Sandberg delade. Den dåvarande finansministern trodde, att det skulle bli så många gränsområden — vilket vid utskottsbehandlingen också visat sig bli fallet — där man har behov av en central instans för prövningen av de besvärigheter, som skulle komma att uppstå. Därför gjordes det ingenting inom finansdepartementet för att förbereda en proposition trots skattekommitténs förslag, förrän 1948 års riksdag gav regeringen en uttrycklig beställning, att en proposition skulle föreläggas 1949 års riksdag. Och då utarbetades ett förslag, vilket — såsom redan av skrivningen av propositionen framgår — departementschefen icke har funnit tillfredsställande men som han ändå har velat underställa riksdagen, eftersom det har förelegat ett så bestämt uttalat önskemål att man, oberoende av frågan om den centrala myndigheten, ville ha ett lagförslag utarbetat för att se hur det tedde sig. Det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, har kommit till på det sättet. Det kan vara bra att veta detta, så att vi inte blanda in för mycket prestigesympunkter från någotdera hållet, vare sig från regeringens sida eller från riksdagens sida.

Det är alldeles uppenbart att det föreligger stora besvärigheter att komma till rätta med denna fråga. Herr Sandberg uppehöll sig vid frågan att

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

vi inte ha den centrala instansen, och han sade uttryckligen, att hade det bara gällt ett kortvarigt uppskov, så skulle han inte haft någonting att erinra. När vidare den som jag tycker mycket väsentliga fråga som han själv har tagit upp i sitt yttrande, nämligen frågan om avdragsrätt för utgifter för kursverksamhet, icke är löst på ett tillfredsställande sätt, och när man sannerligen icke kan vifta bort de synpunkter, som herr Sandberg snuddade vid och som herr Olsson i Gävle mera utförligt uppehöll sig vid, nämligen rörande beskattningen av konfliktunderstöden, tycker jag att de praktiska besvärigheterna äro så många, att vi gärna kunna fundera på saken en gång till. Jag tycker det skulle vara oklokt om vare sig riksdagen eller regeringen på grund av prestigesynpunkter försökte att pressa igenom en fråga, beträffande vars lösning vi i stort sett äro ense om men där alla, även de som stödjä Kungl. Maj:ts förslag och den kungl. propositionens författare, erkänna att det finns så mycket berättigat i kritiken, att man borde försöka att sammanjämka de olika ståndpunkterna till en lösning i enighetens tecken även när det gäller praktiska detaljer. Man borde åtminstone göra ett försök i denna riktning, innan man intar en position, som mer eller mindre innebär ett dikterande av ett ståndpunktstagande.

Under sådana omständigheter har regeringen ingenting att erinra mot att ta ett nederlag här och att ta ett uppskov. Under tiden skola vi försöka anstränga oss för att finna en lösning som är sådan att alla parter i varje fall kunna känna sig hörda. Jag tror att det är i överensstämmelse med en sund praxis att i sådana här fall handla på det sättet.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Det här föreliggande förslaget har redan blivit ingående belyst, och det är

inte min avsikt att hålla något längre anförande. Jag vill bara beröra en enda fråga i detta problemkomplex. Jag anknyter därvid till den skrivelse, som TCO har avgivit till vederbörande utskott. I denna skrivelse framhåller TCO, att organisationernas kostnader för studieverksamheten borde vara avdragsgilla vid beskattning. Det rättmätiga i denna synpunkt har ju också understrukits av alla de tre föregående talarna. TCO har liksom andra organisationer en omfattande studieverksamhet, som direkt tjänar de fackliga organisationerna och gör dem slagkraftiga och arbetsdugliga. Dessutom förekommer det att yrkessammanslutningar ordna direkta utbildningskurser. Så är fallet med sjuksköterskeorganisationer och även med lärarorganisationer. De senare känner jag mest till av egen erfarenhet. Sådan utbildningsverksamhet har fortgått under många år och varit av synnerligen stor betydelse för lärarnas utbildning och deras förmåga att fullgöra sitt arbete i den dagliga gärningen. Jag delar alltså, herr talman, helt och hållet den uppfattningen att just sådana kostnader, som organisationer ha för en studieverksamhet, som måste anses vara önskvärd och nödvändig, skola vara avdragsgilla. Nu har hans excellens statsministern här deklarerat, att regeringen inte alls kommer att kämpa för att propositionen skall bifallas. Man har väl då anledning att utgå ifrån detta och draga den slutsatsen att propositionen faller, d. v. s. att den till utlåtandet fogade reservationen blir utslagen.

Enligt utskottsmajoritetens förslag skall riksdagen avge skrivelse till Kungl. Maj:t, vari hemställas om förnyad utredning om de problem och spörsmål som ingå i denna fråga. Jag tillåter mig, herr talman, att rikta en vädjan till den blivande utredningen och uttala en varm förhoppning om att den i ett kommande förslag just beaktar betydelsen och rättmätigheten av att kostnaderna för

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

den av mig omnämnda studieverksamheten bli avdragsgilla.

Herr talman! På sakens nuvarande ståndpunkt har jag ingenting att tillägga.

Häruti instämde herrar *Gustafson* i Göteborg och *Ohlin* samt fröken *Ager*.

Fröken **HÖJER**: Herr talman! Jag vill instämma i vad herr *Malmberg* i Skövde har anfört angående avdragsrätt för de utgifter som gälla av olika organisationer anordnad kursverksamhet. Som en av undertecknarna av motionen nr 361 i andra kammaren hade jag givetvis hoppats, att den långa tid som utskottet haft till sitt förfogande skulle ha räckt till att göra ett tillägg till propositionen för att nå fram till en lösning av frågorna om skattefrihet för utgifter till kursverksamhet och för konfliktbidrag.

Det har sagts att det bereder mycket stora praktiska svårigheter att få fram ett hållbart förslag just på dessa punkter. Detta gäller kanske framför allt kursverksamheten. Under sådana förhållanden måste jag deklarerat att jag för min del finner denna verksamhet vara av sådan utomordentlig betydelse för vårt land, att det helt enkelt är nödvändigt att den får fortgå i nuvarande former utan att bli föremål för beskattning. Jag tror för min del inte att det skulle uppstå så stora praktiska svårigheter, om man verkligen strävede efter att lösa frågan. Skulle till de redan nu för föreningarna dryga utgifterna komma en beskattning, skulle deras verksamhet säkerligen komma att avtaga. Det komme kanske att medföra att intresset för denna verksamhet inte längre bleve så stort, och i och med detta skulle föreningarna inte ha samma möjligheter att på olika yrkesområden hålla medlemmarna à jour med nyheterna på området. Därigenom komme vårt land att lida mycket stor skada, större än vad man kanske anar.

Trots att jag alltså skulle vilja instämma i allt vad herr *Malmberg* har sagt, måste jag ändå säga att det för dagen inte föreligger något förslag som jag kan ansluta mig till. Varken reservationen eller utskottsförslaget framhåller med den skärpa som jag anser nödvändig att nu berörda områden måste fritagas ifrån beskattning. Därför kommer jag för min del att demonstrella min mening genom att avstå från att rösta.

Herr **EDSTRÖM**: Herr talman! Jag skall inte uppta tiden länge. Jag delar utskottsmajoritetens tveksamhet inför avgörandet av denna fråga om medlemsavgifternas beskattning. Säkerligen kommer det att uppstå praktiska svårigheter. Vi ha fått dem belysta från flera håll i dag. Men jag tycker för min del att dessa svårigheter blivit alltför mycket framhävda. Det är nog möjligt att övervinna dem. Det svåraste är just konfliktbidragens preliminärbeskattning. Men även den svårigheten skulle man med litet god vilja säkerligen ha kunnat komma förbi.

Frågan om medlemsavgifternas beskattning fordrar sin lösning. Sådana förhållandena nu äro kunna de icke godtagas. Detta ha vi ju alla varit eniga om. Bevillningsutskottet har vittnat därom, och utskottet begärde ju år 1948 att ett förslag i denna fråga skulle framläggas. Nu föreligger ett förslag, som i sin ursprungliga form är tillstyrkt av alla parter, av LO, av Arbetsgivareföreningen och alla andra. Då är det litet konstigt att man ryggat tillbaka med motiveringen att dessa svårigheter skulle vara så stora, att vi ej kunna genomföra förslaget. Jag har nästan fått det intrycket, att det måste vara andra synpunkter, som ligga bakom framhävandet av alla dessa svårigheter. Jag ger utskottet rätt, när det säger att det närmast vill se detta problem som en avvägningfråga, vid vars lösning

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

hänsyn bör tagas till alla de intressen, vilka här kräva beaktande. Men då frågar man sig om hänsynen till de praktiska svårigheter som lösningen av frågan erbjuder bör vara större än hänsynen till de svårigheter som vi ha under nuvarande förhållanden. Branschorganisationerna tvingas nu att vidtaga sådana åtgärder att deras medlemmar bli mindre beskattade. Det har inom utskottet talats om att det finns möjligheter härtill, och organisationerna komma säkerligen att finna en framkomlig väg.

Utskottsmajoriteten har sagt att svårigheterna knappast bli mindre, om riksskattenämnden kommer till. Jag tror att riksskattenämnden, om den kommer till, kan lösa en del avvägningsfrågor, även om vi i dag besluta att gå på propositionens linje. Jag tycker för min del att Kungl. Maj:ts förslag är ett fullt godtagbart förslag, som ger full rättvisa åt alla intresserade parter och som är möjligt att genomföra. Därför tycker jag också att det är fel att skjuta denna fråga på framtiden.

Jag för min del yrkar bifall till reservationen.

Herr **BLADH**: Herr talman! Det är mycket rimligt att arbetsmarknadens parter i skattehänseende vilja bli likställda. Ända sedan regeringsrättens utslag år 1913 har avdrag medgivits för medlemsavgifter, som erlagts till Svenska arbetsgivareföreningen. En motsvarande förmån gäller icke för de till LO anslutna organisationerna. Jag skulle personligen inte ha haft något emot att skapa likställighet antingen genom att ge Landsorganisationen samma förmån eller genom att avskaffa den för Arbetsgivareföreningen. Detta senare hade varit det enklaste av det skälet, att vi då hade kommit ifrån en del taxeringstekniska svårigheter. Men å andra sidan måste jag medge att problemet inte är så enkelt. Vi ha något som heter branschorganisationer. Det är uppen-

bart att det är dessa organisationer, som aktualiserat hela denna fråga. Det är också de som ha försvarat frågans lösning, genom risken för att branschorganisationerna i vissa fall kunna påtaga sig ovidkommande uppgifter och sedan begära avdragsrätt för det hela. På dessa branschorganisationers krav på avdragsrätt har departementschefen svarat, att om organisationerna och deras medlemmar skola ha avdragsrätt för erlagda medlemsavgifter, då skall den mottagande organisationen i princip vara skattskyldig för de mottagna medlen, självfallet efter avdrag för verkliga administrationskostnader och för utbetalda konfliktbidrag. Vad jag nu sagt skulle tillämpas också på de fackliga organisationerna. Här har inte mycket talats om den saken. Det må vara mig tillåtet att framhålla, hur de fackliga organisationerna ha anledning att se på detta. I två avseenden skulle de fackliga organisationerna t. o. m. träda i arbetsgivarnas ställe. Det ena avseendet gäller uppgiftsplikt till taxeringsnämnderna, och det andra gäller löneavdrag vid arbetskonflikter. Låt oss säga, att det är fråga om en stor fackförening med 15 000 å 20 000 medlemmar. Den är kanske också uppdelad i verkstadsklubbar. Fackföreningen och i vissa fall även verkstadsklubbar skulle bli skyldiga att deklarerat de influtna medlen. Men det väsentliga här är den situation, som skulle uppstå, om föreningens medlemmar bleve invecklade i en arbetskonflikt. Då skulle föreningen vara skyldig att göra löneavdrag just vid en tidpunkt, då dess medlemmar ha det som värst. Det kanske inte skadar att erinra om att när vi införde källskatten här i landet då lovade riksdagen dem, som hade betalat hela sin A-skatt att de skulle slippa löneavdrag vid konflikt. Det är som sig bör, att bevillningsutskottet här i sitt betänkande framhåller önskvärdheten av att löneavdrag vid arbetskonflikt i görligaste mån undvikas.

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

Nu säger kanske någon: Ja, men vi ha ju våra ortsavdrag, som skola skydda oss mot skatter, i vart fall mot skatt på konfliktbidrag. Jag ber då att få erinra om att de kommunala ortsavdragen för närvarande äro så små att det inte skall stor inkomst till för att skatteplikt skall inträda. Låt oss säga att konflikten utbryter ett stycke in på året. Det kan mycket väl hända att årsinkomsten blir så stor att hela konfliktbidraget beskattas. Man skall alltså inte komma och säga att saken inte har någon betydelse.

Därtill kommer så att den fackliga avdelningen före nästa års taxering skall till taxeringsnämnden inlämna inkomstuppger för samtliga medlemmar som uppburit konfliktbidrag. Jag förutsätter att hela avdelningen varit inbegripen i arbetskonflikten, och det kan alltså gälla 15 000 å 20 000 personer. Jag skulle tro att det finns anledning befara, att den bokföringsskyldighet, den kontrollskyldighet och det merarbete som därav följa skulle komma att kosta våra organisationer mer än den skatt på avgifterna som deras medlemmar för närvarande betala.

Detta är den ena sidan av saken. Den andra är den att det torde finnas även andra mycket starka skäl som tala för att den förenkling av hela taxeringsförfarandet som bevillningsutskottet i sitt betänkande förordar bör komma till stånd. Vi få inte glömma att hela vår taxeringsorganisation för närvarande är ansträngd till bristningsgränsen. En hel del verkligt behövliga kontrollåtgärder hinner man inte med. De få vara därför att organisationen är så ansträngd. Från och med innevarande år skola våra taxeringsnämnder dessutom kontrollera riktigheten av begärda förvärvsavdrag vid statsbeskattningen för gift kvinna med egen inkomst av arbete eller rörelse. Man beräknar att företrädesvis dessa avdrag vid 1949 års taxering ha ökat de allmänna avdragen med 66,9 procent. Från och med i år skola taxe-

ringsnämnderna också pröva riktigheten av de avdrag som begäras på grund av väsentligt nedsatt skatteförmåga. Med den utformning som beslutet här om fick, nödgas jag säga, att det åsamkat våra taxeringsnämnder mycket, mycket arbete. Låt mig tillägga att den deklarerade nettoinkomsten här i landet vid 1949 års taxering var 19 475 000 000 kronor. Den beskattningsbara inkomsten var samtidigt blott 10 481 000 000 kronor. Det betyder alltså att våra taxeringsnämnder skola pröva riktigheten av begärda avdrag om cirka 9 miljarder kronor eller nära hälften av hela nettoinkomsten. Hur det arbetet utföres och hur den taxeringsorganisation som skall utföra det kan komma att fungera, det är inte likgiltigt vare sig för de skattskyldiga eller för staten och dess inkomster. Att under dessa förhållanden ytterligare betunga vår taxeringsorganisation med det arbete som skulle bli följden av ett bifall till propositionen kan jag för min del inte vara med om förrän alla försök ha gjorts att få till stånd en förenkling och en förbättring av de förhållanden som beröras av propositionen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Det var ett från olika synpunkter rätt uppseendeväckande anförande som hans excellens statsministern höll här för några minuter sedan. Det är ju inte vanligt att en statsminister stiger upp och så gott som direkt yrkar avslag på en av regeringen avlämnad proposition, som i detta fall faktiskt skedde. Naturligtvis kan något sådant inträffa, om det mellan tidpunkten för propositionens framläggande och tiden för dess riksdagsbehandling inträffar något verkligt nytt, som ställer hela frågan i ett nytt ljus. Men så har ju inte skett i detta fall. De skäl som statsmi-

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

nistern åberopade för att gå ifrån regeringens förslag funnos ju allesammans redan när propositionen skrevs. Utskottet anger såsom en viktig punkt beträffande den praktiska tillämpningen tillvaron av ett centralt organ. Men denna fråga var lika aktuell när propositionen skrevs. Den har inte ens förbisetts av regeringen; statsministern talade om att saken övervägdes när propositionen behandlades i regeringen. Likväl lades propositionen fram i det skick den föreligger.

Statsministern uppehöll sig huvudsakligen vid vad herr Sandberg, som förde regeringens talan, förut hade sagt, och han vannlade sig om att eliminera det anförande som stödde propositionen. Däremot sade statsministern mycket litet om det förslag som han gick över till och om de fyra tättskrivna sidor som Kungl. Maj:t får såsom direktiv och anvisning för det nya förslag som skall läggas fram. Huruvida hans excellens tycker om denna skrivning och de anvisningar som givas, därom sades ingenting. Det är ju egentligen ännu mer uppseendeväckande.

Det är alldeles uppenbart att man här stöder en hopplös sak, när regeringen inte stöder sig själv. Reservationen kan väl egentligen anses utdömd med vad som har inträffat, och det är möjligt att det ur reservanternas synpunkt sakligt sett vore lika bra att man bara fick ett naket avslag utan motivering och anvisningar för det fortsatta utredningsarbetet. Jag skall, herr talman, inte ställa något sådant yrkande, därför att det kanske inte är lika lätt för alla som för statsministern att hoppa från den ena ståndpunkten till den andra. Men om jag alltjämt anser mig böra rösta för reservationen, är det med ett klart uttalat önskemål om att, därest reservationen mot all förmodan skulle segra, det skall finnas möjligheter att i fortsättningen tillgodose en del praktiska krav, som framförts även av herrar Sandberg och Malmberg i Skövde.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag har en bestämd känsla av att den här frågan blir alltmer tilltrasslad, ju längre vi hålla på med den. När frågan lades fram i 1944 års skattekommittés förslag var den ganska enkel. Sedan trasslades den till betydligt i departementet genom det förslag som föreligger i propositionen och som jag får återkomma till senare. Så trasslar frågan till sig ännu mer i den debatt som ägt rum här i dag. Man frågar sig om det över huvud taget finns någon möjlighet att komma ur det hela. Att sedan statsministern säger att regeringen inte längre står för sin proposition är inte heller ägnat att sprida större klarhet i saken. Jag fick det intrycket, när statsministern talade, att han menade att här hade riksdagen varit så framfusig att den beställt en proposition, och nu skulle minsann regeringen ge den en proposition, som gav den något att tänka på. Det är ungefär som den där pojken som ber att få en cigarett, och så ger man honom en stor cigarr, så att han blir alldeles groggy och slutar upp med att röka. Det kanske inte precis har varit menat så, men jag tillåter mig i alla fall att göra den litet respektlösa reflexionen.

För mig är inte den här saken så komplicerad. Jag ser saken på följande sätt. Här har det sedan många år varit så, att medlemsavgifter till arbetsgivarföreningar varit avdragsgilla. För oss som tillhöra löntagarorganisationerna har detta förhållande stuckit i ögonen. Vi anse att det inte finns någon rimlig anledning, när dessa båda typer av organisationer för sina medlemmars räkning i stort sett fylla samma uppgift, att det skall föreligga avdragsrätt i det ena fallet men inte i det andra. Av denna anledning tillät jag mig för några år sedan att väcka en motion om att de fackliga löntagarorganisationernas medlemmar skulle få avdrag för sina medlemsavgifter och få betala skatt på utfallande konfliktunderstöd i överens-

Avdragsrätt och skatteplikt för medlemsavgifter vid inkomsttaxeringen.

stämmelse med 1944 års skattekommittés förslag. Som konsekvens av denna motion kommer det mycket invecklade och i åtskilliga fall rätt betänkliga förslaget i Kungl. Maj:ts proposition.

Jag har ju i en särskild motion skildrat alla vanskligheterna med Kungl. Maj:ts proposition, varför jag inte här behöver upprepa dem. Jag ser saken på det sättet att den naturliga lösningen vore att inte göra frågan större än vad den från början var, nämligen att man skulle bevilja avdrag för medlemsavgifter till fackföreningar och liknande organisationer och lät det bli skatt på konfliktunderstöd. Häremot anföres nu, att fackföreningarna härigenom få möjlighet att underhålla de politiska organisationerna och en politisk tidningspress utan att betala skatt för detta. Dessa medel komma alltså att bli obeskattade; avgiftsbetalarna få göra skatteavdrag, och organisationerna betala ingenting. Dessa medel användas ju inte till konfliktunderstöd utan till politisk propaganda. Att en sådan konsekvens av 1944 års skattekommittés förslag skulle vara så förfärligt skrämmande kan jag inte tänka mig. Jag föreställer mig emellertid att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten kände en viss oro när den skulle komma till klarhet i denna fråga. För min del vill jag deklarerera, att jag inte alls tycker att det är något fel, om dessa organisationer ha möjlighet att stödja olika samhällsriktningar utan att behöva betala skatt därför. De som i denna proposition velat se ett medel att komma åt fackföreningarnas möjligheter att stödja politiska partier se nog spöken på ljusa dagen. I varje fall ter det sig så från min utgångspunkt. Det hade varit en enkel sak för utskottet att göra en sådan ändring att man kommit ifrån denna besvärande konsekvens.

Naturligtvis befinner jag mig nu i ett visst dilemma, när det gäller för mig att ta ståndpunkt i denna fråga. Jag har på sin tid medverkat till att bevill-

ningsutskottet begärde utredning i saken, och bevillningsutskottet har fått sitt svar i propositionen. Denna proposition har nu förkastats av utskottsmajoriteten. Jag hyser nu farhågor för att denna fråga skall begravas på alltför lång tid. Det vare mig fjärran att misstänka utskottets värderade ordförande, herr Olsson i Gävle, att vilja förhåla saken, även om han förklarade att han — och detta skämtsamt sagt — för tillfället var permitterad som kompanichef i transportverksamheten. Jag vill då bara i förbigående lugna herr Olsson med att permitteringen var kortvarig, ty statsministern satte åter in herr Olsson i ämbetet genom att förklara, att inte heller regeringen önskade att propositionen skulle gå igenom.

Ja, herr talman, jag vill sluta med att säga, att jag tycker det är utomordentligt angeläget att denna fråga så fort som möjligt blir bragt till en lösning. Jag vill ännu en gång understryka, att vi skola hålla oss till det vi ursprungligen syftade till, nämligen att åstadkomma en likställdhet mellan arbetsgivar-sammanslutningarna och de fackliga organisationerna när det gäller behandlingen av deras medlemsavgifter. Begränsa vi frågan på detta sätt, är det ingen svårighet att lösa den.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! I anledning av vad herr Fagerholm här nämnde vill jag säga, att om man skall begränsa sig till det, som herr Fagerholm här säger sig sträva efter, d. v. s. att komma tillbaka till själva utgångsläget, så torde en eventuell proposition nästa gång komma i precis samma läge som dagens proposition. Därför vill jag varna Kungl. Maj:t för att lyssna på den rösten.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande *punkten A*, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall

till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sandberg äskade likväl votering, i anledning varav given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets förevarande betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.
omröstningens resultat, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 91 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

På därå av herr talmannen givna propositioner bifölls härefter vad utskottet i *punkterna B och C* hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.09 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 30 november.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 183, i anledning av väckta motioner om avskaffande av dyrortssystemet m. m. samt om slopande av lägsta ortgruppen i dyrortsindelningen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund m. fl.* (I: 77) och den andra inom andra kammaren av herr *Latsson*

i *Luttra m. fl.* (II: 125), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning syftande till dyrortssystemets avskaffande samt att i avvaktan härpå uppflytta lägsta ortsgrupp till näst lägsta.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Hjalmar Nilsson* (I: 78) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i *Bästekille m. fl.* (II: 126), hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om slopande av ortsgrupp 1 i dyrortsindelningen och att de där placerade kommunerna uppflyttades till närmast högre ortsgrupp.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 77 och II: 125 samt I: 78 och II: 126 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i motiveringen anfört.

I sin motivering hade utskottet förklarat sig ej kunna tillstyrka det i motionerna I: 77 och II: 125 framlagda förslaget, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning syftande till dyrortssystemets avskaffande. I fråga om motionärernas förslag, att ortsgrupp 1 i dyrortsindelningen nu skulle avskaffas och att i denna grupp placerade orter skulle hänföras till nuvarande ortsgrupp 2, hade utskottet ansett sig ej kunna tillstyrka detsamma samt förklarat, att enligt utskottets mening överväganden rörande en dylik åtgärd borde uppskjutas, tills kommunindelningsreformen genomförts och till dess möjligheter föreläge att frångå den nuvarande strikta stabiliseringspolitiken.

Reservation hade avgivits av herrar *Heiding, Svensson* i Grönvik och *Petersson* i Dahl, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 77 och II: 125 samt I: 78 och II: 126 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning syftande till dyrortssystemets avskaffande samt att i avvaktan härpå uppflytta lägsta ortsgrupp till näst lägsta.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Utöver de argument, som tidigare brukat anföras i den s. k. dyrortsdebatten, har diskussionen denna gång berikats med ett alldeles nytt material. I de handlingar, som ligga på riksdagens bord, återfinnes nämligen även ett yttrande av dyrortsnämnden angående det nuvarande dyrortsgupperingssystemet.

Vi på vårt håll ha många gånger tidigare sagt, att man inte kan vara säker på att de krontal, som uträknats, ge ett

riktigt utslag, då de inte bygga på något verkligt auktoritativt material i fråga om prisuppgifter. Vi ha också haft den uppfattningen, att man i viss mån ruckat på de uppgifter som lämnats. Det skriftliga utlåtande, som här föreligger från dyrortsnämnden, ger fullt belägg för att så varit fallet. I detta utlåtande talas om vilka svårigheter det möter att få fram riktiga prisuppgifter, och man säger också, att när det gäller skillnaderna mellan olika ortsgupper har man, särskilt beträffande lägre ortsgupper, varit tvungen att företaga vissa justeringar — det är ju med tanke på vad vi framhållit här förut i kammaren någonting som vi redan visste. Men, säger man, »för att mildra dessa konsekvenser erbjuder sig möjligheten att efter skälighetsprövning flytta upp särskilt missgynnade orter».

I detta sammanhang medger man också, att det ofta föreligger kraftiga slumpvariationer i de från orterna lämnade prisuppgifterna. Detta gäller särskilt s. k. standardvaror, potatis, vitkål, morötter och färsk fisk och i viss mån även ved. Många gånger har också uppenbarligen partipriset noterats i stället för minutpriset. Och för att förebygga verkningarna av dessa slumpvariationer har socialstyrelsen — det erkänner man helt öppet — »företagit justeringar av de primäruppgifter, som förefallit osäkra, och nämnden har vid sin prövning av besvären ytterligare uppmärksammat dessa förhållanden.»

I samband härmed redovisar man även, att inom dyrortsnämnden har en reservant, nämligen herr Wahlund, ansett att det borde lämnas större utrymme för att tänja på de siffror, som ligga närmast den s. k. gruppgränsen. Men detta förslag har inte dyrortsnämnden velat gå med på, därför att man inte har haft möjlighet att undersöka, hur denna metod verkar i stor skala.

Vidare talar dyrortsnämnden om när det gäller bostadskostnaderna, hyror o. dyl., att man ute i orterna har blan-

dat ihop omoderna och moderna lägenheter o. s. v. Det säges också att nämnden vid bedömning av livsmedelstalet många gånger har måst företaga rättelser. Jag skall emellertid inte trötta kammaren för mycket med att uppräknat alla de argument, som dyrortsnämnden i detta sammanhang anför. Man kan kort och gott säga, att nämndens remissyttrande ger fullt belägg för att de prisuppgifter, som lämnats, och de dyrortstal, som uppsatts med ledning därav, egentligen inte utgöra någon säker grundval för en dyrortsgruppering.

När nämnden kommer in på posten bränsle och lyse, så meddelar man att man kontrollerat de elektriska taxor, som uppgivits, och att man därvid låtit vattenfallsstyrelsens taxebyrå utföra granskningen. Det framgår ju inte härav, hur man egentligen har gått till väga, och det är kanske därför litet vanskligt att yttra sig om saken. Men när man här åberopat vattenfallsstyrelsen, så ligger det dock nära till hands att tro, att socialstyrelsen och dyrortsnämnden tagit vattenfallsstyrelsens taxa till utgångspunkt, då man fastställt ifrågavarande prisuppgifter.

Detta är, herr talman, alltså bara ett antagande, men jag vill dock utgå ifrån att det är riktigt, när jag här något skall beröra konsekvenserna.

Som kammaren kanske vet, finns det här i landet på grund av de olikheter, som föreligga mellan skilda orter, en mycket stor mängd olika elektriska taxor — man räknar med att vi äro begåvade med inte mindre än i runt tal 11 000 sådana taxor. I dessa taxor varierar priset per kilowatt på ett sådant sätt, att det ligger mellan 3 öre och upp till — i allra olyckligaste fall — 1:50 å 2 kronor. Om det nu är så, att en prisort legat mycket dåligt till i fråga om den elektriska taxan och faktiskt har betalat det höga pris, som uppgivits, men man vid prisinsamlingen reducerar detta pris och i stället som utgångspunkt tar vattenfallsstyrelsens

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.
taxa — jag vill inte precis säga att den är låg, men den kan kanske i nuvarande läge sägas vara rimlig — så kommer måhända denna ort att få ett alldeles orimligt för lågt dyrortstal.

Vidare säger nämnden, att det är möjligt att det skett en mycket stark löneökning för arbetshjälpen på landsbygden jämfört med arbetshjälpen i städerna, men man avfärdar detta förhållande helt lätt med det uttalandet, att det knappast kan i nämnvärd grad inverka på jämförelsetalen.

När det gäller den s. k. bostadskostnaden, har jag förut här i riksdagen många gånger, då vi haft s. k. bostadsdebatter, velat göra gällande, att vi ute på landsbygden inte kunna bygga bostäder billigare än i tätorter och städer. Nu finns det emellertid svart på vitt på att detta påstående är riktigt, ty i dyrortsnämndens yttrande framhålles, att man efter vissa upplysningar från bostadsstyrelsen har kommit till den uppfattningen, att i undantagsfall vid byggnadsföretag, som ligga på stort avstånd från järvägsstation, kunna fraktkostnaderna stiga till så höga belopp, att det uppväger merkostnaden i städer och tätorter för tomter, arbetshjälp o. s. v. Man erkänner alltså att på grund av de högre transportkostnaderna o. s. v. — alla dessa omkostnader som vi från vårt håll så många gånger ha erinrat om — äro byggnadskostnaderna på landsbygden lika höga som i städerna.

Nu vet jag ju väl att vad vi här diskutera gäller löner och skatter och att alltså bostadskostnaden för folkpensionärerna blir en annan sak, men jag anser mig dock böra i detta sammanhang framhålla, att det ligger lika oriktigt till i det avseendet.

I slutet av sitt yttrande kommer dyrortsnämnden in på det förslag, som vi på bondeförbundshåll framställt i vår motion och som också upptagits i reservationen till utskottsutlåtandet, nämligen att man skulle sammanslå ords-

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

grupp 1 och ortsgroup 2. På det sättet skulle man få en ortsgroup med en spännvidd mellan 5 100 och 5 574 kronor eller 474 kronor, och dyrortsnämnden anser att denna group skulle komma att omfatta orter med alltför betydande olikheter i avseende på levnads-kostnaderna. Nu finns det emellertid i det förnämliga yttrande, som vi fått från dyrortsnämnden, även en översikt över orterna i riket, fördelade efter beräknade krontal enligt 1947 års dyrortsgrouping — en översikt som redan i och för sig är ganska intressant — och om vi fortsätta i denna tabell och se efter vad spännvidden är i andra dyrortsgroups, finna vi att i högsta ortsgroupen, dyrortsgroup 5, sträcker sig denna från 6 075 till 6 824 kronor. Det föreligger alltså där en skillnad i krontal på 749, eller med andra ord en skillnad, som med ungefär $\frac{2}{3}$ överstiger den skillnad, som skulle uppkomma, därest man i enlighet med vårt förslag förde samman ortsgroup 1 och ortsgroup 2.

Det kan också vara ganska intressant att fortsätta denna jämförelse. Låt oss göra den hypotesen — jag vet att med den sammansättning, som riksdagen nu har, skulle det vara praktiskt taget otänkbart att genomföra ett sådant förslag — att man sammanslår inte bara ortsgrouperna 1 och 2 utan även ortsgrouperna 3 och 4 samt bibehåller den nuvarande ortsgroup 5. På det sättet skulle det alltså bli tre ortsgroups i stället för som nu fem. Med utgångspunkt från de krontal, som presenteras i den framlagda tabellen — jag vill ju inte påstå, att den prisinsamling som nu sker är tillförlitlig — skulle skillnaden i den lägsta ortsgroupen som nämnt uppgå till 474 kronor. I nästa ortsgroup, som alltså skulle bestå av de tidigare ortsgrouperna 3 och 4, skulle skillnaden i krontal utgöra 499, och i den högsta dyrortsgroupen, d. v. s. nuvarande dyrortsgroup 5, skulle skillnaden fortfarande var 749 kronor.

Jag kan därför inte förstå hållbarheten i dyrortsnämndens argumentation, när man säger att vid en sammanslagning av ortsgroup 1 och ortsgroup 2 skulle spännvidden bli så stor, att den inte står i rimlig proportion till motsvarande tal för andra ortsgroups. Såsom jag här tidigare framhållit, överstiger ju spännvidden inom nuvarande ortsgroup 5 med $\frac{2}{3}$ den skillnad i krontal, som skulle uppkomma inom denna nya ortsgroup.

Vad utskottets utlåtande beträffar, är det synd att säga att utskottet skryter med det nuvarande dyrortsgroupings-systemet. Även utskottsmajoriteten erkänner tvärtom, att man är fullt medveten om att det nuvarande systemet i många fall medfört resultat, som åtminstone utan närmare granskning te sig svår-förklarliga. Man säger att hänförandet av angränsande kommuner eller orter till olika ortsgroups väckt irritation, då folk ute i bygderna inte kan förstå, att det i sådana fall föreligger någon skillnad i dyrortsavseende. Utskottet understryker också att uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheterna att på ett smidigare sätt än hittills åstadkomma rättelse i sådana fall, där uppenbara ojämnheter föreligger.

Men trots detta kommer utskottet — det är väl nu återigen fråga om de obotfärdigas förhinder — till det resultatet att man inte kan tillstyrka vår motion. Det är väl så här som så många gånger tidigare, att när man ingenting vill, försöker man bygga upp skäl, som egentligen inte äro hållbara men som man i alla fall för ögonblicket kan krypa bakom. Utskottet säger sålunda, att man inte anser sig kunna föregripa den stora kommunindelningsreform, som är beslutad och som snart skall träda i kraft.

Jag vet inte riktigt vad utskottet menar med detta, ty även utskottsmajoriteten bör ju veta, att det för närvarande finns t. o. m. småkommuner, där den ena delen av kommunen kan ligga i exempelvis ortsgroup 1, medan den

andra delen ligger i ortsgrupp 2. Jag tror att man enbart skulle tjäna på om den nu föreslagna ändringen av dyrortsgrupperingen blir genomförd innan den stora kommunindelingsreformen träder i kraft, och på det sättet skulle ju ändå något vara vunnet.

Vidare talar utskottet om att med hänsyn till den nuvarande stabiliseringspolitiken bör man inte i onödan höja löner och företa utgiftsökningar, och i detta sammanhang framhåller utskottet, att en uppflyttning av ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2 skulle medföra utgifter för statsverket på i runt tal 2 miljoner kronor. Jag vill inte alls påstå att detta är en liten summa och jag vill inte på något sätt nonchalera denna utgift, men jag finner det ändå underligt, att man till alla delar skall hålla på det nuvarande systemet, när man vet att detta framför allt leder till orättvisor för de tjänstemän och arbetare, som ha sin verksamhet i ortsgrupp 1. Det är givet att två miljoner kronor inte är så litet pengar, men detta belopp har dock inte någon avgörande betydelse för stabiliseringsprogrammet som sådant.

Allra sist mällar man emellertid till med en mycket stor siffra och säger, att enligt från landsorganisationen inhämtade uppgifter skulle justeringsbehovet för anslutning till nu gällande officiella dyrortsgruppering kunna uppskattas till 20 å 30 miljoner kronor per år när det gäller kollektivanställda. Ja, de som ställt sig bakom denna siffra få väl själva ansvara för den. Jag för min del vill bestämt protestera mot att det i ortsgrupp 1 skulle finnas så många kollektivanställda, att en uppflyttning av denna ortsgrupp till ortsgrupp 2 skulle medföra en merutgift på 20 å 30 miljoner kronor. Det är alldeles orimligt att i detta sammanhang presentera en sådan siffra. Om man undersöker, hur många kollektivanslutna arbetare, som finnas i ortsgrupp 1, skall man nog finna, att merutgiften vid en uppflytt-

ning av ortsgruppen till ortsgrupp 2 blir mycket blygsam i förhållande till det belopp som nu nämnts.

Ja, herr talman, man skulle kunna fortsätta nästan i det oändliga med att anföra argument mot den nuvarande dyrortsgrupperingen. Jag vill emellertid nu bara som en sammanfattande reflexion i anledning av vad dyrorts-nämnden och socialstyrelsen yttrat och det resonemang, som utskottsmajoriteten har fört, framhålla att ingen har kunnat säga, att det nuvarande systemet är riktigt eller att det verkar rättvist. Men trots detta är det fullständigt otänkbart att här i riksdagen få till stånd en ändring av detta system — jag tycker att det är ganska betecknande att vi på bondeförbundshåll stå ensamma, när det gäller strävandena att få litet rättelse av missförhållandena beträffande dyrortsgrupperingen. Det är väl ändå inte möjligt att någon här i riksdagen vill efter allt material beträffande dyrortsgrupperingen som nu presenterats, göra gällande att det nuvarande systemet ger något riktigt utslag. — Det skall bli intressant att se, om man i debatten här verkligen vågar sig på något sådant.

Det skulle inte vara ur vägen att i detta sammanhang anföra en viss kritik mot indexberäkningarna över huvud taget, som också ligga till grund för hela lönesättningen, men den saken hör ju inte till denna debatt. Jag anser emellertid att det redan har anförts tillräckligt många argument för att visa, att vårt nuvarande dyrortsgrupperings-system inte ger rättvist utslag, och att riksdagen därför först och främst skulle kunna besluta, att ortsgrupp 1 flyttas upp till ortsgrupp 2 och att man vidare skulle kunna kosta på sig att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av hela vårt dyrortssystem.

Herr talman! Med detta tillåter jag mig yrka bifall till den reservation, som är avlåten inom utskottet.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl har redan sagt, att det inte är första gången denna fråga är föremål för riksdagens handläggning, och jag skall försöka undvika att anföra de argument, som ha anförts tidigare och som herr Pettersson i Dahl också har gått in på.

I dag är det alltså fråga om en utredning om dyrortssystemet, som åsyftar dess avveckling etappvis med vissa års mellanrum samt en uppflyttning av lägsta ortgruppen omedelbart utan att avvakta denna utredning.

Utskottet motsätter sig ju såväl utredningen som uppflyttningen. I det förra avseendet stöder utskottet sig på dels socialstyrelsen, dels dyrortsnämndens majoritet, som säger, att betydande olikheter i kostnader alltjämt föreligga.

Beträffande uppflyttningen av den lägsta dyrortsgruppen finner utskottet efter närmare motivering, att en viss utjämning mellan de lägsta grupperna kunde vara motiverad. Då emellertid socialstyrelsen och dyrortsnämnden ha påpekat, att den förestående kommunindelningen kommer att medföra ändringar av dyrortsgrupperingen, hoppas utskottet — jag citerar här direkt — »att flertalet av de nuvarande skiljaktigheterna i dyrortsindelningen mellan angränsande och i strukturellt avseende likartade kommuner därvid komma att elimineras».

Utskottet anser också, att en uppflyttning inte är förenlig med stabiliseringspolitiken. Jag tycker ju, att detta är ganska långsökt. Jag frågar mig, om man någonsin har tänkt sig, att stabiliseringspolitiken skulle kunna hindra en rättvis avvägning av dyrortsgrupperingen. Jag undrar, om de statsanställda tjänstemännen och arbetarna i dessa lägsta dyrortskommuner hade varit så angelägna om stabiliseringspolitiken, om man därmed avsåg, att man inte ens skulle kunna få förändra dyrortsgrupperingen.

När det sedan gäller de särskilda

dyrortsskillnaderna, har ju herr Pettersson i Dahl redan varit inne på frågan om materialets osäkerhet m. m. Nu säger ju dyrortsnämnden i sitt uttalande beträffande skatteposten, att denna »i praktiken visat sig vara den post som jämte bostadsposten och avståndstillägget mest verkat till skillnader i orternas levnadskostnadstal. Inom en grupp av närliggande orter har det ofta varit skatteposten, som avgjort eventuellt förekommande skillnad i placeringen, något som ofta förbisetts av de klagande» — det gäller alltså dem som överklagat grupperingen.

Man frågar sig då naturligtvis, om det är riktigt, att skatteposten tages med i beräkningen. Det är ju så, att skatteposten visar olikheter i skatterna de olika kommunerna emellan, men det är ju i och för sig inte storheter, som äro jämförbara. Det beror ju helt och hållet på vad man får för denna kommunalskatt. Ha vi en kommun, som har en låg kommunal standard och som inte har genomfört en rad anordningar till sina invånares förmån, är det klart, att skatten i den kommunen inte är jämförbar med skatten i en annan, som har genomfört allt detta. Skulle man här åstadkomma en jämlikhet, så skulle man ju taga hänsyn till vad det skulle kosta för kommunen med låg standard att få en standard motsvarande den andras. Vilken höjning i utdebiteringen skulle det betyda? Innan man gjort en sådan jämförelse, äro givetvis skattesatserna som sådana inte jämförbara.

Nu kan det vara en alldeles särskild anledning att betrakta skatteposten, därför att det ligger mycket nära till hands att misstänka, att det är just denna skillnad i standard, som i många fall har placerat orten i fråga i den lägsta dyrorten. Småkommunerna äro ju i stor utsträckning de, som ha den lägsta kommunala standarden. Ser man på medelfolkmängden i dyrortsgrupp 1, är den 950 personer. Går man till dyrortsgrupp 2, är medelfolkmängden

där i respektive orter 1 300. Man kan alltså säga, att det är småkommunerna, som ha hamnat i den lägsta dyrorten, och många av dem ha säkerligen hamnat där, därför att de haft en relativt låg utdebitering, och man har inte tagit hänsyn till att denna varit förbunden med en låg kommunal standard.

När det sedan gäller bostadskostnaderna, föreligga nu en del nya siffror här. Jag tänker särskilt på den utredning angående folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader, som kommit i år och som har hämtat sitt material från år 1947.

Kostnadsskillnaderna ha ju här visat sig vara väsentligt mindre än man tidigare räknat med, och denna statliga utredning säger också helt allmänt, att den standardskillnad, som på detta område finns mellan stad och land, är i ögonen fallande. Det är delvis på grund härav som tillägspensionärernas levnadskostnader äro mycket starkare nedpressade på landsbygden än i städerna. Skillnaden i bostadskostnader mellan dyra och billiga orter är faktiskt till en icke obetydlig del en skillnad i bostadsstandard. Detta säger man alltså om folkpensionärernas bostadskostnader, men man konstaterar samtidigt, att samstämmigheten mellan dessa bostadskostnader och de vanliga är mycket god.

Om man granskar den statistik man här har fått fram, är det också rätt underligt att finna, att det t. o. m. inträffar, att bostadskostnaden i högre bostadskostnadsgrupp är billigare än i lägre. Om man ser på statistiken, redovisas en bostadskostnad för äkta makar i andra bostadskostnadsgruppen på 489 kronor, medan motsvarande tal i tredje gruppen är 464 kronor, alltså lägre än i andra. Nu är det ju så, att i den tredje bostadskostnadsgruppen ligga orter även i de allra högsta dyrorterna, alltså dyrorterna 4 och 5. Man måste därför fråga sig, om det inte inträffat en del på detta område, som gör att man inte

längre kan bygga på de gamla siffrorna. Detta gällde alltså detta nya material.

Ser man tillbaka på behandlingen av denna fråga, skall man ju finna, att man vid återkommande tillfällen i efterhand har konstaterat, att de metoder man använt och de siffror man fått fram inte ha varit tillförlitliga utan ha varit missvisande.

Först var det bostadskostnaden. När man där förstod, att man använde icke jämförbara siffror, och när man gjorde en justering för att få fram kostnaden för likvärdiga bostäder, blev skillnaden strax mindre.

Sedan kom man fram till att det inte kunde vara rätt och riktigt att jämföra kostnaden för en inköpt vara eller kostnaden för en tjänst, om man jämförde den, som bodde i en tätort eller i en ort där man kunde köpa varan, med den, som hade att resa långa vägar för att komma fram till denna ort. När man insåg, att detta var galet, införde man avståndstillägg och fick då strax en väsentlig utjämning av kostnaderna.

Jag är ganska övertygad om att det inte dröjer länge innan man också inser, att det inte går att jämföra skatten på olika orter utan att taga hänsyn till den standard denna skatt medger, och då kommer man åter att få fram en utjämning, som gör skillnaden mellan de olika orterna väsentligt mindre.

Kommer man dithän, har man tagit ytterligare ett steg mot en rättvisare avvägning av dyrortsskillnaderna och därmed mot hela detta systems avveckling.

Herr talman! Jag måste beklaga, att utskottet inte har kunnat gå motionärernas krav till mötes, inte ens deras mycket rimliga begäran om en uppflyttning av den lägsta dyrorten. En sådan åtgärd skulle ha medfört bättre rättvisa och även inneburit ett tillmötesgående av kravet på större sammanhängande områden för respektive ortsgrupper. I Norrland har man ju fått stora sammanhängande områden med samma orts-

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

grupp, och det är givetvis ur jämförelsesynpunkt angeläget, att man kan åstadkomma det även för andra delar av landet. Det skulle också innebära en förenkling av skatte- och lönefrågorna, en minskning av antalet skattetabletter m. m.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utflåtande fogade reservationen.

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl och herr Larsson i Luttra ha ju redan sagt en hel del i denna fråga, men då jag också är motionär i denna kammare tager jag mig friheten säga några ord.

Om man då först studerar de remissyttranden, som utskottet fått från socialstyrelsen och från dyrortsnämnden, talar socialstyrelsen om att vi inom den lägsta dyrortsgruppen ha ungefär 3 000 tjänstemän och 2 700 arbetare, som skulle beröras av förslaget att slopa dyrortsgrupp 1 och flytta upp den till ortsgrupp 2. Man konstaterar också, att det troligen skulle medföra en löneökning på 1 miljon kronor.

Vidare har socialstyrelsen i sitt yttrande konstaterat, att vi skulle få en skatteminskning för statsverkets räkning på ungefär 2½ miljoner kronor. Nu förstår jag ju, att då man kommit fram till denna siffra, räknar man givetvis med bortfall av skatteintäkterna från de människor som inte få, som man säger, höjda löner men dock få nytta av det höjda ortsavdraget. Vidare meddelas, att vi i ortsgrupp 1 ha ungefär 2 500 lärare och att även deras löneökning skulle gå på ungefär 1 miljon kronor.

När det gäller de grupper, som skulle få höjda löner genom en uppflyttning, kan det ju inte bli något bortfall av skatteintäkter. Om vi exempelvis räkna med en folkskollärare, som nått sin lönegrupps högsta löneklass, skulle det betyda en ungefärlig löneökning med

450 kronor per år. Det ökade ortsavdrag, som han vid den statliga taxeringen skulle få, utgör 125 kronor, även om man i praktiken räknar med 130 kronor. Följaktligen kan det hos dessa grupper inte bli något skattebortfall utan tvärtom. Vid den kommunala taxeringen blir det ju 60 kronor, om man räknar med bankningen och inte mera.

Man konstaterar också, att detta skulle medföra så starka påfrestningar, att vi inte skulle kunna göra det ur stabiliseringssynpunkt.

Gå vi vidare till dyrortsnämndens yttrande, får jag säga, att detta inte är särskilt övertygande. Jag tycker tvärtom, att om man läser dyrortsnämndens yttrande ganska noggrant, visar det sig att de själva gång på gång måste konstatera, att det är ganska osäkra faktorer som ligga till grund för beräkningarna. Jag kan citera vad den skrivit: »Med dyrortssystemet följer som en nödvändighet, att svårigheter lätt uppstå i fråga om placeringen av orter, vilka befinna sig vid gränserna mellan grupperna. Några få kronors skillnad i de framräknade dyrortstalen kan föranleda olika placering med åtföljande, förhållandevis mera betydande skillnader i löner och skatteavdrag för i de olika orterna boende personer. För att mildra dessa konsekvenser erbjuder sig möjligheten att efter skälighetsprövning flytta upp särskilt missgynnade orter. I första hand har därmed avsetts att åstadkomma utjämning mellan orter tillhörande samma bygd.»

Talet om skälighetsprövning låter ju rätt så vackert, och jag vill inte bestrida, att det i vissa fall förekommit, att rättelse vidtagits efter en sådan, men jag vet också mycket väl, inte minst från mitt eget län, att det finns kommuner, som försökt få denna skälighetsprövning tillämpad men misslyckats.

Går man vidare till bostadskostnaderna, påpekas där, att dessa äro betydligt högre i städerna än ute på lands-

bygden. Varför har man då en så stor skillnad? Enligt min mening — och jag tror, att de flesta som befinna sig ute på den svenska landsbygden äro ense med mig därom — därför att det inte är samma bostadsstandard i städerna och på landsbygden. Om vi någon gång komma dithän — vilket vi hoppas från landsbygdens sida — att vi kunna få samma bostadsstandard på landsbygden som i städerna, tror jag, ärade kammarledamöter, att det inte skulle bli så stor skillnad mellan hyrorna i städerna och på landsbygden. Att vi, därför att vi behöva ha det systemet i fråga om bostadsförmåner eller bostadsstandard, skulle straffas med att tillhöra en lägre ortsgrupp, tycker jag är litet väl hårt.

Ser man på resonemanget i fråga om livsmedlen, har dyrortsnämnden även där konstaterat, att en del av olikheterna kunna bero på tillfälligheter eller felaktigheter vid prisinsamlingen. Då »har dyrortsnämnden haft uppmärksamheten riktad på förhållandet och i förekommande fall granskat de bakom beräkningarna liggande priserna, vad angår såväl den klagande orten som dess grannar. Det har därvid framkommit, att missuppfattningar rörande kvaliteter eller tillfälligheter i prisbildningen vid noteringstillfället sannolikt präglat uppgifterna för vissa varuslag.» Det gäller som nämnts särskilt potatis, vitkål och morötter. Om man vill tillspetsa sitt resonemang, herr talman, skulle man kunna säga, att dyrortsnämnden här har talat om för kammarens ledamöter, att frågan om en kommun skall tillhöra ortsgrupp 1 eller ortsgrupp 2 kan vara beroende på några kålhuvuden.

Gå vi sedan över till bränsle och lyse, är nämnden även där av den mening, att missuppfattningar och missförstånd kommit i fråga vid lämnandet av dessa uppgifter, men anser till slut lika fullt, att detta haft en betydelse av mindre räckvidd.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Till slut kommer man fram till något som kallas för byggnadskostnaderna, och där talar man om för oss, att de tre kostnadsfaktorerna äro arbetslöner, tomtpriser och transportkostnader. Vi få också veta, att de två förstnämnda äro högre i städerna än på landsbygden och i vissa fall även den tredje, d. v. s. transportkostnaderna. Dock kan det enligt dyrortsnämnden i undantagsfall inträffa, att transportkostnaderna äro högre på landsbygden än i städerna.

Jag skulle för min del tro, att det är alldeles riktigt, att arbetslönerna äro högre i städerna, då detta just är en följd av dyrortsgrupperingen. Man har sagt mig, att det är ganska svårt för byggmästarna att få sina arbetare med sig till ett bygge, som skall ske inom ortsgrupp 1, när det finns möjlighet till arbete inom högre ortsgrupp.

Det är nog också ganska sannolikt, att transportkostnaderna äro betydligt högre på landsbygden än i städerna. Jag tror, att man gentemot dyrortsnämnden skulle kunna säga, att i undantagsfall är det så, att transportkostnaderna äro högre i städerna, men i de flesta fall äro de högst på landsbygden.

För att till sist se litet på den tabell dyrortsnämnden skickat med i sitt yttrande intresserar jag mig givetvis mest för mitt eget län, Kristianstads län. Det är rätt naturligt, att de som representera län, som inte ha några kommuner kvar i ortsgrupp 1, inte kunna ha samma intresse för denna fråga som vi, som ha sådana kvar. Därmed vill jag inte ha sagt, att de sakna intresse för dyrortsgrupperingsfrågan.

Om vi se på mitt eget län, finnas där 174 orter inom samtliga ortsgrupper. Av dessa 174 äro endast två i ortsgrupp 3. De övriga 172 befinna sig i ortsgrupp 1 eller 2. Se vi på levnadskostnads-talet kan man konstatera, att när det rör sig om ett krontal mellan 5 225—5 424 ha vi inom vårt län 146 orter,

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

därav 64 i ortsgрупп 1. Det är ganska besynnerligt, att just en enda hundralapp lett till att dessa 64 orter hamnat på fel sida om gränsen. Jag är, efter samtal med personer ur olika politiska läger på landsbygden, övertygad om att ifall vi slå ihop ortsgрупп 1 och 2, skulle största delen av den irritation som ortsgруппsindelningen skapat helt enkelt försvinna. Vi ha i vårt län i ortsgруппerna 1 och 2 endast 9 orter, som ha ett levnadskostnadstal under 5 225, och 17, som ha över 5 424. Under sådana förhållanden skulle man önska att utskottet hade varit mera intresserat av att få bort det irritationsmoment, som finnes på grund av indelningen i grupp 1 och 2. Det är små summor det rör sig om, men det blir stora verkningar i bygden.

Jag skall erkänna, att utskottet skrivit ganska välvilligt. Utskottet har skrivit att »utskottet också är medvetet om att det nuvarande systemet i många fall medfört resultat, som åtminstone utan närmare granskning te sig svårförklarliga». Litet längre fram konstaterar man: »Utskottet finner dock angeläget understryka, att uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att på ett smidigare sätt än hittills åstadkomma rättelse i sådana fall, där uppenbara ojämnheter föreligga.» Det mest positiva uttalande, som utskottet gjort, är detta: »Utskottet håller det även för sannolikt, att större svårigheter föreligga att erhålla ett representativt prismaterial när det gäller landsbygden än i fråga om större orter och städer, och osäkerhetsmomentet torde därför kunna antagas vara större i de två lägsta grupperna. Med hänsyn bl. a. till dessa förhållanden synes det utskottet, som om en viss utjämning mellan de två lägsta grupperna kunde vara motiverad.»

Detta vackra skrivsätt borde — det hade man anledning tro — ha mynnat ut i en framställning från utskottet om bifall till de i motionerna gjorda yrkandena om slopande av ortsgрупп 1.

Så är emellertid icke fallet. Tvärtom anser utskottet efter detta konstaterande, att det ej finnes anledning genomföra genomgripande förändringar. Man pekar på — det är ju en stark sak, det måste jag erkänna — att socialstyrelsen i samband med den nya kommunindelningen har fått i uppdrag att utarbeta nytt förslag till dyrortsindelning. Det är fullständigt riktigt, men det finns ingenting som säger att därmed försvinna kommunerna i ortsgрупп 1. En del orter flytta upp till ortsgрупп 2 med anledning av sammanläggningen, tror jag, men det blir väl också ett antal kommuner, som komma att stanna kvar i grupp 1 även i fortsättningen. Utskottet skriver, att först när denna kommunindelning genomförts bör — om det då befinnes vara påkallat — frågan tas upp till förnyad prövning. Detta visar att utskottet icke självt tror, att den nya kommunindelningsreformen skall medföra att ortsgрупп 1 kommer att slopas.

Jag beklagar att utskottet intagit denna ståndpunkt. Jag tror för min del att det starkaste skälet härtill är vad jag nyss nämnde, nämligen att man vill vänta och se resultatet av vad socialstyrelsen kan komma med i samband med kommunindelningsreformen. Det oaktat vill jag, herr talman, yrka bifall till den motion nr 126, som jag avgivit i denna kammare, vilken motion innebär att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om slopande av ortsgрупп 1 i dyrortsindelningen och att de där placerade kommunerna uppflyttas till närmast högre ortsgрупп.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Här föreligga olika motioner i denna fråga med i viss mån samma yrkande. I motionen av herr Larsson i Luttra m. fl. hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning syftande till dyrortssystemets avskaffande samt i

avvaktan härpå uppflytta lägsta ortsgroup till näst lägsta. I den andra motionen av herr Nilsson i Bästekille m. fl. hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om slopande av ortsgroup 1 i dyrortsindelningen och att de där placerade kommunerna uppflyttas till närmast högre ortsgroup.

Utskottet har i denna fråga infordrat yttranden från socialstyrelsen och dyrortsnämnden. Jag skall icke närmare ingå på dessa yttranden. Jag vill endast hänvisa till att det av dessa yttranden bland annat framgår, att en så omfattande sammanpressning av prisnivån icke förekommit sedan den nu gällande ortsgropperingen genomfördes, att det kan motivera en sammanslagning av första och andra dyrortsgrupperna. I övrigt hänvisas i dessa utlåtanden till den pågående kommunsammanslagningen samt till stabiliseringspolitiken på det ekonomiska området. Vad det gäller kommunsammanslagningen kommer denna att medföra, att antalet landskommuner fr. o. m. den 1 januari 1952, när den nya organisationen skall vara genomförd, kommer att minskas från ca 2 350 till ca 800. Att denna omorganisation kommer att inverka på dyrortsindelningen får väl anses som självklart. Det kan i detta sammanhang erinras om att socialstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål.

Vad sedan gäller stabiliseringsfrågan kan man, om man nu skulle uppflytta den första dyrortsgruppen till den andra, göra sig den frågan, om icke detta kommer att försvåra den stabiliseringspolitik, som statsmakterna ha gått in för under den närmaste tiden. Om ortsgropperna 1 och 2 sammanslås, har socialstyrelsen beräknat att lönerna för 3 000 statstjänstemän och 2 700 statligt anställda arbetare komma att ökas med ca 1 miljon kronor. Om vi dessutom räkna med att det inom första ortsgruppen finnes stationerade ca 2 500 lärare, skulle, om dessa uppflyttas i ortsgroup 2, detta också betyda

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

en kostnadsökning på ca 1 miljon kronor om året. Därtill kommer, något som redan framgått av debatten, att socialstyrelsen räknar med att skatteintäkterna skulle minskas med ca 2½ miljoner kronor. Om jag icke missuppfattade den siste ärade talaren ansåg han, att det icke behövde bli någon skatteminskning, om den första ortsgruppen uppflyttas till ortsgroup 2. Ja, så kan väl endast bli fallet under den förutsättningen, att samtliga inkomsttagare, som bo i ortsgroup 1, finge en lönekomensation, om de två ortsgropperna 1 och 2 bli sammanslagna. Jag är icke övertygad om att detta blir fallet.

Man får emellertid icke enbart taga hänsyn till vad det skulle leda till för utgiftsökning eller utgiftsminskning för staten, därest en dylik sammanslagning sker. Man måste även taga hänsyn till de arbetare och tjänstemän, som äro anställda inom kommunerna och hos landstingen. Vi måste väl ändå utgå ifrån att om statens arbetare och tjänstemän komma att få en rätt väsentlig löneförbättring genom en sammanslagning av dessa två ortsgropper komma kommunernas och landstingens löntagare att med alla de medel, som stå till deras förfogande, söka få genomförd en löneförbättring av samma omfattning som statens tjänstemän och arbetare tidigare fått. Då komma icke blott utgifterna för staten att ökas, utan utgifterna för kommunerna och landstingen komma också att ökas i viss omfattning.

Det kan vidare konstateras, att kollektivavtalen på den fria marknaden i allt större utsträckning blivit baserade på den nya dyrortsgrupperingen. Men av de uppgifter som utskottet har inhämtat framgår, att det icke lyckats fackförbunden att få avtalen helt anpassade efter det nya dyrortssystemet. Om denna anpassning skulle helt genomföras, kommer detta att betyda en utgiftsökning för företagarna på ca 25 miljoner kronor om året.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Man får ej heller förvåna sig över om, sedan statens och kommunernas löntagare fått väsentliga löneförbättringar, krav skulle komma även från de löntagare, som äro anställda i privat tjänst. Då måste man göra sig den frågan, om det icke komme att medföra ganska hårda påfrestningar på den ekonomiska stabiliseringspolitiken.

Herr Pettersson i Dahl ansåg, om jag inte missuppfattade honom, att det är oriktigt att på detta sätt taga hänsyn till arbetare och övriga löntagare på den privata marknaden. Jag kan emellertid icke finna att det ligger något orätt däri, ty skall den ena gruppen ha väsentligt förbättrade förmåner, böra naturligtvis dessa förmåner tillkomma även de andra grupperna.

Det är framför allt med hänsyn till dessa förhållanden och de ekonomiska verkningar, som en ändring av dyrortssystemet skulle medföra, som utskottet har stannat för att avstyrka motionerna för närvarande och låta frågan anstå tills vissa lättnader på det ekonomiska området komma att inträda och till dess kommunsammanslagningen är genomförd.

Det har vidare talats om att det nuvarande dyrortssystemet icke medför någon rättvisa mellan de olika grupperna. Jag tror icke att det är möjligt att genomföra en fullständig rättvisa i dyrortshänseende mellan de olika orterna här i landet, men jag ifrågasätter om den rättvisa, som det nuvarande dyrortssystemet skänker, ändå icke är något större än den rättvisa, som skulle skipas om dyrortssystemet helt skulle avskaffas.

Sedan har det i debatten talats om att myndigheterna ändra de olika uppgifter, som inkomma från kommunerna. Ja, det är möjligt att detta förekommer i vissa fall. Men antag nu till exempel, att vi ha två rätt nära varandra liggande orter, som inlämna uppgifter till socialstyrelsen, och att dessa uppgifter äro väsentligt olika. Är det då att för-

undra sig över om socialstyrelsen gör en undersökning för att kunna konstatera vad som är den verkliga orsaken till att det förekommer så olika priser inom två orter, som ändå ligga så nära varandra? Jag vill i detta hänseende för övrigt hänvisa till dyrortsnämndens verksamhet. Denna nämnds huvudsakligaste uppgift är enligt min uppfattning att kontrollera och övervaka, att de uppgifter som komma från kommunerna i största utsträckning följas, när socialstyrelsen går att indela kommunerna i olika dyrortsgupper.

Det har även talats om bostads- och byggnadskostnaderna på landsbygden, men jag skall ej nu gå in på dessa detaljfrågor. Det är möjligt att byggnadskostnaderna på landsbygden i stort sett äro lika höga som i vissa städer och tätorter. Men jag måste ändå konstatera, att vad det gäller hyror och bostadskostnader föreligger det en väsentlig skillnad därutinnan mellan landsbygden och de större städerna. Man kau ju, som den siste ärade talaren, hänvisa till att orsaken till dessa lägre hyror på landsbygden är att bostadsstandarden där är betydligt sämre än i städerna. Men jag vill rekommendera herrarna att gå till utkanterna av en del av våra mindre, medelstora eller större städer. Jag är övertygad om att ni då skola finna att bostadsbeståndet ingalunda är bättre där än på landsbygden utan tvärtom i många fall betydligt sämre. Sedan är det naturligtvis alldeles riktigt, att de moderna bostäderna i större utsträckning förekomma i städerna än på landsbygden. Under de senare åren har dock, tror jag, även landsbygden sökt få fram ett så modernt bostadsbestånd som möjligt.

Herr Pettersson i Dahl pekade även något på den skillnad i krontal, som förefinnes mellan de olika ortsgupperna. Han förvånade sig över att det är så stor skillnad i krontal inom ortsgrupp 5 jämfört med de andra ortsgupperna. Om man ser på den tabell

som är fogad till utskottets utlåtande finner man, att denna stora skillnad beror på att ett antal norrlandskommuner kommit upp till ett mycket högt krontal. Skulle det skapas rättvisa där, skulle man gå in för en sjätte dyrortsgrupp, men det tillåter icke det nuvarande systemet. Vad orsaken kan vara till att dessa norrlandskommuner ha kommit så högt upp, vågar jag icke uttala mig om, men jag förmodar, att det är resekostnaderna som härvidlag spela en väsentlig roll.

Herr talman! Jag skall icke gå in på flera detaljer i denna fråga. Jag vill sluta med att säga, att jag tror, att kammaren gör klokt i att följa utskottets förslag. Då ställer man sig avvaktande till denna fråga till dess den nya kommunindelningen är genomförd och till dess att det har lättat något på det ekonomiska området.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast replikera herr Mårtensson i Uddevalla, som säger, att jag har ansett det orätt att ta hänsyn till dem, som äro anställda på den privata arbetsmarknaden. Jag förstår inte var herr Mårtensson fått detta ifrån, ty jag nämnde inte alls något sådant. Vad jag berörde var den stora kostnaden för de kollektivanställda, ifall man skulle företa den föreslagna justeringen i dyrortshänseende, vilken kostnad i utlåtandet är redovisad med 20 å 30 milj. kronor. Nu säger herr Mårtensson att denna kostnad egentligen skulle uppgå till 25 milj. kronor. Jag skulle vilja be herr Mårtensson upplysa kammaren, hur man kan få fram denna kostnad, om man för upp ortsgrupp 1 till grupp 2. Är det verkligen så många anställda inom ortsgrupp 1, att den av uppflyttningen förorsakade merbetalningen till dem skulle uppgå till denna orimligt höga summa? Det är detta, herr talman, jag anför.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Herr Mårtensson säger vidare att en så stor sammanpressning, som vi avsett här, alltså en sammanslagning av ortsgrupperna 1 och 2, inte skulle ha förekommit sedan detta dyrortssystem tillkom. Vi behöva bara slå upp tabellen för att få se hur det ligger till. Det är en skillnad i krontal i ortsgrupp 1 på 224 och i ortsgrupp 5 på 749. Nu säger man att detta beror på fyra, fem norrlandskommuner. Tag bort dessa kommuner, herr Mårtensson, så är det i alla fall 50 % större skillnad i krontal i ortsgrupp 5 än i ortsgrupp 1. Jag tror inte herr Mårtensson har möjlighet att kunna påstå något annat.

Herr Mårtensson undrade slutligen, om inte vid ett eventuellt slopande av dyrortssystemet orättvisorna skulle bli ändå större än nu. Jag protesterar bestämt emot detta. Det måste den göra, som har någon kännedom om hur det är att anställa människor ute på landsbygden — nu vet man noggsamt att man knappast kan få anställda dit. Jag har någon erfarenhet av detta när det gäller landstingets verksamhet och vet vilka svårigheter vi brottas med då det gäller att anställa läkare och andra tjänstemän ute i orterna. Vederbörande anse att dels är lönesystemet uppbyggt så, att de få mindre betalt för sitt arbete än i tätorterna, och dels bli de i avsaknad av alla bekvämligheter. Jag kan inte säga något emot deras resone-mang, jag tycker det är riktigt.

Det är möjligt, det vill jag säga här, att riksdagen inom en tämligen snar framtid — såvida vi nu inte skola helt avfolka landsbygden och göra det omöjligt att anställa folk där — får införa ett dyrortssystem, som är raka motsatsen till det nuvarande, genom att man måste lägga till ersättningar för dem, som gå med på att ta anställning ute på landsbygden.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla (kort genmäle): Herr talman! Det är möjligt att jag missuppfattat herr Pettersson i

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Dahl när jag talade om arbetarna i den privata marknaden, men jag fick den uppfattningen att herr Pettersson nämnde, att det är oriktigt att ta upp denna fråga i detta sammanhang; men detta kanske var ett hörfel från min sida.

Herr Pettersson i Dahl sade att han inte kan förstå, hur vi kunna få upp denna summa till 25 milj. kronor, om vi flytta upp första ortgruppen till den andra. Jag nämnde att det inte lyckats arbetarna i den privata marknaden att få sina avtal anslutna till den nya dyrortsgrupperingen. Om detta skulle genomföras kommer det att medföra en utgiftsökning för de privata företagen med ca 25 milj. kronor. Det var det jag sade, men inte att det skulle bli en så stor utgiftsökning om ortsgrupp 1 flyttades upp till ortsgrupp 2.

Herr Pettersson nämnde också något om skillnaden i krontal inom de olika ortsgrupperna. Ja, herr Pettersson, inom de olika dyrortsgrupperna skilja krontalen på ca 249 kr. Om herr Pettersson ser på femte ortgruppen och bortför dessa norrlandskommuner, komma vi även där till talet 249. Över det strecket komma bara en tio olika kommuner uppe i norrlandslänen.

Herr LARSSON i Luttra (kort genmäle): Herr talman! Herr Mårtensson i Uddevalla har här argumenterat för att det inte skulle gå att göra denna uppflyttning på grund av den relativt ringa löneökning, som detta medför dels för de statsanställda och dels för dem, som äro anställda i privat tjänst. Man frågar sig då hur man kunde klara saken 1947, då det gällde ett mycket stort antal orter. För en hel del av dessa orter var det för övrigt inte fråga om uppflyttning en dyrortsgrupp, utan i många fall uppflyttning från lägsta till högsta dyrortsgruppen. Jag tror nog man överdriver svårigheterna på detta område.

Beträffande herr Mårtenssons tal om bostadsstandarden kanske jag kan citera utredningen beträffande pensionsgrupperingen en gång till. Man säger där att standardskillnaden är mycket stor (uppgifterna åsyfta 1947). I landskommunerna i lägsta dyrortsgruppen hänfördes 82 % av bostäderna till lägsta standardklassen, 15 % till mellanklassen och 3 % till den bäst utrustade. Då det gällde de största städerna kommo 81 % i Stockholm och 65 % av bostäderna i Göteborg i högsta klassen. Alltså 3 % på landsbygden och 81 respektive 65 % av bostäderna i Stockholm—Göteborg kommo i högsta standardklass.

Medan jag har ordet skall jag be att få rikta en fråga till utskottets talesman, vad utskottet menar med att säga, att först när kommunsammanslagningen genomförts bör, om detta då befinnes påkallat, denna fråga tas upp till förnyad prövning. Menar man att man inte skall kunna dyrortsgruppera dessa nya kommuner, så att det hela är färdigt i och med sammanslagningen?

Herr LINDAHL: Herr talman! Det är klart att den synpunkten, att man bör ha ett mindre antal dyrortsgrupper, kan vara riktig. Det är givet att det blir bekvämare ju mindre antal dyrortsgrupper man har. Det insåg man redan tidigare, då man skar ned antalet till fem. Detta hälsades då med stor tillfredsställelse, och man tyckte att man hade kommit till ett verkligt gott resultat.

För min del tycker jag det är självklart, att om en bygd eller ett län kan stanna i samma dyrortsgrupp, så är detta att föredra. I Norrbotten, som i detta fall är det verkliga idealet, är det — om jag inte missminner mig — bara en kommun, som inte befinner sig i högsta dyrortsgrupp, alltså den femte. I Örebro län, där hela landsbygden befinner sig i andra, medan städer och

vissa tätorter höra till tredje ortgruppen, fanns det två kommuner, som hade ett levnadskostnadstal, som rätteligen skulle hänföra dem till ortsgrupp 1, men de blevo skälighetsprövade upp i ortsgrupp 2, så att hela länet nu är antingen i andra eller tredje ortgruppen.

Detta förhållande sammanhänger ju oftast med att avståndstillägget har medfört sådana levnadskostnadstal, att ifrågavarande kommuner kommit upp till dessa siffror. Alltjämt kan dock konstateras, att levnadskostnadstalet inom kommuner, som ligga intill varandra, kan vara olika, lika väl som man i den utredning, som föregick den nya dyrortsgrupperingen, konstaterar att vissa regioner av detta land voro billigare, varigenom levnadskostnadstalet där blev lägre än i vissa andra regioner.

Det är klart att man kan påstå att vissa händelser inträffat som göra, att en förändring nu skulle vara på sin plats, och i viss omfattning torde så också ha skett. Men om denna förändring är av den utomordentliga betydelse, att man därigenom utan vidare kan slopa en dyrortsgrupp, det äro vi knappast nu mogna att bedöma.

Man har här beklagat att det endast är bondeförbundet, som kämpar för den lägsta gruppens intressen. Jag har alltid haft en känsla av att dyrortsgrupperingen är en mycket viktig detalj i bondeförbundets propagandaapparat. Och man får förstå att sinnena komma i svallning om man på ett folkmöte, där denna fråga behandlas, läser innan till i herr Larssons i Luttra motion. Där heter det: »Vid levnadskostnadsundersökningen av år 1935, som legat till grund för den intill den 1 juli 1947 gällande dyrortsgrupperingen, konstaterades en skillnad i levnadskostnader på 48 % mellan högsta och lägsta dyrort. Det råder sålunda en tydlig tendens till sammankrympning av olikheterna i levnadskostnaderna skilda orter emellan, som varit påfallande stor under de

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

senare åren. På drygt 10 år ha de framräknade levnadskostnadsolikheterna minskat från 48 till 18 %.»

Så står det i motionen. Det är klart att vem som helst kan missta sig, men jag misstar mig säkerligen inte om jag säger, att man i propagandan emot dyrortsgrupperingen här använt ett argument som är totalt missvisande, ty hade samma beräkningsgrunder använts 1935 som man använde 1946, hade spännvidden inte varit 48 % utan omkring 20—22 %.

Dyrortsgrupperingen är kanske ändå inte så dålig som ryktet vill göra gällande. Nu har det ju sagts att man skulle komma fram till ett större mått av rättvisa, och jag vill för min del säga att den del av dyrortsnämndens arbete, som jag och andra tagit befattning med, gått ut på att söka skapa rättvisa så långt som vi haft möjlighet att förorda en dylik. Men även om man låter första dyrortsgruppen försvinna och alltså flyttar upp alla som äro i dyrortsgrupp 1 till grupp 2, tror någon att därmed missnöjet med dyrortsgrupperingen skulle försvinna? Tro ni att det då blev rent för överklaganden i fortsättningen? Nej, det blev det sannernligen inte. Utan följderna kom otvivelaktigt att bli den, att de, som nu befinna sig i övre gränsen till dyrortsgrupp 2, inte komme att tycka om det sällskap de fått från ortsgrupp 1 utan omedelbart skulle begära, att tvåan skulle flytta upp i trean och så vidare undan för undan. Tro ni inte ändå själva, att konsekvensen av ett dylikt beslut måste bli ungefär denna?

Om man då säger: »Låt dem då flytta!», så är därmed hela denna dyrortsgruppering söndertrasad, och något annat ha vi ännu inte att sätta i stället. Och så länge vi inte ha det få vi väl dras med det vi ha, även om det bör erkännas att inte heller nuvarande dyrortsgruppering alltid ger utslag av full rättvisa. Jag misstänker emellertid att det är ganska svårt för att inte säga

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

omöjligt att få fram ett system, som ger den fulla rättvisan.

Jag förstår väl det missnöje som framträder på många orter. Utskottets ordförande har ju här talat om att man har svårt att förstå, att den ena kommunen ligger i dyrortsgrupp 1, medan den andra, intilliggande, befinner sig i grupp 2. De som bo i dessa kommuner kunna inte begripa, hur i all världen denna dyrortsgruppering verkar. Det förekommer ännu mer markanta fall, och det är när en landskommun, som gränsar till en stad, ligger i första, medan staden ligger i tredje ortgruppen. Då är det uppenbart att folk måste vara missnöjda, och det är också givet att här kan en skälighetsprövning äga rum för att man om möjligt skall kunna få fram det, som kan vara någorlunda riktigt.

Man måste dock framhålla, att det finns vissa orsaker till att den ena gruppen kan få ett levnadskostnadstal, som understiger den andras, och detta levnadskostnadstal för då med sig, att denna grupp blir placerad i annan dyrortsgrupp. Skattetrycket spelar exempelvis inte någon liten roll i detta avseende, och vidare ha vi avståndstillägget, som man inte gärna vill räkna med annat än i den mån det är till fördel för kommunen. Den kommun, som har det högre levnadskostnadsstalet, har alltså kunnat tillgodoräkna sig avståndstillägget, medan den andra inte kunnat göra det. Om livsmedelspriserna kan man i stort sett säga, att de inte variera så mycket från den ena bygden till den andra, men beträffande hyrorna kan det alltid skilja, den saken är uppenbar.

Jag är för min del ingalunda blind för att vissa värden, som gällde 1946, inte hålla riktigt i dag. Sedan 1946 har det förekommit en omfattande nybyggnad av bostäder, och ifrån olika håll kommer man och säger att vårt hyres-tal är ett helt annat i dag än det var tidigare. Detta kan naturligtvis inte bestridas, ty även om hyrorna i nybygg-

da hus under en följd av år höllo sig inom vad man ifrån myndigheternas sida ansåg vara en skälig ram, så har en viss hyreshöjning ändå inträffat under de allra senaste åren. Men det är klart att om en hyreshöjning inträffar i ortsgrupp 1, inträffar också en hyreshöjning i ortsgrupp 2 eller 3 eller 4, hela raden utefter. Blir det högre kostnader för bostaden, inskränker sig denna ökning inte enbart till dyrortsgrupp 1!

Jag tror således att när det ekonomiska läget så tillåter, bör man söka få fram nya normer för beräkningen. Om en hel rad orter bli prövade igen skall det visa sig, skulle jag tro, att en dylik omprövning åstadkommer en del omplaceringar. För tillfället får jag understrika vad utskottet sagt, att vi få väl finna oss i att tills vidare ha det vi ha och söka göra det bästa möjliga av det — det är ju detta som här ifrån utskottets sida har sagts.

Jag tror för min del inte att själva summan när det gäller statstjänarlö- nerna spelar någon avgörande roll. Jag tror det är betydligt viktigare att man tar hänsyn till att en del fackförbund, när de skriva kollektivavtalen i dyrortsgrupp 2, ändå ha gått efter dyrortsgrupp 1, såsom skett inom exempelvis Handelsarbetareförbundet. Inom exempelvis Handelsarbetareförbundet har man ännu icke kommit i den dyrortsgrupp, där vederbörande egentligen skulle vara, utan får hålla sig en grupp under. Det är givet, att om en omflyttning i väsentlig grad sker så brytes hela denna anordning.

Även om jag för min del icke är så förtjust i utskottets utlåtande utan tycker att utskottet ställt kanske väl stora växlar på framtiden, vilka det kanske blir svårt att lösa in, när den tiden kommer, så delar jag dock den uppfattningen, som vi ha inom dyrortsnämnden, att man skall vara så pass generös som man över huvud taget kan vara vid en skälighetsprövning och

göra vad man kan för de grupper som klagat. Jag tror för min del, att utskottets utlåtande förpliktar strängt taget icke till något alldeles speciellt. Men det säger ganska tydligt ifrån, tycker jag, att när det gäller den lägsta dyrortsgruppen skall man vara en smula generös. Jag kan för min del instämma i detta. Jag tycker, att när man från bondeförbundshåll i detta fall kommit så långt, att man har fått ett utskottsutlåtande som går till mötes så mycket som detta utlåtande gör, så skulle man vara ganska nöjd. Ty talesmännen för reservationen veta lika väl som vi andra, att en förändring just nu, som innebure att utan någon som helst undersökning flytta upp ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2, är omöjlig att genomföra.

Med dessa ord ber jag således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LARSSON i Luttra (kort genmäle): Herr Lindahl har sagt, att de jämförelsetal, som äro angivna i motionen för åren 1935 och 1947, icke äro jämförbara. Jag underströk i mitt första anförande, att vid 1947 års dyrortsgruppering hade man fått dessa avståndstillägg; det hade strax medfört en betydlig förbättring. Jag sade, att jag hoppades att man skulle göra detsamma beträffande kommunalskatteposten. Då skola vi ånyo konstatera, att det blir en sammanpressning av dessa skillnader i kostnader.

Sedan sade herr Lindahl, att missnöjet skulle icke försvinna, om man flyttade upp dyrortsgrupp 1 till dyrortsgrupp 2. Det kan vara sant. Men både utskottet och dyrortsnämnden ha ju konstaterat, att det är där, alltså mellan dyrortsgrupperna 1 och 2, som problemet är värst och att det är där som trängseln omkring gränsen är så stor, att det är befogat att det här blir en omflyttning.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Herr BOMAN i Kieryd: Herr talman! Jag har under hela min riksdagstid varit kritiskt inställd till dyrortsreglerna och själv motionerat om utredning för dess avskaffande. Jag har biträtt framstötta syftande till att skapa större rättvisa på detta område. Jag var också i år inställd på att stödja de motioner, som syfta till att höja upp den lägsta dyrortsgruppen till den näst lägsta, detta så mycket mera som jag tillhör ett län, där vi ha 108 orter i den lägsta ortsgruppen, 32 i den andra och 2 i den tredje. Men när vi inom avdelningen i utskottet på hösten togo upp frågan på nytt och fingo in yttranden från socialstyrelsen och dyrortsnämnden, blev jag betänksam. Det framgick nämligen av socialstyrelsens yttrande, att den ämnar taga upp frågan om en översyn av dyrorterna i samband med kommunsammanslagningen. Jag har också fått bekräftat, att Kungl. Maj:t givit socialstyrelsen uppdrag att företaga en översyn av dyrortsgrupperingen i samband med kommunsammanslagningen. Då vi veta, att antalet kommuner kommer att krympa från i runt tal 2 350 till ca 800 och i mitt eget län från 119 till 43, så förutsätter jag, att det kommer att ske en omfattande justering av dessa ortsgupper. Jag menar därför, att om man vill en rättvisare indelning, så skall man avvakta denna justering för att, när den är gjord, kunna se var de största orättvisorna stå kvar. Jag förmodar dessutom, att i detta tidsläge har man större möjligheter att giva ett mera stabilt underlag för beräkningen av priser och levnadskostnader. Man får väl hoppas, att de subventioner och konstlade prisregleringar, som på olika områden nu påverka prisbildningen, vid detta tidsläge skola vara avvecklade och att man då har möjlighet att få ett mera verklighetsbetonat underlag för de levnadskostnadsundersökningar, som jag förmenar måste ske efter kommunsammanslagningen.

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Då har det stått klart för mig, att det är bättre att få ett om möjligt enigt utskott, som skriver till Kungl. Maj:t om detta och understryker, att man bör få ett smidigt och snabbt tillrättaläggande av de uppenbara ojämnheterna, samt förutsätter, att det efter kommunsammanslagningen göres en ny översyn av hela problemet. Jag har givetvis inom utskottet velat ha en starkare skrivning, men jag har fått böja mig för en kompromiss, vars ställningstagande dock är positivt. Vi vilja avvakta kommunsammanslagningen och därefter taga upp frågan till förnyad prövning.

Sedan kan man icke helt åsidosätta den med denna uppflyttning sammanfallande kostnadsfrågan. Den har redan vidrörts i debatten. Jag vill bara understryka, att man icke kan förbise denna sak, så länge man har lönestopp. Det gäller här visserligen icke så stora belopp. Men om man börjar röra vid dessa, så betyder det givetvis även en uppflyttning av lönerna för stora grupper. Detta är självfallet en mycket känslig synpunkt men det är för mig icke det väsentliga. Det väsentliga för mig är att man avvaktar den i samband med kommunsammanslagningen bebådade justeringen av dyrorterna för att därefter taga upp frågan på nytt. Jag är övertygad om att det icke räcker med bara en uppflyttning av dyrorter från den lägsta till den näst lägsta gruppen utan även att man måste göra en allmän översyn av hela dyrortsproblemet.

Jag måste erkänna att jag tror inte att man kan helt slopa dyrortsindelningen men nog ha en regional reglering framför allt då det gäller Norrland. Herr Wahlund har också varit inne på den tanken. I vårt avlånga land är det tyvärr så stora skillnader i levnadskostnader, att man ej kan komma ifrån detta.

Herr talman! Jag har med detta velat understryka, att jag har samma positiva inställning till att skipa största möjliga rättvisa olika orter emellan. Men i

dagens situation ber jag att få ansluta mig till utskottets utlåtande, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Då denna fråga är ganska viktig, vill jag också säga några ord. Jag skall försöka att fatta mig så kort som möjligt. Jag lyssnade med mycket stort intresse till herr Lindahl. Jag vet ju, att han är ledamot av denna dyrortsnämnd. Jag hade tänkt mig att få höra den verkliga sakkunskapen på området, när det gällde dyrortsgrupperingen. Men jag måste säga herr Lindahl, att efter hans anförande har min respekt för dyrortsnämnden sjunkit ganska betydligt. Det enda, som ur hans synpunkt var bärande i motiveringen, var att detta vore ett propagandatrück från bondeförbundet, en punkt som vi ville driva i valrörelsen. Det var det centrala i hans anförande. Jag förmodar, att kammarens ledamöter mycket noga lade märke till att detta var för honom det väsentliga. Jag menar, att med ett sådant resonemang som herr Lindahl för kan man icke gärna betecknas såsom sakkunnig. När vi bondeförbundare gång på gång kräva att få bort denna orättvisa, är det en sak som ligger oss varmt om hjärtat. Det är icke bara en propagandasak, utan det gäller att skipa rättvisa i vårt samhälle. Ty en större orättvisa i samhället än dyrortsgrupperingen får man verkligen leta efter.

Vi komma ihåg 1935 års dyrortsgruppering. Den visade, att skillnaden mellan högsta och lägsta dyrort var 48 procent. Denna procentsats var icke, såsom herr Lindahl ville göra gällande, ett påhitt, utan det var en sakkunnigutredning som kommit till siffran 48 procent. När 1936 års lönekommitté skulle utforma sitt lönesystem, byggde den på denna skillnad i dyrortsgrupperingen mellan de olika orterna och avvägde lönerna i förhållande därtill.

Nu få vi i det yttrande, som dyrorts-

nämnden presenterat, se att det var alldeles fel; hela denna gruppering var alldeles oriktig. Man har fått en annan norm att gå efter. Hade denna nya norm tillämpats 1935 skulle skillnaden ha varit 22—23 procent i stället för 48 procent.

Mina damer och herrar! Jag hoppas att ni alla förstå, vilket elände — om jag så får uttrycka mig — hela detta dyrortsgruppsystem är, som bygger på så lösa boliner som jag här berört.

Herr Lindahl har nog insett, att det icke är riktigt som det är. Därför sade han, att vi behöva finna nya normer och grunder för att få rättvisa. Men vi få aldrig några grunder som skapa rättvisa. Det går ej att på detta område skapa full rättvisa. Det blir nog med tiden så, att man litet var kommer att inse detsamma som vi bondeförbundare gjort, att det icke går att hålla dyrortsgrupperingen; den måste så småningom avskaffas. Det ha vi hela tiden hållit på, fastän vi vilja lösa frågan successivt undan för undan och nu yrka på, att ortsgrupp 1 skall flyttas upp till ortsgrupp 2. Jag tror ej att de olycksprofetior, som förkunnades av herrar Mårtensson och Lindahl samt sist av herr Boman i Kieryd, hålla streck. De faror för lönestabiliseringen man talat om komma icke att inträffa. Tvärtom tror jag, att det i stället kommer att skapa lycka, om man kan taga detta steg, som vi rekommendera i vår reservation.

Herr Mårtensson ville göra gällande, att det för kommunalanställda skulle bli ökade löner. Ja, det blir det säkerligen. Men det tror jag är fullt befogat. Herr Pettersson i Dahl har nyss poängterat, att det råder svårigheter för sjukvårdsinrättningarna och anstalterna i ortsgrupp 1 att få personal. Jag har samma erfarenhet. Det går ej att få folk förrän man höjer lönerna och får upp dem till högre ortsgrupp. Det är ingen olycka, om dessa löntagare i låga ortsgrupper lyftas upp något högre. Vad som förvä-

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

nar mig är att de, som kommit upp i högre ortsgrupper, sätta sig emot att det skipas rättvisa för de sämst ställda. Det är icke bara på detta område som man märker, att de bättre ställda missunna de andra att komma till samma förmåner. Man märker även, när det gäller höjda löner för låglönegrupper, att de som redan fått sin löneställning i ordning säga, att det icke är lönt att andra komma upp dit, ty det skulle fresta på hela stabiliseringspolitiken. För min del har jag den meningen, att alla, som icke tidigare fått lönehöjning, böra komma upp till samma löneförbättring som de andra som redan fått sitt. Först när alla kommit dit kan man börja tala om lönestabilisering och aktsamhet, när det gäller att lyfta upp de lägre lönegrupperna.

Samma sak gäller dessa löntagare i den lägsta dyrortsgruppen. Det vore en gård av rättvisa, om man kunde vidtaga åtgärder så att dessa löntagare i ortsgrupp 1 kunde få litet bättre förmåner. Herr Mårtensson var inne på kommunsammanslagningen och menade, att vi skola avvakta denna. Men det genomgående draget i utskottets utlåtande — vilket också poängterats av de tre talarna för utskottet — har varit att det är stabiliseringspolitiken som man försöker akta sig för att rucka på.

Hur blir det då efter kommunsammanslagningen? Här har betonats, att denna säkerligen kommer att medföra, att ortsgrupp 1 kommer att lyftas upp till ortsgrupp 2. Hur ställa sig herrarna då till kommunsammanslagningen? Vilja ni att också denna fråga skall vila till dess det blir ett lössläppande av lönestoppet? Ty om den har med sig en dyrortsupplyftning med åtföljande lönejustering som följd, måste man ju kräva såsom herrarna resonera, att hela kommunsammanslagningen finge anstå.

För min del tror jag, att det icke kommer att medföra några skadliga verkningar, om man nu ville gå in för att höja ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2. Den

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

lilla höjning av statstjänstemannalöner, som har framhållits i utskottets utlåtande, är ju icke mera än ungefär två tiondels procent av den lönekostnad som staten har för sina tjänstemän. En ökning med dessa två tiondels procent spelar ingen som helst roll. Då hänvisar man i stället till att även för de kollektivanställda kommer det att medföra en förskjutning, vilken enligt herr Mårtensson skulle innebära 25 miljoner kronor i höjda löner. Jag har tagit del av redogörelsen från Landsorganisationen angående vilka grupper som ännu inte äro ortsgupperade, och den visar det märkliga förhållandet, att det redan nu finns många grupper, som skulle tillhöra de högre dyrortsgrupperna. Resonemanget om återverkningarna av att ortsgrupp 1 lyftes upp till ortsgrupp 2 är därför enligt min mening ohållbart, ty redan nu finns det stora möjligheter för många grupper att få anslutning till en högre ortsgrupp, om man skulle följa den gällande ortsgupperingen. Jag frågar: Varför skall man hindra dessa kollektivanställda att komma litet högre upp och bli jämställda med sina kamrater inom andra ortsgupper? För min del är jag av den meningen, att det här gäller en fråga av stor betydelse inte bara för oss bönder utan också för alla i statens tjänst anställda, som befinna sig i ortsgrupp 1 och därför böra få litet mera rättvisa i sitt löneläge. Att Landsorganisationen och det socialdemokratiska partiet ha en annan mening må vara hänt, men jag tycker att det vore rättvist om vederbörande finge samma lön som sina kamrater för en likvärdig arbetsprestation.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr LINDAHL (kort genmäle): Herr talman! Herr Rubbestad blev upprörd när han hörde mitt anförande, och det kunde han kanske ha anledning till

framför allt då det finns tydliga belägg i riksdagstrycket — jag hänvisade till detta förut — för att de uppgifter äro missvisande, som användas som argument mot den nuvarande dyrortsgrupperingen. Så är det på det sättet att herr Rubbestad beskyller mig för att inte vara saklig, finns det all anledning för honom själv till en självrannsakan på den punkten.

Anledningen till att jag över huvud taget kom att yttra mig i denna fråga var att herr Pettersson i Dahl här från talarstolen sade, att de enda som verkligen förstodo läget voro bondeförbundarna; inga andra skulle ömma för befattningshavarna i de lägre dyrortsgrupperna, vilket kommunerna i sin tur vore beroende av. Jag bestrider detta påstående på det bestämdaste, och jag hävdar den uppfattningen, att riksdagen i övrigt torde vara minst lika intresserad som bondeförbundet av att få fram en så rättvis dyrortsgruppering som möjligt. Det var också av den anledningen jag gjorde mitt uttalande.

I övrigt vill jag ju säga, att om bondeförbundets representanter äro ärliga, måste de erkänna, att dyrortsgrupperingen är en tillgång för bondeförbundet, eftersom man ju brukar den på sätt som sker i propagandaapparaten. Det kanske rent av skulle anses som en olycka för partiet, om riksdagen så småningom skulle säga, att det behövs ingen dyrortsgruppering.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindahl säger, att våra uppgifter äro missvisande. Ja, det beror ju på vilket system man använder. Jag framhöll just, att enligt ena metoden som begagnas vid dyrortsgrupperingen blir det en skillnad på 48 procent och enligt den andra 23 procent. Så blir det undan för undan beroende på vilken metod man använder, och ett sådant system menar jag, att man inte kan sätta tro till.

Vidare säger herr Lindahl, att hela riksdagen torde vara lika angelägen som bondeförbundet om att få bort detta system. Det tycker jag också, och det finns ju möjlighet för herr Lindahl och kammarens övriga ledamöter att gå på samma linje som bondeförbundet. Gör man det tar man ju bort ett agitationsnummer, som — det medger jag gärna — vi ha stor nytta av. Men vilja ni vara med om att slopa detta agitationsnummer, så gärna för mig.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Jag skall inte orda om dyrortssystemet som sådant och dess natur utan begränsa mig till några påpekanden i den föreliggande frågan.

Beträffande dyrortssystemet vill jag bara säga, att jag för min del aldrig träffat någon människa, som på ett nöjaktigt sätt har kunnat förklara och motivera detta system, och jag betvivlar att jag någonsin kommer att träffa någon. När fråga om dess avskaffande varit uppe har ju spörsmålet alltid varit på vilket sätt detta skulle ske. Vi ha vid något tillfälle förordat och vid flera tillfällen stött förslag i den riktningen, att man skulle börja med att likvidera systemet nedifrån genom att slopa den lägsta gruppen och flytta upp den i en högre. Bondeförbundets linje har åtminstone tidigare, då dyrortssystemet varit på tal, varit den, att man skulle slopa de lägsta grupperna och de högsta och mötas i mitten. Förslag i denna riktning ha vi på vårt håll inte kunnat stödja. Nu finner jag att bondeförbundet måhända definitivt beslutat sig för en annan linje än den man tidigare oftast haft. Jag läste med ett visst intresse följande avsnitt i reservationen: »Då utskottet sålunda i princip ansluter sig till kravet på dyrortsgupperingens fullständiga avskaffande, vill utskottet emellertid förorda, att avvecklingen sker etappvis med vissa års mellanrum, varvid lägsta orts-

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

gruppen flyttas upp till näst lägsta ortsgrupp och så vidare tills slutligen hela landet utgör en enda ortsgrupp.» Det är viktigt att understryka, att man nu slagit in på denna linje, och jag tror för min del att endast denna linje är den, som omkring sig kan samla en stor opinion och ena alla dem, som i verkligheten inte vilja ha dyrortssystemet utan som vilja arbeta på att likvidera detsamma. Jag tror nämligen inte, att vare sig fackföreningarna eller tjänstemannaorganisationerna i längden komma ifrån detta problem och att aktiviteten från de grupper, som tillhöra de lägst ställda, kommer att öka. Jag tror också att denna linje för avskaffandet av dyrortssystemet kommer att så småningom bryta sönder den motståndsfrent mot systemets avskaffande, som har funnits.

Emot de av utskottet anförda argumenten för att man inte *nu* skulle godta förslaget om slopande av dyrortsgrupp 1, behöver jag för min del inte argumentera. Beträffande frågan om stabiliseringspolitiken ber jag få erinra om att vi från vårt håll äro motståndare till lönestoppet och positivt inställda till en förbättring speciellt av de sämst ställdas standard. De konsekvenser av ekonomisk natur, som skulle kunna uppstå i detta fall, äro för övrigt inte av större omfattning, och det måste ju anses vara skäligen rättvist, att även om förbättringarna bli sparsamma de dock komma de sämst ställda till del. Men jag kan ju gå med på att de som anslutit sig till lönestoppspolitik, och särskilt i den mycket bestämda form som skett, inte minst nu i höst, från alla partiets sida — utom från det kommunistiska partiets — i denna fråga kanske inte ha så lätt att värja sig gentemot herr Mårtenssons i Uddevalla uttalande. Herr Rubbestad säger för sin del: Ja, det är väl inte något att säga om, det vore väl fullt riktigt att dessa sämst ställda grupper flyttades upp, och det inte bara då det gäller statliga

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

och kommunala tjänstemän utan anställda över huvud taget. Ja, vi anse det fullt riktigt att dessa grupper skola flyttas upp. En annan sak är väl om en sådan förklaring från herr Rubbestads sida stämmer överens med den löne-stoppspolitik han i andra sammanhang anslutit sig till. Men det är kanske inte min sak att lägga mig i det.

Vad den nya kommunindelningen be-
träffar så kan jag inte hjälpa att jag fått det intrycket, att detta argument kom-
mit till mera på grund av att man inte
haft något annat att komma med. Det
är väl, tycker jag, ett ganska misslyc-
kat försök att finna en motivering. Här
är det ju helt enkelt fråga om att flytta
upp en grupp, och ingen har ju försökt
göra gällande, att en sådan uppflytt-
ning på något sätt skulle komplicera
frågan om kommunsammanslagningen
eller förorsaka några andra besvärlig-
heter i detta hänseende.

Herr talman! Med dessa synpunkter
ber jag att få ansluta mig till reserva-
tionen.

Herr **ORGÅRD**: Herr talman! Den
siste ärade talarens inlägg i debatten
har ju givit den yppersta karakteristik
av bondeförbundets framstöt i denna
fråga, och efter detta skulle en ytterli-
gare debatt kanske kunna vara tämlig-
en överflödig. Emellertid är det näs-
tan sympatiskt att se bondeförbundet
med herr Rubbestad i spetsen i en så-
dan här kampglad aktion för högre
tjänstemannalöner. Det är bara det att
tidpunkten förefaller mig vara ytterst
illa vald. Framstöten karakteriseras av
friska toner, kanske just för att, såsom
den förste ärade talaren framhöll, man
knappast kan förvänta något resultat
av de föreliggande motionerna. Reser-
vanterna ha meddelat vad vi alla förut
visste, nämligen att en utredning kom-
mer att äga rum i samband med kom-
munsammanslagningen, och den saken
kommer ju att ställa hela problemet,

åtminstone så vitt angår de lägre dyr-
ortsgrupperna, under debatt. Men det
är väl ändå inte rimligt och brukligt
att man fattar ett beslut i ett ärende i
medvetande om att det skall komma en
utredning i samma ärende.

Vidare har det sagts och sägs allt-
jämt, att dyrortssystemet inte fungerar
friktionsfritt. Alla äro vi medvetna om
de många orättvisor, som härvidlag fin-
nas, men sådana förekomma ju på
många områden. Det är klart att gräns-
dragningen ger anledning till många
friktioner. Vi ha emellertid helt nylig-
en genomfört en reform på detta om-
råde, som gjort att vi numera ha ett
dyrortssystem av helt annan art än det
tidigare. Det har ju helt nyligen bör-
jat tillämpas, och man söker ju att så
rättvist som möjligt tillämpa detsamma.
De nu anförda synpunkterna borde ju
tala tillräckligt i denna debatt, varför
jag inte anser det nödigt att nu gå in
i någon detaljgranskning av de anmärk-
ningar, som gjorts angående osäkerhe-
ten i det primärmaterial, som ligger till
grund för dyrortsgrupperingen, o. s. v.
Jag vill därför till sist endast göra någ-
ra allmänna reflexioner.

Bondeförbundarna och kommunister-
na äro ju som bekant ense om att en
sammanslagning bör ske av de lägre
dyrortsgrupperna för att sedan steg för
steg avskaffa hela dyrortssystemet. Det-
ta skulle innebära inte bara löneförhöj-
ning genom att den första gruppen flyt-
tades upp i den andra, utan det skulle
leda till att man slutligen över lag nåd-
de likhet med lönenivån i Stockholm
och Norrbotten; först då skulle, som
herr Rubbestad särskilt framhöll, den
fulla rättvisan vara skapad. Reserven-
terna stödjade sitt yrkande på de tenden-
ser till en sammankrympning av pris-
nivån, som alltjämt visa sig. Att en så-
dan sammankrympning försiggår kan
inte bestridas. Vidare framhålles att
skillnaden mellan land och stad numera
inte är så stor, om ens någon. Som dyr-
ortsnämnden emellertid framhållit ha vi

ännu inte tillräckligt material för att kunna bedöma frågan eller av beskaffenhet att kunna läggas till grund för de stora förändringar, som här föreslås. Det är möjligt att den tiden kommer. En faktor skall jag antyda, som kanske visar att det hela är ganska svårt, nämligen att vi i städerna och tätorterna ha att räkna med de stegrade och uppjobbade jordvärdena. Detta är ett grundproblem, som vår vän herr Hansson i Skediga vid flera tillfällen pekat på här. Så länge denna faktor står kvar dröjer det nog mycket länge, innan man kan komma till full utjämning. Under sådana förhållanden skulle jag vilja rekommendera bondeförbundet, som vill medverka till en utjämning, att nästa onsdag i den lilla mån, som då kan ske, medverka i utjämnande syfte.

Men vi ha också en annan faktor att räkna med. Tror man sig emellertid kunna åstadkomma full rättvisa genom att jämställa exempelvis den skånska landsbygden med Norrbotten och Norrland i övrigt med denna landsdels långa avstånd?

Jag har inte hört bondeförbundet här framhålla de synpunkter, som professor Wahlund anlagt på frågan. Jag skulle tro att han är vägledande i detta fall och att bondeförbundarna i riksdagen ha samma uppfattning som han när han säger, att med hänsyn till skillnaden i priser mellan exempelvis Norrland och södra Sverige är han inte emot utan med om en dyrortsgruppering genom kallortstillägg och andra tillägg. Men detta, mina herrar, blir ju också en dyrortsgruppering, och kan man konstatera en skillnad i detta hänseende mellan Norrland och södra Sverige, lär man väl också få konstatera en sådan skillnad även långt söderut, i skilda skogsbygder, i gränstrakterna mot Kölen, skärgårdsöarna och andra trakter, där man sålunda också kan tala om dyrorter. Om herrarna äro med på den linjen komma vi således till en ny dyrortsgruppering, men en dyrortsgruppering

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

ring efter andra grunder än den nuvarande. Även därvidlag blir det fråga om en gränsdragning, som jag för min del skulle tro inte heller blir fullt rättvis, fastän kanske rättvisare än den gamla. Jag menar därför, att talet om dyrortsgrupperingens fullständiga avskaffande nu är ett slag i luften. Vi tvingas på grund av de faktiska förhållandena gå till en prövning av ett nytt system, och då kanske vi kunna komma på en gemensam linje. Kanhända kunna vi också med de erfarenheter vi ha av det nuvarande dyrortsgruppsystemet komma fram till en rättvisare ordning.

Jag vill framhålla att i praktiken kommer bondeförbundets aktion att bli en kraftig faktor för en höjning undan för undan av lönerna, men tror någon att om alla komma upp i stockholms- eller norrbottenslön stockholmarna och norrbottningarna komma att bli nöjda?

Det finns emellertid en annan orättvisa än den, som drabbar de lägre dyrortsgrupperna, och det är när kron-talen stöta emot det tak, som sattes för den femte gruppen. Det visar i själva verket, att det finns en dyrortsgrupp över den femte. Den orättvisan kommer nog att göra sig påmind, men blir det likformighet upp till nuvarande femte dyrortsgruppen, tror någon då, att man i de högsta dyrorterna kommer att känna sig nöjd? Det hela kommer att resultera i en successiv strävan efter löneförhöjningar; det blir det praktiska resultatet av bondeförbundets framstöt.

Jag har bara velat framföra dessa synpunkter på frågan, och nu till sist, när jag yrkar bifall till utskottets förslag, skulle jag vilja sätta ett frågetecken för en passus i utskottsutlåtandet, en passus som är ganska viktig, eftersom utskottet i sin skrivelse till Kungl. Maj:t vill hänvisa till vad det står skrivet i motiveringen, nämligen: »Utskottet finner dock angeläget understryka, att uppmärksamhet ägnas åt möjlighe-

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

terna att på ett smidigare sätt än hittills åstadkomma rättelse i sådana fall, där uppenbara ojämnheter föreligga.» Jag vet inte, hur detta skall tolkas. Om man menar, att Kungl. Maj:t skall vara mera generös och på ett smidigare sätt åstadkomma rättelser på grundval av klagomålen, vill jag säga, med den erfarenhet jag har, att Kungl. Maj:t har varit mycket generös i detta avseende. Detta kan emellertid skapa ytterligare svårigheter för gränsdragningen, därigenom att uppflyttning av en ort åstadkommer irritation och många gånger upphov till klagomål från andra orter, som ligga i närheten. Om skrivelsen emellertid får tolkas så, att Kungl. Maj:t skall ägna uppmärksamhet även åt dessa konsekvenser av en uppflyttning, så att förfarandet blir smidigare ur den synpunkten, då har jag ingenting att invända emot vad utskottet har skrivit. Med den tolkningen av utskottets uttalande ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Jag kanske först får rätta till ett uttalande av herr Karlsson i Stuvsta. Herr Karlsson i Stuvsta sade, att bondeförbundet tidigare när det gjort framstötar angående dyrortsgrupperingen inte bara har velat höja den lägsta ortsgruppen utan också sänka den högsta. Här föreligger en missuppfattning. Jag skulle tänka mig att herr Karlsson i Stuvsta tänker på det tillfälle år 1946, när vi hade att ta ställning till förslaget om folkpensionerna. Vi yrkade då, att alla pensionärer skulle få statligt bostadstillägg med det belopp, som föreslogs för bostadskostnadsgrupp III och att, om det vore högre kostnader i någon kommun, kommunen själv skulle betala detta. Något förslag om att man skulle sänka den högsta dyrortsgruppen ha vi inte framställt.

Jag föreställer mig, att den siste ärade talaren liksom herr Lindahl skulle ge

uttryck för den uppfattning, som dyrortsnämnden har — han är ju ledamot av nämnden. Jag konstaterade med glädje, att han i långa stycken underströk de synpunkter jag har framfört. Herr Orgård sade, att herr Wahlund i dyrortsnämnden har hävdad den uppfattningen, att orterna i Norrland befina sig i ett svårare läge än andra orter. Herr Orgård gav kanske akt på att jag i min replik till herr Mårtensson nämnde, att riksdagen kanske snart får ta ställning till ett förslag om en omläggning av systemet för ortsgrupperingen, enligt vilket man skulle ortsgruppera på motsatt sätt mot vad man nu gör. Jag tror därför att herr Orgård och jag komma ganska väl överens. Herr Orgård, som är ledamot av dyrortsnämnden, har sagt att det är möjligt att vi få pröva detta system från andra utgångspunkter. Det är just detta vi vilja ha en utredning om, att ortsgrupperingen skall prövas på ett helt annat sätt.

Man säger nu, att tidpunkten är illa vald för en omläggning av dyrortsgrupperingen, och man skyller på kommunsammanslagningen. Det är ju inte annat än den obofjärdiges förhinder. Kommunsammanslagningen har anförts av samtliga motståndare till reservationen. De ha sagt, att man inte skall föregripa beslutet om sammanslagningen, men alla veta, att de nuvarande kommunerna äro delade i olika grupper, och då kan man inte förebära den blivande kommunsammanslagningen som skäl mot reservationen.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Herr Larsson i Luttra frågade vad utskottet menar när det skriver: »Först när denna» — d. v. s. kommunsammanslagningen — »genomförts, bör — om det då befinner påkallat — frågan tas upp till förnyad prövning.» Ja, utskottet utgår från att det, när kommunsam-

manslagningen är genomförd, kan inträffa, att en kommun ligger i flera olika dyrortsgrupper. Utskottet anser att detta inte är lämpligt och att det bör göras en justering av grunderna för dyrortsgrupperingen, så att vi få ett så enhetligt och rättvist system som möjligt. Om jag inte missminner mig uttalade redan dyrortskommittén på sin tid, att samma kommun inte bör tillhöra olika dyrortsgrupper, och jag utgår från att detta uttalande fortfarande är aktuellt. Man kan emellertid inte enbart sammanslå två ortsgupper, utan det måste då också ske en viss justering mellan andra ortsgupper för reglering av vissa gränfall. Detta är vad utskottet menar med sin skrivning.

Jag skulle kunna inskränka mig till detta, men jag vill inte underlåta att säga ett par ord till herr Rubbestad. Herr Rubbestads anförande skulle kunna föranleda ganska långa utläggningar, men jag skall, herr talman, fatta mig kort. Han gjorde gällande, att det nuvarande dyrortssystemet bygger på fullständigt felaktiga och oriktiga uppgifter. Jag vill därtill svara, att när den nu gällande dyrortsgrupperingen gjordes, insamlade socialstyrelsen uppgifter från, om jag minns rätt, ca 3 000 olika orter här i landet. De som lämnade dessa uppgifter och hade ansvaret för dem voro i de flesta fall kommunala myndigheter eller särskilda kommittéer, sammansatta av olika befolkningsskikt inom respektive orter, och man får väl utgå från att de försökte få fram så riktiga prisuppgifter som det var möjligt att åstadkomma vid det tillfället. Det kan därför inte vara riktigt som herr Rubbestad vill göra gällande, att de bygga på orättvis grund.

Sedan vill jag med tacksamhet notera, att herr Rubbestad anser att löntagarna på de lägre dyrorterna böra få en löneförbättring, men jag vill ifrågasätta, om det kan vara lämpligt att just under nuvarande ekonomiska förhållanden genomföra en sådan löneförbättring. Herr

Avskaffande av dyrortssystemet m. m.

Rubbestad nämnde även någonting om att de inte ha fått sina löner förbättrade, men jag vill då erinra om att när löneregleringen och dyrortsgrupperingen genomfördes år 1947, fingo tjänstemännen på de lägre dyrorterna i regel en mycket kraftig löneförbättring. Jag tror till och med att den löneförbättringen var så omfattande, att herr Rubbestad tvekade om huruvida han skulle ge sin anslutning till densamma. Under sådana förhållanden är det inte riktigt av herr Rubbestad att nu säga, att dessa grupper ha blivit eftersatta.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Vi veta ju hur det går till när nämnder och kommittéer skola lämna uppgifter för dyrortsgrupperingen. Det finns grupper som äro intresserade av att deras ort kommer i ett högre kostnads-läge, därför att deras löner äro beroende av i vilken dyrortsgrupp orten placeras. Det är mycket starka krafter i rörelse när ett dylikt förslag skall avlämnas, och man skall inte tillmäta de uppgifter, som komma in på det sättet, alltför stor betydelse.

Enligt herr Mårtensson skulle jag tycka, att det var alltför höga löner som utanordnades år 1947. Vi skola emellertid skilja mellan dyrortsgruppering och löner. Dyrortsgrupperingen är en sak och lönesättningen en annan. Jag har alltid hävdad, att den lönesättning som infördes 1946 var väl kraftig särskilt för de högre ortsgupperna och att den var orsaken till den inflation vi sedan fingo.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o bifall till motionerna I: 78 och II: 126; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning var-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

av, och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 183, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 140 ja och 54 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 1 april 1949 dagtecknad proposition, nr 200, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åbero-

pande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t a) att utfärda reglemente för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats; b) att under de förutsättningar och i den omfattning, som i propositionen förordats, vidtaga ändringar i sålunda utfärdat reglemente; c) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i propositionen förordats, meddela de bestämmelser i övrigt, som erfordrades för pensionsregleringens genomförande; samt d) att under budgetåret 1949/50 till statens pensionsanstalts förfogande ställa medel för de utgifter, som bleve erforderliga för bestridande av kostnaderna för vissa i propositionen angivna arbetsuppgifter; dels besluta, att pensionsåldern för i statens tjänst anställd ordinarie sjuksköterskepersonal utom vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, ävensom ordinarie barnmorskor från och med den 1 januari 1950 skulle inträda vid utgången av den kalendermånad, varunder 60 års ålder uppnåddes, dock under iakttagande av övergångsbestämmelser av i propositionen angivet innehåll.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett flertal i anledning av propositionen väckta motioner.

I likalydande motioner, väckta inom första kammaren av herr *Lindén* jämte tre av kammarens övriga ledamöter (I: 308) samt inom andra kammaren av fröken *Ager* jämte två av kammarens övriga ledamöter (II: 395), hade hemställts, »att de provisoriska pensionsbestämmelserna komma att omfatta övningsslärare med en undervisningsskyldighet om lägst 15 veckotimmar samt vid fortsättningsskolor en årlig undervis-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

ningsskyldighet om lägst 480 timmar; att pensionsåldern för samtliga övningslärare sättes till 63 år; att pensionsklasserna fastställas i överensstämmelse med vad motionärerna i den i motionen intagna tabellen föreslagit; att de övningslärare, som nu åtnjuta högre löner än som fastställts i riksdagens principbeslut, erhålla pension enligt denna högre lön, antingen via statens pensionsanstalt eller därigenom att det blir dem obetaget att, utan försämring av de från statens pensionsanstalt utgående pensionsförmånerna, mottaga kommunal tilläggs-pension; samt att där kommunerna äro villiga att utbetala sådan tilläggs-pension, dylik över huvud taget skall kunna erhållas utan försämring av de från statens pensionsanstalt utgående pensionerna».

Utskottet hemställde,

A. I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med bifall till likalydande motionerna I: 331 och II: 422, likalydande motionerna I: 332 och II: 419 och likalydande motionerna I: 333 och II: 423 och med avslag å likalydande motionerna I: 334 och II: 424, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t

a) att utfärda reglemente för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat;

b) att under de förutsättningar och i den omfattning, som av utskottet förordats, vidtagna ändringar i sålunda utfärdat reglemente;

c) att med iakttagande av de huvudgrunder, som av utskottet förordats, meddela de bestämmelser i övrigt, som erfordrades för pensionsregleringens genomförande ävensom i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat vidtagna åtgärder för bibehå-

lande i vissa fall av pensionsrätt hos statens pensionsanstalt; samt

d) att under budgetåret 1949/50 till statens pensionsanstalts förfogande ställa medel för de utgifter, som kunde bli erforderliga för bestridande av kostnaderna för upprättande av ett centralt personalregister samt för genomförande av den nya pensionsordningen;

II) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte med tillämpning från och med den 1 januari 1950 besluta, att pensionsåldern för i statens tjänst anställd ordinarie sjuksköterskepersonal, utom vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, ävensom ordinarie barnmorskor skulle inträda vid utgången av den kalendermånad, varunder 60 års ålder uppnåddes, samt att det för hel pension erforderliga antalet tjänstår skulle utgöra 30, dock under iakttagande av de av utskottet förordade övergångsbestämmelserna;

III) att riksdagen måtte förklara, att likalydande motionerna I: 301 och II: 387, likalydande motionerna I: 302 och II: 388, likalydande motionerna I: 303 och II: 386, motionen II: 385, likalydande motionerna I: 307 och II: 396, likalydande motionerna I: 309 och II: 393, motionen II: 394, likalydande motionerna I: 335 och II: 421 samt motionen II: 420 måtte anses besvarade med vad utskottet anfört och hemställt;

B. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å likalydande motionerna I: 308 och II: 395, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om provisorisk pensionsreglering för vissa övningslärare vid högre kommunala skolor m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet förordats.

Reservationer hade avgivits:

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

1) av herr Åkerberg;
2) av herrar Lundqvist, Petersson i Karlskrona, von Seth och Gustafson i Göteborg, vilka inom utskottet yrkat,

a) att sista stycket å s. 30 i utskottets tryckta utlåtande (riktlinjer för fortsatt utredning i avgränsningsfrågan) bort hava annan, av reservanterna angiven lydelse;

b) att första och andra styckena å s. 32 (beviljande av särskild tilläggs-pension) bort avfattas på sätt reservanterna angivit;

c) att tredje stycket å s. 37 (sammanträffande av förmåner) bort hava av reservanterna angiven lydelse samt att utskottet, i anledning av vad under c) anförts, i punkten A I, bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med bifall till likalydande motionerna I: 331 och II: 422, likalydande motionerna I: 332 och II: 419, likalydande motionerna I: 333 och II: 423 samt likalydande motionerna I: 334 och II: 424, måtte i enlighet med vad reservanterna förordat giva Kungl. Maj:t de bemyndiganden, som avsåges i mom. a) —d) av utskottets hemställan i förevarande punkt;

d) att första stycket å s. 38 (tjänst-årsberäkning) bort hava den lydelse reservanterna angivit; samt

e) att första stycket å s. 40 (provisorisk pensionsreglering för vissa kategorier av övningslärare m. fl.) bort hava av reservanterna angiven lydelse ävensom att utskottet, i anledning av vad under e) anförts, bort i punkten B. hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt likalydande motionerna I: 308 och II: 395, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om provisorisk pensionsreglering för vissa övningslärare vid högre kommunala skolor m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med vad av reservanterna förordats;

3) av herr Fahlander;

4) av herr Mogård; samt

5) av herr Fröderberg,

de tre sistnämnda utan angivna yrkanden.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Proposition nr 200, som vi nu behandla, innebär ett försök till lösning av en mycket svår och invecklad fråga. Propositionen bygger på 1944 års pensionsutredning, och den löser onekligen en del av de problem som ha uppstått i samband med pensioneringen i statens pensionsanstalt. När det gäller en mycket viktig fråga, nämligen vilka kategorier som skola pensioneras i statens pensionsanstalt, har emellertid departementschefen inte varit nöjd med pensionsutredningens förslag, utan han förebådar en ny utredning. På denna punkt blir alltså förslaget endast ett provisorium.

Utskottet är enigt om att en sådan utredning angående avgränsningen är nödvändig och har därför hänvisat de många motionerna om anslutning av nya grupper befattningshavare till statens pensionsanstalt till den kommande utredningen.

Jag vill understryka vad utskottet säger om vikten av att underläkarna och befattningshavarna vid Centralförbundet för nykterhetsundervisning snarast få sin pensionsfråga ordnad, och jag skulle vilja tillägga en annan grupp, nämligen professorerna vid handels-högskolan i Göteborg, en liten grupp, som emellertid snarast bör få sin pensionsfråga ordnad. Det bör också kunna ske utan fara för prejudicerande efterverkningar.

TCO-direktören Valter Åman har i första kammaren väckt en motion nr 309, likalydande med motionen II: 393 av fröken Höjer m. fl., vari yrkas, att den kommande utredningen inte bara

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

skall ta upp avgränsningsförhållandena utan också frågan om statens pensionsanstalts ställning över huvud taget. Denna utredning skulle då bland annat behandla möjligheterna för kommuner eller andra arbetsgivare att ordna pensionering i egen regi eller genom särskilda pensionskassor och att eventuellt få statsbidrag för pensioneringen av sådana befattningshavare, som skulle uppfylla kraven för SPA-pensionering. Utskottet har varit enigt om att förorda en sådan utredning.

Nu kanske de ärade ledamöterna av kammaren anse, att utskottet borde ha kunnat komma till enighet även på de andra punkterna, men det har icke varit möjligt. Anledningen till att mitt namn förekommer under en reservation tillsammans med herrar Lundqvists, Peterssons i Karlskrona och von Seths är att propositionen tar ställning i vissa principiella frågor, som beröra inte bara de ungefär 20 000 befattningshavare, som äro anslutna till statens pensionsanstalt, utan också indirekt kommunaltjänstemännen och tjänstemännen över huvud taget, och dessutom ingriper i kommunernas självbestämmanderätt.

Beträffande den utredning om statens pensionsanstalts framtida verksamhet, som utskottet har förordat, ha vi reservanter tillåtit oss yrka, att den sista meningen i sista stycket på s. 30, vilken fortsätter på s. 31, skulle utgå. Den meningen lyder: »Även utan en så genomgripande omläggning kan emellertid den överensstämmelse mellan å ena sidan den statligt ordnade pensioneringen samt å andra sidan kommunal och enskild pensionering, som må befinnas önskvärd, ernås genom att de icke-statliga pensionssystemen i möjligaste mån bringas i samklang med det statliga systemet.» Vi anse att detta utfalande inkräktar på utredningens förutsättningslöshet.

Punkt b) i reservationen behandlar en betydligt viktigare fråga. Enligt det

nya reglementet skulle befattningshavarna indelas i vissa pensionsklasser, och dessa klasser ta inte hänsyn till lönernas dyrortsgradering. De flesta kommunalanställda äro ju inte pensionerade i statens pensionsanstalt — där få ju i princip endast pensioneras befattningshavare i sådan verksamhet, som staten vill främja, och inom sådan verksamhet i huvudsak bara de befattningshavare, som äro av avgörande betydelse för verksamheten i fråga. De vanliga kommunalpensionerna utgå efter dyrortsgraderade löner. Om utskottsmajoritetens förslag skulle bifallas, skulle alltså två befattningshavare t. ex. i Stockholm i samma lönegrad få olika pensioner, och därvid skulle den befattningshavare få lägre pension, som anses särskilt nödvändig.

Nu kanske man kan tycka, att det där inte är så mycket att säga om. Det är ju staten som genom sin pensionsanstalt bidrar till pensioneringen, och därför bör också staten besluta om hur stor pension den vill vara med om att betala, och denna orättvisa kan ju avhjälpas genom att kommunerna på egen bekostnad teckna tilläggs pensioner. Propositionen vill emellertid ge Kungl. Maj:t möjlighet att räkna av tilläggs pension från den pension som beviljas av SPA. Om en tilläggs pension är tecknad, innebär alltså detta att motsvarande mindre belopp utgår från statens pensionsanstalt. Det är detta som man har vänt sig emot i motion II: 393, där man säger, att under tiden som utredningen pågår — den utredning, som utskottet är enigt om att den skall komma till stånd — så bör man fortfarande ha kvar möjligheten att bevilja tilläggs pensioner.

På s. 32 i utskottets betänkande jämför utskottet i sin motivering den som pensioneras i statens pensionsanstalt med den som pensioneras enligt statliga pensionsreglementen och säger, att om man skulle kunna ha den möj-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

ligheten att bevilja tilläggs pensioner, skulle ju på det sättet den kommunale tjänstemannen bli gynnsamt ställd i förhållande till den statsanställda. Vi reserverar mena, att man, om man säger detta, också bör jämföra åt andra hållet, och vi vilja därför ha följande tillägg: »Å andra sidan skulle ett bifall till propositionen på denna punkt innebära att en tjänsteman, som pensioneras i statens pensionsanstalt, skulle kunna få lägre pension än en annan tjänsteman i samma lönegrad hos samma arbetsgivare.» Vi mena, att det måste ligga närmare till hands att jämföra anställda hos samma arbetsgivare än att jämföra en anställd hos en arbetsgivare med en anställd hos en annan.

Ett bifall till reservationen på denna punkt skulle innebära dels att huvudmännen skulle kunna teckna tilläggs pensioner för de befattningshavare, som tillkomma under tiden som utredningen pågår, dels också att någon minskning i den pension, som utgår från statens pensionsanstalt inte skall ske, om tilläggspension fanns.

Jag ber ledamöterna av denna kamare observera, att det inte här är fråga om att riksdagen skall uttala sig för att arbetsgivarna, huvudmännen, skola teckna och bevilja dessa tilläggs pensioner. Det gäller bara att se till, att den huvudman, som så önskar, skall ha en möjlighet att själv avgöra denna fråga. Det är alltså här fråga om kommunernas självbestämmanderätt. När utredningen sedan blir färdig, får man definitivt taga ställning till frågan, i vilken mån pensionsreglementena skola anpassas efter varandra.

Under punkt c) i reservationen ha vi tagit upp frågan om pensionen till en pensionerad befattningshavare, som tjänstgör som vikarie. Propositionen innebär, att Kungl. Maj:t skall ha möjlighet att i sådana fall, då en pensionerad tar vikariatstjänst och får lön här-

för, göra avdrag på pensionen. Frånsett de oerhörda svårigheter, som det skulle innebära, att man skulle anmäla till pensionsanstalten alla sådana vikariatstjänster, och det svåra administrativa besvär, som det skulle föra med sig, anse vi reserverar att det strider mot en mycket viktig princip, som departementschefen betonat bör utredas, nämligen pensionens oantastbarhet.

Om vi utgå ifrån, att pensionen är intjänt lön, skall inte en pensionerad befattningshavare, som tjänstgör som vikarie, behöva vidkännas avdrag på sin pension. Om det skall ske över huvud taget en reduktion av hans villkor, bör det ske på lönesidan och bör bli en förhandlingsfråga mellan den anställda och arbetsgivaren. Utskottsmajoriteten har också uttalat sig i en liknande riktning men har i alla fall förordat, att bestämmelserna om Kungl. Maj:ts rättighet att draga av på pensionen skola stå kvar och att motion II: 424 icke skall föranleda någon åtgärd.

Det finns också i utskottsmajoritetens motivering ett uttalande, som vi inte kunna godkänna utan vidare. Man säger där: »Rent principiellt hyser emellertid utskottet den uppfattningen, att det icke ligger något stötande i att en pensionerad befattningshavare, vilken anlitas som vikarie å viss tjänst, som regel vid tjänstgöring får åtnöjas med samma förmåner inklusive statlig eller kommunal pension, som tillkomma tjänstens ordinarie innehavare.» Det innebär alltså, att man menar att denna pension över huvud taget inte har något värde, när det gäller att den pensionerade skall göra vikariatstjänst. Vi tycka att detta strider mot tanken att pensionen är intjänt lön. Vi vilja påpeka, att detta är en viktig fråga. Vi behöva möjlighet inte minst inom sjukvården att kunna få vikarier.

Under punkt d) i reservationen ha vi begärt en ändring i motiveringen, när

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

det gäller möjlighet att tillgodoräkna tjänsteår vid tjänstledighet för studier. I det tidigare pensionsreglementet för pensionsanstalten har det funnits denna möjlighet. Nu skulle inte denna möjlighet finnas, för den händelse att lön inte utgår under tiden man har tjänstledighet. Det är en sak, som framför allt gäller sjuksköterskorna. De bli i regel ganska sent färdiga. De komma i regel sent in på en pensionsreglerad tjänst. De kanske inte bli färdiga förrän vid 30-årsåldern. Deras pensionsålder höjs i regel till 60 år. De måste ha 30 tjänsteår för att kunna få full pension, och därför ha de inte råd att avvara något tjänsteår. Därför skulle utskottsmajoritetens förslag innebära ett hinder för sjuksköterskorna och andra kategorier att få den efterutbildning, som är så nyttig och nödvändig för deras arbete.

Under punkt e) i reservationen ha reservanterna yrkat på att pensionsåldern för övningslärare i teckning, slöjd och hushållsgöromål vid folk- och fortsättningsskolor skulle bli 63 år i stället för 65 år, som är föreslaget i propositionen. Vi tycka att under tiden som pensionsåldersutredningen arbetar det är onödigt att höja så högt som till 65 år, när folkskollärare för närvarande ha 63, småskollärarynnor 60, föreståndare och lärarinnor vid lanthushållsskolor, som äro pensionerade i statens pensionsanstalt, ha 60, hemkonstuler 63 och lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och vid hushållsseminariet i Rimfors 63 år. Vi anse, att en höjning till 65 år här är alldeles onödigt hög.

Dessutom skulle jag vilja tillägga, att utskottet har gjort ett uttalande på s. 38 och 39 i utlåtandet beträffande vissa polistjänsternas ställning. Det är ju så, att polistjänstemän, som äro anställda av stad eller köping, inte få pension i statens pensionsanstalt. Nu har man gjort ett uttalande, som skulle innebära, att om ett område blir inkorporerat med

en stad eller en ny stad eller köping skulle bildas, så skulle ifrågavarande poliser ha möjlighet att stå kvar i statens pensionsanstalt. Detta uttalande gjordes i syfte att vara fördelaktigt för polispersonalen. Man menade, att om de komma till en stad eller köping, där det inte finns någon ordnad pensionering, skulle de ha möjlighet att få stå kvar i statens pensionsanstalt. Nu har jag hört att detta har uppväckt vissa farhågor bland poliserna i andra områden. Man har talat till exempel om förhållandena i Spånga. Spånga har inkorporerats med Stockholm. Om polisen där skulle stå kvar i statens pensionsanstalt och inte komma in i Stockholms pensionssystem, skulle det innebära sämre pensionsförmåner. Jag vill bara säga, att när utskottet gjort detta uttalande var det inte meningen att det skulle innebära sämre villkor för polispersonalen, utan meningen var givetvis att under sådana förhållanden som nu gälla i Spånga så skulle personalen ha möjlighet att förhandla med huvudmännen om den här frågan. Jag skulle tro att representanter för utskottsmajoriteten äro villiga att ge detta uttalande samma tolkning.

Till slut skulle jag vilja säga, att i detta fall har motiveringen i utskottsutlåtandet betydligt större vikt än i vanliga fall. Utskottets hemställan går ju ut på att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda reglemente i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordar i motiveringen, och därför kommer alltså det beslut, som vi fatta här, när det gäller motiveringen, att bli avgörande för hur detta pensionsreglemente kommer att se ut.

Jag vill också nämna, att skillnaden i utskottsmajoritetens och reservanternas kläm under A I) är denna, att reservanterna yrka bifall till motionerna I: 334 och II: 424 beträffande frågan om avdrag på pension vid vikariats-tjänst, under det att utskottet yrkar av-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

slag på dem. När vi alltså votera om denna kläm, blir den frågan avgjord, huruvida Kungl. Maj:t skall ha möjlighet att dra av på pensionen, när en pensionerad har vikariatstjänst.

Herr talman! Med dessa ord skulle jag vilja yrka bifall till den reservation som har avlämnats av herr Lundqvist m. fl.

Herr NILSSON i Landskrona: Herr talman! Det är väl inte så ofta vi få bevittna, att redan då vi få oss förelagd en proposition man i denna får klart för sig att vederbörande fråga skall fortsätta att utredas. Så har emellertid varit förhållandet när det gäller den proposition, vilken är underlaget för utskottets utlåtande, och man tycker ju att detta borde i sin tur givit reservanterna en liten tankeställning att inte fara fram hur som helst, innan vederbörande utredning har företagits. Så har emellertid inte skett utan det har till utskottets utlåtande fogats ett flertal reservationer.

Under de gångna åren har frågan om enhetliga bestämmelser för såväl statliga som kommunala tjänstemän och arbetare skjutits i förgrunden, och jag tror att det också är en allmän uppfattning att var och en av oss borde se till, att de saxningar och de överbjudanden i fråga om förmåner, som nu ske litet varstans i våra städer, inte i längden kunna vara till gagn för det helas väl. Enligt det förslag, som utskottet har förelagt, torde man i någon mån ha försökt att få fram enhetlighet i vad gäller pensionerna, och om utskottets förslag här i dag bifalles, tror jag man har kommit ett ganska långt stycke framåt.

Att det blir en utredning är, som jag nämnde, ganska klart, ty regeringen har i propositionen förutsatt detta. De motioner, som sedan ha väckts i anledning av propositionen om en ny ord-

ning för vissa icke statliga befattningshavare, tycker jag för min del utgöra ett rätt bra underlag för en vidare utredning. Man kan väl också säga, att när detta var ett faktum, borde man vara mycket nöjd med detta, framför allt då vi veta att pensionerna höjts för ungefär hälften av befattningshavarna med ända upp till 1 500 kronor om året. Var finna vi något förslag eller var se vi någon förbättring, som motsvarar detta resultat? Det är svårt att fatta, att man verkligen inte kan förstå detta.

Därtill föreslår man eller önskar åtminstone i sin reservation att kommunerna skulle ha fortsatt rätt att ge tilllägg till dessa pensioner. Det förefaller från deras sida, som ha denna mening, att man icke det ringaste bryr sig om den enhetlighet, som faktiskt är grunden för denna proposition och det utskottsutlåtande, som här föreligger. När man föreslår detta, kan man inte säga annat än att man ställer hela frågan på huvudet och måste beteckna det hela som en ren spekulatión.

Det har visat sig vara litet tveksamt, vad utskottet menar beträffande förslaget om polisernas pensionering, och man har dragit fram det rent av häpnadsväckande exemplet, att när Spånga inkorporerades med Stockholm, skulle polisen i Spånga fortsätta att tillhöra statens pensionsanstalt. Det sägs ju klart och tydligt ifrån, att alla som icke tillhöra vederbörande område, icke skulle tillhöra statens pensionsanstalt, och det förefaller åtminstone mig klart, att då Spånga inkorporerades med Stockholm, måste också Stockholm automatiskt övertaga poliserna och övriga tjänstemän i sin pensionsanstalt. Jag förutsätter att regeringen under inga förhållanden, trots den har möjlighet därtill enligt förslaget, skulle ens tänka på att statspensionera en ytterst liten del av Stockholms poliskår, medan övriga poliser skulle ha ett an-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

nat reglemente. Vad uttalandet innebär är kort och gott att om en ny stadsbildning uppkommer, så kan personalen där i stället för att gå över till någon annan pensionsinrättning ha rätt att efter Kungl. Maj:ts prövning under utredningstiden bibehålla sitt medlemskap i statens pensionsanstalt. Det tycker jag för min del är den enklaste och riktigaste tolkningen av vad utskottet här har skrivit. Man behöver då inte konstruera upp exempel som att staten skulle pensionera Stockholms stads polismän eller något annat. Jag tror sådant är en illvillig tolkning av vad utskottet har skrivit.

Min uppfattning är således, att visst är det svårigheter att komma till rätta med pensionerna och visst finns det tusentals olika fall som man kan diskutera, men jag anser för min del — och utskottet har uttalat sig i den riktningen — att ingenting här bör beslutas och ingenting bör vidtagas förrän, såsom framgår av utskottets förslag, det blivit en vidare utredning av detta ärende.

Med detta, herr talman, ber jag att för min del få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande.

Fröken HÖJER: Herr talman! Den stora tvistefrågan i kväll är, om kommunerna skola ha rätt att ge tilläggs-pension. Vad innebär då denna rätt för dem att ge tilläggs-pensioner? Jo, helt enkelt rätt för dem att för de anställda, för vilka de bestämma lönen, också bestämma det pensionsbelopp, som skall utgå till dessa befattningshavare. Herr Gustafson i Göteborg har berört frågan förut, och herr Nilsson i Landskrona har nyss talat om att man inte vill gå med på en sådan rätt därför att då skulle den s. k. saxningen fortfarande finnas och förstöra för kommunerna. Skulle verkligen den lilla grupp som det här gäller kunna bestämma vilka pen-

sioner kommunerna skulle ge dem? Nej, alldeles oberoende av hur riksdagen beslutar i kväll, komma kommunerna att bestämma, vilka pensioner de skola ge i förhållande till de anställdas löneför-måner. Som gammal kommunalman — med åtminstone tioårig verksamhet som sådan i Stockholm — måste jag säga, att det upprör mig, att man på detta vis skulle beskära kommunernas självbestämmanderätt, i synnerhet som jag vet, att detta tal om att kommunerna äro så svaga, att de inte kunna motstå krav från denna lilla grupp på tilläggs-pensioner, inte är riktigt. Det finns inte heller i propositionen ett enda exempel på att den rätt att begära tilläggs-pension, som man hittills har haft, har missbrukats, så att vederbörande sammanlagt har fått ett högre pensionsbelopp än kommunernas övriga anställda.

Enligt de båda reservationerna skall den kommande utredningen behandla denna fråga, men herr Åkerbergs reservation föregriper utredningen genom följande tillägg: »Dock bör härvid iakttagas, att tilläggs-pension icke må utgå med högre belopp än att densamma tillsammans med den från anstalten utgående pensionen motsvarar de nuvarande sammanlagda pensionsförmånerna.» I avvaktan på det nya normalpensionsreglementet för städer ha nämligen de löner, som bestämts vid de löneregleringar som genomförts 1947 och 1948, inte blivit pensionsberättigande. Det pensionsbelopp, som man nu har på grund av överenskommelsen om tilläggs-pension, skulle därför, om ovan-nämnda tillägg accepterades, bli besku-ret, så att vederbörande inte skulle komma upp till samma pensionsbelopp som övriga i städerna anställda. Därmed har man alltså föregripit utredningen.

I den andra reservationen, av herr Lundqvist m. fl., har man gått in för att nuvarande möjligheter till tilläggs-pension skola kvarstå i avvaktan på en

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

utredning. Det förefaller som om det vore mera förnuftigt och riktigt att avvakta utredningens resultat, innan man ingriper.

Kommunerna ha största möjlighet att bedöma en verksamhet, och då lönesätta de därefter. Då bör pensionen stå i riktig proportion till lönesättningen.

Är det verkligen så orimligt, att kommunerna, som själva ha möjlighet att granska arbetsuppgifterna, få bidra till höjning av pensionerna, om de vilja göra detta? Vad blir resultatet, om rätten att ge tilläggspensioner berövas vederbörande? Jag skall belysa detta genom att göra en jämförelse mellan hemvårdarinnorna i Göteborg och andra anställda, som stå i samma lönegrad, t. ex. poliklinikassessorer. Vid jämförelsen måste man utgå ifrån förslaget angående normalpensioner, som troligen kommer att bli antaget. Jag utgår vid jämförelsen ifrån, att pensionen kommer att beräknas efter 62 procent av lönen och kommer att bli fristående från folkpensionen och dyrortsgradrad. Vilka pensionsbelopp blir det då här fråga om? En hemvårdarinna, alltså en befattningshavare, som är särskilt behövlig i nuvarande läge, kommer att få en begynnelsepension av 3 413 kronor, inberäknat nuvarande rörligt tillägg, före 67 års ålder och efter 67 års ålder en pension på 2 621 kronor, också inberäknat rörligt tillägg. Motsvarande befattningshavare i Göteborgs stad kommer däremot att från början och allt framgent få en pension av 3 324 kronor och därtöver vid 67 års ålder folkpension. Det är alltså denna sammankoppling med folkpensionen, som kommer att minska hemvårdarinnornas pension vid 67 års ålder så uppenbart jämfört med av staden pensionerad befattningshavare.

Det finns också andra grupper med mera varierande arbetsuppgifter. Jag kan som exempel nämna den grupp,

som utgör nästan hälften av dem, som det är fråga om i dag, nämligen sjuksköterskorna. De utgöra nämligen nästan 50 procent av dem, som äro anslutna till statens pensionsanstalt. Med hänsyn till deras varierande arbetsuppgifter torde det för deras vidkommande kunna uppstå vissa svårigheter för statens pensionsanstalt att bestämma pensionsklassen för dem. Enligt reglementsförslaget skall statens pensionsanstalt vid bestämmande av pensionsklass för befattning tillse att tjänstepensionsunderlaget för befattningen kommer att överensstämma med begynnelseunderlaget för annan i avlöningshänseende eller eljest jämförlig befattning, som är förenad med pensionsrätt enligt tjänstepensionsbestämmelser, likartade med de i reglementet innefattade. Om det bara gällt löneförmåner, skulle man ju utgå ifrån, att statens pensionsanstalt skulle rätta sig efter de lönegrader kommunerna bestämt. De varierande arbetsuppgifter, t. ex. på sjukstugor, vårdhem o. d., vilkas fullgörande kommunerna ha skyldighet att ombesörja beträffande sjukvården, förekomma nämligen inte på samma sätt inom det statliga sjukvårdsväsendet. Sjuksköterskorna inom den statliga sjukvården ha inte heller sådana administrativa och andra uppgifter, som föranlett kommunerna att placera befattningshavare, vilka benämnas sjuksköterskor, i 15 och 17 lönegraderna. Frågan blir då, om dessa sjuksköterskor komma att bli placerade i den pensionsklass, som deras löneförmåner motivera. Utgående ifrån att löneklass och pensionsklass stämma, blir resultatet, vad beträffar Stockholms stad, att en förlossningsbarnmorska och en översköterska utan tilläggspension skulle få en begynnelsepension på 4 650 kronor, rörligt tillägg inberäknat, och efter 67 års ålder en slutpension på 3 858 kronor. Motsvarande befattningshavare, t. ex. kontorist, förste expeditionsvaktmästare, reparatör, arbetsföre-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

ständerska, skötare o. s. v., anställda av Stockholms stad, erhålla en pension på sammanlagt 5 342 kronor, och denna är fullständigt ograverad även efter 67 års ålder. Kan man nu tycka, att det är rimligt och rättvist, att det är på det sättet? Jag vill särskilt understryka herr Gustafsons uttalande, att det här gäller en grupp, som staten är speciellt intresserad av.

Vidare uppkommer frågan, hur det kommer att bli, om kommuner t. ex. inte anmäla registreringen före den 1 juli nästa år. Då skulle pensionsklasserna bli lägre. Komma då kommunerna att få rätt att ge en tilläggspension, så att pensionen inte blir ännu lägre? I sådant fall borde man, om man nu skall gå in för likställighet med statliga befattningshavare, ha haft tvingande bestämmelser, när det gäller retroaktivavgifter av denna art, så att verkligen vederbörande hade fått samma pensioner som motsvarande statliga befattningshavare. Här kommer det alltså att behövas en hel del retroaktivavgifter, om det verkligen skall bli exakt samma pensioner på alla olika håll. Hur det kommer att verka, vet man inte riktigt. En tilläggspension ifrån kommuns sida har nu givits i många dylika fall, också i sådana fall, då i övrigt tilläggspension inte förekommit. Där ha landsting och andra hellre gått med på att ge den enskilde individen en tilläggspension än att betala retroaktivavgifter. En förutsättningslös utredning förefaller vara det allra bästa. Jag vill därför på den punkten yrka bifall till reservationen av herr Lundqvist m. fl.

Det är klart att jag är glad åt att utskottet bifallit motionen om att höjning av pensionsåldern för sjuksköterskor även vid de kommunala sjukhusen får anstå tills vidare och hänvisas till utredning av 1948 års pensionsålderskommitté. Jag är inte fullt så glad över hur frågan om en pensionsreglering för deltidsanställda har behandlats. Deltidsar-

bete hör ju till sådant, som vi inte kunna få någon fart på i Sverige. Enligt mitt förmenande beror det på att man här inte ordnar det så för de deltidsanställda, att man får dem kvar som vanliga befattningshavare. Man skulle kunna göra mycket i detta avseende, om man ordnade anställningsförhållanden för de deltidsanställda på sådant sätt, att man kontinuerligt hölle dessa kvar i arbete, så att de inte passade på att ta tjänstledighet ett litet tag vid vissa tillfällen. Då de deltidsanställda inte förlora något nämnvärt på att ta tjänstledighet, tycka de, att det gör detsamma, då de i alla fall äro hjärtligt välkomna, när de komma tillbaka. Om man hade haft pensionsförmåner för de halvtidsanställda, hade man på ett helt annat sätt än nu bundit dem vid arbetet och haft större möjligheter att få människor att ta deltidsarbete. Det är jag övertygad om. Det är för mycket som är illa ordnat, när det gäller deltidsarbete, för att man skall kunna tänka sig, att man skulle kunna få den utökning av arbetskraften, som verkligen behövs på olika områden och som skulle kunna ernås genom anlåtande av människor, som, därest bättre villkor erbjödes dem, skulle ta deltidsanställning. Jag vill i detta sammanhang särskilt understryka uttalandet, att den nu pågående utredningen måtte bedrivas med all möjlig skyndsamhet, och jag hoppas verkligen, att ett förslag i denna fråga snart blir framlagt.

Vidare måste jag säga, att man blir något konfunderad, när man läser utskottets uttalande angående den motion, som avser sammanfallande av förmåner. Det gäller alltså i detta fall vikariatsavlönning, som sammanfaller med pensionsförmån. Den motionen är ju avstyrkt av utskottet, men samtidigt säger utskottet, att den Kungl. Maj:t tillagda befogenheten att förordna om reduktion av sammanträffande förmåner lämnar utrymme för ett hänsynstagande

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

de till förhållandena i det enskilda fallet och att bestämmelserna självfallet kunna givas en mindre restriktiv tillämpning under tider av minskad tillgång på kvalificerad arbetskraft. Emellertid vill ju folk gärna veta, vad man förtjänar, när man arbetar. Antag nu, att man skulle begära, att någon av dessa plötsligt skulle rycka in på grund av ett sjukdomsfall. Då frågar hon naturligtvis, vad hon kommer att få i vikariatsavlönning och om det kommer att bli någon rubbning i fråga om hennes pension. Då måste man svara: Vi måste höra med statens pensionsanstalt. Det finns vissa generella bestämmelser, som väl i alla fall inte skola kunna tillämpas bara av huvudmannen utan som måste bestämmas av statens pensionsanstalt — och det tar alltid lång tid. Jag tänker med fasa på om statens pensionsanstalt, som redan nu är tyngd av alla möjliga detaljer, skall komma att härnå efter få ta upp varenda liten ändring av pensionen på grund av ett vikariat under två, tre, fyra månader eller vad det nu kan gälla. För min del tycker jag, att också denna fråga helt och hållet borde ha hänskjutits till den förutställningslösa utredningen, detta så mycket mer som utskottet på s. 31 i utlåtandet uttalar den förhoppningen, att utredningen måtte resultera i ett så vitt möjligt fullständigt klarläggande av spörsmålet om pensionsrätten betraktad som en intjänad löneförmån. Vore det inte, då man nu skall fullständigt klarlägga denna sak, lämpligt att vänta med en så diskutabel sak som att pensionerna skola förminskas på grund av att man har arbete? Jag vill också säga, att detta kommer inte att betyda så mycket, eftersom man nu också passat på att — och det med rätta — höja pensionsåldrarna för dessa befattningshavare, så att vederbörande i alla fall inte komma att kunna orka så förfärligt mycket efter pensionsålderns inträde.

På s. 29 säges, att genom förslaget genomförande erhålles en utgångspunkt för utredning av frågan om förbättring av vissa från pensionsanstalten utgående äldre pensioner. Den utredningen gläder man sig alldeles särskilt åt. Som man ju sedan gammalt vet, att utredningar om pensionsfrågor ta tid, kan man säkerligen utgå ifrån, att detta kommer att bli fallet även med denna utredning. Jag vill emellertid framställa den vädjan, att även om denna utredning tar tid, resultatet av densamma får tillämpas retroaktivt från samma datum, som i föreliggande proposition framlagda förslag komma att träda i kraft, nämligen den 1 januari 1950.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Lundqvist m. fl.

Fröken **AGER**: Herr talman! Övningslärarna hälsa helt visst med stor tillfredsställelse att utskottet tillstyrkt, att provisorisk pensionsreglering kommer till stånd för vissa kategorier av övningslärare. Vid folk- och fortsättnings-skolorna utgå nämligen för närvarande mycket varierande pensioner, och i regel äro de också mycket otillfredsställande. Men de hälsa nog inte med samma glädje, att pensionsåldern har ökat från 60 till 65 år för de flesta övningslärarna, nämligen för lärarna i slöjd, teckning och hushållsgöromål. För övriga lärare är pensionsåldern 63 år. Endast för en liten del av övningslärarna, nämligen för dem, som tjänstgöra vid de högre allmänna läroverken och vid de högre kommunala skolorna, är pensionsåldern 65 år.

Motiveringen för den föreslagna höjningen av pensionsåldern till denna maximigräns är riksdagens principbeslut angående löneroglering för övningslärarna. Man baserar alltså denna pensionsreglering på detta principbeslut om löneroglering. I samband med denna löneroglering räknar man med inrättande av kombinerade tjänster vid

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

olika skolformer, bland annat vid dessa högre skolor. Dessa tjänster beröra emellertid maximalt 20 procent av hela övningslärarkåren. Man frågar sig då, varför tjänstgöringsförhållandena för en så liten del av kåren skola behöva förändra en så drastisk höjning av pensionsåldern för hela kåren. Folkskollärarna avgå ju vid 63 års ålder.

Gemensamt för alla lärare är dock barnen och deras bästa. Man måste ifrågasätta, om lärarna vid den nu föreslagna höga pensionsåldern kunna följa med den moderna aktivitetspedagogiken. Den moderna undervisningsformen kräver både fysisk och psykisk rörlighet hos läraren, inte bara hos folkskolläraren utan också hos övningsläraren. Vi måste komma ihåg, att elevernas intresse för skolarbetet står och faller med läraren. Vi ställa stora krav på nutidens lärare. De ha många problem att bemästra, inte minst i den uppfostringskris vi nu leva i. Tidsläget medför en stark press och hets i arbetslivet. Det återverkar också på det uppväxande släktet. Läraren har därför ett mycket svårt material att arbeta med. Det blir ofta en mycket kraftig irritation hos lärarna, framför allt hos de äldre.

Särskilt övningslärarna arbeta under mycket svåra förhållanden. De ha huvudsakligen att undervisa i de högre klasserna, där de nästan uteslutande få hand om barnen i brytningsåldern, den ömtåligaste åldern. De ungdomarna måste mötas med förståelse och inte av en uttröttad och uteschad lärare. Övningslärarnas dagliga arbete är också synnerligen betungande genom det ständiga ombytet av elever. En övningslärare vid folkskola i Stockholm t. ex. kan ha ca 250 elever per vecka att undervisa, medan en klasslärare endast har ett 30-tal. Vissa av övningslärargrupperna föra dessutom en ambulerande tillvaro med en tjänstgöringstid av kanske sex, sju veckor på samma

plats och ombyte av tjänstgöringsort kanske sex, sju gånger per år. Dessutom äro ofta arbetslokalerna mycket dåliga.

Under sådana förhållanden kan en övningslärare inte arbeta till 65 års ålder. Sjukdomsfrekvensen ökar väsentligt för denna grupp redan vid 55-årsåldern. Jag kan inte bevisa det med några siffror, men jag vet, att i Stockholm ökas den väsentligt i dessa ålders-kategorier. Det kan därför ifrågasättas, om man vinner något med att höja pensionsåldern för dessa lärare. De ha alltid behandlats styvmoderligt av riksdagen i lönehänseende. På grund av de uttalanden, som gjorts i riksdagen under 1949, hoppas vi, att 1948 års riksdags principbeslut om lönereglering för övningslärarna kommer att genomföras fr. o. m. den 1 juli 1950. Nu ställas emellertid dessa lärargrupper åter i skottgluggen genom att få sin pensionsålder så avsevärt ökad. Även om det är fråga om en provisorisk pensionsreglering i avvaktan på utredning, hade nog dessa grupper väntat en bättre förståelse vid utskottsbehandlingen. I den nya skolan vill man ju främja undervisningen i de praktiska yrkena, men vem skall ta hand om denna utbildning, om de statliga åtgärderna äventyra nyrekryteringen av respektive lärargrupper?

De övriga spörsmål, som ha framförts i vår motion, ha behandlats både i utskottsutlåtandet och i reservationen. Man säger sålunda, att de måste underkastas grundlig prövning i samband med den statliga löne- och pensionsregleringen. Jag hoppas därför, att man vid behandlingen av dessa frågor tar hänsyn till dessa lärargrupper.

Herr talman! Under åberopande av vad jag nu anfört ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan under B och bifall till reservationen av herr Lundqvist m. fl., vad beträffar mom. B, enligt vilken man önskar pensionsåldern sänkt från 65 till 63 år.

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr FAST: Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över det uttalande bankoutskottet gjort angående underläkarnas pensionering. Man har utgått ifrån att man icke skall behöva avvakta den stora utredningen rörande avgränsningen utan kan taga denna fråga separat. Jag vill framhålla vikten av att så sker. I olika sammanhang ha vi inom Landstingsförbundet gjort oss påminta för att få med underläkarna i pensioneringen. Det har hittills icke lyckats. Vi ha emellertid gjort vad som varit möjligt, och jag vill fästa uppmärksamheten vid att det även med bästa vilja i världen icke låter sig göra att ordna pensioneringen kommunalt för denna grupp. Det är dessutom så, att från ifrågavarande kår rekryteras över huvud taget hela tjänsteläkarkåren. Och jag vill understryka, att man, om man tager med underläkarna, icke får glömma de biträdande överläkarna. Jag har ansett, att tiden borde vara mogen för att låta dem redan nu få inträde i statens pensionsanstalt. Å andra sidan förstår jag skälet till att så icke kan ske, nämligen att deras tjänster icke äro reglerade utan av personlig karaktär. I den framställning om revision av sjukhuslagen, som ligger på Kungl. Maj:ts bord, ha emellertid Stadsförbundet och Landstingsförbundet gjort sig till talesmän för den uppfattningen, att där det finns behov av biträdande överläkare, sådan tjänst skall inrättas med allmänt ansökningsförfarande, så att det icke blir det godtycke som för närvarande råder i fråga om dessa tjänster.

Jag skall så säga några korta ord om den stora stridsfrågan här, nämligen om möjligheterna för landstingen och kommunerna att ge tilläggspensioner. Man har i detta sammanhang sagt, att den kommunala självbestämmanderät-

ten skulle komma att kränkas. Det är tydligen befattningshavargrupperna som anse att det föreligger en sådan kränkning. Kommunerna anse det icke utan betrakta saken så, att när staten övertager pensioneringen, vilket sker i samförstånd med kommunerna, skola dessa avstå från sin rätt och icke blanda sig i saken. Jag tror att man skall skjuta åt sidan talet om kränkningen av den kommunala självbestämmanderätten i detta sammanhang. Jag vill som min mening säga, att man får besluta sig för det ena eller det andra, antingen den statliga pensioneringen eller den kommunala. Jag är icke beredd att för dagen taga ställning till vilken linje som är den klokaste och förmånligaste, men jag lutar nog närmast åt den uppfattningen, att man borde göra statens pensionsanstalt till en verkligt stor pensionsanstalt och låta alla befattningshavargrupper inom de områden, som staten har ett intresse i, få inträde i pensionsanstalten. Det är nog den ståndpunkt man allmänt intagit bland kommunalmännen. Men att låta staten vara den som sköter om pensioneringen och sedan anse att man skall förhandla sig fram till kommunal tilläggspension är en orimlig ståndpunkt. De ifrågavarande grupperna ha ju blivit jämförda just med de statliga befattningshavarna, och det är från den utgångspunkten man valt pensioneringsgrunderna. Om man började ge kommunala pensions-tillägg, skulle det bli en oerhörd orättvisa i förhållande till de befattningshavare som icke ha kommunala huvudmän. Men detta ser man bort ifrån.

Man har sagt, att detta innebär att vederbörande skulle få avstå från den rätt de för närvarande ha. De avstå icke från någon rätt. Det är precis det-samma som att säga att dessa grupper icke skulle ha förhandlingsrätt. Detta är icke med verkliga förhållandet överensstämmande. Det är ju så, att de förhandla med staten om både löner och

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

pensioner, och det hela har helt enkelt överflyttats på staten. De få väl göra sig påminta, när de ha några framställningar att göra, och taga upp förhandlingar med staten. De ha sålunda icke förlorat sin förhandlingsrätt, utan det har bara blivit en överflyttning.

Vidare heter det, att det bara är under en övergångstid, medan den stora utredningen pågår, som man vill ha denna rätt, som man tydligen själv icke tror leder till någonting. Om man menar allvar, har man naturligtvis förhoppningar att på ett eller annat sätt få fram kommunala tilläggs pensioner. Men hur blir det, när utredningen är färdig? Då ha vi ett brokigt system med olika pensionsbelopp. Jag vill påpeka, att man träffat vissa överenskommelser om att i olika sammanhang uppträda likformigt från statens, landstingens och städernas sida. Man har känning med varandra och är i färd med att utse särskilda förhandlingsdelegationer. Skulle man då skjuta pensioneringsfrågan alldeles åt sidan från detta samarbete? Vart skulle det taga vägen? Systemet skulle, så vitt jag förstår, bli utomordentligt brokigt och leda till mer eller mindre anarki.

Sedan skulle jag vilja säga, med anledning av att man här gör sig till talesmän för dessa grupper, att det är andra stora grupper som icke alls få någon pension utöver folkpensionen. För närvarande pågår en utredning angående s. k. arbetarpensioner. Men vi veta hur besvärlig denna fråga är och vilka kostnader en sådan pensionering skulle medföra. »Ja», säger man från befattningshavarorganisationernas sida, »varför föra detta på tal nu? Den saken få vi besluta om vid en senare tidpunkt. Vi vilja visst icke vara med om att hålla igen.» Mina damer och herrar, det är ju ändå på det sättet, att vi icke ha mer än en kaka att dela. Det tjänar ingenting till att försöka dela mer än vi ha. Taga vi för stora bitar till som-

liga, blir resultatet, att de andra bli utan. Så har det varit hittills, och så kan det bli också i fortsättningen. Jag har icke kunnat underlåta att i detta sammanhang också föra fram just dessa grupper en liten smula.

Herr talman! Varken från landstingens eller städernas sida anser man den kommunala självbestämmanderätten kränkt genom vad som föreslås av utskottet. Man önskar helt enkelt icke få denna förhandlingsrätt utan anser, att har man överlämnat saken till staten, få befattningshavarna i vanlig ordning göra sig påminta hos staten och förhandla om sina pensioner. Jag är livligt övertygad om att den fortsatta utredningen i fråga om såväl avgränsningen som andra punkter kommer att visa sig mycket besvärlig och ganska tidsödande. Det är självklart att i vissa delar kunna förslag läggas fram — t. ex. beträffande de grupper jag inledningsvis berörde — utan att man avvaktar hela utredningens resultat. Men i nuvarande läge gör man klokt i att icke öka förvirringen utan söka bibehålla den klarhet som hittills rått på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Olsson* i Mellerud.

Herr *GUSTAFSON* i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Den siste ärade talaren nämnde, att omsorgen om kommunernas självbestämmanderätt kommer från befattningshavarna och icke från de kommunala arbetsgivarna. Det är helt naturligt, att herr Fast som representant för arbetsgivarna i denna situation ser till dessas intresse. Men jag anser att man också måste taga hänsyn till de stora tjänstemannagrupper, som det här är fråga om. Herr Fast säger, att man måste bestämma sig för om man skall ha kommunal pension

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

eller statlig och hur man skall lägga pensionsreglementena. Det är detta utskottet vill ha utrett. Det är denna utredning vi vänta på. Vad vi reservanter mena är, att man under utredningstiden icke bör ändra på den möjlighet som redan finns enligt det gamla reglementet för statens pensionsanstalt att bevilja kommunal tilläggs pension.

Min värderade utskottskamrat herr Nilsson i Landskrona sade, att reservanternas förslag skulle vara en spekulation och att det skulle ställa saken på huvudet. Jag skulle tro att tjänstemännen t. ex. i Stockholms stad måste anse att propositionen ställer saken på huvudet. Jag skall taga ett enda exempel. Om man jämför en sjuksköterska och ett första kontorsbiträde i lönegrad 10, finner man att sköterskan, som är pensionerad i statens pensionsanstalt, mellan 60 och 67 års ålder får 337 kronor mindre i pension än kontorsbiträdet. Efter uppnådd ålder av 67 år skulle sköterskan få 1 129 kronor mindre i pension än kontorsbiträdet. Båda ha samma lön, men sköterskan, vars verksamhet anses vara så viktig, att hon skall få förmånen att bli pensionerad i statens pensionsanstalt, får 1 129 kronor mindre i pension, trots att båda ha samma arbetsgivare. Det är naturligt att en sköterska hellre jämför sig med en befattningshavare hos samma arbetsgivare än med en statlig befattningshavare. Jag tycker att detta talar för bifall till reservationen.

Sedan skulle jag vilja säga om pensionsåldern för de grupper fröken Ager talade om, att man väl i det fallet borde kunna komma överens. När departementschefen föreslagit en sänkning av pensionsåldern från 65 år till 63 år för lärarinnor vid seminarier för utbildande av lärarinnor i hushållsgöromål dels vid Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, dels vid Lanthushållningsseminariet å Rimforsa, borde kammaren kunna i avvaktan på utredningens för-

slag gå med på reservationen i denna punkt.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Om man tror att man skall kunna skapa rättvisa och jämnhet genom det förslag som reservationsvis framförts, är det ett stort misstag. Orättvisan kommer att i lika hög grad vara gällande mellan å ena sidan de kommunalt anställda, under förutsättning att kommunerna ge tilläggs pension, och å andra sidan de statligt anställda som pensioneras i statens pensionsanstalt. Det går icke att skapa rättvisa efter en så enkel linje som den man här velat göra sig till talesman för. Är man icke beredd att i dag taga ställning till hur denna anstalt skall se ut, bör man icke öka förvirringen under utredningstiden utan åtminstone försöka hålla linjerna så klara, att man icke blir bunden.

Jag vill vidare påpeka, att de grupper man här tycker synd om äro just de, som under åtskilliga år voro ensamma om att ha sin pensionsfråga reglerad. Det är först under de senare åren man kommit fram till pensionsreglementen och överenskommelser för andra. Jag har själv efter fattig förmåga varit med om att skapa ett sådant reglemente för landstingets vidkommande. Jag menar att man icke skall se bort ifrån de förmåner dessa grupper haft, förmåner som andra helt och hållet saknat.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Jag har till utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Detta betyder icke att jag står i opposition till hela utlåtandet utan endast att jag på en enda punkt har en annan mening än utskottet. Det gäller frågan om pensionsåldern för övningslärare och övningslärarinnor. Därvidlag har jag samma uppfattning som fröken Ager. Jag kan också stödja reservanterna i det uttalande de gjort, att en ordinarie

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

befattningshavare, som har högst ett års tjänstledighet för studier inom samma fack, skall slippa avräkna den tiden vid tjänsteårsberäkningen för erhållande av pension. I övriga punkter står jag helt och hållet på utskottets linje.

Jag skall här något beröra de två huvudfrågorna men icke gå in på detaljer. Jag skall yttra mig mycket kort, eftersom jag i stort sett kan instämma i vad herr Fast redan framhållit.

Vad tilläggs pensionerna beträffar, vill jag peka på att när för två år sedan de befattningshavare, vilkas pensioner vi nu diskuterar, fingo sin lönefråga ordnad, voro dessa mycket måna om att få lönerna fastställda i så nära anslutning som möjligt till statstjänarnas löner. Detta gick också igenom. När det nu gäller pensionerna, vill man icke alls titta åt statstjänarsidan utan enbart åt den andra sidan och jämföra sig med de kommunalanställda. Här skall således en princip tillämpas, när det gäller lönerna, och en annan princip, när det gäller pensionerna. Jag tycker inte att det är mycket enhetlighet i denna åskådning. Man jämför två pensionärer i Stockholm, som båda varit anställda hos Stockholms stad och befunnit sig i samma lönegrad men av vilka den ene är pensionerad genom SPA och den andre åtnjuter kommunal pensionering. Men varför skall man inte i detta sammanhang även göra jämförelser med statstjänaren? Skapar man rättvisa åt det ena hållet, så återstår ju att skapa rättvisa åt det andra. Vi ha ju tidigare i kväll diskuterat dyrortsgrupperingen. Någon sådan finnes ju inte när det gäller pensionerna. Nu vill man införa den om inte direkt på pensionerna i statens pensionsanstalt så dock på tilläggs pensionerna där. Jag vill bara understryka, att jag i detta fall helt står på utskottets linje.

Det är emellertid inte bara de nu angivna synpunkterna, som ha fört mig dit. Här talas om kommunernas själv-

bestämmanderätt och att man skall slå vakt om den. Jag har varit kommunalman i jämnt 30 år i år, och under de senaste åren ha vi i min hemkommun ställts inför problem på problem, när det gällt avlönandet av kommunala tjänstemän. Det kan ha gällt tjänster, som tidigare varit förtroendeuppdrag men nu blivit rena anställningstjänster, eller en del andra tjänster. Krav framställas undan för undan. Ibland tar man hänsyn till en viss personalorganisation, vid ett annat tillfälle till en inflytelserik släkt, och ibland sneglar man kanske mot nästa års val och frågar sig: Vad kan det få för betydelse om vi säga nej till detta krav eller gå med på det? Det är en beklaglig obeslutsamhet och undfallenhet, som på senare tid trätt fram i det kommunala livet. Jag tror, att det är en styrka framför allt för de små kommunerna att i detta hänseende ha bestämda direktiv från statens sida att följa. När vi få det, skall jag för min del hälsa detta som en verklig lättnad.

Jag skall vidare beröra det s. k. sammanfallandet av förmåner. När det gäller lärare veta vi ju, att när en pensionerad lärare tar ett vikariat, så får han mindre betalt än en ung vikarie. Lärarens ersättning reduceras på grund av att han har pension. För min del har jag inte funnit något orätt i detta och kan inte göra det nu heller. Visserligen kan det vara sant, att en och annan drar sig för att ta ett vikariat för den mindre avlöningen. Men det gäller dock ett fåtal, åtminstone på landsbygden — det kanske är annorlunda i de stora städerna. Även pensionerade distriktsköterskor och barnmorskor få vidkännas en reduktion av de sammanlagda förmånerna, då de ta ett vikariat, på så sätt, att lönen för vikariatet plus pensionen sammanlagt icke får uppgå till mer än vad de tidigare haft i lön. I detta fall göres emellertid reduktionen på pensionen. Vi

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

ha i utskottsutlåtandet sagt, att vi inte anse denna maximering innebära något stötande. Men vi ha gjort det uttalandet, att vi inte anse det rätt att avdraget göres på pensionen utan finna det bättre att denna förblir ograverad, men att lönen i stället reduceras. Maximeringen blir ju densamma, men det hela blir ordnat mycket mera praktiskt. Om en sjuksköterska eller en barnmorska nu tar ett vikariat, uppbär hon sin fulla pension vid månadens slut. Sedan inlöpa uppgifter till statens pensionsanstalt om att hon har vikarierat då och då. Då skall det för mycket uppburna beloppet återbetalas. Detta är en opraktisk anordning och medför mycket tidsödande uträkningar för alla dem som skola ha hand om saken. Det är naturligtvis en mycket enklare och rätare linje att låta pensionen vara ograverad och göra reduceringen samtidigt med att lönen utbetalas. Ingår då statsbidrag i lönen, är det ju en lätt sak att göra denna reducering samtidigt med rekvisitionen av statsbidraget. Det är alltså ur rent praktiska synpunkter som utskottet gjort detta uttalande, som vi förutsätta att man kommer att ta hänsyn till vid den blivande utredningen.

Jag skall inte gå in på några andra detaljer, fastän det ju vore frestande. Klockan är mycket. Jag vill med vad jag har anfört deklarerat att jag med undantag för förslaget om övningslärares pensionsålder ansluter mig till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Fröken HÖJER (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att få rätta till ett misstag som herr Fröderberg gjorde sig skyldig till. Han talade nämligen som om vår önskan att införa dyrortsgraderade tilläggs pensioner vore någonting alldeles nytt. Jag vill påpeka att

rätten att erhålla tilläggs pension har funnits hela tiden. Detta har också föranlett vissa kommuner, nämligen de större kommunerna, att bevilja tilläggs pension. Det är alltså ingenting som vi vilja genomföra här i kväll, och de små kommunerna ha ingenting med denna fråga att göra. Det gäller endast de kommunerna, som äro att hänföra till dyrortsgrupperna 4 och 5, inte några andra.

Sedan vill jag säga ett par ord om herr Fröderbergs uttalande att man, vad gäller vikariatslönen, skulle göra avdrag på lönen i stället för på pensionen. Ja, men det är just det förfarings sättet som alltjämt föreslås i utskottsutlåtandet, nämligen att ge Kungl. Maj:t möjlighet att reducera pensionen om vederbörande vikarierar, som vi motionärer ha vänt oss mot.

Sedan skulle jag vilja säga ett ord till herr Fast, som nyss talade om att det finns en grupp befattningshavare som länge haft pensionsförmåner, ända sedan 1919. Om det nu är så, att dessa befattningshavare få litet låga pensioner i förhållande till andra, så skulle det väl inte göra någonting, menade han, eftersom de i alla fall ha haft pensionsförmåner så länge. Då vill jag bara säga, att om dessa grupper ha haft pension länge, eller från 1919, ha de också länge haft pension som aldrig motsvarat lönen. Ty det ha de pensioner, de haft i statens pensionsanstalt, icke gjort. Ända ifrån första stunden sattes dessa belopp låga i förhållande till utgående löner, och ända till dags dato ha de varit kolossalt låga i förhållande till dessa löner. Så får exempelvis en sjuksköterska som befinner sig i 12:e lönegraden en pension som motsvarar 5:e lönegraden. Skola nu dessa befattningshavare för att de få räkna pensionsår ifrån år 1919 fortfarande stå kvar i en pension, som är lägre än andra anställdas? Jag kan inte se någon rättvisa i detta.

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

Herr FRÖDERBERG (kort genmäle): Herr talman! Det var intressant att höra att rätten att erhålla tilläggspension endast gäller orter i dyrortsgrupperna 4 och 5, d. v. s. större kommuner och inte de små kommunerna. Men vi känna igen från den kommunala verksamheten hur dylika ting smitta av sig. Det går som en epidemi från ort till ort. »Ha de så på den platsen, skola vi ha likadant här», säger man. Det är sådana ting vi kommunalmän äro rädda för.

När det sedan gäller om avdrag vid vikariatstjänstgöring skall ske på pensionen eller på lönen, har utskottet uttalat sig för att sådant avdrag bör ske på lönen. Det är klart utsagt i utskottsutlåtandet.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag har ingalunda sagt något om att de grupper fröken Höjer syftade på, därför att de haft pension längre tid, skulle de få lägre pension än vissa andra kommunalanställda. Jag har bara velat anföra vad jag sade som en bevisning för att denna grupp inte varit sämre ställd än andra utan varit gynnsammare ställd.

Sedan skulle jag bara vilja säga till fröken Höjer, att om det är så att pensionerna varit låga men det varit bara dessa grupper som haft pensionsförmåner längre tid, så bli inte pensionsförmånerna mindre för det.

Herr SKÖLDIN: Herr talman! De talare, som tidigare yttrat sig i denna fråga, ha genomgående motiverat sitt ställningstagande med att man önskade skapa rättvisa. I propositionen har man enligt mitt förmenande tillgodosett alla rimliga krav, då det gäller att skapa rättvisa. Förslaget innebär, att de till SPA anslutna befattningshavarnas pensionsförmåner förbättras så att de komma i paritet med motsvarande statliga befattningshavare. Det torde vara obe-

stridligt, att de pensioner, som utgått till dessa kommunala befattningshavare, varit låga. Detta har föranlett kommunerna att tillerkänna befattningshavarna s. k. tilläggspensioner. Nu ha vissa reservanter i utskottet i anslutning till vad i motioner yrkats önskat den ändringen att här ifrågasatta befattningshavare i stället för att jämsättas med statens skulle jämsättas med i kommunernas tjänst anställda och av dem pensionerade. Och denna förbättring skulle man enligt reservanternas förmenande åstadkomma genom att man gav kommunerna rätt att även framdeles utbetala tilläggspensioner, men utskottet har ansett att genom de föreslagna förbättringarna har man eliminerat skälet för att tilläggspensioner skola behöva utgå. Därest riksdagen skulle fatta ett beslut i enlighet med reservanternas yrkanden, skulle detta i realiteten innebära, att riksdagen förklarat, att de pensioner, som nu föreslås, äro för låga. Om riksdagen skulle biträda reservanternas förslag, torde väl detta innebära ett indirekt medgivande av att riksdagen vore beredd att förbättra de statliga befattningshavarnas pensionsförmåner. Såvitt jag kan bedöma borde konsekvensen bli, att riksdagen borde förfara på ett sådant sätt. Med reservanternas förslag att sänka pensionsåldern till 63 år för slöjd- och teckningslärare och även för sådana lärare, som undervisa i hushållsgöromål i folk- och fortsättningsskolorna, förhåller det sig på samma sätt. För motsvarande befattningshavare i statens tjänst är nämligen pensionsåldern bestämd till 65 år, och då har utskottet ansett att detta även bör få gälla för de i samma tjänsteställning varande kommunala befattningshavarna, som tillhöra SPA.

Man har sagt, att kommunerna skulle fräntagas sin självbestämmanderätt, därest man nu skulle förbjuda dem att lämna tilläggspensioner. Man borde na-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

turligtvis som kommunalman känna en väldig tacksamhet mot de damer och herrar, som vilja slå vakt om den kommunala självbestämmanderätten. Men är det ändå inte en något överflödigt omsorg, som ägnas kommunerna i detta stycke? I allt fall kan man icke spåra sådana farhågor i remissvaren från de kommunala instanser, som hörts i detta ärende. Jag delar i det stycket helt och fullt de synpunkter, som anförts av herr Fröderberg, att det här gäller en självbestämmanderätt, som inga kommunalmän komma att sakna. Jag är fullt övertygad om att om man skulle ge kommunerna den rätten, kommer den av tjänstemännen att utnyttjas för den saxning, som här under debatten omnämnts.

Tidigare har ingen berört vilka höjningar av pensionerna som det föreliggande förslaget innebär. Till sjuksköterskor utgår för närvarande en pension av 2 676 kronor. Denna pension kommer nu att för dem som äro i lönegraden Ca 10 höjas till 3 852 kronor, vilket är liktydigt med en höjning av 1 176 kronor. Pensionen utgår med detta belopp tills vederbörande fyllt 67 år. Då tillkommer folkpension, varigenom vederbörandes pensionsbelopp uppgår till 4 060 kronor. Till dem, som äro i lönegraden Ca 12, utgår för närvarande samma pension som förut nämndes eller 2 676 kronor. Men för dessa kommer en höjning att ske med 1 476 kronor, vilket innebär att dessa sjuksköterskor få en pension av 4 152 kronor. För distriktsköterskor, som nu ha en pension av 2 676 kronor, höjes denna till 4 308 kronor, och för en distriktsbarnmorska blir pensionen 4 152 kronor. För hemvårdarinnor höjes pensionen från ca 2 200 kronor till 3 048 kronor, för lasarettsläkare från ca 8 000 kronor till 10 248 kronor, för tandläkare från ca 7 000 kronor till 9 912 kronor. Man kan väl inte påstå att de föreslagna höjningarna äro då-

liga. Man kan heller inte säga att de pensioner, som komma att utgå efter detta beslut, äro sådana, att verkliga skäl för kommunala tilläggs pensioner härefter komma att föreligga. Och då återstår ingenting annat av reservanternas invändningar än det av dem påstådda ingreppet i kommunernas självbestämmanderätt. Denna sak har jag tidigare belyst.

Man har också sagt, att de befattningshavare, som tillhöra SPA, komma i en oförmånligare ställning i pensionshänseende jämfört med de befattningshavare, som äro direkt kommunalt anställda. Men som herr Fast redan sagt skapar man inte en mindre orättvisa genom att förfara på sätt som reservanternas föreslå, enär dessas förslag medför att de befattningshavare, som äro anslutna till SPA, härigenom skulle få en förmånligare ställning än de som äro anställda i statens tjänst och erhålla pensioner efter de bestämmelser som gälla för dessa.

Det har något berörts i diskussionen vad som står skrivet i utskottets utlåtande om poliserna. Det finnes ingenting härom i propositionen, utan det har under hand från pensionsanstalten gjorts framställning om att även denna sak skulle regleras. Framställningen har motiverats med hänvisning till förhållandena i en enda stad, nämligen Flen. Denna stad har förut varit landskommun. Vi ha den bestämmelsen i reglementet för pensionskassan, att befattningshavare i städer och köpingar inte få tillhöra SPA. Då Flen var landskommun tillhörde dess poliser SPA. När nu Flen blev stad, skulle de i kraft av denna bestämmelse ej längre få tillhöra SPA. Nu har emellertid Flens stad icke sina polisers pensionsförhållanden reglerade och intill dess denna sak blivit ordnad har utskottet med sin skrivning avsett att bereda vederbörande polismän i Flen möjligheter att tillhöra SPA. Mot det som nu skrivits i utskottets be-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

tänkande ha invändningar gjorts från polisorganisationens sida. Det har sagts — i likhet med vad herr Gustafson tidigare i diskussionen framhållit — att med utskottets skrivning skulle faktiskt de polismän, som genom Spångas inkorporering med Stockholm överflyttats i stadens tjänst, allt fortfarande kunnat kvarstå i SPA. Vi ha andra samhällen, som blivit städer, t. ex. Nacka m. fl., där förhållandena kunnat bliva desamma som förut nämnts om Stockholm men där poliserna ha sina pensionsförhållanden reglerade genom respektive städers försorg. Utskottets skrivning har också uttolkats på sådant sätt, att det nu skulle bli kommunerna eller polisdistrikten, som det heter, som skulle pröva, huruvida polismännen skola komma in i kommunens pensionskassa eller stå kvar i SPA. Jag vill emellertid förklara att det aldrig varit avsikten att utskottets utlåtande skulle kunna tolkas på detta sätt. Det skulle faktiskt kunna medföra, att vederbörande kommun hade rätt att låta sina poliser stå kvar i SPA för att slippa ifrån utgifterna för polisernas pensionering. Utskottet har aldrig avsett att man skulle kunna uttolka denna skrivning på detta sätt.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Herr Sköldin sade, att man genom de nya pensionerna har eliminerat skälet för tilläggspensioner, och han berörde att befattningshavarna fått avsevärt höjda pensioner. Det är sant att sjuksköterskorna haft orimligt låga pensioner och att de nu fått drägliga pensioner. Herr Sköldin nämnde att en sjuksköterska i lönegraden Ca 12 skulle få en pension av 4 152 kronor. Jag vill bara säga att en skötare i samma lönegrad på samma sjukhus nu får en pension av 4 458 kronor, vilket innebär att han före 67 års ålder har 300 kronor mer än vad sköterskan har. Efter 67 års ål-

der har sköterskan mer än 1 000 kronor mindre än vad skötaren har.

Anledningen till att jag begärde ordet var egentligen den, att herr Sköldin menade att ett bifall till reservationen på något sätt skulle innebära en uppmaning till kommunerna att teckna tilläggspensioner. Jag vill understryka vad jag tidigare sagt. Det göres här inte något uttalande om att kommunerna skola teckna tilläggspension, utan det gäller endast att undanröja ett förbud för kommunerna att göra detta, som finnes upptaget i propositionen.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Jag hade inte alls ämnat gå upp i denna debatt, men när nu diskussionen i den här frågan icke tycks taga slut, torde det vara på sin plats att det sägs något även om de grupper som ej alls ha sina pensionsfrågor ordnade. Jag vill erinra om att det är något år sedan riksdagen beslöt en skrivelse med begäran om utredning rörande pensionsfrågorna för de i privat tjänst anställda, för industriens folk o. s. v. Man har ännu inte hört något om den saken. Jag vill därför passa på tillfället att efterlysa detta och erinra om att det kan vara på tiden att man börjar se på dessa frågor.

Jag skall i detta sammanhang säga ett par saker. Det talas här om den orättvisa som sker när det gäller förhållandet mellan kommunalt anställda, som äro anslutna till kommunernas pensionskassor, och dem som äro anslutna till statens. Men det ligger ju ändå till så, att hela den kommunala pensioneringen för närvarande fullständigt hänger i luften. Här har i två år förhandlats mellan personalorganisationerna i kommunerna utan att man lyckats nå någon överenskommelse. I det läge som sålunda råder vet man praktiskt taget inte vilka skillnader som det kommer att bli mellan de olika kate-

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

gorierna. Jag vet att de städer och kommuner, som ha ordnat sitt pensionsväsen, äro dyrortsgrupperade. Detta är förmånligt. Men vi ha massor av kommuner i landet, som icke ha ordnat pensionsfrågorna alls, och det är den frågan som nu väntar på sin lösning och som vi i dag icke veta hur den kommer att lösas. Det är fullkomligt omöjligt att tänka sig att staten skulle ha två pensionsreglementen, ett för de statligt anställda och ett för de icke statligt anställda. Och ett reglemente, som vore förmånligt för de icke statligt anställda, skulle fullständigt skjuta sönder hela den statliga pensionsregleringen, något som skulle ske, om vi nu skulle acceptera den linje som vissa här företräda.

Jag vill här erinra om det jag började mitt anförande med, nämligen att vi ha stora grupper i landet, som inte ha några pensioner alls. De av kammarens ledamöter som på tisdagskvällen sågo den film, som är inspelad för att göra propaganda för stabiliseringen,ingo bevittna, hurusom nitare Johansson genom att stanna hemma från arbetet en måndag förorsakade att landet gick miste om 5 000 kg kaffe och jag vet inte hur många hundra liter bensin. Jag vill bara ytterligare understryka, att det kanske kan vara nödvändigt att någon gång diskutera förhållanden, som gälla nitare Johansson själv.

Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen till en början propositioner beträffande *punkten A. I*), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till mom. c) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande

de voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten A. I) i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit mom. c) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 56 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

På därå givna propositioner biföll kammaren härefter vad utskottet i *punkterna A. II) och III)* hemställt.

Beträffande *punkten B.* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda del dels ock på bifall till mom. e) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten

Pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

B. i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit mom. e) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg äskade emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 63 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten B.

Beträffande utskottets motivering framställde herr talmannen först propositioner beträffande sista stycket å s. 30 i utskottets tryckta utlåtande, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av den motivering i motsvarande delar, som föreslagits i mom. a) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Beträffande första och andra styckena å s. 32 i utlåtandet gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av den lydelse av motiveringen i denna del, som föreslagits i mom. b) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl vo-

tering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner första och andra styckena av bankoutskottets motivering å s. 32 i utskottets föreliggande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den lydelse av motiveringen i angivna delar, som föreslagits i mom. b) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 56 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i ifrågakvarande delar.

Vidare gav herr talmannen beträffande första stycket å s. 38 i utlåtandet propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i angiven del dels ock på godkännande av den motivering i motsvarande delar, som föreslagits i mom. d) i den av herr Lundqvist m. fl. avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

På därå given proposition blev slutligen utskottets motivering i övriga delar av kammaren godkänd.

§ 3.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets memorial:

nr 50, angående vissa ändringar i avlöningsbestämmelserna för de hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemännen; och

nr 51, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården, som yttrade: Herr talman! Vid voteeringen beträffande bevillningsutskottets betänkande nr 49 angående tilläggsskatten å bensin m. m. var jag närvarande och röstade i huvudvoteeringen för reservationen. Jag deltog också i rösträkningen, när sådan begärdes, och stödde därvid också reservationen. Emellertid måtte det ha varit något fel på mitt sätt att trycka ned knappen — vilket är det mest troliga, eftersom den fungerat riktigt sedan vid de fortsatta voteeringarna — eller också något annat fel, som jag inte kan förklara. På den fotografiska plåtån är jag icke med, eller rättare sagt betecknad såsom frånvarande. Jag har velat meddela detta, herr talman, för att anmäla hur jag röstade i den berörda frågan.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande

förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe m. m.; och

nr 388, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m.; samt

från bevillningsutskottet, nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att fru Disa Västberg på grund av sjukdom (övre luftvägsinfektion) rekommenderas sjukledighet och vila tiden 30/11—7/12 1949.

Stockholm den 30 november 1949.

Eric Hermansson

Leg. läk.

Kammaren beviljade fru Västberg ledighet från riksdagsgöromålen från och med innevarande dag till och med den 7 nästkommande december.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.01 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.

Torsdagen den 1 december.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Svar på interpellation ang. avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Hanssons i Skegrie interpellation angående avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar.

Svaret hade i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och herr statsrådet Nilsson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i detsamma.

Det i kammaren utdelade svaret hade följande lydelse:

Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Hansson i Skegrie frågat mig om jag observerat, att den belysning av typen »Sealed Beam» som finns på vissa bilar icke kan avbländas på ett tillfredsställande sätt, samt huruvida jag är villig att vidtaga åtgärder för att undanröja denna riskfaktor för trafiken.

För att klarlägga frågan skall jag först lämna några upplysningar om konstruktionen av Sealed beam. Dessa strålkastare förekomma huvudsakligen på bilar, som efter krigets slut importerats från Amerika. Det utmärkande för Sealed beam i dess ursprungliga utförande är att reflektor och glas bilda en lufttät enhet. Glödlampor i vanlig bemärkelse saknas, och glödtrådarna för hel- och halvljus ligga fria inuti strålkastaren. Fördelen härmed är framför allt, att den ömtåliga reflektor-

ytan är effektivt skyddad mot damm och fuktighet. Till Sverige importerade bilar ha emellertid i allmänhet varit utrustade med en modifierad typ av Sealed beam, som är försedd med särskild glödlampa och där glas och reflektor ej bilda en sluten enhet. Lampan, som ej är utbytbar, har glödtrådarna arrangerade på samma sätt som i den förstnämnda typen. Vid avbländning av Sealed beam riktas strålknippen nedåt och något åt höger, det senare sammanhängande med att strålkastarna äro byggda för högertrafik.

De allra flesta bilarna med Sealed beam-belysning äro typtesiktigade. Bilbesiktningmännen ha också vid besiktning godtagit strålkastare av denna typ. Sedan ytterligare erfarenhet nu vunnits om bländningsegenskaperna hos ifrågavarande belysning, har emellertid, enligt vad jag inhämtat, viss tveksamhet om dess lämplighet uppstått bland besiktningmännen. Man har från detta håll bl. a. framhållit, att bilägarna i allmänhet icke brytt sig om att utnyttja den möjlighet till förbättring av avbländningen, som föreligger genom justering av strålkastarnas inställning.

Statspolisintendenten har meddelat, att statspolisen vid flygande besiktning under mörker kunnat konstatera att halvljuset på Sealed beam är otillfredsställande. Det har emellertid mött svårigheter att vidtaga effektiva åtgärder däremot av den anledningen, att man icke haft möjligheter att objektivt fastställa, när ett halvljus skall anses vara bländande. I samarbete med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har statspolisen sökt konstruera vissa anordningar som skulle möjliggöra ett sådant bedömande, men försöken ha hittills icke givit godtagbara resultat.

Även väg- och vattenbyggnadsstyrel-

Svar på interpellation ang. avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar.

sen har den uppfattningen, att det finns fog för klagomålen över Sealed beam. Orsaken till det bländande halvljuset kan visserligen, framhålles det, ligga i felaktig inställning i höjddled av strålkastarna, men konstruktionen är sådan att det är tveksamt, huruvida fullt tillfredsställande avbländning står att erhålla utan att avsevärt försämra hel-ljuset. Styrelsen har vidare anfört, att om andra åtgärder icke befinnas lämpliga, kan man bli nödsakad att, i likhet med vad som redan skett exempelvis i Norge och Schweiz, helt förbjuda användningen av Sealed beam. I praktiken skulle åtgärden taga form av ett föreläggande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till bilinspektörerna, att efter viss fastställd tidpunkt inga bilar försedda med Sealed beam skulle få godkännas vid besiktning. Vidare skulle vid flygande besiktning efter viss tidpunkt eftersyn föreläggas på bilar, försedda med dylika strålkastare. Vederbörande motorfordonsägare skulle därigenom tvingas att utbyta Sealed beam-strålkastare mot sådana av annan, godtagbar typ. Verkställd utredning har givit vid handen, att ersättningsdelar finnas att tillgå i erforderlig utsträckning. Kostnaderna för utbyte av ett par strålkastare kunna beräknas till 60 å 80 kronor. Antalet fordon, som skulle drabbas av en sådan åtgärd, torde kunna uppskattas till minst 25 000.

Innan åtgärder av sådan ekonomisk omfattning vidtagas, bör emellertid ordentligt klarläggas, dels att det är uteslutet att genom justeringar eller andra mindre ingripande åtgärder nå ett tillfredsställande resultat med dessa strålkastare, dels att de ersättningsstrålkastare, som på sådant sätt framtvingas, verkligen innebära en avgjord förbättring i förhållande till Sealed beam, dels att åtgärden är tillräcklig, så att icke andra olämpliga belysningsanordningar lämnas orörda. Bedömandet försvåras därav, att bestämmelser rörande ljus-

tekniska fordringar på strålkastare för motorfordon saknas i Sverige.

Sealed beam är icke den enda belysningsanordning som verkar bländande. Även strålkastare av vanlig europeisk konstruktion kunna ha denna egenskap. Jämväl glasets utformning kan inverka. S. k. tvåtrådslampor kunna ge samma bländande halvljus som Sealed beam.

Statens väginstitut har i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och trafiksäkerhetsrådet igångsatt vissa undersökningar i de frågor som här berörts. Dessa undersökningar kunna väntas bli färdiga inom relativt kort tid.

Slutligen bör i sammanhanget också nämnas att Förenta Nationernas vägtrafikkonferens i Genève antagit en resolution rörande internationella prov i avsikt att få fram en standard för belysningsanordningar på motorfordon. Konferensen förordade, att Förenta Nationerna skulle vidtaga åtgärder för att möjliggöra provens utförande, och sådana prov ha enligt uppgift nu också igångsatts.

Sammanfattningsvis vill jag besvara interpellantens frågor på följande sätt. Strålkastare av typen Sealed beam ha vid den användning de hittills fått här i landet visat sig förenade med sådana olägenheter ur trafiksäkerhetssynpunkt, att det finns anledning överväga att förbjuda dem. Med hänsyn bl. a. till de ekonomiska konsekvenserna av en sådan åtgärd bör emellertid först klarläggas, om det är möjligt att genom justering av inställningen eller på annat sätt uppnå tillfredsställande resultat med dessa strålkastare samt vilka allmänna fordringar som böra uppställas på strålkastare för motorfordon. Undersökningar i dessa hänseenden pågå.

Härpå yttrade

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdeparte-

Svar på interpellation ang. avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar.

mentet för svaret på min interpellation. Även ber jag att få uttala min tillfredsställelse över att olika myndigheter synas vara i färd med att söka åstadkomma bättre förhållanden beträffande den trafikdetalj jag här berört. Jag vill på samma gång uttala min tillfredsställelse över att herr statsrådet sagt sig på alla sätt vilja påskynda dessa strävanden.

Jag blev nästan litet förvånad, när jag i svaret såg att det är icke mindre än ungefär 25 000 bilar, som nu köra omkring med trafikfarlig belysning. Det är ungefär 10 procent av alla bilar, om man endast räknar med personbilar. Den fara, som dessa bilar utgöra i trafiken för alla andra som färdas på vägarna, är ju så pass allvarlig, att det är nödvändigt att snarast vidtaga åtgärder för att eliminera den. Statsrådet påpekade att man först skall undersöka, huruvida en justering av ifrågasvarande strålkastare är möjlig, så att man därigenom kan åstadkomma en förbättring. På ett annat ställe i svaret sägs emellertid i ett yttrande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att man då riskerar att få en försämring av hellysbelysningen. Enligt vad jag erfarit vid samtal med experter på detta område tycks det, som om man hade ganska små möjligheter att få en förbättring till stånd enbart genom ändring av strålkastarnas inriktning. Skulle det därför inte vara möjligt att på detta sätt nå effektiva resultat, menar jag att man inte bör tveka om att helt förbjuda användningen av denna strålkastartyp, såsom man gjort i vissa andra länder.

Man kan kanske, som herr statsrådet här säger, tycka att det även är en viss kostnadsfråga. För egen del tycker jag ändå att det är en relativt blygsam historia. Dessa bilar betinga i allmänhet ett inköpspris av 10 000—15 000 kronor, och sätter man en kostnad på 60 å 70 kronor för en ny belysning i relation till

detta pris, är det ju en relativt billig historia, särskilt om man jämför den med de obetalbara värden, som löpa risker så länge man använder den ursprungliga belysningen. Alla som färdas på våra vägar och möta dessa Sealed beam-ljus tror jag äro överens om att man faktiskt, när man möter bilar med dessa ljus, kör vissa meter nästan i blindo och har mycket små möjligheter att upptäcka gående eller cyklande eller andra trafikanter. Jag anser att det är risk för alla mötande. Detta har, såsom jag framhållit i min interpellation, åstadkommit en irriterande ljuskonkurrens på vägarna. Andra bilister montera in starka ljus på sina vagnar för att kunna, som man tror, åtminstone neutralisera bländningsrisken. Men i stället ökar man faran på detta sätt. Detta faktum bör man också ta i betraktande, och ju längre det dröjer med åtgärder mot Sealed beam-ljuset, ju större kostnader åsamkas andra bilister genom påmontering av starkare ljus. Vill man gå längre, kan man ju säga, att om vi komma dit-hän att vi förbjuda Sealed beam-ljuset, så ha vi kvar dessa, om jag får kalla dem så, överbelysta bilar, som sedan i sin tur utgöra en fara för trafiken, såvida inte även dessa bilar avmontera dessa extra belysningsanordningar. Alla dessa poster, menar jag, får man skriva på Sealed beam-ljusets konto.

Jag vill även uttala min tillfredsställelse med det initiativ, som har tagits av Förenta Nationerna i syfte att åstadkomma en viss standard beträffande bilbelysningen. Det är ett steg i rätt riktning.

Ja, herr talman, jag noterar alltså med tillfredsställelse att olika myndigheter äro inställda på att åstadkomma en förbättring på detta område, och likaså noterar jag med tillfredsställelse att statsrådet är positivt inställd till dessa strävanden.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

§ 2.

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Anderssons i Björkäng interpellation angående säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats i kammaren, och herr statsrådet Ericsson lämnade nu endast en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det i kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Andersson i Björkäng frågat mig om jag observerat de påfrestningar på medborgarnas lojalitet, som skulle orsakas av medgivande till import av vissa varor, som inte äro nödvändiga för vår försörjning. Han har också velat veta om jag ämnar vidtaga åtgärder för att för framtiden säkerställa en handelspolitik, syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, producerade inom landet. Interpellanten har särskilt pekat på det enligt hans mening olämpliga i att medgiva import av bananer, vindruvor och apelsiner under tid, då vi ha överflöd på svensk frukt. Vidare har han påtalat, att man ämnade importera 800 000 kg helfet ost från Danmark, detta vid en tidpunkt då försäljningsförbud råder på likartad svensk vara och samtidigt som våra inhemska lager av helfet ost löpa risk att förstöras.

I anledning härav vill jag meddela följande.

Vad först beträffar det mera allmänna spørsmålet om import av varor, som icke representera något större värde för den svenska folkförsörjningen, förhåller det sig ju som bekant på det sättet, att vi i samband med de olika bilaterala handelsavtalsförhandlingarna nödgats förbinda oss att medgiva import av bestämda kontingenter av olika sådana varor. Dessa medgivanden torde oftast uppvägas av motsvarande förmåner för svenska exportvaror, beträffande vilka det eljest skulle bli svårigheter att erhålla importtillstånd i vederbörande land. I vissa fall kunna importmedgivandena också vara betingade av önskemål att erhålla ökade utfästelser för särskilt försörjningsviktiga importvaror. I och med att en kontingent inskrivits i ett handelsavtal, äro vi i allmänhet förpliktade att inom ramen för kontingenten medge import, förutsatt att importen icke står i strid med eventuellt föreskriven kontroll av priser och kvaliteter. Importen av bananer och vindruvor får ses mot bakgrunden av dessa allmänna förhållanden. I fråga om apelsinerna vill jag tillägga, att denna frukt även anses representera ett rätt viktigt försörjningsintresse; den saken åter speglas i bl. a. det förhållandet, att man fr. o. m. den 1 december ansett sig kunna ta med apelsinerna på den frilista, som gäller för import från vissa i Marshallsamarbetet deltagande länder.

Den import av färsk frukt, som sker även under tid, då vi ha överflöd på svensk frukt, torde till övervägande del avse sådan frukt, som icke konkurrerar med den svenska. Huruvida konkurrerande import skall kunna undvikas blir helt beroende av vilken prispolitik som föres av den inhemska fruktodlingen, och det blir nödvändigt för denna att tillämpa sådana priser, att onödig import icke kommer till stånd. Jag vill i det sammanhanget särskilt peka på att fruktodlingen åtnjuter ett ej oväsentligt tullskydd under den tid, då svensk

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

frukt i riklig mängd finnes att tillgå. För vindruvor, plommon, äpplen och päron utgå sålunda högre tullar under sista halvåret, medan för andra tider av året motsvarande gäller beträffande exempelvis jordgubbar och körsbär. Den högre tullen uppgår för plommon och vindruvor till 35 öre per kg och för äpplen och päron till 20 öre per kg. Vissa mindre betydelsefulla justeringar av dessa tullar ha överenskommit i samband med tullförhandlingarna i Ancey.

Vad gäller frågan om import av ost från Danmark vill jag nämna, att vi i 1949 års handelsavtal med detta land åtagit oss att licensiera import av 2 000 ton ost. För att möjliggöra vissa lättnader å dansk sida beträffande resandefrafiken till Sverige överenskomms vidare att — för det fall att de sammanlagda danska nettoutgifterna för detta ändamål skulle överstiga 10 milj. dkr. — man å svensk sida skulle utfärda importlicenser, svarande mot det överskjutande beloppet, i avräkning på en särskilt uppgjord varulista intill ett värde av högst 15 milj. dkr. På denna s. k. »turistkompensationslista» ingick bl. a. ett belopp för ost, motsvarande ungefär 500 ton. Villkoren för svensk licensgivning mot denna lista ha sedermera uppfyllts, varför den totala kvantiteten ost i avtalet uppgår till ca 2 500 ton.

Det förtjänar framhållas, att denna import icke utgör någon helt ny företeelse. Under åren 1947 och 1948 ha från Danmark införts betydande kvantiteter ost, ca 1 800 ton respektive 2 150 ton. Även under förkrigsåren förekom en viss, ehuru rätt begränsad ostimport från detta land. De ostkontingenter, som ingått i efterkrigsårens handelsavtal, voro, så länge vi alltjämt hade viss underförsörjning på matfettområdet, av betydande försörjningsintresse men torde numera — i likhet med kontingenter för frukt och liknande ting i andra avtal — vara betingade av handelspoli-

tiska skäl. Att, samtidigt som denna import tillåtits, försäljningsförbud införts för helfet ost av svensk tillverkning, sammanhänger med vissa särskilda omständigheter rörande den inhemska produktionen och lagerhållningen av ost.

Beträffande den svenska ostproduktionen förhåller det sig som bekant så, att under krisåren och fram till den 1 augusti i år med hänsyn till vår fettförsörjning någon tillverkning av helfet ost inom landet icke ägt rum. Under augusti och september medgavos mejerierna rätt tillverka sådan ost för export och från den 1 oktober är tillverkningen fri. Samtidigt har från sistnämnda dag försäljningsförbud för helfet ost införts. Anledningarna härtill äro flera.

Tillverkningen kunde endast upptagas successivt och vid sådana mejerier, som hade tillräcklig teknisk kunnighet. Produktionen kunde därför icke på avsevärd tid framåt beräknas täcka efterfrågan. Vidare är att märka att helfet ost kräver längre lagringstid än halvfet, nämligen 4 till 8 månader. Om man icke införde försäljningsförbud för helfet ost, kunde man vid fri marknad befara, att den helfeta osten trots kort lagringstid skulle undantränga den halvfeta osten. På grund av den halvfeta ostens begränsade lagringsduglighet skulle en sådan utveckling kunnat leda till lagringsförluster. Våra lager av halvfet ost äro rätt betydande. Enligt uppgifter, som lämnats av livsmedelskommissionen, uppskattas ostlagren per den 1 november till totalt 24 000 ton, varav 16 500 ton halvfet och 7 500 ton helfet. Den totala ostkonsumtionen uppgår till ca 50 000 ton per år och produktionskapaciteten torde för närvarande röra sig om en årskvantitet på ca 60 000 ton.

I belysning av dessa siffror ter sig ostimporten under 1949 relativt obetydlig. Hittills ha importerats sammanlagt ca 2 600 ton, främst från Danmark men i viss mindre utsträckning även från

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

Finland. Att märka är dock att denna import skett under första halvåret i år, då vårt försörjningsläge alltså kunde motivera en sådan import. Under tredje kvartalet har någon införsel icke skett. Sedan numera den danska »turistkompensationslistan» friställts för licensgivning, torde ytterligare ca 500 ton dansk ost komma att importeras. När man bedömer det rådande försäljningsförbudet för helfet ost av inhemsk tillverkning, är det sålunda endast sistnämnda kvantitet som är av intresse.

För att få en fullständig bild av läget får emellertid hänsyn även tagas till exporten. Hittills ha under året exporterats ca 1 000 ton, och i dagarna ha dessutom avtal träffats om försäljning till Tyskland av 700 ton och till Frankrike av 3 000 ton. Exporten torde sålunda kvantitetsmässigt komma att väl uppväga årets import. Den redan exporterade kvantiteten avser enbart halvfet ost. Av tysklandsleveranserna torde minst 60 procent komma att utgöras av halvfet ost och av leveranserna till Frankrike ca $\frac{1}{3}$. Våra affärer med utlandet i fråga om denna vara måste sålunda ur handelspolitiska synpunkter anses mycket fördelaktiga, då vi genom exporten intjäna valutor, som kunna användas för import av för vår försörjning angelägna varor, medan de valutor, som nu disponeras för importen, tillförts oss genom lättnader i den danska resandefrafiken till Sverige.

Av det sagda framgår, att den begränsade import av ost, som skett och kommer att ske under tiden för försäljningsförbudet för inhemsk helfet ost, är betingad av särskilda handelspolitiska förhållanden; denna import har icke i någon mån påverkat ställningstagandet till det temporära försäljningsförbudet.

I anledning av interpellantens fråga, om jag ämnar vidtaga åtgärder för en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för svenskpro-

ducerade varor, vill jag slutligen uttala, att jag på längre sikt hoppas på en återgång till fri import över allt vidare fält. Frågan, om avsättning då kan vinnas för inhemska produkter, blir i det hela beroende av våra produktionskostnader jämfört med förhållandena i andra länder. Rent principiellt vill jag även erinra om att den av krisförhållandena betingade importregleringen som sådan aldrig varit avsedd att tjäna några protektionistiska syften och att denna regel bör gälla även vid dess avskaffande. Emellertid göra sig särskilda synpunkter gällande beträffande sådana importvaror, som beröras av jordbruksregleringen, och det kan här bli nödvändigt att gå fram med viss försiktighet. Så länge vi upprätthålla en reglerad import och handeln i stort är lagd på bilateral bas, är det en självklar sak att i första hand säkra importen av försörjningsviktiga varor. Vid våra handelsförhandlingar kommer under sådana förhållanden helt naturligt hänsyn att tagas till sådana områden, där den inhemska produktionen helt eller delvis täcker behovet. Även om så sker, är det dock — som jag inledningsvis framhållit — icke praktiskt genomförbart eller med hänsyn till våra egna handelspolitiska intressen önskvärt att helt utsluta import av umbärliga varor.

Härefter yttrade:

Herr ANDERSSON i Björkäng: Jag ber att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för hans svar på min interpellation. Herr statsrådet har varit vänlig nog att inte i direkta ordalag utsäga, att han inte tror på mitt påstående att det frestar på medborgarnas lojalitet att medgiva import av varor, som vi redan ha i tillräcklig myckenhet, under det att vi i samhällssolidaritetsens namn få avstå från andra mycket begärliga varor. Men även om det inte i

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

svaret är direkt utsagt, så kan man dock mellan raderna utläsa att statsrådet hyser ett stilla tvivel på mina uppgifter härvidlag.

Jag anser det emellertid vara min plikt att låta det komma till regeringens kännedom, hur stora delar av vårt folk se på dessa spörsmål. Man börjar resonera så här: Vad tjänar det till att vi godtaga pris- och lönestopp, finna oss i byggnadsreglering och kafferansoneering, låta oss tryckas av konsumtions-skatter, t. ex. bensinskatten, och alltför stora direkta skatter för att åstadkomma samhällsekonomisk balans, när våra statsmakter vidtaga åtgärder eller underlåta att vidtaga åtgärder som verka i rakt motsatt riktning.

Herr statsrådet säger i sitt svar bland annat: »Vad först beträffar det mera allmänna spörsmålet om import av varor, som icke representera något större värde för den svenska folkförsörjningen, förhåller det sig ju som bekant på det sättet, att vi i samband med de olika bilaterala handelsavtalsförhandlingarna nödgats förbinda oss att medgiva import av bestämda kontingenter av olika sådana varor. Dessa medgivanden torde oftast uppvägas av motsvarande förmåner för svenska exportvaror, beträffande vilka det eljest skulle bli svårigheter att erhålla importtillstånd i vederbörande land. I vissa fall kunna importmedgivandena också vara betingade av önskemål att erhålla ökade utfästelser för särskilt försörjningsviktiga importvaror.»

Detta är ett mycket vackert talesätt, som omskrivet på mitt mera realistiska skulle låta så här: För att ha möjligheter att tvinga andra länder att köpa varor, som de inte ha behov av, förbinda vi oss att från dem köpa onyttiga varor. På det sättet hjälps man åt att runt om i världen binda arbetskraft för att producera onyttiga varor som ingen vill ha, under det att brist råder på livsmedel och andra nyttigheter. Borde inte

vårt land efter måttet av sin förmåga bidra till en omställning av arbetskraften till nyttig produktion genom att avvisa dylika affärer med okuranta varor?

Vad angår frågan att vi skulle nödgats ta emot import av vissa mindre umbärliga varor är det intet nytt argument i den handelspolitiska debatten. Jag vill emellertid ifrågasätta om detta argument har haft någon större betydelse under efterkrigsåren, då efterfrågan på våra exportvaror varit stor. För övrigt förefaller det märkligt att just Sverige skall ha så svårt att värja sig mot vad jag kallar onödig import. Jag menar att våra förhandlare varit för tillmötesgående när det gäller sådana medgivanden. Om dessa förhandlare finge bestämda direktiv, att utlandet inte har några större utsikter att få avsättning för varor som vi ha överskott på, skulle de starkare kunna motsätta sig krav på import av dylika varor. Jag tror att ett påpekande av denna innebörd, så att våra förhandlare finge full klarhet om statsmakternas inställning på denna punkt, skulle vara både värdefullt och nödvändigt.

Man får lov att förstå att de svenska fruktodlarna, som under de senaste åren nyplanterat rätt stora arealer, bli oroliga då man redan i augusti och september börjar importera färsk frukt trots årets ovanligt rikliga skörd. Under augusti 1949 — alltså vid den tid på året, då sommarfrukten här i landet börjar bli matnyttig — importerade vi 280 ton apelsiner, 1 201 ton bananer, 106 ton citroner, 71 ton cedrat- och grapefrukter, 3 ton vindruvor och 69 ton annan frukt. Under september månad, som är den sista månad för vilken det nu finns uppgifter om importen, importerade vi 571 ton apelsiner, 396 ton bananer, 24 ton citroner, 27 ton cedrat- och grapefrukter, 422 ton vindruvor och 72 ton annan färsk frukt.

Jag undrar om detta kan sägas repre-

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

sentera någon vidare kärv linje i svensk politik. Med tanke på de stora offer, som man på andra håll, exempelvis i England, får ålägga sig, kan det väl ändå ifrågasättas, om vi här i Sverige inte äro för slösaktiga, när vi anse oss ha råd att importera så mycket utländsk frukt under en tid, när den svenska produktionen mycket väl skulle kunna täcka behovet av frukt inom vårt folkhushåll.

Men inte nog härmed. Då den ovanligt varma hösten minskat möjligheterna att lagra höstfrukten, hade de ömtåliga sorterna behövt omsättas snarast möjligt och därför hade man från odlarhåll önskat, att importen inte tagit sin början före jul.

Det torde inte vara riktigt att säga, att den import av färsk frukt, som sker även under den tid vi ha överflöd på svensk frukt, är sådan som icke konkurrerar med den svenska. Det är väl tvärtom så, att varje slag av utländsk frukt, som införes i landet, försvårar avsättningen av den inhemska.

Statsrådets påstående att konkurrerande import kan undvikas genom att sänka priserna på den inhemska varan kan ju leda till att man slår ihjäl den ko man skulle mjölka. Man får nog inte blunda för att det betyder en hel del för vår handelsbalans, att vi ha en omfattande fruktodling i landet.

Herr statsrådet ville här göra gällande, att vi ha en ganska kraftigt tilltagen tull på frukt under den tid, när det finns som mest av svensk frukt. Även om dessa tullsatser voro lämpliga och rätt avvägda vid den tidpunkt, när de fastställdes, så undrar jag om de inte äro alldeles för låga med hänsyn till nuvarande penningvärde.

Vad ostimporten från Danmark beträffar, är det riktigt, såsom statsrådet här säger, att denna import inte är någon ny företeelse. Att man under åren 1947 och 1948 införde resp. 1 800 ton och 2 150 ton ost är ju intet att

säga om, därför att det då förelåg brist på ost under vissa tider av året. Där emot skulle säkerligen, om Lantbruksförbundet haft någon representant med då 1949 års handelsavtal med Danmark gjordes upp, våra förhandlare gjorts uppmärksamma på att den svenska ostproduktionen då visade tendens till en ökning, som icke kunde tillåta en import av samma storleksordning som under de närmast föregående åren.

Statsrådet anför i sitt svar som skäl för att försäljningsförbud införts för svensk helfet vara, att den helfeta osten skulle trots kort lagringstid vid fri marknad undantränga den halvfeta osten. Jag vill fråga statsrådet, om han icke tror att den importerade helfeta osten kommer att verka på samma sätt. Det tro åtminstone de jordbrukare, som i egenskap av styrelseledamöter i våra mejeriföreningar ha ansvaret för de alltför stora lagren av halvfet ost i landet. För dem ter sig inte ostimporten under år 1949 såsom relativt obetydlig, ty de veta att varje kilo importerad ost fördröjer avsättningen och ökar riskerna för förstörelse av de egna lagren. Den omständigheten att vi ha lyckats exportera en del ost kan i varje fall inte göra någon större skillnad. Kvar står fortfarande att det finns alltför mycket ost i lagren för att den skall kunna skötas på ett sådant sätt, att det inte uppkommer förstörelse. Man får också förlåta dessa jordbrukare, om de anse att den valuta, som tages i anspråk för att ytterligare öka de redan sprängfyllda ostlagren, med fördel skulle kunnat användas för import av varor, som det råder brist på här i landet — jag tänker på melass för foderändamål och socker.

Sedan jag lämnade min interpellation, har jag i min hand fått en skrift som heter »Sveriges varuinförsel från olika länder år 1948». Av den framgår att vi under år 1948 införde 609 957 kbm pappersved till ett värde av

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

27 885 344 kronor samt 80 038 kbm småtimmer till ett värde av 4 304 639 kronor. Jag vill fråga statsrådet: Vad fanns det för anledning att hit till detta skogrika land införa pappersved och småtimmer?

Till slut vill jag starkt understryka statsrådets uttalande att särskilda synpunkter måste göra sig gällande beträffande sådana importvaror, som beröras av jordbruksregleringen. I detta sammanhang ber jag att få hänvisa till 1947 års beslut om jordbrukets rationalisering, vari riksdagen slog fast att den inhemska jordbruksproduktionen skall erhålla ett gränsskydd gentemot utlandet. Jag anser för min del att detta gränsskydd borde omfatta även frukt- och trädgårdsodlingen.

Herr NORUP: Herr talman! I slutet av interpellationssvaret gör herr statsrådet ett uttalande, som det ur jordbrukets synpunkter skulle vara mycket värdefullt att få litet närmare utvecklat. Statsrådet säger nämligen på tal om importregleringen, att det är nödvändigt att motverka rent protektionistiska syften och att i stället eftersträva friare förhållanden på detta område. Statsrådet uttalar i detta sammanhang också en förhoppning om att de nuvarande handelsregleringarna skola kunna avskaffas.

Alla äro vi väl glada över att sådana regleringar, som ha kännbara verkningar för de enskilda medborgarna, kunna avvecklas. Men man får härvid inte glömma, att om det svenska jordbruket skall kunna få den ställning i samhället, som även från statsmakternas sida så ofta framhållits såsom önskvärd, så måste jordbruket få ett visst stöd, och de handelsregleringar, som gälla jordbruket, kunna därför inte sägas vara betingade av protektionistiska syften. De äro väl snarare dikterade av intressen som röra hela samhället. Jag

skulle emellertid nu gärna vilja ha ett mera bestämt svar av herr statsrådet just för att få klarlagt, om den förhoppning om ett friare handelsutbyte, som herr statsrådet uttrycker i interpellationssvaret, även innefattar att man hoppas få till stånd en import av jordbruksprodukter till konkurrerande priser.

1942 års jordbrukskommitté gjorde ju bl. a. det uttalandet, att beträffande andra varor än matfett och socker borde stöd utgå för en jordbruksproduktion motsvarande hela det normala avsättningsutrymmet. Beträffande matfett och de varor, som höra samman därmed, framhöll kommittén, att stöd borde lämnas åt en smörproduktion, motsvarande hela det normala avsättningsutrymmet med undantag för omkring 40 000 ton, som skulle utgöras av margarinråvaror. Den inhemska odlingen av oljevaxter beräknades i detta sammanhang ge ett tillskott på 10 000 ton.

Det är klart att osttillverkningen står i ett intimt samband med smörproduktionen, och man kan nog säga att det mycket stora ostöverskott, som vi i dag ha här i landet, till inte ringa grad beror på att matfettstransoneringen upphörde väl sent. Jag medger gärna att det var mycket svårt att bedöma, när man borde avveckla denna ransoneringsring, och det är inte heller såsom någon kritik jag påpekar denna sak. Men jag tror att det hade varit lyckligt, om man på ett något tidigare stadium hade låtit matfettstransoneringen upphöra, ty då hade det nog inte uppstått det överskott på smör och ost som sedermera uppkom.

När vi inom mejeriorganisationerna funno, att smörlagren började stiga, uppmanade vi mejerierna att tillverka mera ost. Jag skall dock villigt erkänna att även prisnoteringen på ost föranledde en del mejerier att öka ostproduktionen. Och i dag är läget faktiskt sådant när det gäller ostlagren, att man

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

på mejerihåll är allvarligt bekymrad. Den årliga konsumtionen av ost här i landet uppgår till ungefär 50 000 ton, och det finns för närvarande inte mindre än över 25 000 ton ost i lager. Av dessa siffror förstå nog kammarens ärade ledamöter, att situationen för de svenska mejerierna är rätt förtvivlad. Och det är väl inte att undra på om det åstadkommer irritation bland mejerifolket, om statsmakterna på kort tid tillåta import av 870 ton ost, när de svenska ostlagren äro överfyllda. Även för dem inom handeln och bland konsumenterna, som icke äro sakkunniga på området, förefaller det märkligt, att man på detta sätt importerar ost, när det finns så mycket inhemsk sådan i lager.

Statsrådet säger nu att denna import sammanhänger med det handelsutbyte, som vi ha med andra länder, och att den är en god affär med hänsyn till våra möjligheter att skaffa främmande valutor. Ja, glädjande nog har ju läget på ostmarknaden just nu ljusnat något därigenom att det träffats ett handelsavtal med Frankrike, som ger möjlighet för oss att ganska fort bli av med en del av den lagrade osten, och jag hoppas också att en affär på annat håll skall kunna avslutas inom de närmaste dagarna.

Men det är ändå med ett visst bekymmer, som man i detta sammanhang ser uttalandet om att ett friare handelsutbyte bör eftersträvas. Jag kan därför inte underlåta att erinra om att det väl dock varit till mycket stort gagn för hela vårt samhälle, att vi ha haft en jordbruksproduktion, som kunnat tillgodose den inhemska konsumtionen i så hög grad som fallet varit under senare år. Inte minst chefen för handelsdepartementet skulle nog i dessa devalveringstider, när den svenska kronan fallit i värde, ha fått mycket stora bekymmer, om vårt land varit hänvisat till att importera en hel del jordbruks-

produkter, inte bara ost utan även andra varor. Utvecklingen skulle kanske då ha ställt inte bara statsmakterna utan även de enskilda medborgarna inför mycket allvarliga ekonomiska problem.

Inom jordbruket har det under senare år varit en allmän strävan att försöka åstadkomma så stor produktion som möjligt. Man frågar sig då, om tidpunkten verkligen är lämplig att minska på skyddet för det svenska jordbruket. Att döma av de uttalanden, som här göras, verkar det ju som om det resonerades på det sättet, att nu har moren gjort sin plikt, nu kan moren gå. Jag undrar emellertid om de förhoppningar om friare förhållanden, som nu kommit till synes och som jordbruket för sin del inte kan godtaga, verkligen delas av regeringen. Jag ber i detta sammanhang att få erinra om ett uttalande, som gjordes av nuvarande finansministern, statsrådet Sköld, då han var jordbruksminister. Han säger att »vad angår de synpunkter, som böra vara vägledande vid en dylik malsättning, torde det i princip knappast råda någon meningsskiljaktighet om att jordbruket ej — liksom ej heller någon annan näringsgren — kan göra anspråk på att statsmakterna enbart för tillvaratagande av näringsgrenens egna intressen skola söka att inom densamma uppehålla en produktion eller bevara en befolkning av viss storlek». Det må nu vara hänt — det kan ju inte jordbruket begära. Men så fortsätter han: »Emellertid vill jag här framhålla att jag, såsom torde ha framgått redan av vad jag tidigare anfört, i likhet med kommittén anser att man vid uppdraget av riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken ej bör utgå från ett antagande om att det svenska jordbruket — därest dess utövare skola erhålla en ersättning för sitt arbete som är likvärdig med den jämförliga befolkningsgrupper erhålla — inom överskådlig tid skall bliva konkurrenskraftigt i för-

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

hållande till de stora jordbruksländerna vare sig på världsmarknaden eller, annat än i begränsad omfattning, på hemmamarknaden.»

Här är alltså klart utsagt, att man inte på lång tid kan räkna med en fri handelsutveckling i vårt land när det gäller jordbruksprodukter. Jag vore därför mycket tacksam, om statsrådet Ericsson ville förtydliga det uttalande, som han nu gjort om större frihet när det gäller handelsutbytet. Statsrådet säger ju visserligen att man måste ta en viss hänsyn till jordbruket, men det vore tacknämligt att få veta, om han fortfarande är beredd att stödja det uttalande av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, som jag här citerat och som gjordes i en proposition; som sedermera vann riksdagens godkännande.

Såsom herr Andersson i Björkäng här påpekat, kommer säkerligen det interpellationssvar, som statsrådet lämnat, att väcka rätt mycket bekymmer bland de svenska fruktodlarna. Jag anser för min del att det finns anledning för statsmakterna att skydda även fruktodlarna. Fruktodling är en lämplig binäring för det ofullständiga småbruket, och i stora delar av vårt land är det säkerligen fruktodlingen, som ger innehavarna av sådana jordbruk möjlighet att existera. Om det nu skulle komma till stånd en import, som tar bort dessa förtjänstmöjligheter, skulle man nog bli ganska besviken på det hållet. Den småbruksutredning, som för närvarande arbetar, lär också vara inne på den linjen, att småbrukarna böra uppmanas att i större utsträckning än tidigare gå in för fruktodling som binäring. Det är därför nödvändigt att det från regeringshåll göres ett sådant uttalande, att man inom småbruket vågar sig på en sådan sak som fruktodling, som dock kräver flera års förberedelser och vissa kapitalinvesteringar innan man kan börja skörda.

Herr talman! Det var endast dessa synpunkter som jag nu ville framhålla. Jag vore, som sagt, tacksam om statsrådet här ville lämna ett något klarare besked än han gjort i interpellationssvaret.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Min avsikt har ingalunda varit att deklarera några nya principer i fråga om den svenska jordbrukspolitiken, och hade herr Norup läst mitt svar och i det samma inlagt den innebörd som jag utgått ifrån skulle ligga i det, hade han funnit att jag framhållit, att principiellt skall man inte kunna åberopa importregleringen för några protektionistiska syften. Med andra ord, man skall inte kunna säga att man vill att den importreglering, som vi nu ha haft till följd av valutavårigheter och som till sina verkningar varit ett skydd för det svenska näringslivet under viss tid, skall fortsätta. Denna importreglering har inte kommit till för att fylla dylika syften. Men jag tillade att när det gäller import av varor av samma slag som de som falla under jordbruksregleringen, då får man lägga delvis andra synpunkter på frågan. Herr Norup känner också till att vi både här i riksdagen och på andra ställen äro fömligen ense om att man icke kan öppna vårt lands gränser för en fri import av jordbruksprodukter. Vi ha också i internationella sammanhang hävdat samma synpunkter. Jag tänker på Havannastadgan och liknande överenskommelser.

Vad jag sagt här är alltså ingenting nytt. Man har på en hel del håll kanske varit böjd att tycka, att den minskade konkurrens, som rått under kriget och efterkrigsåren, varit så gynnsam för företagsamheten, att den bör upprätthållas även i fortsättningen oavsett våra valutaförhållanden. Det är detta som jag menar är felaktigt, och det bör

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

sågas ifrån klart och tydligt att dessa regleringar skola avskaffas i den mån våra valutaförhållanden och förhållandena i övrigt det medge. Glädjande nog har t. ex. industriens huvudorganisation sagt att man rent principiellt har samma uppfattning, att denna importreglering inte skall behållas bara för att tjäna detta ändamål. Jag hoppas med detta ha givit herr Norup svar i huvudfrågan.

Jag blev överraskad, när jag hörde herr Anderssons i Björkäng anförande. Han synes föreställa sig att det skulle kunna gå an att en gång för alla säga ifrån, att nu köpa vi bara sådana varor som vi ha alldeles speciellt intresse av, och så skulle det hela vara klart. Jag undrar om herr Andersson skulle kunna utföra en sådan prestation, om vi utsåge honom till handelsförhandlare. Kan det inte tänkas att det finns skäl för att ta viss hänsyn till motparten även med hänsyn till våra egna intressen? Det är ett typiskt förhållande detta, som herr Andersson berört, med importen av ost från Danmark. Det är ju så att vi ville underlätta för danskarna att resa till Sverige och uppehålla sig här. Vi ansågo att det var ett intresse både för oss här i Sverige och för danskarna. Nu sade emellertid danskarna, när vi förhandlade med dem: Vi ha inte råd att offra hur mycket som helst på denna resetrafik till Sverige; vi äro beredda att offra ett visst antal miljoner, men det räcker inte utan då få vi upprätthålla restriktionerna och kunna inte tilldela danska medborgare den valuta som de önska få, men under förutsättning att vi få exportera ett visst slags varor, s. k. mjuka varor, skulle vi kunna träffa en uppgörelse. Osten var en av de bättre varorna, och jag ansåg därför att det var en naturlig sak att vi skulle acceptera vad danskarna föreslog. Nu säger herr Andersson att vi kunde väl ha köpt andra varor i stället, melass och socker.

Ja, herr Andersson, vi köpa socker från Danmark, men danskarna kunna inte leverera större kontingenter än de, som finnas angivna i handelsavtalet. Det går alltså inte att komma fram den vägen.

När herr Andersson sedan gör det uttalandet, att det är nästan obegripligt att statsmakterna kunna förstöra vår handelsbalans och försämra vår ekonomi på detta sätt genom att köpa varor, som vi ha överflöd på själva, i stället för att köpa mer av de varor, som vi ha brist på, så förstår väl herr Andersson att vi inte öka belastningen eller svårigheterna för det svenska jordbruket genom att köpa ost från Danmark, när vi samtidigt exportera en större kvantitet. Jag föreställer mig att denna export är ett intresse för det svenska jordbruket på längre sikt. Genom denna metod, herr Andersson, ha vi möjlighet att få just de värdefulla varor, som herr Andersson önskade att vi skulle importera. Dem kunna vi köpa från västzonen i Tyskland och från Frankrike. Om vi inte kunna öka vår export, skulle importen från dessa länder bli mindre. Hela det internationella varuutbytet syftar ju till att man skall uppnå en arbetsfördelning och kunna skaffa sig de varor som äro nödvändiga. Går det inte på ett håll, få vi köpa dem på ett annat.

Om jag skall tillägga någonting ytterligare, vill jag säga att det är vår förhoppning att kunna öka ostexporten och underlätta för de svenska jordbrukarna att komma ifrån de svårigheter som herr Norup nyss antydde. Jag har utgått ifrån att det råder samstämmighet på denna punkt.

Herr Andersson drog fram ytterligare ett exempel i sitt anförande då han sade: Hur kan regeringen tillåta att det importerats virke till Sverige? Ja, herr Andersson, det förekommer inte någon nämnvärd virkesimport till Sverige. Men det är av naturen så ordnat, att

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

vissa älvar rinna från Norge till Sverige, och då kommer timmer över gränsen. Det blir en import i statistiken. Jag trodde att herr Andersson visste att det förekommer en viss gränshandel.

Sedan ha vi köpt virke från Finland därför att finnarna hade intresse för att sälja till oss och vi hade intresse av att köpa av dem. Jag tänker på våra industriföretag uppe i norr som ha brist på virke; det råder helt andra förhållanden där än i Mellansverige och södra Sverige. En sådan import tycker jag är inte bara lovvärd utan rent av nödvändig, i all synnerhet om det land som exporterar virket har svårigheter att betala sina köp i Sverige och för övrigt har betalningsförpliktelser gentemot Sverige av utomordentligt stor omfattning. Då är det enligt mitt sätt att se en mycket förnuftig anordning — vilket jag hoppas herr Andersson också tycker — att vi ta in så värdefulla ting som timmer till Sverige.

Herr Andersson säger vidare att vi behöva väl inte köpa en mängd varor som inte folk vill ha, t. ex. frukt. Ja, om det är som herr Andersson säger, bli inga köp verkställda, ty staten köper ingen frukt, utan det gör enskilda affärsmän. Om dessa inte tro att människorna vilja ha frukten, köpa de den väl inte, ty då kunna de inte sälja den. Jag har föreställt mig att det finns ett mycket stort intresse för att köpa denna frukt; tyvärr är det så att vi inte ännu kunna tillmötesgå människornas önskemål att få köpa i den utsträckning de vilja.

Jag vill hänvisa till bilimporten. Bilar kunna vi inte släppa in i den omfattning som människorna önska. Jag kan ta ett annat exempel. Nylonstrumpor komma inte heller in i den omfattning som våra damer önska. Och så vidare. Det är väl inte så att man bör sätta som riktmärke, att man inte vill ha dessa varor, ty man vill ha dem! Frågan är då i vilken utsträckning man

skall tillåta en import. Herr Andersson kanske blir förskräckt, men det är faktiskt på det sättet att vi fr. o. m. i dag ha tillåtit fri import av apelsiner. När vi vidtagit den åtgärden är det inte fråga om ett tvångsläge, utan vi ha trott, att vi skulle kunna göra bättre affärer och få ut bättre priser om man kunde åstadkomma en konkurrens på säljar sidan, så att svenska folket skulle kunna tillgodose sitt behov av apelsiner till sammanlagt lägre kostnader för hela landet. Det är därför vi fört upp apelsinerna på den s. k. frilistan, och vi utgå ifrån att det inte skulle behöva bli sådana konsekvenser av denna frihet som 1946 eller 1947, vilket det var, då man importerade för stora kvantiteter, varigenom en hel del av frukten rutnade bort. Vi hoppas nu att affärsmännen verkligen kunna bedöma vilka kvantiteter det går att avyttra till allmänheten.

Jag kanske bara behöver tillägga att vi ha åstadkommit en bättre sammansättning av vår import under det senaste året, d. v. s. en bättre import i den meningen, att vi tvingats att i allt större utsträckning köpa sådana varor, som äro absolut nödvändiga för det svenska folkhushållet. I den mån vi kunna förbättra vårt försörjningsläge och få en större volym i vår handel kunna vi tillgodose även andra behov, sådana som vi tidigare inte hade möjlighet att tillgodose, och det är klart att där kommer t. ex. frukten in.

Vi ha ansett att detta är en utveckling i rätt riktning, och det är bara ett bevis för att vi komma allt närmare och närmare — om denna utveckling fortsätter — den tidpunkt, då vi kunna säga att nu kunna människorna få full frihet att köpa vad de vilja. Det är väl detta som vi sträva efter och som jag föreställer mig ligger bakom alla partiets tal om att vi skola komma bort ifrån restriktionerna och komma fram till större frihet.

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Det gjordes i debatten här av herr Andersson i Björkäng ett uttalande, som jag inte gärna vill skall stå alldes oemotsagt. Om jag fattade herr Andersson rätt talade han om »onyttig» import och nämnde i det sammanhanget importen av apelsiner och citroner.

Frågan om fruktens betydelse kan självfallet ses ur många olika synpunkter, men det torde vara ett faktum, att vårt land inte kan tillgodose vårt behov av vissa ämnen, som vi framför allt hämta ur frukten. När, såsom hände i somras, bananer uppträdde på marknaden just som vår fruktsäsong började, var det nog många som tyckte att det där kunde vara överflödigt. Men om herr Andersson också menar att importen av apelsiner respektive citroner under nuvarande tid av året är att räkna såsom överflödigt import och är att betrakta nästan som »onyttig import», då måste jag protestera. Denna tid på året är vårt behov av C-vitaminer så stort, att det är svårt att tillgodose det på annat sätt. Det enklaste sättet att denna tid tillgodose detta vitaminbehov är via apelsiner och citroner. Och som läkare vet jag att vi mycket beklagade förhållandet de år, när det var ont om apelsiner och citroner i handeln.

Det är självfallet en uppgift — för att anknyta till vad herr Norup sade — och en mycket viktig uppgift, skulle jag tro, att försöka få frukt odlad inom landet, som verkligen behövs för folkhälsan. Det är nypon, det är hjortron, svarta vinbär m. m. Men vi veta allesamman att dessa bär för det första ingalunda äro för smaken så tilltalande som apelsiner och för det andra att de inte heller odlas i någon nämnvärd utsträckning; dylik odling är väl mer att betrakta som en sorts hobby.

Nu skola vi väl inte gå in på någon näringsfysiologisk diskussion, men jag tycker att denna debatt inte skall få

passera utan att det säges ifrån, att apelsiner och citroner i det svenska folkhushållet inte är något onyttigt. Det är i stället här fråga om en mycket viktig ingrediens i vår föda under vintern.

Herr NORUP: Herr talman! Jag skall be att få uttala mitt tack till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för hans deklarerade inställning till regleringen av handeln och till jordbruksstödet. Därmed har alltså här i dag ifrån regeringen givits klart besked om att även jordbruket i fortsättningen skall få det stöd, som bygger på 1947 års riksdagsbeslut. Och med den utfästelsen tror jag vi kunna vara tillfredsställda.

Herr ANDERSSON i Björkäng: Herr talman! Jag erkänner gärna att jag är novis på det handelspolitiska området, men det tråkiga är att så stora delar av det svenska folket äro lika illa underrättade som jag. Jag tror emellertid att denna debatt har sin stora betydelse, även om det skulle visa sig att handelsministern här skulle få rätt. Men jag vågar i alla fall säga att det är klokt, att man försöker råda bot på det nuvarande systemet att länderna försöka packa på varandra varor, som de strängt taget inte behöva. Är det någon mening med att behålla en produktion av varor, som ingen egentligen vill ha?

Det gäller inte bara apelsinerna. Beträffande importen av ost säger handelsministern, att det är så utmärkt att importera ost från Danmark, ty då ha vi större möjligheter att exportera ost åt andra håll. Jag förstår inte det fina i kråksången. Skall det vara någon god affär att först importera ost till Sverige och sedan låta den gå till annat håll? Jag skulle tro att det hade varit klokare ur penninghushållningssynpunkt att osten gått ifrån Danmark direkt till det land som behövde den. Att importera just nu med risk för att de stora lager

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

av halvfet ost vi ha skola förstöras är nog inte heller någon vidare god affär.

När sedan statsrådet talar om att vi ha fått in en hel del pappersved via de älvar i Norge, som rinna hit till Sverige, så är väl det riktigt, det vill jag inte bestrida. Men är det förnuftigare, då man vill förse massaindustrien här i landet med pappersved, att ta denna ved ifrån Finland än att ta den från södra Sverige, om det nu är så att det råder brist på pappersved i Norrland? För min del har jag gjort den erfarenheten under de förhandlingar om massavedspriserna, som fördes under slutet av år 1948, att industrien sade ifrån att man inte på långa vägar kunde köpa den massaved som skogsägareföreningarna hade att erbjuda. Och skogsägareföreningarna ligga den dag som i dag är inne med ganska stora lager. Allt flera skogsägare måste förlora pengar därför att industrien inte kunde köpa massaved i fjol till de priser, som då voro rådande. De få nu finna sig i att få betydligt lägre pris för denna massaved.

Har man omtanke om industrien, har man omtanke om storfinansen, då skall man tillåta en import från Finland av massaved, som kostar omkring 50 kr. kubikmetern, och då skall man även tillåta en import av småtimmer, som kanske också går till massafabrikerna. Men de mindre skogsägarna, småbrukarna i våra skogsbygder, som just i dessa dagar få finna sig i minskade inkomster därför att det inte finns arbete i skogarna, dem är det ingen som tänker på. Däremot är man här i riksdagen förfärligt välvilligt inställd till statstjänarna, som inte behöva finna sig i att deras inkomster komma att minskas.

Om vi inte ha råd att skaffa en hel del saker, som vi gärna ville ha, så tycker jag inte heller vi skola finansiera några turistresor från Danmark, i synnerhet inte om dessa skulle vara till men för folk som bor på landsbyg-

den genom att purra på oss ost, som vi ha tillräckligt mycket utav förut, eller genom att importera apelsiner redan i augusti och september.

Till herr Bergstrand vill jag säga, att jag är inte motståndare till apelsinimport under det första halvåret. Det har jag sagt tidigare här i dag, men herr Bergstrand kanske inte var inne och hörde det. Däremot är jag motståndare till att det importereras sådan frukt under den tid, då vi själva ha massor av frukt, varav en stor del måste förfaras. Det är ett faktum, att 50 procent av den svenska frukten inte kommit till nyttig användning i år. Det kan ju tänkas att kammarens ledamöter äro eniga om att detta är ett klokt sätt att handla, men jag kan inte tycka det, och jag tror inte att fruktodlarna tycka det. Jag tror det vore mycket klokt om vi här i landet ginge in för att få en stor fruktodling, i all synnerhet som detta skulle komplettera våra småbruk på ett alldeles utomordentligt sätt. Jag tror inte, mina damer och herrar, att det kan gå i längden att bara pressa dem som bo på landsbygden. Så länge vi kunnat göra det ha andra kunnat leva kräsliga här i landet, men jag tror det är på tiden att man ser till att man inte bara pressar den gruppen av människor.

Ja, herr talman, med detta tror jag att jag har sagt vad jag ville säga. Jag har inte velat åstadkomma någon revolution på handelspolitikens område, och jag har inte heller talat om något som redan skett. Jag har frågat herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, om han för framtiden ville medverka till en sådan handelspolitik, som i första hand skulle ge avsättning för de svenska varorna. Jag tror, herr talman, att det är en politik, som kommer att hålla i det långa loppet.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman!

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

Herr Anderssons i Björkäng senaste anförande ger mig inte anledning tillägga något utöver vad jag har sagt utom på en punkt, och det är där herr Andersson säger att här importerar man pappersved, varigenom det svenska skogsbruket får mindre avsättning. För att förebygga missförstånd måste jag framhålla, att den kvantitet vi importera är mycket, mycket obetydlig i förhållande till hela omsättningen av pappersved, och det känner nog herr Andersson till. Detta är alltså bara en metod från herr Anderssons sida att försöka utnyttja ett visst förhållande och skylla de svårigheter, som eventuellt nu föreligga inom skogsbruket, på statsmakternas åtgärder.

När herr Andersson framhåller, att de svenska skogsägarna — jag föreställer mig att han i första hand tänker på de svenska bönderna — inte få något arbete i skogarna nu och få mindre inkomst, så finns det skäl att påpeka, att om det tillfälligt råder ett visst överskott på pappersved i Mellansverige och södra Sverige, tror jag inte detta kommer att bli något bestående fenomen, utan tvärtom. Jag tror det finns ett mycket stort intresse av samverkan mellan olika parter i samhället för att försöka åstadkomma ännu mer intensiva avverkningar i de svenska skogarna under den kommande vintern. Jag säger detta med tanke på de möjligheter, som komma att föreligga under nästa år att avsätta i första hand sågade trävaror men kanske också snickerier och liknande produkter. Jag tror det blir fullt med arbete i de svenska skogarna, då jag förutsätter, att skogsägarna också äro överens om att man bör ta den speciella chans som nu kommer. På grund av särskilda omständigheter, t. ex. Englands stora efterfrågan på virke från Skandinavien, då engelsmännen inte ha möjlighet att köpa från Kanada, och tyskarnas möjligheter att importera trävaror, vilka möjligheter inte

funnits tidigare, kunna vi utan vidare förutse mycket stor efterfrågan. Då gäller det för oss att söka möta denna ökade efterfrågan, och det bör i första hand ge arbete i de svenska skogarna under den kommande vintern.

Med anledning av herr Anderssons i Björkäng uttalande, att svenska folket i stort sett tänker som herr Andersson i fråga om utrikeshandeln, får jag säga, att jag inte fått detta bekräftat genom mina kontakter med det svenska folket. Men herr Andersson skulle kunna göra en insats, om han försökte sprida upplysning inte bara om den ena sidan av saken. Därigenom kanske han kunde hjälpa till i fråga om den folkbildning, som tydligen behövs på detta område.

Herr ANDERSSON i Björkäng (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte yttra mig vidare i denna debatt, men med anledning av herr statsrådets uttalande, att det var en mycket obetydlig kvantitet pappersved man fick in från Finland, får jag lov att säga, att den dock var mycket större än den kvantitet, som man från svenskt håll ville ha exportlicens för i slutet av 1948. Den licensen fick man aldrig. Följaktligen ser det ut som om man visserligen vore intresserad av att göra affärer, men man köper hellre än man säljer. Jag hade tänkt, att det vore värdefullt för vårt land att få in så mycket valutor som möjligt och att det därför skulle vara klokt att även sälja pappersved, i all synnerhet som det tar ungefär två år, innan man kan få massa av denna pappersved. Därför kan det tänkas, att vi få in betydligt mindre valuta, om vi gå in för export av den färdiga produkten än om vi nu exportera råvaran.

Jag vill tillägga, att jag är glad över den ljusa prognos, som statsrådet lät skymta beträffande försäljningen av timmer, och ingen skulle vara mera

Svar på interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

glad än jag, om vi i vinter och under kommande vintrar skulle ha fullt arbete i de svenska skogarna, ty det är behövt både för skogsägarna och småbrukarna i skogsbygderna.

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men som yrkesfruktodlare skall jag ändå säga några ord.

Vi som driva detta yrke äro inte så förfärligt rädda för import av apelsiner och citroner, om den hålles inom normala gränser. Den är tvärtom både nyttig och nödig för folkhälsan. Vi ha ingenting emot en normal import. Vad beträffar import av utländsk frukt se vi på det sättet på den frågan, att vi skulle önska en starkare begränsning av fruktimporten än som sker under hösten. När den svenska frukten är slut, ha vi ingenting emot att folkhushållet tillgodoses genom import av frukt i den mån valutor kunna ställas till förfogande. Men vi skola inte glömma bort, att den svenska fruktodlingen är stadd i stark tillväxt, inte minst i det län jag representerar. Om utvecklingen går i den riktning den gjort en tid, äro vi inom tio år självförsörjande i fråga om frukt, och det kan t. o. m. hända, att vi under gynnsamma fruktår kunna få ett överskott. Lika väl som vi ställa oss välvilliga till import av frukt, när svensk frukt inte räcker till, vilja vi också ha statsmakternas hjälp att exportera till de länder, som inte ha tillräckligt med frukt då vi ha det, t. ex. Sydamerika, och få till stånd ett utbyte av frukt mellan vårt land och dessa länder.

Med anledning av den dystra uppgift herr Andersson i Björkäng lämnade, nämligen att 50 procent av frukten skulle ha ruttnat bort, vill jag säga, att det är ju beklagligt. Jag har hört, att det har varit besvärligt i stockholmstrakten, men i vårt län har sådant inte före-

kommit. Vi ha kanske varit litet mera förutseende och inte baserat odlingen på endast tidiga höstsorter utan framför allt lagt an på produktion av senare sorter. Om vi skola kunna räkna med att svensk fruktodling skall kunna hävda sig i framtiden, måste vi lägga an på produktion av sena sorter, så att vi kunna tillgodose de svenska konsumenterna under praktiskt taget hela året. I vårt län var situationen den, att innan värriksdagen slutade hade jag grossisterna, som ville köpa — bland andra Kooperativa förbundet — hemma hos mig, och den 1 oktober hade jag inte ett äpple kvar till avsalu. De större odlarna ha naturligtvis haft mera, men även den frukt de haft har gått åt för länge sedan.

Jag har yttrat mig i denna fråga, därför att jag inte vill, att det skall heta, att vi yrkesfruktodlare motarbeta nyttig import av apelsiner och citroner. Men jag vill också säga ifrån, att när vi ha stor tillgång på svensk frukt, skall importen minskas eller helt upphöra, och den skall inte tillåtas annat än när vi inte ha svensk frukt.

Herr KOLLBERG: Herr talman! Jag skulle vilja rikta ett tack till handelsministern för det i korthet skisserade program för utrikeshandeln, som framgår av svaret på interpellationen. Jag skulle också vilja uttrycka den förhoppningen, att det som handelsministern här sagt också skall ligga till grund för regeringens fortsatta handelspolitik. Jag gör då en reservation för de importvaror som beröras av jordbruksregleringen. Såvitt jag kan finna säger handelsministern uttryckligen i interpellationssvaret, att det kan bli nödvändigt att gå fram med viss försiktighet när det gäller dessa varor, och det har också framhållits i den diskussion som här förts. Jag gör den bestämda reservationen, att mitt uttalande inte

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

berör jordbruksregleringen som sådan utan vår utrikeshandel i övrigt. Vi få vara tacksamma för det handelspolitiska program, som i korthet har skisserats och sammanfattats här och som har till syfte, att vi på längre sikt kunna hoppas på en återgång till fri import över allt vidare fält.

I detta anförande instämde herr *Weden*.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *WEIJNE*, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr *Ståhl* berört Svenska akademiens handhavande av sin uppgift att utdela Nobelpris i litteratur. Interpellanten har bland annat framhållit, att det väckt uppmärksamhet att litteraturpriset i år icke utdelats, trots att ett flertal kvalificerade kandidater lära ha framförts, och frågar sig huruvida detta kan bero på avfattningen av akademiens stadgar i detta avseende. Interpellanten slutar med att fråga mig om jag anser det önskvärt och möjligt att medverka till en sådan ändring av Svenska akademiens stadgar, att vissa i interpellationen antydda önskemål kunna tillgodoses.

Med anledning härav får jag framhålla, att det ingalunda kan anses anmärkningsvärt att ett Nobelpris icke utdelas för att i stället fonderas eller reserveras till ett följande år. Nobelpriset i litteratur har sålunda före 1949 fonderats 7 gånger och reserverats för utdelning ett följande år 5 gånger. Som jämförelse kan nämnas, att priset i fysik fonderats 6 gånger och reserverats till ett följande år 9 gånger. För Nobelpriset i kemi äro siffrorna 8 respektive

9 gånger, för priset i fysiologi och medicin 9 respektive 5, och slutligen har fredspriset fonderats icke mindre än 14 gånger och reserverats för utdelning ett följande år 7 gånger.

Jag anser det visserligen inte uteslutet, att regeringen skulle kunna taga initiativ till reformer i fråga om akademien, om det ur allmänna synpunkter befunnes angeläget. Jag kan emellertid inte finna något skäl därtill beträffande akademiens befattning med litteraturpriset.

Härmed torde jag ha besvarat herr *Ståhls* interpellation.

Härefter yttrade:

Herr *STÅHL*: Herr talman! Då jag nu tackar ecklesiastikministern för att han lämnat detta svar på min interpellation, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att han har givit klart besked i båda de punkter som frågan omfattade, nämligen om han fann det dels möjligt, dels önskvärt att medverka till en sådan ändring av Svenska akademiens stadgar, som jag diskuterat. Han svarar, att han finner det möjligt men inte önskvärt.

Han har därmed, såvitt jag kan förstå, underkänt ett ganska väsentligt argument, som framfördes i den mycket intressanta offentliga debatt, som följde på denna interpellation, nämligen det att riksdagen inte skulle vara forum för en fråga av denna art, att det liksom inte skulle ligga inom riksdagens kompetens att resonera om en fråga av denna typ. Eftersom den synpunkten framfördes inte bara från akademiens eget håll utan också från kulturradikala kretsar här i landet, kan det finnas anledning att ta fasta på vad ecklesiastikministern sagt. Det yttrades nämligen en misstanke, särskilt i en liberal tidning, att riksdagen skulle göra liksom ett attentat mot de enskilda stiftelsernas handlingsfrihet eller något slags försök att på bakvägen ställa dem

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademins stadgar.

under statskontroll, och en socialdemokratisk tidning ansåg, att riksdagen inte kunde ta befattning med en fråga av denna art. Statsrådet Weijne har ju, som jag nyss sagt, klart ställt sig på den principståndpunkten, att regeringen kan ta initiativ till reformer även i fråga om akademien. Därmed skulle den formella eller kanske snarare konstitutionella sidan av detta spörsmål, som faktiskt har sitt intresse ur riksdagens egen synpunkt, kunna sägas vara avklarad.

Jag vill emellertid säga ett ord om interpellationsinstitutet, som väl, såvitt jag kan förstå, just är det instrument vi ha i vårt konstitutionella liv för att föra på tal sådana frågor i riksdagen och få möjlighet att där diskutera just sådana ämnen, som ligga utanför de olika huvudtitlarnas egentliga ämnesområden. När interpellationsinstitutet tillkom hade det väl snarast partipolitisk karaktär och tycktes till en början komma att utvecklas till något slags dagordningsinstitut efter mönster från andra parlament genom massinstämmanden. Men här slog inte de tendenserna rot. Nu ha vi i stället fått se hurusom interpellationsinstitutet mer och mer användes för diskussion om ärenden, som ligga innanför de olika huvudtitlarnas områden. Jag vill gärna understryka, att interpellationsinstitutet alldeles speciellt bör få komma till användning just i frågor av det slag, som intressera riksdagen och allmänheten men som ligga utanför de olika huvudtitlarnas områden. I sitt arbete om interpellationsinstitutet i det stora samlingsverket till riksdagens 500-årsjubileum 1935 skriver också professor Brusewitz i detta ämne: »I fråga om ämnesvalet stadgas ingen begränsning utom den som kan ligga däri, att interpellation skall hänföra sig till fråga som ligger utom dagordningen.» Han tillägger ganska pregnant, vilket det finns anledning att ta fasta på för dem, som ifrågasatt riksdagens kompetens

att diskutera denna fråga, att »det vilar därför över interpellationsdebatterna en frihet som har en viss likhet med ansvarsfrihet».

Jag har vågat göra dessa allmänna reflexioner angående interpellationsinstitutets ställning i vårt konstitutionella liv, därför att jag tycker vi alltför sällan ägna dessa konstitutionella frågor den uppmärksamhet som de förtjäna. Jag tycker att det är ganska viktigt och kan vara på sin plats, att riksdagen inte minst i ett sådant sammanhang som detta, när man berör ett ämne, som kan vara litet diskutabelt och som även på kulturliberalt håll ansetts ligga utanför riksdagens kompetens att debattera, hävdar sin frihet att diskutera de ämnen riksdagen anser att det finns anledning att diskutera.

Går jag så över till den substantiella sidan, om jag får uttrycka mig så, av statsrådets svar, så innebär denna det beskedet, att statsrådet inte finner något skäl att nu försöka företa en reformering av akademins befattning med litteraturpriset. Med all respekt för den uppfattningen vill jag säga till statsrådet, att jag är den siste att yrka på att man från det allmännas sida skall ge sig på att fingra på och kontrollera vad man har för sig inom våra kulturvårdande institutioner. Men denna sak är faktiskt så allvarlig, att jag åtminstone till en del måste anmäla en avvikande mening. Jag skall be att i korthet få motivera varför.

Herr statsrådet verkställde, som kammararens ledamöter hörde, en jämförelse mellan utdelningen av priset i litteratur med prisutdelningen i fysik, kemi och medicin och konstaterade, att eftersom man kunde inställa utdelningen av det ena, borde man kunna göra det även med det andra. Den jämförelsen är enligt min mening haltande. Visserligen kan man underkasta även utdelningen av priset i de exakta vetenskaperna en viss kritik. Jag vill gärna välja det exemplet, att en mycket stor och

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

upplýst opinion inte kan upphöra att förvåna sig över att man vid medicinprisets utdelning förbigått Robin Fåhræus, den svenske upptäckaren av blod-sänkan, som i jämförelse med temperaturlagningen är en förfinad mätare av organismens tillstånd. Men som helhet är det beträffande de exakta vetenskaperna på ett helt annat sätt möjligt att gradera insatsernas värde än då det gäller litterärt skapande.

Då litteraturpriset tidigare inte utdelats har det — vilket en undersökning av när det skett utvisar — i regel sammanhängt med exceptionella yttre förhållanden, som skulle ha kunnat medföra en internationell missuppfattning av prisutdelningen och de motiv som legat bakom. Detta är enligt min mening en legitim anledning att frångå Nobels testamente och inställa prisutdelningen. En annan legitim anledning vore, om det inte funnes högt kvalificerade kandidater, men att man därvidlag inte haft större svårigheter framgå av förteckningen över pristagare, vilken visar, att man har kunnat sträcka sig ganska långt ned på rangskalan. Jag skall vara finkänslig nog att inte nämna några namn; jag bara konstaterar, att det har skett. Men det som har föranlett mig att framställa min interpellation är, att man, trots att det upplysts, att det i år fanns en hel rad av högt kvalificerade kandidater, av något slags orkeslöshet eller oförmåga eller vilken terminologi man vill använda — jag skall gärna ansluta mig till den mest artiga — liksom inte kunnat förmå sig till att samla sig till en prisutdelning.

Man har i diskussionen framfört flera olika motiv. Man har bl. a. hänvisat till ålderssammansättningen hos akademiens ledamöter. Jag har räknat ut medelåldern och funnit, att, inberäknat den 45-åriga Harry Martinson, den i det allra närmaste är 70 år. Medelåldern ligger alltså vid den högsta pensionsålder vi här i landet för exceptionella fall känna till. Jag kan tillägga

att 4 av de 18 ha uppnått en ålder av 80 år och ett gott stycke däröver. Jag har i interpellationen nämnt, att de övriga lärda församlingar, som utdela nobelpris, ha stadganden rörande åldern, i det att ett minimialter inte får ha uppnått 70 års ålder. Det gäller Vetenskapsakademien och självfallet karolinska institutets lärarkollegium, eftersom lärarna avgå med inträde i pensionsåldern, som är lägre. Man kanske kan säga, såsom det också har sagts, att dessa ålderstigna herrar ha svårt att följa med utvecklingen inom världslitteraturen, men det är en fråga, som jag inte skall lägga mig i. Jag bara konstaterar, att detta inte är något legitimt skäl för att Sverige lyser med sin oförmåga att utdela Nobelpriset och akademien med sin att ej fullgöra testamentets åliggande.

Det har också hänvisats till att akademien behöver pengar för andra ändamål. Jag vill livligt hoppas, att sådana motiv inte ha varit eller kunna få bli avgörande. Nobelbiblioteket bör som en omistlig kulturinstitution här i landet garanteras utvecklingsmöjligheter utan att på något sätt sammankopplas med utdelningen av Nobelpriset i litteratur. Detta är alltså ej heller någon legitim anledning att inställa utdelningen av Nobelpriset.

Som en tredje anledning till att Nobelpriset inte utdelats, vilken såvitt jag kan förstå är den mest sannolika, har pekats på ett stadgande i ett tillägg till § 13 i akademiens stadgar, där det heter: »Om vid utseende av nobelpristagare icke någon erhåller mera än hälften av utgivna röster, är frågan om prisets utdelande för den gången förfallen.» Detta innebär, att om det t. ex. är 17 personer som rösta och exempelvis 6 å 7 kandidater framförts och rösterna splittras, kan någon nobelpristagare inte utses. Det är enligt min mening beklagligt, om detta är orsaken. Det borde emellertid vara ganska lätt att avhjälpa med en tilläggsbestämmelse

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

se, varigenom man kunde framtvinga ett val, utan att man för den skull behövde utse någon, som enligt majoritetens mening inte vore tillräckligt kvalificerad. Ett sådant tillägg vore, såvitt jag kan förstå, ganska enkelt att åstadkomma och skulle undanröja denna tredje anledning, som jag inte heller kan karakterisera som legitim.

Får jag bara, herr talman, slutligen säga, att utdelningen av litteraturpriset är en uppgift, som helt har förvandlat Svenska akademiens ställning. När akademien tillkom, var den en konungslig institution för odling av, som det heter, snille och smak. Nu har den blivit ett representativt organ för vårt land inför hela kulturvärlden. Jag är ganska säker på att, när Alfred Nobel 1895 under-tecknade sitt världsberömda testamente, anade varken han eller någon annan den representativa innebörden av sin storartade institution. Man hör ofta sägas utanför våra gränser, att utdelningen av Nobelpriset är den mest representativa handling inför samtiden som göres här i Sverige. Därför betyder detta ofta lika mycket som någon annan form av utlandsrepresentation eller kanske mer än någon annan form. Det har också sagts om Nobel, att han kanske mera än någon annan svensk man bidragit till att göra det svenska namnet känt och ärat i hela den civiliserade världen. Det måste ankomma på dem, som ha att förvalta hans stora och förpliktande uppdrag, att göra det så, att det svenska namnet även i fortsättningen blir känt och ärat. En förutsättning för detta är att man i enlighet med testamentets åläggande att *ärligen* utdela priset, beflitar sig om och verkligen anstränger sig för att så aktivt som möjligt fullgöra denna höga och för hela vår nation så betydelsefulla manifestation.

Jag vill, såsom jag sade förut, icke alls yrka på att statsrådet skall lägga sig i akademiens inre liv. Men jag tror, att redan det svar, som givits i dag,

kan medverka till att vi få en ändring till stånd så att vi komma ifrån dessa uttryck för vanmakt som vi i år bevitnat. Jag vill hoppas att interpellationssvaret skall ha bidragit till att man inom akademiens egna led skall förstå, att det är ett samlat svenskt intresse att priset utdelas i den ordning som var Nobels andemening och i testamentet uttryckta syfte.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Det är säkerligen till nytta att via interpellationsinstitutet frågor som dagens vid sidan om den vanliga riksdagsrutinen någon gång komma inför riksdagens forum. Jag för min del har mycket svårt att förstå det ringa intresse som regeringens kulturminister visat för denna fråga, som ända sedan Nobelprisens tillkomst stått i centrum för kulturdebatten i Sverige. Herr Ståhl har redan bemött ecklesiastikministerns invändning, att prisen så många gånger frusit inne. Han har givit det riktiga svaret, att detta främst skedde under åren för de två världskrigen. Detta kan icke vara något egentligt argument mot kravet på en nydaning.

Svenska akademien är en kvarleva från det absoluta och nådiga kungadömetts dagar, en samling av män, som via Nobelpriset utåt representera den svenska kulturen, men en institution som kompletterar sig själv i samförstånd med kungahuset, där man nog i allmänhet ser till att det blir en säker majoritet av människor, som icke bara äro gamla till åren — som herr Ståhl nyss antydde — utan också så grå i annat avseende, att de icke kunna ställa till några större bekymmer.

Svenska akademiens utdelning av Nobelpriset i litteratur står i något annan klass än utdelningen av de vetenskapliga Nobelprisen. I de senare fallen har man, med några undantag, säkerligen haft bättre praxis. Men Svenska akademien inledde med att utdela det första

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

litteraturpriset till Sully-Prudhomme, en stjärna, som icke ens slocknat emedan den aldrig lyst, samt fortsatte sedan och fortsätter allttjämt att förbigå samtidens största namn. Tag bara vårt eget land! Den har delat ut pris till Verner von Heidenstam, Selma Lagerlöf — ett väl motiverat pris — samt också till Erik Axel Karlfeldts änka men icke till August Strindberg. I Norge lyckades man förbigå icke bara Norges utan en av världens störste dramatiska diktare, Henrik Ibsen. Till Danmark ha tre Nobelpris gått, men man har förbigått en av den nordiska diktningens största män, den internationella arbetardiktningens främsta namn efter Gorkij, den till massor av språk översatte Martin Andersen-Nexö. Man har i Finland givit priset till Sillanpää. Var det ej mera en avglans av det finska vinterkriget än en uppskattning av Sillanpää som en av världslitteraturens störste?

Herr Ståhl var så finkänslig att han icke nämnde några namn. Jag skall icke vara lika finkänslig. Jag skall nämna namnet Grazia Deledda. Och när Gabriella Mistral fick priset, var det icke mera exportintressena på Sydamerika som avgjorde saken den gången?

Jag instämmer icke alltid med amerikanare. Jag skall göra det delvis i dag. Dagen innan årets litteraturpris djupfrystes förekom i pressen ett uppmärksammat inlägg av en amerikansk skribent Wallace, som gjorde ett frontalan grepp mot Svenska akademien på följande tre grunder: att den före kriget alltid varit antitysk, att den varit anti-amerikansk i rätt stor utsträckning och att den under hela sin tillvaro — det gällde även de vetenskapliga Nobelprisen — varit antitysk. Jag håller med om det första och tredje. Men under de sista åren har den varit allt annat än anti-amerikansk, ty större delen av prisen har gått till Amerika. Att den varit antitysk torde ej kunna bestridas. Det är så mycket mer anmärkningsvärt som Nobelguld det kommer från Ryssland. Vis-

serligen härstammade Alfred Nobels förmögenhet till stor del från hans uppfinning av dynamiten. Men förmögenheten grundlades dock genom Nobelarnes rovdrift i de Aserbejdjsjanska oljefälten vid Baku. Under alla dessa år har ett enda Nobelpris, nämligen på tsartiden, 1904, gått till Ryssland — om man ej skall förolämpa det ryska folket genom att åberopa att man givit priset åt den föga kände emigranten Bunin. Under den tid som Nobelprisen existerat har det dock inom världslitteraturen funnits så obestriddliga kandidater som Tolstoy och Gorkij; ingen av dem har fått priset. Gorkij levde dock till mitten av 1930-talet. Det finnes även i den nuvarande litteraturen goda namn. Jag skall bara nämna författaren till »Stilla flyter Don», Michail Sjolochov. Han är också förbigången.

Jag kan icke karakterisera detta annat än som en strikt fortsättning av en politik i en akademi, där konservativa fördomar sitta i högsätet, en akademi, där till en början Carl David af Wirséns och de senare åren Sven Hedins och Fredrik Bööks ande svävat över vattnet. Jag tror att det gör Sverige skada utåt, ty Nobelpriset är dock en sak som uppmärksammas. Därför förstår jag icke ecklesiastikministerns kallsinnighet.

Svenska akademien har råkat bli litet möjlig. Det gäller att komma bort ifrån denna kottieripolitik i kungahusets skugga och komma fram till något annat. Visserligen har det socialdemokratiska partiet icke samlat sig till något kulturprogram trots ansatser därtill. Men så mycket borde man kanske till och med kunna stimulera statsrådet Weijne till i fråga om reformer, att han ändå vågade sig på att göra något åt Svenska akademien. Som den nu är måste jag karakterisera den som en från Gustav III ärvd institution, som i snart tvåhundra år kompletterat sig själv, en svensk konservativ institution, som utdelar ryska oljepengar till personligheter väster om den s. k. järn-

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

ridån enligt sina kulturpolitiska och allmänpolitiska fördomar, samstämda med Sveriges aktuella handelspolitiska intressen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag hade icke väntat att få något erkännande av herr Johansson i Stockholm. Men jag kan försäkra herr Johansson, att jag skulle beklaga, om en svensk ecklesiastikminister i nuvarande stund betraktade det som sin mest angelägna uppgift att reformera Svenska akademien. Jag har en annan syn på denna fråga.

Om herr Johansson och jag sitta här om några månader får herr Johansson vara med om att behandla en proposition om riktlinjerna för det svenska skolväsendets utveckling, som säkerligen för svensk kultur betyder oerhört mycket mera än Svenska akademiens utdelning av Nobelpris. För resten vore det intressant att höra vad herr Johansson vill. Vore det icke bättre att motionera och tala om, hur Svenska akademien skall vara beskaffad för att den ej skall giva Nobelpris åt dem som äro olämpliga? Jag skall på denna punkt icke taga upp någon debatt med herr Johansson. Trots att jag innehar mitt nuvarande ämbete är jag icke så bevandrad i litteraturen, att jag vid varje tidpunkt kan peka på dem, som borde ha Nobelpris eller icke borde ha det. Det är att beklaga. Jag förmodar, att om det blir en annan regim i landet man skall få en mera värdig kulturminister än vad jag är.

Sedan har jag icke ställt mig som försvarsadvokat för Svenska akademien helt enkelt av det skälet, att jag inte har något ansvar för akademiens verksamhet. Vad jag sagt är, att jag icke betraktar denna fråga såsom varande i dagens läge så betydelsefull, att regeringen bör ingripa. Om herrar Johansson i Stockholm och Ståhl ha en annan upp-

fattning, är det herrarne obetaget. Jag står för min uppfattning. Jag tror, att det svenska undervisningsdepartementet i detta nu har händerna fulla av mycket mer angelägna uppgifter än vad interpellationen här avser.

Vidare skulle jag till herr Ståhl vilja säga bara ett par ord. Hela första delen av hans anförande gick ut på att motivera att interpellationen kunde framställas. Den saken skall jag ej diskutera. Det var en polemik mot tidningarna. Eftersom herr Ståhl är redaktör så kanske den skulle ha kunnat föras inför ett annat forum.

Herr Ståhl vill sätta litteraturpriset i en särskild klass och menar, att när det gäller de exakta vetenskaperna är det icke så underligt om man ej delar ut priset; men litteraturen är icke så konstig egentligen. Han fällde ungefär de orden, att man kommit så långt ner på rangskalan, att man alltid kunde fortsätta att utdela priset. Jag förmodar att det var meningen. Borde ej herr Ståhl, som har intresse också för penningpolitiska historier, ha kunnat varna mot inflation också på detta område?

Jag återkommer ett ögonblick till reformeringen av Svenska akademien. Herr Ståhl synes tro, att om man plockar bort dem som äro över 70 år så blir det annorlunda. Herr Johansson har icke lämnat några tips. Jag anser — som jag redan sagt — att en motion i riksdagen vore lämplig för att ange positiva åtgärder så att man icke bara talade om hur behövt det är att reformera utan också hur detta borde ske.

Sedan vill jag i alla fall fästa uppmärksamheten på en sak, när herr Johansson talar om hur akademien förnyas sig själv och ser till att det bara blir »grått». Akademien har dock nyligen till ledamot valt en diktare, som jag förmodar att ej ens herr Johansson underkänner. Jag skulle tro, att valet av Harry Martinson visat, att gråheten ändå icke lagt sig precis överallt utan att det finns litet andra synpunkter på

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

den svenska litteraturen än vad t. ex. af Wirsén representerade.

Så gjorde herr Ståhl viss affär av att man icke kunde draga riktiga jämförelser med Nobelpriset i de exakta vetenskaperna. Jag träffade nyligen en man, som själv är en framstående svensk vetenskapsman och har att göra med utdelningen av Nobelpriset. Han förklarade, att det är ingen brist på kandidater i de exakta vetenskaperna; man har alltid folk att välja på. Jag tror därför, att man icke skall driva dessa skillnader för långt och mena, att det är lätt att peka ut eller låta bli att peka ut någon kandidat i t. ex. fysik eller kemi, eftersom det är brist på sådana, under det att inom litteraturen gränsen skulle vara mera flytande.

Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden ytterligare. Men jag har inför de hårda och starka ord, som fällts här, velat peka på att jag icke bär ansvaret för Svenska akademien. Jag anser icke heller, att vad som här har skett är av den beskaffenhet, att det motiverar ett ingripande från regeringens sida, utan att vi ha saker, som äro av större betydelse och som vi i detta nu kanske behöva mera koncentrera oss på än på fyrverkerier à la dagens uppträdanden.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Det faktum att det parti jag tillhör i skolkommissionen medverkat till det förslag som skall läggas fram är tillräckligt bevis för att jag icke ställer frågan om Svenska akademien i någon motsättning till dessa mera djupt gående reformer. Men när man reformerar på bred bas skall man icke glömma bort toppen och låta 1700-talet leva kvar där.

Till ecklesiastikministerns övriga inlägg vill jag säga, att det är ganska lätt att bara ställa motfrågan: Ha vi något färdigt förslag? Ingen i denna kammare har väl berett sig på att i en inter-

pellationsdebatt framlägga ett helt förslag till Svenska akademiens omorganisation.

Vad som här framförts är en återklang av en debatt, som i årtionden pågått. Gäller det detta, herr ecklesiastikminister, så icke tror jag, att det skall vara så svårt att angiva några riktlinjer för hur Svenska akademien skulle kunna bli åtminstone litet mera vidsynt och mera representativ för en modern kulturopinion än den är i dag. Jag tror, att om man ger regeringen och den folkvalda riksdagen lite inflytande över detta, så går det svårigen att finna någon ändring som kan bli värre än det nuvarande tillståndet.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Herr Ståhl använde någon tid för att motivera, att frågor som denna om Svenska akademien som prisutdelande organ kunde tagas upp i riksdagen. Det råder naturligtvis icke någon tvekan om att, liksom också ecklesiastikministern sade, en sådan fråga mycket väl kan debatteras i denna kammare. Jag kan icke se att det är något fel att så också sker.

Men jag vill tillåta mig att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en annan sak, nämligen att riksdagen bara för några få år sedan hade anledning att taga ställning till Nobelpriset, då riksdagen — jag skulle tro ganska enhälligt — på grundval av motioner i båda kamrarna beslöt medgiva en ganska väsentlig skattelindring för Nobelpriset, en skattelindring, som i själva verket innebar, att framför allt litteraturpriset kunde komma upp i en nivå, som ansågs rimlig med hänsyn till den stora betydelse, som denna särskilda prisutdelning har. Motionärerna anförde i sin motivering — vilket också underströks av bevillningsutskottet, som hade frågan om hand — följande.

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademins stadgar.

»Betydelsen, direkt och indirekt, för Sveriges del av att vara det land, som fått sig anförtrödd utdelningen av Nobelprisen, och för landets ställning som kulturstat borde numera vara uppenbar. Det ansvarsfulla och maktpåliggande uppdraget att utdela världens mest uppmärksammade och uppskattade prisbelöningar åt 'dem som gjort mänskligheten den största nyttan' har utan tvivel bidragit att väcka uppmärksamhet åt och skapa ökad förståelse för vårt land. Den indirekta nyttan för svensk forskning och svenskt kulturliv som fullgörandet av detta uppdrag medför, har vid skilda tillfällen betygats från prisutdelarnas sida. Genom de från universitet, forskare och andra representanter för de kulturområden, Nobelstiftelsens verksamhet omfattar, inkommande motiverade förslagen till kandidater för tilldelning av Nobelpris erhålla de prisutdelande institutionerna i hög grad ökade möjligheter att följa utvecklingen på de berörda områdena samt att själva pröva och värdesätta betydelsen av nya vetenskapliga uppslag, upptäckter och förbättringar, liksom av nya strömningar inom världslitteraturen.»

Denna synpunkt underströks även av utskottet, och det blev också riksdagens beslut att med den motivering, som jag här antytt, medgiva denna skattelindring. Det måste då anses ha varit riksdagens avsikt med detta beslut, att litteraturpriset skulle få räknas i ett högre penningbelopp; inte bara äran skulle vara förenad med mottagandet av det samma utan, menade man, det skulle också vara en så pass rejält tilltagen summa att priset blev av betydelse för den förtjänta person, som fick emottaga detsamma. Det måste därför anses ganska diskutabelt att vid olika tillfällen fondera eller reservera detta pris, och jag instämmer helt i interpellantens uppfattning, att det var så mycket mindre motiverat i nuvarande situa-

tion, då det fanns en lång rad högt kvalificerade kandidater till priset.

Herr statsrådet har här anfört, att han inte gärna vill uppträda som reformator av Svenska akademien, och man kan ju tänka sig möjligheten, att detta är ett alltför delikat uppdrag. Jag tror att det kanske för stunden kan räcka med att frågan väckt en så allmän publicitet som den gjort. Men jag vill erinra om att det finns andra faktorer, som peka på att statsmakterna ha ett visst intresse av Svenska akademins verksamhet. Jag påminner om en sak, nämligen att Svenska akademien utav Kungl. Maj:t fått sig anförtrödd uppdraget att utge Posttidningen. Statsrådet har ju för övrigt anfört, att det enligt hans mening finns formell befogenhet för statsmakterna att ingripa, om så skulle anses nödigt i framtiden. En debatt som denna och den som förts i pressen i denna fråga tror jag, med den stora betydelse den har för vårt lands good will ute i världen, som sagt bara är nyttig, och den kanske kan utgöra — inte minst då slutorden i herr statsrådets interpellationssvar — en påminnelse om dödligheten hos dem, som konventionellt kallas de odödliga.

Herr STÅHL: Herr talman! Utöver herr Gustav Johanssons inlägg har jag inte mycket att tillägga. Men då han gled in på kapitlet om Ryssland, förlorade han, som kommunisterna alltid göra i det fallet, förmågan att bruka sin lugna eftertanke. Jag vill endast beklaga herr Johanssons i Stockholm inlägg ur den synpunkten, att det hade förmågan att irritera ecklesiastikministern så att den ton, som ecklesiastikministern använt i sitt interpellationssvar, kom att i hög grad kontrastera mot den irritation, som genomandades hans sista anförande. Jag skall inte nu ta upp någon polemik i detta avseende, då det snarast förefaller som om ecklesiastik-

Svar på interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

ministerns irritation emot herr Johansson i Stockholm i förbifarten kom att smitta av sig på mig, vilket aldrig behövt inträffa, om inte herr Johansson i Stockholm uppträdde här.

Jag vill emellertid säga herr statsrådet, att när en tidningsman tar upp en konstitutionellt så betydelsefull fråga som denna i riksdagen är det därför att det gäller en sak, som visserligen angår pressen och allmänheten men naturligtvis i ännu högre grad, herr statsråd, riksdagen. Jag måste uttala min förvåning över att det på så hög ort som inom regeringen finns så ringa förståelse för riksdagens uppgift att vårda även konstitutionella frågor. Herr statsrådets lilla reprimand till mig kom att avslöja detta.

Sedan sade herr statsrådet ett par ord om att jag skulle ha anklagat akademien för att den tidigare gått så långt ner på den litterära rangskalan som skett. Jag uttryckte mig inte så, herr statsråd. Jag uttryckte mig mycket försiktigt, men jag konstaterade, att när den goda viljan funnits att hitta kandidater har man gått rätt långt ner på rangskalan. Jag tror att jag kan stå för detta utan att hänvisa till de namn herr Johansson i Stockholm angav. Jag har inte heller sagt, att de ledamöter av Svenska akademien skulle plockas bort, som fyllt 70 år. Jag har sagt, att medelåldern är inemot 70 år, och jag har sagt att denna höga ålder inte kan få anses vara en legitim anledning att gå ifrån andan i och avsikten med Nobels testamente, nämligen att årligen utdela Nobelprisen, vilket också är ett hela svenska folkets intresse.

Slutligen vill jag säga till herr statsrådet, när han här försöker att framställa skolreformen, som han ämnar lägga fram nästa år, såsom ett hinder för honom att intressera sig för den kulturvårdande uppgift, som Svenska akademien har sig ålagd, att då är herr statsrådet inne på, förlåt att jag säger det, vägar som en kulturvårdande mi-

nister i detta land inte skall gå. Ty han skall intressera sig både för den kulturvård, som sammanhänger med vår folkskoleundervisning och vår undervisning över huvud taget, och för den kulturvård, som sammanhänger med våra lärda och konstnärliga instanser. Det är ingen anledning för herr statsrådet att vifta bort en fråga av denna art som fyrverkeri, därtill är den alltför betydelsefull. Om det som herr statsrådet sade i slutet av sitt anförande skulle vara uttryck för hans verkliga mening, måste jag beklaga det. Men jag tröstar mig med att även statsråd äro människor. Herr statsrådet blev irriterad på herr Gustav Johansson, och så föll det ur honom några ord, som han nog innerst inte menade. Därför kan denna debatt sluta i ganska lugn förvissning om att statsrådet WEIJNE säkert vill ägna sig inte bara åt folkundervisningen utan också åt andra väsentliga yttringar av svenskt kulturliv.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag hör tyvärr inte till de beskedliga människor, som låta andra uppträda för sig utan att ge svar på tal, det får herr Ståhl förlåta mig. Så länge jag har talan i denna kammare, kommer jag att välja den ton jag tycker passar, även om jag därigenom någon gång kommer att tala med större bokstäver än jag annars brukar.

Herr Ståhls sista anförande förvånar mig i hög grad. Herr Ståhl säger, att jag intresserat mig mest för folkundervisningen. Herr Ståhl kan gå tillbaka till 1947 års riksdag, då han var ledamot av denna kammare och jag hade glädjen att kontrasignera propositionen om den förmodligen största reform, som vi i ett sammanhang genomfört i fråga om den vetenskapliga undervisningen och forskningen, och jag kan peka på en hel rad andra liknande saker. Jag har faktiskt fattat min uppgift

Svar på interpellation ang. avhjälpande av svårigheterna för ordblinda barn, som söka inträde till vissa undervisningsanstalter.

så, att jag skall visa intresse för allt som ligger inom mitt departements arbetsområde, men om man har händerna fulla med väsentliga uppgifter, som kräva allt arbete av departementets personal och även av departementschefen, så får herr Ståhl förlåta mig, om jag inte kan visa precis samma intresse och entusiasm som han för Nobelpriset i litteratur just i år.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag vill bara säga herr statsrådet, att jag är övertygad om att hela denna kammare liksom jag själv håller herr statsrådet räkning för det intresse han visat inte minst den högre undervisningen och de betydelsefulla reformer, som därvidlag genomförts. Den saken ligger fullkomligt klar. Men den sak vi diskutera i dag är den motsättning herr statsrådet försöker få fram mellan den sakliga uppgiften att lösa folkundervisningen nästa år och det fyrverkeri — herr statsrådet använde det ordet — som frågan om Svenska akademien och dess ytterst väsentliga uppgift att utdela Nobelpriset i litteratur är. Jag vill ha sagt, att det för en kulturvårdande minister gäller att intressera sig för både det ena och det andra. Jag vågar ta fasta på, att trots den irritation, som herr statsrådet här visat, är det säkerligen hans avsikt att också göra detta.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! När jag nämnde skolreformen var det för att ge ett exempel på en av departementets stora arbetsuppgifter och inte för att konstruera upp ett motsatsförhållande mellan skolreformen och Svenska akademien. Jag skulle kunna räkna upp en massa uppgifter, som vänta på oss i departementet och som vi betrakta som betydelsefulla. Detta har jag sagt och ingenting annat.

Överläggningen var härmed slutad.

10 — Andra kammarens protokoll 1949. Nr 29.

§ 4.

Svar på interpellation ang. avhjälpande av svårigheterna för ordblinda barn, som söka inträde till vissa undervisningsanstalter.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har fröken Liljedahl till mig riktat följande fråga:

Har statsrådet uppmärksammat de svårigheter, som uppkomma för de ordblinda barnen, då dessa söka inträde till vissa undervisningsanstalter, och vilka åtgärder har statsrådet i så fall vidtagit?

Av interpellationen framgår icke vilka skolor fröken Liljedahl avser, då hon använder uttrycket »vissa» undervisningsanstalter. Jag utgår emellertid ifrån att hon i första hand tänker på realskolor, kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och liknande undervisningsanstalter. Jag vill då erinra om att i princip numera gäller, att intagning i dessa skolor grundas icke på särskilda prov utan på den sökandes folkskolebetyg. Då, som fröken Liljedahl påpekar, cirkulär utsänts från skolöverläkaren om att hänsyn bör tagas till de ordblinda barnens svårigheter när det gäller betygsättningen i bl. a. modersmålet, undanröjes härigenom i viss mån de ordblindas särställning. Vidare vill jag erinra om att man inom vissa större skoldistrikt ordnat med särskild undervisning för barn med läs- och skrivsvårigheter. Det senaste exemplet är försök med särskild timundervisning i Stockholm åt sådana barn — en slags klinik för ordblinda. Kungl. Maj:t har medgivit, att statsbidrag må utgå för denna undervisning. Slutligen vill jag meddela, att den i

Svar på interpellation ang. avhjälpande av svårigheterna för ordblinda barn, som söka inträde till vissa undervisningsanstalter.

skolöverläkarens anvisningar omnämnda broschyren ännu icke utkommit.

Med det sagda har jag i korthet velat erinra om frågans läge och kan för dagen icke lämna uppgift om några ytterligare planerade åtgärder.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Härpå yttrade

Fröken LILJEDAHL: Herr talman! Jag ber att till chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Weijne, få uttala mitt tack för det svar jag erhållit på min fråga om ordblindas möjligheter vid ansökan om inträde till realskolor och därmed jämställda skolor. Jag konstaterar med tacksamhet herr statsrådets välvilliga inställning till frågan. Fastän svaret icke var så positivt som jag skulle ha önskat vill jag dock hoppas, att orden »för dagen icke planerat några ytterligare åtgärder» ej behöva betyda att herr statsrådet icke anser sig kunna göra något åt saken inom rimlig tid. Tyvärr måste jag konstatera, att de ordblinda barnen genom det nya systemet för uttagning av elever vid realskolor, kommunala flickskolor och liknande skolor, förutom att de ha sitt lyte kommit i en sämre ställning än andra barn. Det är visserligen sant, att deras speciella svårigheter kommit mest till synes i deras betyg i modersmålet. Men även om man på denna punkt gör undantag, t. ex. i intagningsnämnden godtar en lägre betygsgrad än som eljest erfordras i modersmålet, eller om det systemet praktiseras att man i folkskolan vid betygsättningen ger högre betyg än vad deras rättstavningsprov berättiga till, så ger detta icke de ordblinda barnen full rättvisa. Genom sin lässvårighet har ett sådant barn givetvis svårare att tillägna sig innehållet i läxorna i alla övriga läsämnen, varav följer att deras totala

betygspoängssumma i allmänhet kommer att ligga i underkant för minimifordringarna. På grund av den stora anhopning av sökande till realskolorna som f. n. råder komma endast de barn, som kunna uppvisa poängsiffror som väsentligt överstiga fordringarna, att antagas. De ordblinda, som givetvis sällan komma över minimifordringarna, bli då utslagna redan i första omgången. Naturligtvis finns det möjlighet för dem att begära inträde genom prövning, men detta innebär ju att dessa barn, som genom sina läs- och skrivsvårigheter ofta äro mer eller mindre hämmade, utsättas för hårdare press än deras kamrater.

Jag är fullt medveten om, att här erbjuda sig stora svårigheter att komma fram till full rättvisa för alla. Jag hade hoppats att man genom att t. ex. tillämpa en lägre total betygspoängssumma för barn, som med läkarintyg styrkt sin ordblindhet, skulle kunna ge dessa barn en större chans än de för närvarande ha vid ansökan om inträde vid realskolorna.

Jag är mycket tacksam för upplysningen om att statsbidrag utgår till specialundervisning åt ordblinda i skolorna. Tyvärr är nog detta förhållande tämligen obekant för våra skolstyrelser ute i landet. Man har en känsla av att frågan om de ordblindas svårigheter inte röner den uppmärksamhet den borde göra ute i våra skolor. Jag har fått detta ytterligare bekräftat, sedan jag framställde interpellationen i denna fråga.

Det vore också ytterst värdefullt, om skolöverstyrelsen i sina fortbildningskurser för lärare även ville taga upp frågan om utbildning för specialundervisning åt ordblinda. Det är ju endast ett fåtal av alla ordblinda barn som ha möjlighet att erhålla specialundervisning för sina läs- och skrivsvårigheter. Om vi hade kompetenta lärare, som kunde leda denna specialundervisning,

Svar på interpellation ang. bristen på såpa.

skulle skolöverstyrelsen kunna bevilja bidrag till sådan undervisning några timmar i veckan, men sådana lärare finnas nu till endast ett mycket, mycket ringa antal.

Slutligen vill jag uttala en förhoppning om att den i skolöverläkarens anvisningar omnämnda broschyren är att förvänta inom en ej alltför avlägsen framtid.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. bristen på såpa.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talmän! Med kammarens tillstånd har fru Sjöstrand frågat mig, om jag har haft min uppmärksamhet riktad på det förhållandet, att såpa på många håll icke finnes tillgänglig i detaljhandeln, och vilka åtgärder jag i så fall har vidtagit eller har för avsikt att vidtaga. Med anledning härav får jag anföra följande.

Som framgår av livsmedelskommissionens meddelande till pressen den 25 november 1949 har uppgörelse träffats rörande priset på tallolja och såpa. Förhistorien till priskonflikten är följande.

Tallolja betingade före den 2 januari 1949 ett pris av 75 öre för kilogram vid försäljning för tillverkning av såpa. Den 21 december 1948 medgavs höjning av detta pris fr. o. m. den 2 januari 1949 till 85 öre per kilogram, varefter stoppriset på såpa höjdes med 4 öre. Dessa åtgärder vidtogos för att garantera en tillräcklig tillgång på såpa efter ransoneringens hävande. Priskontrollnämndens medgivande till prishöjningen gällde endast till den 1 juli 1949. Då efterfrågan på såpa icke steg efter ransoneringens hävande i den utsträckning man väntat, ansågs det ej längre nödvändigt med det högre talloljepriset, och den 14 september 1949

förklarade därför livsmedelskommissionen, att priset i fråga den 19 september åter skulle sänkas till 75 öre per kilogram. Med anledning härav sänktes sedermera stoppriset på såpa i detaljhandeln med 4 öre för kilogram. Priset på tallolja vid leverans för annat ändamål än såptillverkning har under hela denna tid varit oförändrat, 92 öre per kilogram.

Följden av prissänkningen på tallolja blev, att producenterna inställde alla talloljeleveranser till såpfabrikerna. Endast Statens skogsindustrier, som själva förbruka sin tallolja för såptillverkning i egen fabrik, fortsatte produktionen och försäljningen av såpa. Dess produktion utgör emellertid en mindre del av totalproduktionen. Härigenom uppstod knapphet på såpa i detaljhandeln. Långvariga förhandlingar ha förts för att söka få till stånd en överenskommelse i prisfrågan. De enskilda parterna enades slutligen den 24 november 1949 om ett förslag till uppgörelse av innebörd, att för talloljan skulle gälla ett enhetspris av 84 öre per kilogram, oberoende av för vilket ändamål leveransen skedde. Emellertid skulle detta talloljepris icke helt slå igenom i såppriset. Detta skulle i detaljhandeln åter höjas men med endast 2 öre per kilogram. Ökningen av talloljepriset skulle rätteligen ha föranlett en höjning av såppriset med 3,6 öre per kilogram. Emellertid ha såpfabrikerna tagit på sig 0,4 öre per kilogram samt parti- och detaljhandeln vardera 0,6 öre per kilogram, varför höjningen av såppriset kunnat begränsas till den nyss angivna. Dessutom försvinner det högre pris på 92 öre per kilogram, som talloljeproducenterna kunnat uttaga vid försäljning till andra än såpfabrikerna.

Livsmedelskommissionen tillstyrkte detta uppgörelseförslag, medan priskontrollnämnden motsatte sig större höjning av talloljepriset än till 78 öre per kilogram. Kungl. Maj:t har emeller-

Svar på interpellation ang. bristen på såpa.

tid genom beslut den 25 november godkänd uppgörelsen. Såpa torde komma att finnas i affärerna redan mot slutet av denna vecka. Då ett enhetligt pris på tallolja nu råder på marknaden, har beslaget å tallolja samt regleringen av densamma kunnat hävas.

Härefter yttrade:

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Jag ber att till statsrådet fru Kock få uttala mitt tack för det svar, som statsrådet varit vänlig lämna på min fråga om förhållandena på såpmarknaden.

Sedan jag interPELLERADE i denna fråga ha ju underhandlingar förts mellan parterna, vilka underhandlingar för några dagar sedan ledde till en överenskommelse, och vi kunna nu glädja oss åt att såpan vilken dag som helst åter skall komma i marknaden. Under sådana förhållanden har jag inte mycket att tillägga, men jag kan inte underlåta att göra en och annan reflexion.

Jag finner det exempelvis anmärkningsvärt att priskontrollnämnden bestämt ett lägre pris på tallolja och såpa utan att i förväg ha kommit överens med parterna. Talloljefabrikanterna ha, så vitt jag kan förstå, styrkt att de inte levererat tallolja till för höga priser, och det finns ingen anledning tro, att fabrikanterna hade för höga fordringar; de ha hela kristiden visat förståelse för situationens krav. Den kategori jag tillhör, nämligen husmödrarna, ha ju under de senaste åren haft anledning att vara tacksamma för priskontrollnämndens åtgärder, men i detta fall ha husmödrarna varit besvikna över priskontrollnämndens negativa inställning till frågans lösning, en inställning, som tydligt visar sig även vid uppgörelsen. Husmödrarna ha under denna tid varit hänvisade till dyrbarare tvättmedel. Såpfabrikerna, ett 30-tal, ha stått stilla och icke kunnat ge sina arbetare och sin övriga personal sysselsättning. Såväl fabrikanterna som affärsmännen ha

fått ta emot allmänhetens missbelåtenhet över bristen på såpa. Det är under trycket av denna missbelåtenhet som fabrikanternas och handelsrepresentanter gått myndigheternas krav till mötes vid uppgörelsen. De ha säkerligen också gjort det för att hjälpa myndigheterna att komma över det iråkade läget. Jag skulle tro att även prestigesympunkter ha spelat in för såväl såpfabrikanterna som parti- och detaljhandlarna när de avstått från en viss del av sin vinstmarginal. Att uppgörelsen mellan de två parterna på så sätt även går ut över andra är så mycket mera anmärkningsvärt som handelsolika led, speciellt detaljhandeln, under hela kristiden burit en tung ransoneringsbörda och fått sina utkomstmöjligheter väsentligt beskurna.

Slutligen är jag övertygad om att prisregleringen på en vara med så riklig tillgång som såpa när som helst skulle kunna slopas. På grund av den hårda konkurrensen, som redan nu förorsakar att priset på såpa varierar på olika platser, skulle ett slopande av prisregleringen till och med kunna tänkas bli orsak till prissänkning på denna vara.

Herr BIRKE: Herr talman! Mot myndigheternas sätt att handlägga detta ärende måste man rikta vissa erinringar. När priskontrollen sänkte priset på tallolja med 10 öre, kände priskontrollnämnden väl till, att fabrikanterna inte kunde tillverka oljan till detta lägre pris. Det hade framförts tidigare vid förhandlingarna, att det inte är möjligt för en fabrikant att driva en verksamhet som är förlustbringande. Det blir ju bara ett resultat: att fabrikanterna upphöra att tillverka ifrågasvarande produkt, vilket ju också skedde i detta fall.

Jag tycker att detta tillvägagångssätt, att utan vidare sänka priset, närmast får betraktas som ett diktat från pris-

Lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

kontrollnämnden, emedan den inte hade fört några som helst förhandlingar med vederbörande fabrikanter.

Jag har sett att man som skäl för denna sänkning med 4 öre har åberopat, att man ville behålla lönestabiliseringen. Jag tycker inte det är något särskilt starkt argument, ty om man räknar ut vad en höjning av såppriset med 4 öre betyder för indexfamiljen, kommer man till en merkostnad av 48 öre på hela året, och det kan ju knappast ha någon betydelse.

Det är ju inte heller tal om att man vill höja priset, utan man vill behålla det pris, som var före den 3 oktober.

Detta är ett skolexempel på hur priskontrollen kan ställa till oreda i en fabrikation, vilket blir till skada för många parter, inte minst för konsumenterna.

Jag vill sluta med att ifrågasätta, om man inte skulle kunna släppa prisregleringen just på såpa. Med den konkurrens som förekommer — det finns ju ett flertal fabriker — skulle man kanske, som fru Sjöstrand just sade, få lägre priser i fortsättningen.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag vill bemöta en uppgift, som fru Sjöstrand lämnade. Hon gjorde gällande, att det var detaljhandeln som fick uppbära allmänhetens missnöje över bristen på såpa. Nej, det är inte så, fru Sjöstrand, utan här har framför allt regeringen ställts som syndabock — det har den borgerliga pressen skött om. När det kommit in kunder i affären och frågat efter såpa och vi ha svarat, att vi inte hade någon, då ha de svarat: Vi ha en konstig regering. Inte skylla de på handlarna, utan på regeringen. Jag vill tala om det, så att fru Sjöstrand vet det till en annan gång.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt

om den snö som föll i fjol, när uppgörelse nu träffats, men jag vill understrika vad jag framhöll i mitt svar, att den prishöjning som vidtogs på nyåret 1949, sedan en av fabrikanterna hade anmält, att han önskade prishöjning, gjordes för att garantera en merproduktion, som ansågs kunna behövas i den händelse såpransoreringen skulle upphöra. Priskontrollnämnden förbehöll sig vid denna tidpunkt att den 1 juli 1949 få återgå till det gamla priset, om denna merproduktion icke var nödvändig för att täcka landets behov. Det har visat sig, att talloljeproduktionen har varit tillräckligt stor för att tillåta en icke obetydlig export. Produktionen har således varit mer än tillräcklig för landets behov. Jag vill framhålla detta med anledning av herr Birkes replik till mig.

Härmed var överläggningen avslutad.

§ 6.

Lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning av återremiss av första lagutskottets utlåtande nr 35 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr RYLANDER: Herr talman! Det råder enighet mellan chefen för inrikesdepartementet och utskottet om att införandet av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen i allmänhet inte, åtminstone inte på längre sikt, skulle behöva föranleda någon ökning av sjukhusläkarnas arbetsbörda. Där emot har någon meningsskiljaktighet rått om huruvida en sådan reform kan införas på en gång för alla sjukhus el-

Lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

ler om en viss försöksverksamhet borde ifrågakomma.

Vid behandlingen av denna fråga vid vårsessionen ansåg sig utskottet inte kunna tillstyrka propositionen, i vilken föreslogs en begränsad tillämpning av ett förfarande med lokala utskrivningsnämnder vid ett fåtal sinnessjukhus. Chefen för inrikesdepartementet hade motiverat denna anordning förnämligast med att det rådde stor läkarbrist, och han vågade därför inte föreslå genomförande på en gång av en sådan reform. Utskottet är nu berett att följa inrikesministern på denna punkt. Orsaken därtill är att bristen på läkare har ytterligare stegrats sedan i våras och att det ju alltid, när ett nytt förfarande införes, föreligger en viss risk att åtminstone under en tid anpassningssvårigheter uppkomma. Det finns ingen anledning att här gå närmare in på motiven för utskottets ställningstagande vare sig i våras eller nu. Att jag nu, herr talman, har begärt ordet är betingat därav, att jag har funnit särskild anledning att understryka en sak, som kanske inte kommit till uttryck i utskottets utlåtande så tydligt som varit önskvärt. Inrikesministern har bestämt hävdats, att förfarandet i de lokala nämnderna skall göras så enkelt som möjligt, och utskottet har också understrukit, att det är av vikt att ingenting underlåtes för att göra det expeditionella arbetet så enkelt och rationellt som möjligt. Utskottet har vidare påpekat angelägenheten av att sjukvårdsläkarna inte onödigt betungas, och utskottet har redogjort för vissa tänkta anordningar, varom departementschefen har framlagt förslag, i huvudsak grundade på vad en sjukhuschef har framfört i detta hänseende.

Emellertid anförde inrikesministern i propositionen, att man med det enkla förfarande, som han ansåg kunna tillämpas vid nämnderna, knappast behövde räkna med att det expeditionella arbetet skulle bli alltför betungande,

och han var därför inte beredd att förorda, att särskilda sekreterare anställdes hos nämnderna. Den skrivhjälp som kunde ifrågakomma kunde, sade statsrådet, tillhandahållas av vederbörande sjukhus, som i mån av behov kunde tilldelas erforderlig förstärkning härför av medicinalstyrelsen. Styrelsen har medel till sitt förfogande för sådana ändamål. Tydligt ansåg statsrådet, att det expeditionella arbetet och sekreterargöromålen skulle handhas av sjukhuspersonal eller möjligen delvis av läkare. Utskottet har emellertid förordat en viss ändring av lagtexten, en ändring som för övrigt har godtagits av statsrådet. Den ändringen innebär, att ordförande i de lokala nämnderna skall vara den ledamot, som är jurist och som förutsättes vara tjänstgörande domare. Det ligger då i sakens natur, att om ingenting särskilt säges på denna punkt, ansvaret för den formella handläggningen av det expeditionella arbetet kommer att vila på denne. Det är möjligt att en del av det expeditionella arbetet fortfarande kan utföras av sjukhusets personal, men det torde vara ofrånkomligt, att nämnderna måste få tillgång till någon sekreterarhjälp för att inte vare sig denne domare eller sjukhusläkaren skola onödigtvis betungas. Denna hjälp behöver säkerligen inte vara särskilt omfattande, och den kan troligtvis honoreras med ett ganska litet belopp. Utskottet har självfallet icke någon gång räknat med att i varje fall läkarna skulle behöva tjänstgöra som sekreterare åt den lokala nämnden. Det skulle vara en reform bakåt att på en sjukhusläkare lägga rena sekreterargöromål, då det är så angeläget att hans arbetskraft användes för det ändamål, för vilket han är utbildad.

Jag tar för givet, att inrikesministern med det stora intresse han visat för denna reform kommer att ta saken under omprövning och laga att det ställes till vederbörande nämnders förfogande ett mindre anslag, så att nämnderna

kunna förses med erforderlig sekretesarhjälp. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr HAGÅRD: Herr talman! I början av detta år inträffade en händelse, som starkt upprörde sinnena. Det var en bilförare, som i starkt spritpåverkat tillstånd körde på sju personer, av vilka fyra så gott som omedelbart dödades. Detta hände den 9 januari. Sedan dess har domstolsförfarandet pågått, och i förrgår dömde hovrätten bilföraren till 10 månaders straffarbete för grovt vållande av annans död och för att ha fört motorfordon i spritpåverkat tillstånd.

Det var delvis, herr talman, som en följd av denna tragiska händelse motionen nr 283 i denna kammare och dess parallellmotion i första kammaren väcktes. Båda motionerna ha ett rätt stort antal undertecknare.

Fastän motionerna väcktes på ett mycket tidigt stadium av riksdagen, dröjde emellertid behandlingen i utskottet. Vi blevo en smula överraskade när utskottet omsider strax före vårsessionens slut föreslog, att behandlingen av motionerna skulle uppskjutas till nästkommande års riksdag. Utskottet motiverade denna ståndpunkt med att det hade förnummit från Kungl. Maj:ts kansli, att det till nästa års riksdag skulle framläggas en proposition med förslag till vissa lagbestämmelser rör-

ande trafikbrott, och där skulle också ingå bestämmelser om påföljd för rattfylleri. Motionerna borde därför, förmenade utskottet, lämpligen behandlas i sammanhang med denna proposition.

Riksdagen ställde sig emellertid avvisande till detta utskottets förslag, antingen det nu berodde på trötthet under vårsessionens sista tid eller på att man ansåg, att den nya möjligheten att överföra behandlingen av ett ärende till nästa riksdag inte borde utnyttjas första gången då det gällde en fråga om rattfylleri.

Utskottets förslag blev emellertid avvisat, och nu äro motionerna under realbehandling. Det är emellertid att märka, herr talman, att motionerna utmynna i en begäran, att tidigare begärda utredningar av frågan om alkohol i trafiken skulle, inte minst med hänsyn till nya rön och iakttagelser, bli föremål för ytterligare komplettering och att en sådan överarbetning med hänsyn till behovet måtte ske snarast. Det uttalades också, att om till utredningsmän utsågos sådana personer, som ha en bestämd förtroenhet med uppgiften, borde detta låta sig göra. Motionärerna togo sig även friheten att ange vissa huvudlinjer, efter vilka utredningen skulle företas.

Samma dag som riksdagen i våras behandlade nämnda utlåtande från första lagutskottet, offentliggjordes ett länge väntat uttryck för Kungl. Maj:ts mening i denna fråga. Det var nämligen inte första gången som spörsmålet bragts på tal. 1944 års trafikförfattningssakkunniga och 1945 års trafiksikkerhetskommitté hade tillsatt en gemensam delegation som skulle dryfta rattfylleri och påföljderna för rattfylleri. Resultatet av denna delegations arbete har överlämnats till Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t hade stannat vid att låta ärendet gå ut på remiss. Jag kan inte hålla tillbaka en erinran mot förhållandet av denna viktiga fråga.

Kungl. Maj:t hade emellertid nu fått

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

upp ögonen för att frågan måste lösas omedelbart, och så tillsattes 1949 års trafiknykterhetsutredning, vars direktiv i stort sett överensstämde med den begäran motionärerna ha framfört.

När utskottet talar om att provisoriska åtgärder icke böra ifrågakomma i avvaktan på utredningens resultat, är, förmodar jag, detta inte sagt med adress till motionärerna. Vi ha sannerligen inte yrkat på något provisorium utan ha hela tiden talat om definitiva åtgärder.

Någonting som ur motionärernas synpunkt är värdefullare i det kortfattade utlåtande, som här föreligger, är meddelandet, att 1949 års trafiknykterhets-sakkunniga väntas kunna påskynda sitt arbete så, att proposition kan föreläggas 1951 års riksdag. Man måste vara tillfredsställd med en sådan utsikt. Jag hoppas utskottet är väl orienterat på denna punkt liksom att det är väl orienterat när det antyder, att den väntade propositionen med förslag till vägtrafikförordning skall föreläggas nästa års riksdag.

Vid sådant förhållande kommer jag, herr talman, till samma resultat som första lagutskottet har kommit till, nämligen att någon utredning numera inte är erforderlig. Den kommitté som vi ha begärt har ju redan tillsatts, och utredningsarbetet är dess bättre i full gång. Motionerna ha sålunda vunnit sitt närmaste syftemål.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Som medmotionär till herr Hagård skall jag be att få säga några ord. Jag tycker nämligen att första lagutskottets handläggning av dessa motioner varit litet väl formell. Skrivningen i utlåtandet kunde ha varit litet mindre snäv än vad den blivit.

När man läser utlåtandet kan man knappast undgå att påminna sig det gamla rådet till folkrepresentationen:

Vad göras skall är allerede gjort
I herredagsmän, reser icke så fort.

Här har nyligen hållits en landsomfattande kampanj emot rattfylleriet såsom uttryck för en kraftig opinion med krav på skärpta åtgärder emot rattfylleri, men av denna opinion finns inte ens en antydning i utlåtandet. Jag tycker att det hade legat nära till hands att någon liten spegling av denna starka opinion skulle kunnat finnas i utlåtandet. Saken, har tydligen utskottet resonerat, är färdig. En utredning har tillsatts i våras. Det är ingenting att göra åt detta. Det är bara en expeditionell angelägenhet att behandla motionerna.

Man tycker, att när folkopinionen är så stark *för* åtgärder, kunde utskottet kostat på sig en mera välvillig skrivning och inte bara detta formella konstaterande. Utskottet kunde, utan att binda sig för någon ståndpunkt, åtminstone ha sagt, att det är en angelägenhet av största vikt att skärpta åtgärder vidtagas mot rattfylleri — man hade inte därmed behövt binda sig för vilka slags åtgärder som borde vidtagas — och i övrigt ställt sig en smula avvaktande till mera genomgripande reformer av lagstiftnings karaktär.

Jag är i motsats till herr Hagård inte av den uppfattningen, att man här kan nöja sig med att vänta på utredningen. Det skulle kunna vidtagas en och annan provisorisk åtgärd, som skulle ha ganska stor betydelse, utan att man därför behövde någon lagändring. Jag tycker därför det är skada, att utskottet har tagit en så bestämd ställning emot provisoriska åtgärder. Jag skall be att få exemplifiera vad jag syftar på. Man skulle kunna t. ex. införa, åtminstone på prov, den s. k. drunkometern. Det är en apparat, med vilken man lätt kan skaffa sig ett ganska säkert underlag för den misstanke om alkoholpåverkan, som måste föreligga för att polisen skall ha rätt att taga blodprov.

En annan åtgärd, som kunde vidtagas utan lagändring, är att anordna sporadiska vägspärrar genom polisens försorg för generell kontroll av förare

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

av motorfordon. Det är ju en metod, som använts både i utlandet och i vårt land. Inrikesministern skrev den 23 mars 1949 till landets polismyndigheter om deras deltagande i kampen mot trafikonykterheten och rekommenderade då bland annat användningen av sådana vägspärrar. Men denna skrivelse avser inte annat än just denna kampanj. Den till och med begränsar rekommendationen till att avse endast de koncentrerade perioderna av kampanjen emot rattfylleri. Denna kampanj är nu slut. Jag tycker att en sådan rekommendation kunde fått litet allmänare syftning. Polisens erfarenhet av dessa vägspärrar är utomordentligt god, och motororganisationerna äro allmänt intresserade av att en sådan kontrollverksamhet bedrives.

Den allmänpreventiva verkan av sådana kontrollanordningar är ju alldeles uppenbar. Det är klart att de kräva en del personal. Jag tycker nog att även det skulle man kunna göra någonting åt genom vissa tillfälliga omgrupperingar av polispersonal för ändamålet. Krävs det verklig ökning av polispersonalen, bör man inte heller draga sig för det. Jag tycker att det inte skulle vara ur vägen, att det från inrikesministerns sida sades ett ord på den punkten. Det förhåller sig nämligen så, att det på några håll i landet, bland annat inom den kommun som jag representerar, har visat sig svårt för polisledningens att få medel till anställande av erforderlig personal bland annat för trafikövervakningen.

En åtgärd, som också skulle kunna vidtagas utan lagändring, är att man tillämpade längre tider för återkallelse av körkort, när någon har begått rattfylleri. Det skulle kunna ske genom ett initiativ från inrikesdepartementets sida. En annan väg är att man differentierade litet mera de rent straffrättsliga påföljderna för rattfylleri. Justitieministern har i första kammaren alldeles nyss gjort ett uttalande att dom-

stolarna borde använda högre straffsattser, inte bara minimistrafvet. Detta uttalande noteras med tillfredsställelse. I första kammaren har herr Holmbäck också tagit upp frågan om användningen av nådeinstitutet i rattfyllerimål. Jag vill inte taga ställning till den frågan nu. Jag ber bara att få hänvisa till den debatt, som förts i medkammaren rörande detta spörsmål. Jag vill inte heller taga någon ställning till en allmän straffskärpning gent emot rattfylleri utan bara understryka vikten av att här sker en differentiering, att man utnyttjar de nuvarande strafflatituderna mera differentierat än vad som nu är fallet.

Herr Hagård erinrade om katrineholmsolyckan. Den som varit åsyna vittne till en dödskörning i samband med rattfylleri — och de fallen ha sannerligen icke upphört efter motionerna här i riksdagen — kan inte undgå att känna sig starkt upprörd och kan inte nöja sig med att det skall få fortsätta som hittills. Det förhåller sig ju så, att antalet dödsoffer på grund av rattfylleri är betydligt större än genom mord och dråp.

Det är glädjande att utredningen har tillsatts, men det kan, som jag här har sökt visa, göras åtskilligt för en effektivare tillämpning av den nu gällande lagstiftningen i väntan på den tillsatta utredningens resultat. Det kommer, som redan sagts, att dröja ganska länge, innan vi få någon proposition, innan vi få någon utredning ens. Utredningen kanske blir färdig under 1950, och det kan bli en proposition till 1951 års riksdag. Lagstiftningen kan då träda i tillämpning tidigast vid mitten av 1951 eller kanske vid årsskiftet 1951/52. Bensinransoneringens upphörande kan väntas komma att öka motortrafikens åtminstone i någon mån. Därmed öka dess risker bland annat i detta avseende, ett ytterligare skäl för forcering av detta lagstiftningsarbete.

Till justitieministern och inrikesministern skulle jag vilja rikta en vädjan

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

att söka utnyttja de möjligheter, som jag här pekat på, och att taga de initiativ som kunna vara erforderliga. När jag riktar denna vädjan gör jag det på en mycket stark opinions vägnar. Jag är också övertygad om att både justitieministern och inrikesministern ha stort intresse för att något ytterligare göres på detta område i väntan på utredningen.

Jag kan alltså för min del inte dela utskottets uppfattning, att man bör vänta med *varje* åtgärd på detta område. Jag tror det är fara i dröjsmål.

Herr talman! Såsom ärendet ligger till här i kammaren i dag, har jag inte något särskilt yrkande.

Herr RYLANDER: Herr talman! Jag skall inte gå närmare in på detta ärendes behandling i våras, i den mån som herr Hagårds anförande kan ha gått ut på någon anmärkning mot utskottet i detta avseende. Ifall det kan glädja herr Hagård kan jag erkänna, att utskottet misstog sig den gången, nämligen på det sättet, att utskottet utgick från att rattfyllerilagstiftningspropositionen skulle komma att framläggas till nästa års riksdag, vilket visat sig felaktigt. Det hade alltså inte varit någon mening med att uppskjuta behandlingen av motionerna till nästa riksdag, som utskottet från början föreslog, men det kunde utskottet då inte veta.

När herr Hagård talar om att han hoppas att utskottet är väl orienterat osv. om det ena och det andra, som departementet har upplyst, måste jag säga, att utskottet helt enkelt får nöja sig med det besked utskottet får. Huruvida det är ett riktigt besked eller det sista beskedet kan utskottet aldrig veta. Det har förekommit, inte minst i detta ärende, att utskottet fått besked, som senare visat sig vara felaktigt. Man har ändrat sig i departementet. Sådant få alla utskott finna sig i. Det är beklagligt för dispositionen av utskottens och riksdagens

arbete, men det är ingenting att göra åt. Riksdagen kan bara göra det, att den då och då visar sitt misslag. Jag hoppas att detta framdeles får större betydelse än det fått hittills.

Då herr Hagård beträffande frågan om provisoriska åtgärder sade, att herr Hagård och hans medmotionärer inte syftade till några sådana, är det riktigt. Utskottet har med detta uttalande endast velat betona, att utskottet är mycket intresserat av denna fråga, och om det hade gällt någon längre tid skulle utskottet på allvar funderat på att införa även provisoriska åtgärder. Det är ganska egendomligt, att de bägge medmotionärerna i detta avseende ha olika åsikter. Herr Wiklund är inte alls nöjd med att utskottet inte förordat provisoriska åtgärder. Jag har aldrig sett ett utskott som föreslagit en provisorisk lagstiftning om åtgärder av sådan art, det här kan vara fråga om, för en tid av ett år, därmed inte sagt att utskottet inte varmt tillstyrker att de åtgärder vidtagas, som kunna ske utan lagändring. Herr Wiklund anförde en hel del sådana, som man naturligtvis kan vidtaga, men jag vill då säga till herr Wiklund som en praktisk man, att jag tror det är mycket svårt att för ett år införa något provisoriskt ens vid sidan av lagstiftningen. Jag tycker det är fel, men människan är nu en gång sådan att om en utredning pågår inför man inte en massa nymodigheter förrän utredningen är klar. De förvaltande myndigheterna och domstolarna arbeta med en viss tröghet, det kan inte hjälpas. Man må beklaga det eller inte. Somliga påstå, att det ligger en viss reson i detta, att praxis ändras långsamt. Därmed förhindrar man att en del olycksaliga experiment komma till. Men det kan man, som sagt, ha olika åsikter om.

När herr Wiklund förebrädde utskottet för att utskottet hade ägnat detta ärende en väl formell handläggning och beklagade den snäva skrivning, som utskottet här presterat — utskottet skulle

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

inte ha givit uttryck åt ett uns av den kraftiga opinion, som råder i landet — så tycker jag nog, att herr Wiklund var ganska hård i sitt omdöme. Jag vill erinra om hurusom jag vid behandlingen av detta ärende i våras försäkrade, att utskottet hade lika stort intresse för denna fråga som någonsin motionärerna, och ett uttryck för detta intresse var att utskottet ville rädda över motionerna till en saklig behandling nästa år. Den välviljan och det intresset har icke rubbats därav att utskottet på grund av ändring i de faktiska förhållandena misstog sig den gången. Men jag är förvånad över att herr Wiklund inte har i utskottsutlåtandet funnit andra mycket positiva saker. Att där inte står mycket av fraser är sant, men herr Wiklund och andra ledamöter av denna kammare ha kanske observerat, att sådana inte så ofta förekomma i första lagutskottets utlåtanden. De äro gemenligen sakliga, kanske ofta litet torra. Men här står t. ex. en sak, som är av största betydelse. Det står, att utskottet tycker, att det skall övervägas, om inte dessa bestämmelser skola överflyttas till strafflagen. Och varför? Jo, därför att de äro så viktiga, så betydelsefulla. Det gäller inte bara rattfyllerilagstiftningen, utan utskottet har också antagit att straffet för vållande till annans död eventuellt kan kvalificeras, ifall det är fråga om s. k. bildröp, och att även den saken bör övervägas av de sakkunniga i straffrättskommittén, som sysslar med frågan om brott mot person.

Både herr Hagård och herr Wiklund ha kanske funnit detta utlåtande för kortfattat. Det anses emellertid i allmänhet vara en styrka att kunna göra ett kortfattat utlåtande, ifall man därmed säger vad man vill säga. Det skulle, tycker jag, vara ett fel att här spinna ut i mer eller mindre långa utläggningar om vikten av att det gjordes något på detta område, när en utredning är tillsatt. Att utredningen tillkommit mycket sent får jag medgiva, och man kan kan-

ske ha rätt att framföra kritik mot att denna sista utredning tillsatts så sent. Jag vill inte fälla något bestämt omdöme, men det synes mig som om det dröjt påfallande länge, innan man inom departementet bestämde sig för att man behövde göra en ny utredning. Måhända har man haft andra viktiga saker att syssla med, men i så fall hade det varit roligt att få veta det.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Det kanske kan vara överflödigt att taga upp en diskussion i detta ärende, eftersom Kungl. Maj:t fört fram denna fråga till en utredning och jag kanske inte har möjlighet att berika diskussionen något vidare. Det var emellertid närmast herr Wiklund, som uppkallade mig.

Jag var ledamot i den delegation, som hade fått i uppdrag av Kungl. Maj:t att utreda, vilka åtgärder som skulle vidtagas mot rattfylleri, och i redovisningen av delegationens betänkande till 1944 års trafikförfattningssakkunniga var det två reservanter, som ville gå mera skarpt fram mot rattfylleriet. Den ene av reservanterna var jag, som ville ha strängare krav på nykterhet vid ratten. Dessutom ville jag och min medreservant ha skarpt bestämmelserna i fråga om körkortsindragning.

Sedan nu delegationen och trafikförfattningssakkunniga ha kommit med sitt förslag, skall jag bekänna att jag gärna vill sträcka mig ännu längre fram emot skärpta åtgärder. I Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har jag i ett remissutlåtande över detta betänkande varit med om att förorda absolut avhållsamhet vid bilkörning. Huruvida man lagtekniskt kan lösa denna fråga vet jag inte, men jag tror att det

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

är nödvändigt att ställa ett dylikt krav för att folk skall få ögonen öppna för hur orimligt det är med den nuvarande lagstiftningen och de nuvarande åtgärderna mot rattfylleri.

I Norge är det förbud för i allmän tjänst anställda att inom vissa timmar före bilkörning och innan de träda i tjänst använda sig av sprit. Samma fordran bör man kunna ställa här, så mycket lättare som fackorganisationerna och de stora trafikföretagen, liksom personalen i allmänhet, ha en utpräglad känsla av att det är förkastligt att en person, som sätter sig att köra en spårvagn, en bil eller en buss, dessförinnan skall ha smakat sprit. Ställer man detta krav på de i allmän tjänst anställda, bör man väl också ställa det på alla dem som skola på våra gator och vägar framföra fordon, för vilken trafikuppgift fordonet än är avsett.

Herr Wiklund ville göra gällande, att om vi bara hade accepterat motionen, skulle egentligen hela området ha varit klarat. Han menade också att det ingenting görs i fråga om propaganda och åtgärder för att få kontroll över rattfylleriet. Jo, herr Wiklund, det görs åtskilligt. Den propaganda, som sattes i gång av nationalföreningen för några månader sedan, har visserligen stagnerat något, men avsikten är att den skall tagas upp igen. Jag vet icke hur polismyndigheterna förfara här uppe, men i Göteborg göres vissa dagar i veckan kontroll rörande icke bara rattfylleriet utan över trafiken i dess helhet. Det är icke riktigt att framställa saken så, att i och med att motionen är avslagen — av de skäl som angivits — skulle hela trafiksäkerhetsarbetet ligga nere. Det är icke på det sättet.

Jag tycker, herr talman, att den lagstiftning är orimlig, som fastställer, att en fordonsförare får dricka så mycket sprit, att alkoholkoncentrationen i hans blod blir 0,8 promille, men att om det går därutöver, åker han fast. Det är icke rimligt att detta tal fastslås och

accepteras av nykterhetsorganiserat folk. Jag måste bekänna, att jag hör till dem, som kräva absolut avhållsamhet från sprit vid fordonskörning i trafik. Vi måste hålla på detta, och det må sedan bli lagstiftarnas sak att söka klara ut frågan lagtekniskt. Med den utveckling trafiken nu har och ytterligare får kan man icke vara alltför mjuk i handlaget när man skall behandla de vägarernas och gatornas gangsters, som rattfylleristerna verkligen äro.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Det var herr Nilsson i Göteborg som uppkallade mig till att säga några ord ytterligare. Jag är icke alls av den meningen, att ingenting göres mot rattfylleriet, fastän den särskilda kampanjen i stort sett upphört. Den skall fortgå i vissa former, det vet jag också. Lagstiftningen användes givetvis också — det är ingen fråga om det — men enligt min mening gör man icke tillräckligt inom den nuvarande lagstiftningens ram. Jag är av alldeles samma mening som den föregående talaren i fråga om vikten av nykterhet i trafiken, även när det gäller förare av andra fordon än motorfordon. Det är ett mycket viktigt påpekande. Därför blev jag också något förvånad när jag såg, att den kommitté, som nu är tillsatt för utredning rörande rattfylleriet, döpts till trafiknykterhetsutredningen. Trafiknykterhet är ju ett vidsträcktare begrepp än det som har att göra med rattfylleriet. Jag har den uppfattningen, att man egentligen borde utreda trafiknykterhetsfrågan i hela dess vidd, alltså problemet om fylleri i trafiken över huvudet taget. Kommittén har bara det begränsade uppdraget att syssla med utredning rörande åtgärder mot rattfylleriet.

Jag tror att vi äro ganska överens, herr Rylander och jag, det framgår av

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

vad han gett uttryck åt här nu liksom tidigare. Herr Rylander citerade en del uttalanden från vårriksdagen. Ja, det är just det jag ville, att något av vad han yttrat både nu och vid tidigare tillfälle, då motionerna behandlades, skulle ha kommit fram också i utskottsutlåtandet. Det är icke utan betydelse, att vederbörande utskott i riksdagen genom ett uttalande påverkar uppfattningen i denna fråga. Att intaga en starkt avvaktande och snäv hållning tror jag är att försumma en viktig uppgift i ett viktigt ögonblick. Rattfylleriet är ett problem av mycket stor vikt, det äro vi tydligen alldeles eniga om.

Herr Rylander sade, att man icke skall vidtaga provisoriska åtgärder för ett år. Jag är övertygad om att det kommer att dröja längre tid, men låt oss säga att det tager ett år: skulle då justitieministerns uttalande i första kammaren vara alldeles utan mening? Han syftade väl på något, när han sade att han för sin del skulle vilja se, att domstolarna tillämpade något strängare straffsatser mot rattfylleristerna. Det är icke fråga om fraser här — det har jag icke begärt — utan vad jag önskar är bara att man ger uttryck åt sin allmänna uppfattning på riksdagshåll i denna fråga.

Herr RYLANDER: Herr talman! När jag sade, att man inte vidtar åtgärder för ett år, syftade jag på att man inte lagstiftningsvägen vidtar åtgärder för så kort tid. Sedan kom jag in på frågan om andra åtgärder och sade, att jag kunde tänka mig, att man inom gällande lagstiftnings ram kunde vidtaga vissa åtgärder. Jag sade därefter till herr Wiklund, att jag misströstad om att sådana åtgärder komme att vidtagas, därför att både domstolarna och de förvaltande myndigheterna tyvärr hade en viss tröghet, när det gäller att gå in för en ny praxis; man komme sig liksom inte för med det. Därmed

har jag emellertid inte velat påstå, att man inte kunde det. Tvärtom håller jag med herr Wiklund om att det vore lämpligt och bra, ifall en ändrad praxis komme till stånd. Det får i så fall utgå något initiativ, t. ex. från inrikesministern för länsstyrelsernas vidkommande och möjligen från justitieministern vad rör domstolarna. Själv är jag domare i underrätt, och jag får verkligen säga, att om man någon gång knäpper till med litet högre straff för t. ex. rattfylleri eller något annat brott, beträffande vilket man anser, att allmänpreventionens krav gör sig gällande med ovanlig styrka, blir det som regel sänkt i hovrätten. Vid sådant förhållande blir man inte så benägen att införa den differentiering, som jag själv liksom herr Wiklund tycker borde vara införd i sådana här mål. Det har blivit — det måste jag erkänna — litet schablonmässigt med en månads fängelse för rattfylleri, och försöker man ändra det, är det mycket svårt att få det igenom.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag hörde med intresse på herr Nilssons i Göteborg anförande. Jag delar i ganska stor utsträckning hans uppfattning. Den propaganda, som för närvarande bedrivs — den bedrevs kanske litet mera intensivt för några månader sedan — är inte betydelselös. Den måste man hålla vederbörande räkning för, och den måste fortsätta. Men den är inte tillräcklig, utan dessutom krävas lagstiftningsåtgärder.

Med anledning av vad utskottets ordförande sade i sitt första anförande om att jag skulle ha riktat kritik mot att utlåtandet vore så kortfattat, vill jag säga, att det har jag inte gjort. Där emot skulle man enligt min uppfattning haft anledning förvänta, att utskottsutlåtandet andats litet mera intresse för saken. Herr ordföranden har antytt, att detta intresse förefinns, och därom är intet mer att säga.

Skärpta åtgärder mot rattfylleri.

Vad beträffar provisoriska åtgärder förstår jag, att min medmotionär gärna skulle ha sett, att man med hänsyn till erfarenheterna på området kunnat vinna gehör för sådana åtgärder. Med hänsyn till svårigheterna härvidlag förstår jag emellertid, att man för närvarande inte kunnat komma längre än man gjort.

När herr ordföranden i utskottet talar om att utskottet och han själv inte kunna lämna någon som helst garanti för att ifrågavarande proposition kan framläggas inom den tid man har tänkt sig, förstår jag honom mycket väl. Han har framhållit de svårigheter, som varit rådande under det gångna året beträffande kommunikationen med departementet för att få klarhet om hur långt man ville gå. När man, som ordföranden säger, från början fick den uppgiften, att man skulle kunnat vänta en proposition i denna fråga, förstår jag bättre det dröjsmål detta förorsakat, och jag kan inte heller nu hålla tillbaka en ganska stark skepsis inför det sätt, varpå man i Kungl. Maj:ts kansli behandlat denna fråga. Den är verkligen så betydelsefull, att man hade förväntat ett helt annat uppträdande i densamma.

Herr LINDBERG: Herr talman! Denna fråga kunde kanske inte behöva diskuteras vidare, då ju alla äro tämligen överens om att någonting bör göras för stävande av rattfylleriet, men eftersom herr Wiklund sade, att utredningen vore för snävt begränsad, kanske jag får läsa upp vad som står på s. 10 i utskottets utlåtande: »Departementschefen berör slutligen vissa andra problem, som sammanhånga med rattfyllerilagstiftningen och som borde upptagas av utredningen, nämligen frågan om införande av särskilt straff för förare av cykel, motorbåt m. m., vilken är påverkad av starka drycker, samt frågan om andra åtgärder än de straffrättsliga reaktionerna med syfte att förebygga och

motverka rattfylleriet, framför allt frågan om förutsättningarna för utfärdande och återkallande av körkort samt utfärdande av nytt körkort för person som fått sitt körkort återkallat.» Det är egentligen bara gådrullarna, som inte äro med i detta sammanhang, men det kanske innefattas i »m. m.».

Herr HÄCKNER: Herr talman! Här har på ett par håll gjorts gällande, att det skulle vara starkare differentiering av straffet för rattfylleri. Det är en ståndpunkt som enligt min mening är alldeles riktig. Men det är en helt vanlig tendens hos domstolarna att söka sig till minimum på straffskalan. Det ser man i många fall, och det har varit olyckligt, då brott av denna typ ju ha en särskilt utpräglad allmänfarlighet. Emellertid vill jag för min del uttala, att jag funnit, att praxis numera ändå tenderar i motsatt riktning så att det där minimistraffet, en månads fängelse, inte längre är så heligt. Man försöker sig alltmer på en differentiering. Jag tror att även hovrätterna inte äro alldeles okänsliga för propagandan mot rattfylleriet, utan man kan, om den fortsätter med kraft, också räkna med att en ytterligare differentiering av straffen sker också hos dem.

Själva straffskalan är ju inte så förfärligt mycket att anmärka på. Man kan ju, när vållandet till bildrap är synnerligen grovt, komma upp till straffarbete i två år, men det vanliga är naturligtvis fängelse. Man har ju sällan sett straff, som ha rört sig uppåt maximum, utan domstolarna hålla sig i allmänhet fortfarande alltför nära minimum. Men jag vill inte se lika hopplöst på situationen som ett par andra talare gjort i dag, utan jag tror, att praxis är stadd i rätt utveckling. Jag hoppas, att underrätterna inte skola förtrötta med denna differentiering. Då uppmjukas nog så småningom trögheten i högre instans.

Interpellation ang. regeringens inställning till vissa försvarspolitiska frågor.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag är herr Lindberg tacksam för att han påpekat, att denna utrednings direktiv äro något vidare än jag hade uppfattat dem. Jag har faktiskt förbisett, att de syfta också på cyklister och förare av motorbåt m. m. Jag skulle också förmoda, att man med »m. m.» syftar bl. a. på gådrullarna. Jag vet att medicinalstyrelsen i ett uppmärksammat utlåtande riktat uppmärksamheten på denna kategori: personer, som över huvud färdas i trafik och då äro berusade. Även om de äro gångtrafikanter böra de enligt detta utlåtande drabbas av straff, motsvarande det som drabbar dem som föra ett fordon. Jag har, som sagt, inte observerat, att direktiven äro så vidsträckta, och jag tackar herr Lindberg för att han riktat uppmärksamheten på detta förhållande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Interpellation ang. regeringens inställning till vissa försvarspolitiska frågor.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HOLMBERG, som anförde: Herr talman! Samma dag som regeringen beslöt att ge överbefälhavaren förordnande på ytterligare ett år — för övrigt i osedvanligt god tid innan nuvarande förordnande utlöpte — höll general Jung ett programtal, som väckt berättigat uppseende och som ytterligare bekräftat att han vill utforma vårt lands försvarspolitik i huvudsak efter de linjer, som kommit till uttryck i Atlantpakten och i västmakternas kommentarer rörande de militära dispositionerna för denna politik.

Det är karakteristiskt för de förhoppningar, som knyts till denna propaganda, att inflytelserika tidningar — framför allt folkpartiets största tidning, som uttalat såsom sin mening, att vårt

land icke bör försvaras i händelse av ett anfall västerifrån — nu anse sig ha fått stöd »från högsta militära håll» för sitt krav att Sverige bör anslutas till Atlantpakten, medan Morgon-Tidningen protesterat mot ÖB:s linje. Det är på samma sätt betecknande för den politiska tendensen i general Jungs propaganda, att han inte vill veta av någon fri demokratisk tävlan mellan partierna utan påkallar undantagsåtgärder för att förhindra kommunisternas verksamhet.

General Jung har gått längre än någon västmaktsgeneral i fråga om hätska och fientliga utfall mot Sovjetunionen.

I sitt tal erinrade general Jung om att det från väster går bl. a. viktiga flygvägar över Skandinavien »såväl mot betydande produktionscentra i öster som mot söder om Östersjön framryckande ockupationsarméer». Om västmakterna använda sig av dessa vägar över vårt land, inträder, enligt general Jung, den gynnsammare av de två situationer som han tänkt sig vid ett eventuellt krig. Och då, sade generalen, »skall målet för våra operationer sättas högre. Anfallet både strategiskt och taktiskt kommer då att träda i förgrunden med uppgift bl. a. att hålla kriget utanför våra gränser».

Det anfall, som general Jung talade om, skall i denna situation inte riktas mot de västmaktstrupper som då förut-sattes ha kränkt vårt lands integritet, utan då skall vår utrikesledning, enligt generalen, ordna det så, att de svenska krigsaktionerna kunna förstärkas med hjälp från dem som angripit oss.

Enligt min mening måste det vara till skada för strävandena att vidmakthålla goda förbindelser med andra stater att framställa vårt lands försvarspolitik på det sätt som general Jung gjort. I regeringspartiets huvudorgan framhålles också på ledande plats, att man hyser tvivel om möjligheterna — i varje fall då det gäller den utrikespolitiska effekten — att hålla en strikt åtskillnad mellan överbefälhavarens militärpolitiska tal och regeringens politik.

Interpellation ang. regeringens inställning till vissa försvarspolitiska frågor.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Överensstämmer regeringens uppfattning med det tal som hölls av överbefälhavaren i Lund den 25 november i år, eller anser statsrådet, att general Jung vid detta tillfälle företrätt meningar som strida mot den svenska politikens officiella målsättning?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 391, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.20 em.

In fidem

Gunnar Britth.